

Gomimus hominibus procerior et
prosumt et obsunt.

de fuisse

aliquator, oris

Wypisy Szerepniade
Stanisław 22 m
~~szego~~ - i bryk
~~szego~~

32
18
—
256
32
—
57600,048

in compassi singul
mitto miltore

podzielić się im
współtętność
rodzaju męskiego i żeńskiego

(Szwajczerka + Anna) 2

Szwajczerka Anna

Atlas historyczny
Pucgera
Szwajczerka
Anna

Anna
Szwajczerka
Szwajczerka
Anna

Neco

- 10. arthropus ofrante
- 11. poliptykus
- 12. arthropus. ma
- 13. arthropus

1
Tadeusz Marjan Lewicki
TADEUSZ MARJAN LEWICKI

POCZĄTKI NAUKI
JĘZYKA ŁACIŃSKIEGO

TOM DRUGI

WYDANIE PIĄTE ILUSTROWANE, Z PREPARACJĄ,
GRAMATYKĄ I SŁOWNIKAMI

KSIEGARNIA
JANA SAWICZA
w LUNINCU.

NAKŁADEM K. S. JAKUBOWSKIEGO

❖ ❖ WE LWOWIE 1922 ❖ ❖

2

WSZYSTKIE PRAWA ZASTRZEŻONE.

ODBITO NA PAPIERZE PABJANICKIEJ FABRYKI PAPIERU ROB. SAENGER, S. A.,
W DRUKARNI JAKUBOWSKIEGO I SP. WE LWOWIE, W SIERPNIU 1922.

LEKCJE ŁACIŃSKIE.

1.

Pierwsza i druga deklinacja.

O bogu Wulkanie.

1.

Vulcānus, Iovis filius, deōrum artifex fuit. Puer aliquando cum patris iram excitāvisset, in Lēmnum Insulam dē caelō praecipitatus est. Vitā quidem privātus nōn est, sed pedem miserimus frēgit. Cum māgnā vōce auxilium implōrāret, Nymphae, Nēreī filiae, quae tum forte ad ea loca accesserant, sublevātum ad aedēs patris portāvērunt, quae in mari aedificatae erant. Ibi deus diū habitāvit, ā dīs autem deabusque superīs āfuit Iovī patrī irātus.

Tandem ā Bacchō, cum is terrās peragrāns in ea loca vēnisset, in Olympum, deōrum sēdem, reductus est. Itaque cum patrī plācātus esset, amplissimās ei aedēs in Olympō

aedificāvit, ubi hominum et deōrum rēx cum Iūnōne uxōre et multis filiīs filiabusque convīvia laeta celebrābat.

2.

Wyspy greckie.

Inter Graeciam et Asiam mare est multis insulis complētum. Nōn procul ā Peloponnēsō, quae paene undique mari cin-

gitur, Crēta est, unde Graecis brevissimum iter erat in Aegyptum, quae Nilō flūmine et humō ēgregiā celebris erat. Inter eas insulās, quae Asiae oram cingunt, amplissimae sunt Lesbos, clāra olim vīnō et poētārum carminibus, Chius parva quidem sed fertilissima, Samus, quae portum pulchrum habuit, Rhodus et artificijs et terrā fertilī celebris. Media prope inter Graeciam et Asiam Dēlus est, Apollinis cultū praeclāra. Quae insulārum multitūdō māgnō Graecis ad nāvigātiōnem adiūmentō erat.

Bajka o Minerwie.

3.

Deī olim singulās arborēs sibi dēlēgērunt. Iovī quercus māgnā placuit, myrtus fōrmōsa pulcherrimae Venerī, laurus, quā poētārum capita ōrnanter, Apollinī. Quod cum vidēret Minerva: „Cūr“ inquit „ō deī, arborēs ūtili fructū carentēs vōbis dēlēgistis? Equidem neque populum proceram neque fagum patulam, sed oleam mihi dēlēgō, quam cum hominēs colere docuerō, ēgregiō fructū dōnābuntur.“

Tum Iūppiter: „Meritō“ inquit „sapiēns appellāris, filia. Nisi enim ūtile est (id), quod agimus, stulta est glōria.“

Rak stary i młody.

4.

Cancer aliquando filium monuit: „Cūr, mī fili, obliquīs semper gressibus incēdis? Rēctā viā perge!“ Cui filius: „Mī pater! Libenter tibi parēbō, si tē quoque rēctā viā incēdentem spectāverō.“

Verba docent, exempla trahunt.

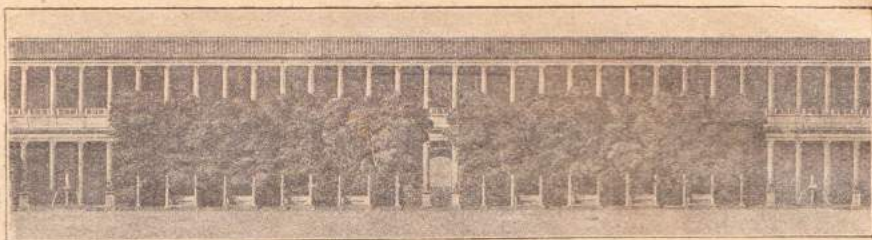
2.

Czwarta i piąta deklinacja.

Czas do domu!

5.

Gāius, Pūblius, Lūcius eōrumque amīci a Campō in urbem remigrābant. Iter eīs erat inter porticūs amplissimās et prāta floribus ōrnatā. Ex eō locō, quō tum forte tribūs Rōmānae ad concilium convēnerant, tumultus audiēbatur.

Tum ūnus ex puerīs:

„Maneāmus hīc,” inquit „ut populī concilium spectēmus.”

„Equidem” inquit Gāius „nōn oboediam tibi. Ā patre enim exspector. Et domus nostra longē abest.”

„Quid narrās?” inquit Lūcius. „Nōne ego domum tuam vidi? Quae nōn procul abest ā Capitoliō.”

„Ex eā domō,” inquit Gāius „quae nobis ad Capitolium est, in alteram dēmigrāvimus in Aventīnō sitam, ubi multī viri nōbiles domos magnificās habent. Vōs quoque, Pūbli et Lūcī, mēcum venīte, nam domūs vestrae nōn procul absunt ā meā.”

„Nōn invītī” inquit Pūblius „oboediēmus.”

Et properāvērunt ad forum, quā brevissimum iter erat ad Aventīnum.

Święta nadchodzą.

6.

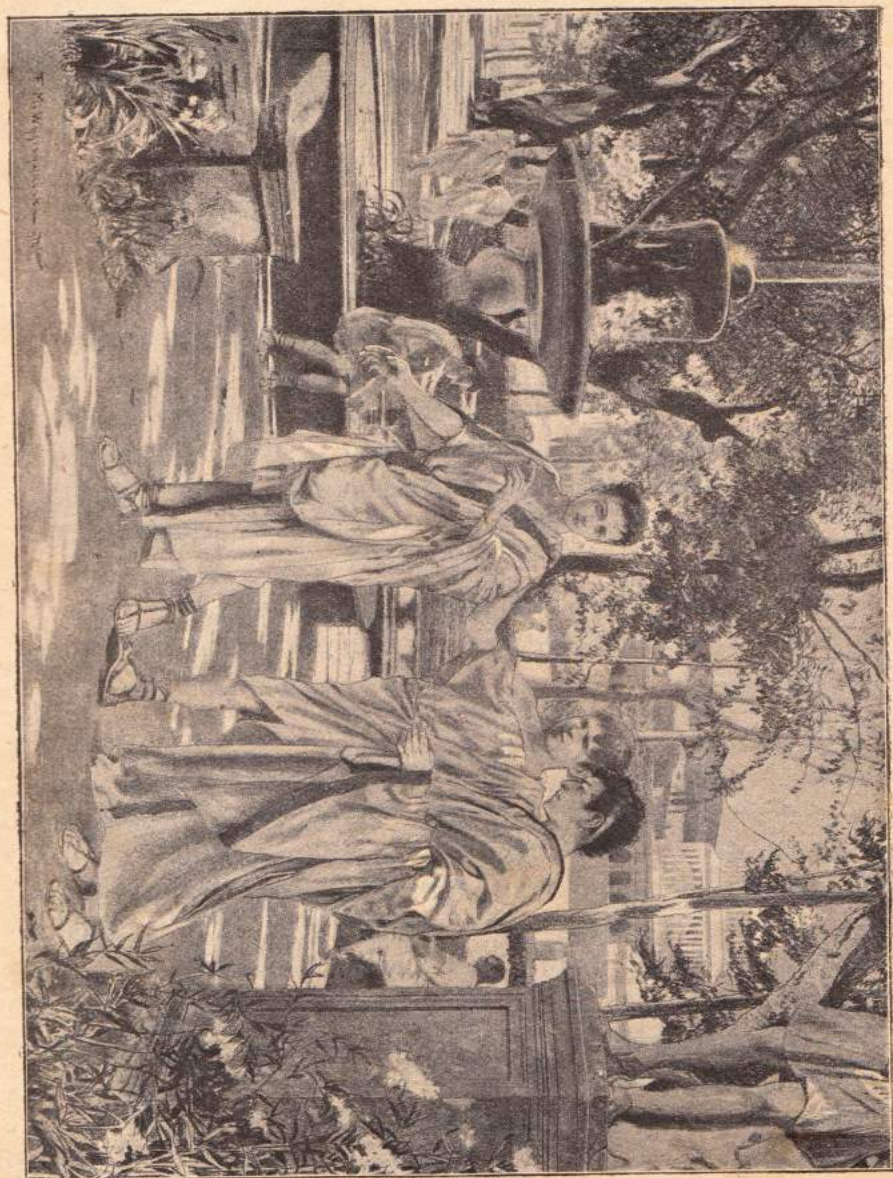
Merus erat meridiēs. Sōl multō ācrior in forō quam in Campō erat. Tum Gāius:

„Quam iūcundum nunc esset domō rūs ēvolāre! Sorōrēs cum mātře rūrī iam sunt et Pompēiānō nostrō delectantur, neque prius rūre domum remigrābunt, quam hiems aderit. Itaque sōlus domī sum. Nam pater omne diēi tempus in officiīs publicīs cōsumit neque domī fere est nisi cēnae tempore. Quīntum, frātrem parvum, in comitum numerō nōn habeo. Sōlius Statiī sermōne interdum mē dēlectō, servī nostrī et mei fere aequālis.”

At Lūcius:

„Nōne crās Idūs Martiae erunt? Mox aderunt diēs Minervae festi. Quid sī domum tuam, Gai, veniāmus festis Minervae diēbus?”

*By permission of the
American
Museum of Natural History*

Cui Gaius:

„Mi Lūci! Pergrāti mihi eritis praesertim ōtiosō et sōli.“

Atque iam Aventīnus
ante oculōs erat.

„Valēte amīci“ inquit
Gaius „et prōmissum ser-
vāte!“

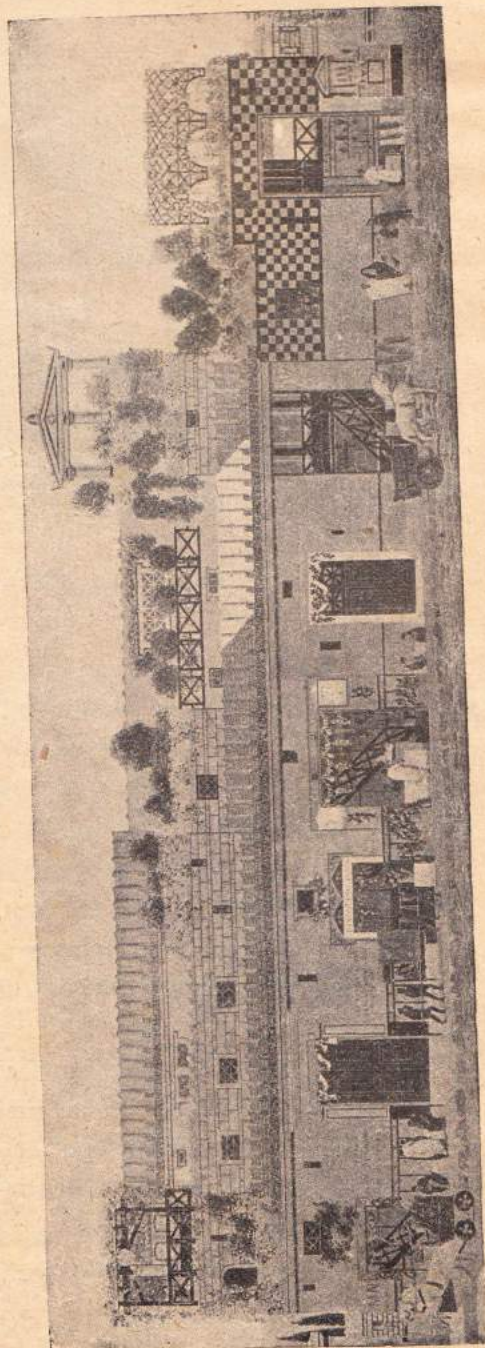
3.

**Słowa trzeciej konju-
gacji na -īō.**

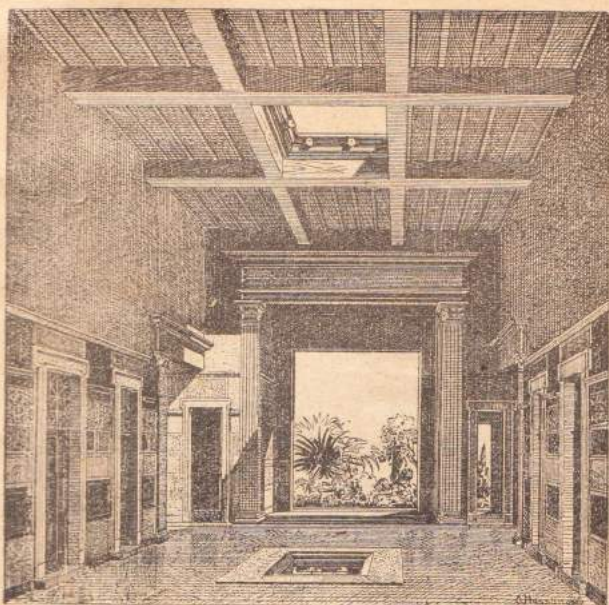
7. Dom rzymski.

Domūs Rōmānae et
caelī natūrae et tōtī vī-
tae ratiōnī accommodātae
erant. Quārē neque tam altae
erant quam nostrae domūs
neque fenestrās habēbant
aut tam multās aut māgnās.
Nam Rōmānī tōtūm fere
diem in officiīs publicīs cōn-
sūmēbant. Domī autem cum
ōtiosī erant, id imprīmīs
cūrābant, ut ex tōtius diēi
negōtiīs reficerentur.
Quārē neque aspicere
multitūdinem neque ab eā
aspici aut urbis strepitum
audire cupiēbant.

Per vēstibulum aditus
erat in ātrium, quod lacu-
nam habuit in mediō tēctō,
unde lūcem accipiebāt.
In ātriō olim focus erat,
ad quem dominae ipsius
manū cibī parābantur. Ex

Cupio.

fūmō ātri erant
pariētēs, unde i p-
sī ātriō nōmen
fuerat. Ibi servi
cēnābant cum i p-
sīs dominīs, ibi
etiam āra erat de-
ōrum, domūs cū-
stodum.

Wizerunki
8. przodków.

Pūblius et Lū-
cius, sicut prōmī-
serant, Gai do-
mum vēnērunt. In

atrium intrantibus obuius prōcessit Stātiūs:

„Nōne“ inquit „vōs Gāium vidēre cupitis?“

Cuī Lūcius: „Domī-ne est?“

„Domī est et ipse et Quīntus frāter vōsque vidēre cupiunt.
Atque iam advolant ex hortō, ut vōs excipiant.“

At Gāius accēdēs: „Incredibile“ inquit „gaudium capio
ex vestrō adventū.“

Id cum dīceret, in hortum amīcōs dēdūcēbat.

Forte in eum locum vēnērunt, ubi māiōrum imāginēs con-
spiciēbantur. Tum Lūcius:

„Quantam“ inquit „imāginum aspicio multitudine!“

Cuī Gāius:

„Quid mīrum? Gēns nostra antīquissima est. Inspice,
Lūcī, titulōs, quibus rēs gestae māiōrum meōrum narrantur! Tū
māgnō imāginum numerō sic afficiēris! Quōmodo afficiēris
cum rēs gestās māiōrum meōrum reputāveris?“

At Pūblius:

„Maneāmus hīc, ut titulōs imāginum inspiciāmus.“

Co mówili chłopcu rzymskiemu wizerunki przodków?
9.

Diū puerī imāginēs spectābant reputantēs magistrātūs et imperia, bella et victoriās, oppida expūgnāta et delēta, tot milia hostium vel capta vel interfecta.

Tum Lūcius:

„Nōs“ inquit „Rōmānī incrēdibilem capimus vīrilitatem, cum imāginēs aspiciamus māiōrum. Quī rempūblicam nostram exiguam accēperant, eandemque nobīs clarissimam et potentissimam reliquērunt. Cum virtūtēs reputāmus māiōrum, eandem et in rēbus adversis et in prosperis cōstantiam, eundem semper patriae amōrem, nōs quoque ipsi ingentī virtūtis et glōriae capimur dēsideriō. Praeclāris rērum gestārum exemplis monēmur, ut eādē dignitatē iisdemque artibus et generis et populi Rōmānī nōmen illustrēmus. Longum est enim iter per praecepta, breve et éfficāx per exempla.“

10. Marzenia młódzieńcze.

At Publius:

„Utinam vir iam inter viros sim! Utinam mihi quoque tandem aliquando et ad honōrēs reipūblīcae accēdere et bella gerere liceat!“

Tum Gāius: „Mihi longē aliud ingenium, atque tibi, Pūbli, longē alia voluntās est. Quid mīrum? Alii alia vitae ratio placet. Ego neque glōriae bellicae neque triumphōrum spē māgnopere excitor. Bella gerant alii, aliōs corōnae ōrnent triumphālēs! Ego ōrātor clārus erō. Est enim ēloquentiae in nostrā cīvitātē nōn exigua laus atque auctōritās. Quā in arte quī cēterōs superāre cupit, labōrāre dēbet, ut animum doctrīnā diligenter éxcōlat. Quārē omnem labōrem in studiis litterārum cōnsūmō. Si vobis placet, in locum vōs dedūcam, quī mihi praeter cēterōs nostrae domūs grātus est. Ibi enim librīs meis mē dēlectō.“

4.

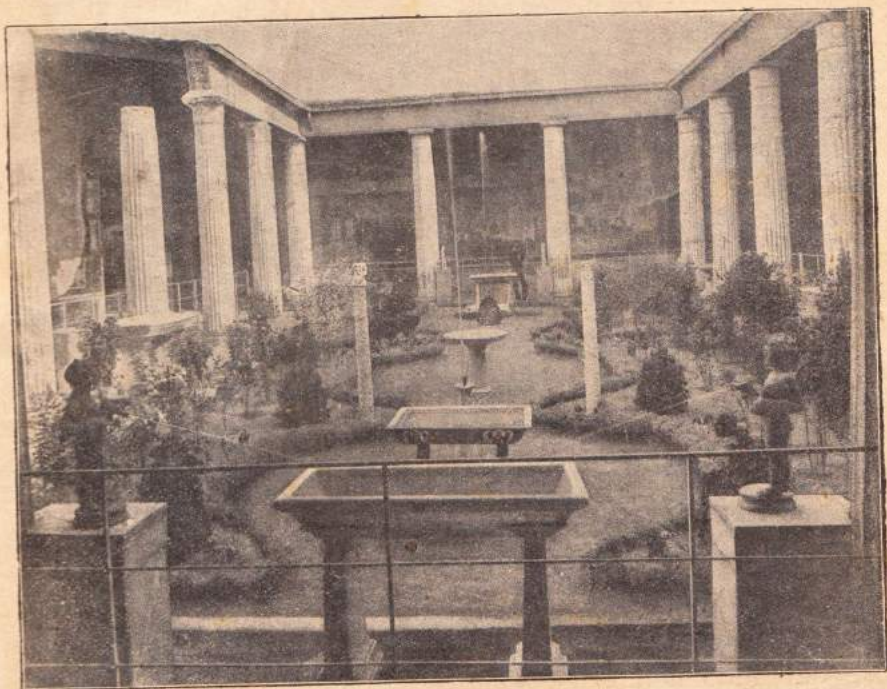
Gerundium.

Ogród.

II.

Quod cum Gāius dīceret, cum amicis in porticum dēscendit, quā hortus cīnctus erat. Porticus ad ambulandum

opportūnā erat, nam altera eius pars in sōle erat, altera sōle carēbat, ut sive in sōle sive in umbrā ambulandī cōpia esset.

„Hic“ inquit Gāius „patrī cōsuētūdō est ambulare et disserere cū amicis, cum potestās respīrandī ā negōtiis data est. Tum sive dē rēpublicā sermō est sive dē philosophiā atque dē artebēnē vivendī, pedem ab iis nōn discēdō. Audiendō enim permulta discō. Hic quoque interdum cum Quīntō meō ludendō tempus cōsūmō.“

5.

Gerundivum z pojęciem konieczności.

a) W konstrukcji nieosobowej.

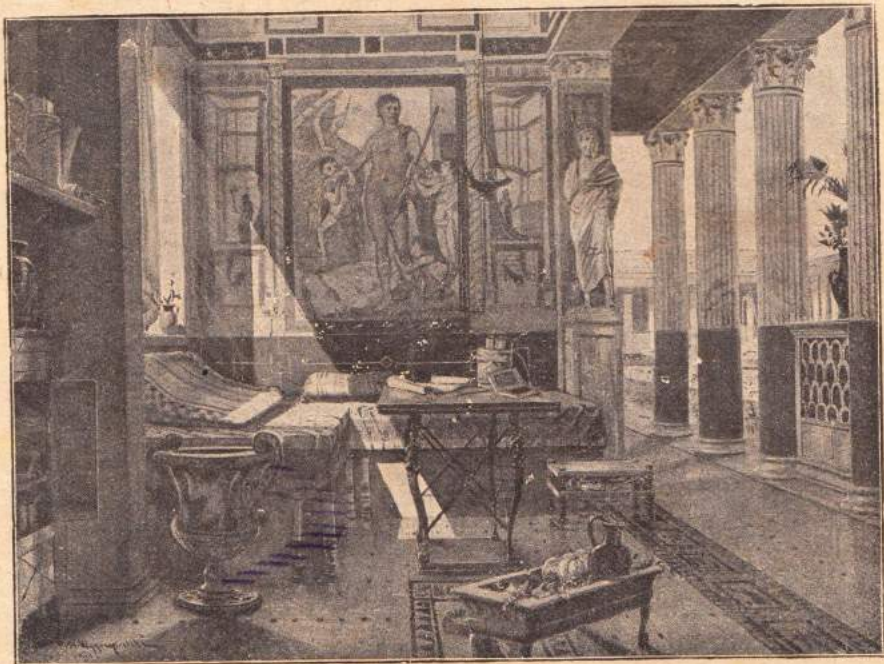
Ładny pokoik.

12.

Ērat nōn procul ā porticū cubiculum iūcundissimum, pictūris ōrnātum pulcherrimīs. Quō cum Gāius amicōs dēdūxisset:

„Ēn vōbīs“ inquit „cubiculum meum. Hic cum Mūsīs mē dēlectō.“

Cuī Pūblius: „Tū, Gāi, nimium labōrem in studiīs litterārum cōsumis. Quī discendī ardor nōn vituperandus quidem est, tamen est eī quoque rei modus statuendus. Imprimīs videndum est, nē valetūdō afficiātur. Quārē corpus exercitātiōnibus firmandum est. Tē autem rarō in Campō vidēmus.

Nōne „orandum est, ut sit mēns sāna in corpore sānō“?

Tum Lūcius: Nōne Thēseus est, quem in pariēte pictum videō? Nam et Minōtaurus ad pedēs viri iacet, de quō fābulam magister nobīs recitāvit.“

At parvulus Quīntus:

„Mī Gāi,“ inquit „nārrā, si mē amās, de Minōtaurō.“

„Nōne“ inquit Gāius „satisfaciendum est puerō?“

„Nōbīs quidem“ inquit Lūcius „pergratum erit.“

b) W konstrukcji osobowej.

Powieść o Minotaurze.

a) Król Egeus.

13.

Aegeus, rex Athēniēnsium, uxōrem dūxit Aethram, rēgis Pitthēi filiā, et filium habuit, quem Thēsēum appellāvit. Uxō-

ris et filii amore ductus diu domi Pitthei fuit. Tandem in patriam ei discendum erat. Tum uxorem vocavit. „Mihi“ inquit „iter in patriam instituendum est. Proquinqui enim mihi metuendi sunt. Qui, nisi in patria urbe adfuerō, regno me privare non dubitabunt. Soli tibi laborandum erit, ut Theseus diligenter educetur. Ad me mittendus erit, cum tantum valuerit corporis robore, ut saxum detorqueat, quō ego soleās et gladium meum obrui. Quas res nisi mihi monstraverit, domi meae non recipietur.“ Quod cum dixisset, discessit.

6.

Participium futuri activi.

14. b) Tezeus wybiera się w drogę.

Theseus cum sextum decimum aetatis annum explēvisset, facile effecit, quod pater mandaverat. Tum iter paravit soleās et gladium ad patrem portaturus. Discendentem mater prohibitura erat. „Viās“ inquit „latrones tenent ferocissimī, silvae plenae sunt bestiarum ferarum. Quibus tu, mi fili, quomodo par futurus es, adulescens tantorum laborum nondum peritus?“ Cui Theseus: „Tu, mater, cum me a periculis prohibitura es, gloriā me prohibēs. Me nulla pericula perterrent. Ne timueris! Ita me gesturus sum, ut fortissimis viris par sim virtute.“

Et servavit, quod promiserat, cum itineri se commissurus esset. In urbem patriam cum venisset, tantam sibi virtute gloriam paravit, ut dei loco a civibus coleretur.

7.

Zaimki wskazujące (prōnōmina dēmōnstrātīva).

15. c) Bohaterski zamiar.

Magnō tum Athēniēsēs malō premēbantur. Nam hōc tempore ipsō septem pueri septemque puellae in Crētā mittendi erant, ut a Minōtaurō devorarentur, cui caput tauri, reliquum corpus hominis erat. Hāc enim condiciōne Athēniēsēs, cum a rege Crētēnsium Minōe bellō superati essent, pacem accēperunt.

Maeror tōtam civitātem implēvit. Frequēns multitudō ad arcem vēnit clāmantium et Aegeum accūsantium: „Nōne tē, rēx, hic noster maeror, hoc tantum malum movet? Atque tuum est cūrāre, ut haec urbs atrōcī malō liberētur! Nullōne tē dolore afficiunt hī liberī miserrimī, hae parentum lacrimae, haec tōtius urbis lūgubria vestīmenta?”

Quae cum Thēseus audivisset, ad patrem accessit: „Num“ inquit „aequō animō hōrum hominum contumēliās audiēmus? Permite, pater cārissime, ut ego quoque cum hīs puerīs et puellis in Crētā nāvigem. Tot saeva mōnstra, tot latrōnēs impiōs hāc manū superāvī; hunc sive hominem sive tāurum metuum? Iam efficiam, nē nōs Minōis atrox condiciō aut hōc tempore aut postea sollicitet.“

d) Niemasz ofiary zbyt ciężkiej dla ojczyzny.
16.

At rēx animi dolore frāctus: „Nōn ego“ inquit „istī repūgnābo cōnsiliō. Nam ne tū quidem hāc patriā mihi cāriores. Prō quā etiā istam vitā mihi cārissimā profundere nōn dubitābō, dummodo flōreat haec urbs salvique sint cīvēs mei. Utinam illud mihi hōc tempore rōbur esset, quod fuerat olim, cum istā essem, quā tū nunc es aetate. Nunc et annīs et dolore frāctus quā tē rē nisi cōnsiliō adiūvem? Equidem nōn tam Minōtaurum illum, quam Minōis ferōcem animum timeō. Hūius ira tibi metuenda erit, etiāsi illi mōnstrō pār fueris. Quārē nōn virtūte solum sed prūdentiā et dolō rēs tibi gerenda erit.“

At Thēseus: „Mitte istum metum, pater cārissime! Iam mē et salvum et victōrem vidēbis.“

8.

Zaimki nieokreślne (*prōnōmina indēfīnīta*).

e) Odjazd.

17.

Iam ad nāvigandum parāta erat nāvis ātrīs vēlīs ōrnāta. Aderant in litore quattuordecim illī puerī puellaeque cum suis quisque parentibus et propinquīs. Ingēns praetereā multitudō portum implēvit. Hominēs nōn solum parentum miserōrum

dolorem dēplōrābant, sed etiam suī cuique liberī cūrae erant. Nam triste tribūtum nōnō quōque annō solvendum erat. In Theseō sōlō spēs collocābātur. Laudābātur adulescentis virtūs et voluntās prō salūte cīvium ad quamvis fortūnam parāta. Etiam haec dīcebantur: „Mittite metum! Hic profectō cuīlibet hosti pār erit, quōdlibet mōstrum superābit.“

Discēdentem filium pater monuit: „Sī victor et salvus domum nāvigābis, alba vēla intende.“

„Istud quidem“ inquit Thēseus „faciam.“

18.

f) Na Krecie.

Cnōssus erat in Crētā urbs omnium opulentissima. Ea sēdēs erat Minōis, quī tum regum nēminem aut divitiis aut armōrum glōriā parem habēbat. Ad quem postquam vērunt Athēniēnsium puerī, rēx imperāvit, ut postridiē ad Minōtaurum dūcerentur. „Intereā“ inquit „nēminī ad eōs aditus sit.“ Quod cum diceret, nē aspexit quidem quemquam eōrum. Thēseum sī aspexisset, nōn timōris quidquam in adulescentis vultū vīdisset: ardor erat in oculis et ingēns pūgnandī dēsiderium. Quod neque rēx viderat neque rēgis comitum quisquam, vīdit rēgis filia Ariadna. Quae virtūtis admīrātiōne incitāta et Thēseum et Thēsei comitēs servāre cōstituit. Cum neque precibus neque lacrimis quidquam profēcisset, dolō rem ēgit.

19.

g) Arjadna.

Nōn procul ā rēgis arce afuit domus quaedam, in quam puerī Athēniēnsium dēducti erant. Eius cūstōdēs Ariadna per hominem quendam ipsī fidum aurō donāvit, nē ab iis aditū prohibērētur. Tum ad Thēseum accessit. „Scelus“ inquit „patris aliquō modō prohibēre cōstituī. Tū cōsiliū meum ne repudiāveris. Est aliquid mulieris quoque prūdētiaē tribuendum. Est domī nostrae artifex quīdam celeberrimus, Dae-dalus Athēniēnsis. Quī cum in patriā adulescentem quendam necāvisset poenamque sceleris timēret, in Crētā demigrāvit. Hic patrī labyrinthum illum praeclārum mīrā quādam arte aedificāvit. Nam aditum ūnum fēcit, permulta autem intus itinera. Haec sēdēs est Minōtaurī. In quam domum cum

intrāverit aliquis, ā rēctā viā aberrābit neque salutis spem inveniet. Quārē hoc glomus tibi dō. Cūius alterum filum in aditū alligā, tum glomus explicā. Ad quod sī tē dirīgēs, reditum habēbis facilem. Quod dī benē vertant! Sī vīceris, victōriae aliquam partem ego quoque habēbō.“

h) Zwycięstwo.

20.

Fortēs adiūvat ipse deus.

Thēseus Mīnōtaurum illum interfēcit. Puerōs et puellas Athēniēnsēs salvōs domum redūxit. Tamen **quāvis in terrā sunt mālā mixta bōnīs.** Remigrantī patris praeceptum ex memoriā excidit, neque vēla mūtavit. At Aegeus cum de alto quōdam saxō nāvem procul cōspexisset ātrīs vēlis ornātam, dolore victus in mare sē praecipitāvit. Ita in commūnī gaudiō mae-ror et rēgiam domum et cīvitātem implēvit.

9.

Accūsātīvus cum infinitīvō.

a)

21.

Scīmus ūnum deum esse.

Numquam *existimābimus* multōs deōs esse.

Antiquī hominēs *crēdebant* multōs deōs esse.

Graecōrum poētae nārrābant deōs superōs in Olympō habitāre.

Ā Iove, et caelum et terram gubernārī antiquī crēdebant. Ei et hominēs et deōs *parere* existimābant. Eum rēs hūmānās regere crēdebant, lēgēs hominum ab eō cōstitui et scelera coērceri putābant.

b)

Iūnōnem Iovis uxōrem *fuisse scimus*.

Iovis filiōs et filiās permultōs *fuisse audivimus*.

Legimus Iovī templum māgnificum in Capitoliō Rōmānō *fuisse*.

Neptūnum maria omnia *gubernāvisse* lēgimus.

Plūtōnem inferōrum rēgnum ōlim obtinuisse audivimus; ei Orci incolās *oboedivisse* scimus.

Memoriā tenēmus ā Cerere hominēs frūmentō *dōnātōs esse*. Ab eā deā prīmās civitātēs *cōstitūtās esse* poētae narrant.

Ab Apolline hominibus artis mūsicae ūsum *praebitum esse* audimus. Urbem Trōiam ab Apolline et Neptūnō *mūnītā esse* pulchra fābula docet.

c)

Gāius dīxit:

„Spērō mē clārum orātōrem *fulūrum esse* (fōre).“

Pūblius dīxit:

„Equidem spērō mē bella strēnuē *gestūrum esse*.“

Pater dīxit:

„Promittite vōs patriam *amātūrōs*, lēgibus *oboeditūrōs*, scelēra *prohibitūrōs esse*.“

10.

Złożenia (*composita*) słowa esse.

22. Opowieść o królu Midasie.

a)

Mīdās ōlim fuit, rēx Phrygiae, quae est terra in Asiā sita. Eūm opulentissimum et stultissimum fuisse narrant.

Accidit, ut Bacchus, vīnī deus, cum comitibus in Phrygiā adesset. Neque Silēnus ā fuit, dei praeceptor et amicus. Qui aliquando ā comitibus aberrāvit et in Midae hortōs vēnit. Cūstōdēs rēgī cum hominem aliquem ignōtum in hortīs adesse vidissent, captum ad rēgem dūxērunt.

At ille cūstodum ferōcitate perterritus:

„Vide“ inquit „rex, ne tibi obsit hōrum hominum ferox animus. Silēnum enim mē esse scītō, Bacchī praeceptōrem et comitem. Quī sī mē domī tuae violātum esse audiverit, gravī poenā afficiēris. Neque divitiae tibi prōdērunt neque splendor iste rēgius.“

Cuī rēx:

„Tūne ille Silēnus es, quem Bacchī comitibus praeesse audīvi? Scītō equidem pietātem in deōs mortālibus multum et prōdesse et semper prōfuisse. Nē timueris, Silēne! Neque honor tibi eximius domī meae deerit neque deerunt convīvia.“

Decem diēs Silēnus in conviviis Mīdae interfuit.

Undecimō senem rēx ad Bacchum redūxit.

23.

b)

At Bacchus, ut grātum sē rēgī praeberet: „Optandī“ inquit „tibi potestātem do facturumque mē esse prōmittō, quod optāveris.“

Cuī Mīdās:

„Effice,“ inquit „sī pōtēs, ut quaelibet manū cēperim, in aurum mūtentur.“

At deus: „Equidem“ inquit „possum. Dī enim omnia possunt. Sed tū reputā, nē obsit tibi ista aurī cupiditās.“

Tum Mīdās:

„Vōs, ō deī, etiamsī possitis beātōs facere hominēs, invidiā quādam ductī recūsātis. Nōne timēs, nē tantum divitiis possim, ut vōs, deōs immortalēs, superem?“

At deus irātus:

„Faciam, quod optāvistī. Iam intellegēs nihil hominibus perniciosius esse posse quam avāritiam.“

Et discessit cum comitibus.

24.

c)

At Mīdās rārum forte frēgit de altā cupressō: rārum aurō fulgēre videt. Pōmum cēperat manū: pōmum aureum fuit. Felicissimum sē hominum putābat, cum nūllō labōre tantam aurī cōpiam comparāre posset.

Laetus ad cēnam accessit. Sed eheu! neque cibō neque pōtiōne recreārī potuit. Nam et cibī et pōtiō in aurum mūtābantur. Famē cruciātus iterum ad Bacchum properāvit. „Sī tantum“ inquit „malum animō fingere potuissem, coērcuissem nimiam aurī cupiditatem. Cum hāc poenā liberārī potuerō, nihil aliud orābō.“

Mītis est deōrum animus. Atque Bacchus: „Poteris“ inquit „istō malō liberārī, cum corpus aquā Pactōlī flūminis ablueris.“

Paruit praeceptō Mīdās. Ex eō tempore aurum Pactōlus vehit.

11.

Trzecia 'deklinacja.

Opowieść o Eneaszu.

25.

a)

Trōiam urbem ā Lāomedonte, rēge dīvite et impiō mūnitam esse vetus fābula docet. Illa vetera moenia Lāomedontis filius Priāmus renovāvit urbemque māgnīs divitiīs ornāvit. Qui cum senex iam esset, accidit, ut Graeci et vetere odio et recentī iniuriā incitāti cum ingenti exercitū ad Trōiam venīrent. Diū frūstrā pūgnātum est. Tandem urbs dolō capta est. Māgnam senum, muliērū, puerōrum caedem victōrēs fecerunt. Ignī ferroque vāstāta sunt et templa deōrum et principum civitātis domūs. Pauci iuvenum servāti sunt. In hīs Aenēās fuit. Is cum parvā manū comitum inōpūm et pauperum nāvem cōnscendit. Quae cum celerī rēmōrum mōtū incitāta in mare evolāvisset, Aenēās: „Ō patria“ inquit „mihi cārissima, valē! Ubicumque sēdem cōstituerō, grātō memoriq̄ue animō colēris ab exsule.“

26.

b)

Multis laboribus fessī et fame sitiq̄ue cruciātī Trōiāni in urbem Carthāginem vērunt; inde Aenēās in Italiam nāvi-

gāvit. Tandem dē puppī altā Cūmās vīdit, urbem antiquissimam, prope Neāpolim sitam. Tum ad Tiberim nāvēs dirēxit in eamque Italiae partem vēnit, quam Latium antiquū appellābant. Heu! Quam laetīs animīs exsulēs Trōiānī exiguam vāsōrum cōpiam pristinārumque dīvitiārum reliquiās expēdērunt! Aenēās et Iovī et cēterīs dīs hūbus secūrī mactātīs sacrificāvit. Dī Trōiānis propitiī fuērunt. Aenēās urbem nōn procul ā Tiberī mūnīvit, quam Lāvīnium appellāvit. Eius filius Ascanius proāvus fuit gentis Rōmānae.

Port w Ostji.

27.

a)

Animō fingāmus paucīs annīs ante Christum nātum idem nōs atque ōlim Aenēam iter ad ōs Tiberis nāvī facere. In ipso paene flūminis ōre Ōstia oppidum est et portus, quī ab urbe Rōmā sēdecim milia passuum abest. In portum Ōstiēsem ex orbe terrārum tōtō nāvēs conveniunt. Turris alta per aequor Tyrrhēnum nāvigantibus iter ad portum mōnstrat. Iter aut vērē aut aestāte faciendum est, nam hieme propter tempestātēs nāvigātiō impeditur.

28.

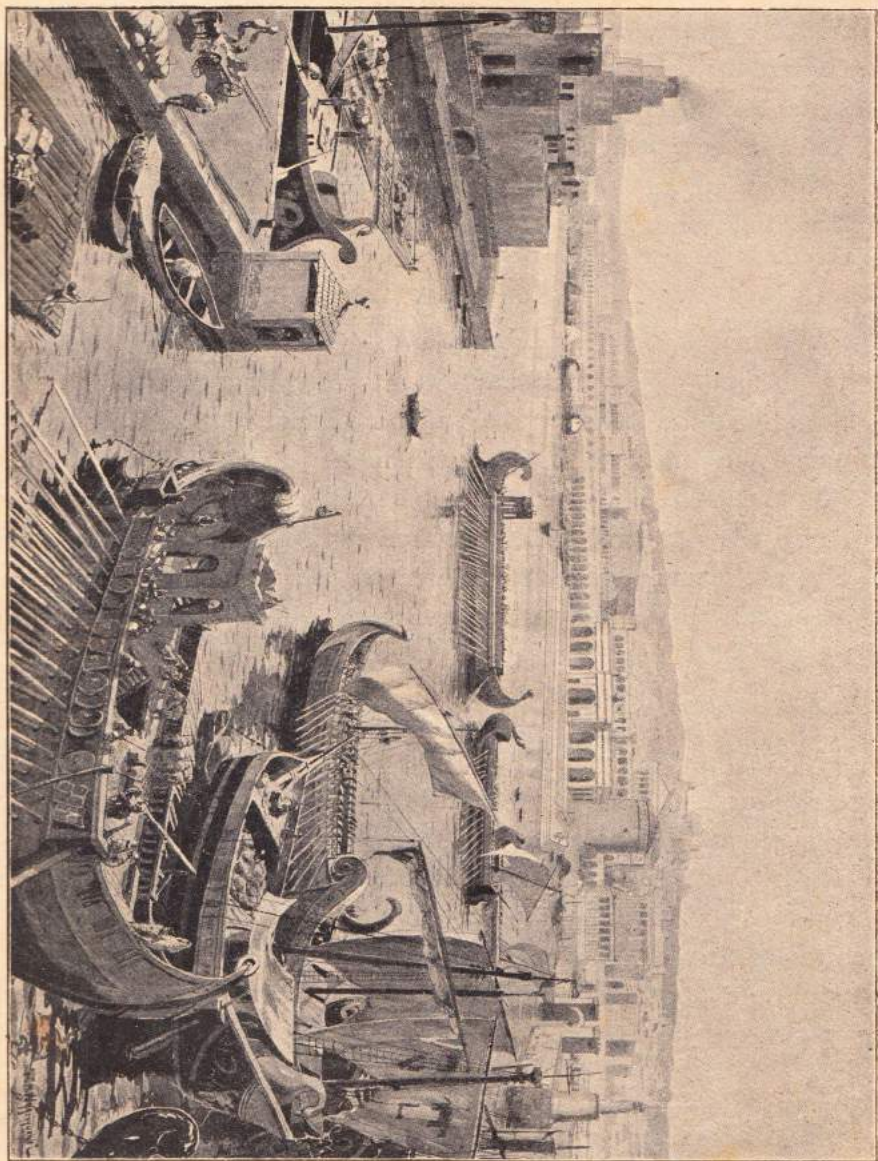
b)

Nāvium autem quae multitūdō! Māgnīs nāvibus onerārīis variae undique rēs convehuntur: frūmentum ex Siciliā et Africā Aegyptōque, marmora pulcherrima ex Graeciā et Africā, aes pretiōsum, vāsa praeclārā arte facta. Interdum nāvēs longae appārent. Eārum aliae ūnō rēmōrum ōrdīne aguntur, aliae birēmēs, trirēmēs sunt. In portū ipso quī clāmōrēs, quae turba hominum opus facientium! Quōrum alīī servī sunt, alīī libērī sed inōpēs, quī parvā mercēde laborant.

Droga do Rzymu.

29.

Ad urbem Rōmam hominēs sive Tiberī et nāvibus iter faciunt, sive viā, quae Ōstiēnsis appellātur. Iter est inter prāta, in quibus rārae appārent arborēs, inter segētēs laetās agrōsque, ubi servī cōspiciuntur grave opus facientēs. Eōrum multi compēdēs dūrās pedibus trahunt, quibus onerantur,

nē effugiant, labōre et nimio sole fatigātī aut verbera timentēs. Collēs deinde sunt hortīs villisque ornātī. Interdum

venātōrēs videntur. Quī in silvās propinquās properant, ut carnem ferīnam sibi comparent. Ad ipsam urbem accēdentibus māgnifica mortuōrum monumenta appārent. Mos enim fuit Rōmānīs nōbilium et divitum hominum ossa cinerēsque corporum cremātōs ad celeberrimās viās māgnificīs monumētīs humāre.

Položenie Rzymu.

30.

Rōmulus, cum Rōmam suam mūnīret, locum urbī opportūnum dēlēgit. Ad amnem enim sātis māgnū eam posuit nōn procul ā portū. Ita ex orbe terrārum tōtō accipere potuit (eā), quibus egēret. Fontēs aquae dulcis satis multī erant. Neque deerant urbī opportūna praesidia. Una enim pars ēius ā repentinō hostium impetū amne tūta erat, in quō pōns erat sub publicius ita factus, ut rescindī posset, sī forte hostēs urbī adpropinquāvissent. Mūrus autem ita ductus erat, ut ad montēs arduōs se applicāret. Montium celeberrimī erant Palātīnus et Capitōlinus.

Palatyn.

X 31.

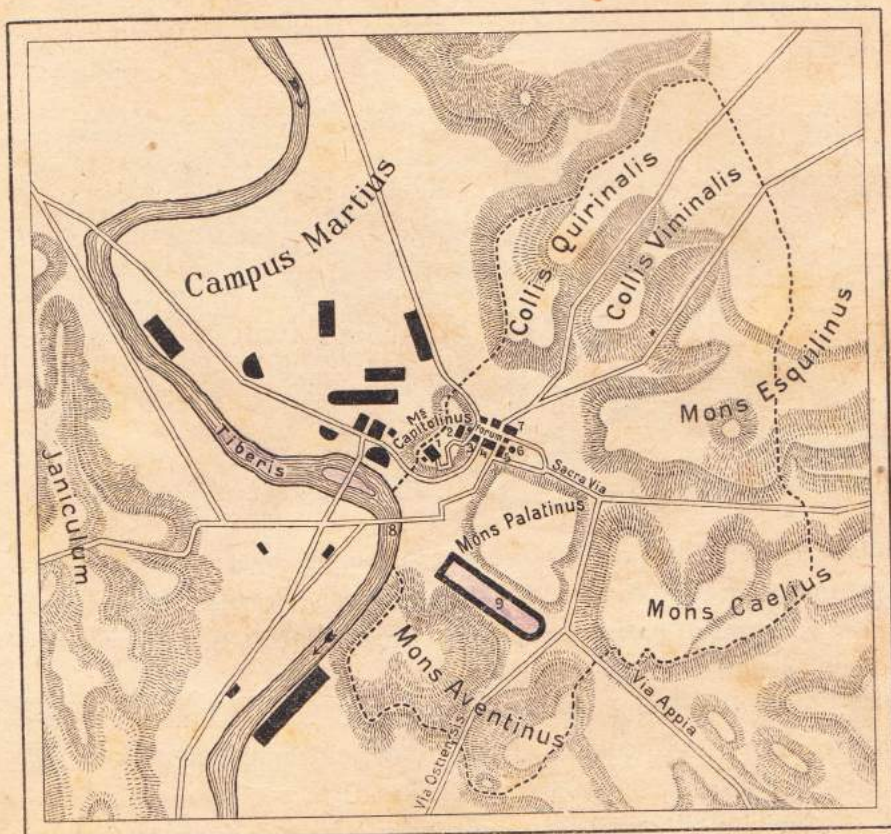
In monte Palātīnō antiquissima urbs mūnīta est. Initiō nōn amplī erant et urbis et imperiī finēs. Pāstorū ea civitās fuit. Quī Palem deam, armentōrum cūstōdem, in māgnō honōre habebant. Eius diēs festus mēse Aprīlī celebrābatur. Hominēs per ignēs accēnsōs et gregēs suōs agēbant et ipsī currebant. Faunus quoque colēbatur. Eī mēse Februāriō sacra faciēbant. Multo hostiārum sanguine deum

placābant orābantque, ut gregēs cūstodīret et ā ferīs bēstiīs servāret. Sub ipsō monte Palātīnō antrum erat, quod Lupercal appellābatur. Ibi lupam illam olim, ā Marte deō missam, Rōmu-

PLAN RZYMU

PODZIAŁKA 1 : 35.000

1. TEMPLUM JOVIS
2. TABULARIUM
3. TEMPLUM SATURNI
4. BASILICA JULIA

5. TEMPLUM CASTORUM
6. „ VESTAE
7. BASILICA AEMILIA
8. PONS SUBLICIUS

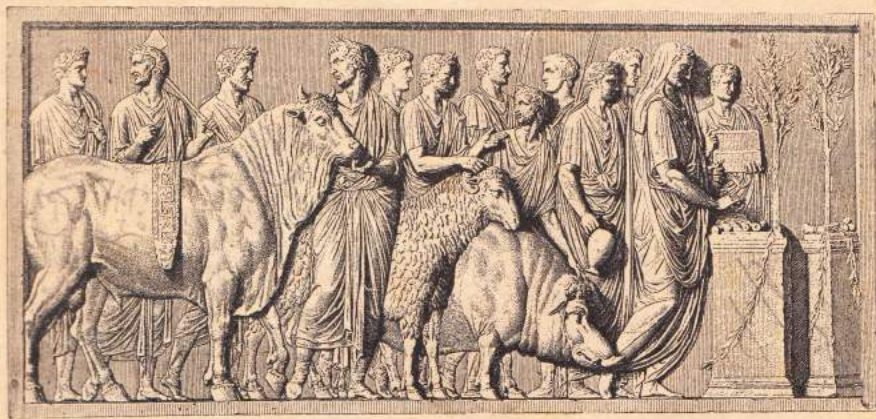
9. CIRCUS MAXIMUS

lum Remumque frātrēs nūtrīvisse neque puerōs acūtō dente vulnerāvisse narrant.

Ofiara.

32.

Antiqui hominēs deōrum grātiā sacrificiis conciliandam esse putābant. Eārum rerum, quae ipsis erant ad vīctum cotīdīanum, partem aliquā dīs dōnābant. Quae res erant: lāc

suāve, mel dulce, vīnum, hortōrum et agrōrum frūgēs. Imprimis pecūdibus sacrificābant. Nam ā priscis illis Rōmānis pretiosissimum omnium rerum pecus habebatur. A pecore etiam pecūniae nōmen ductum est.

Aliis dīs aliae hostiae mactābantur: Iovī et Iūnōnī bovēs albī, dīs inferis pecudēs atrae, Mārti, cui apud Rōmānōs eximius honor erat, taurī et ovēs et foedae suēs.

Aspicite tabulam! Sacra parantur. Vir quidam severus sacris praest. Quī adsunt, omnēs silentium servant. Mox vir, quī sacra facit, ad hostiās accēdet, capitibus bestiarum molam et salem et vīnum asperget, tum signum dabit, ut mactentur.

Kapitol.

a) Skala tarpejska.

33.

In monte Capitōlinō arcem fuisse urbis Rōmae scitis.

De eō monte fābula narrantur haec. Bellum aliquando Rōmānis cum Sabīnis fuit. Arcem tenuerunt Rōmānī. Eius moenia ingenti virium contentiōne oppugnābant Sabīnōrum cōpiae. Neque tamen vī aut armis quidquam prōficere potuerunt. Tum

Tarpēia quaedam virgō Rōmāna in castra Sabīnōrum vēnit. „Sine meā“ inquit „ope Rōmānōrum virēs nōn frangētis. Ego vīam vōbīs mōnstrābō, quā tenēbris noctis tēcti in rūpem evādere possitis. Sed hāc condiciōne opem vōbīs prōmittō, ut mihi dōnētis, quae in sinistrīs manibus habētis.“ Et habēbant Sabīnī in sinistrīs manibus armillās aureās. Neque mulieris opem repudiāvērunt Sabīnī. Improvisō hostium impetū Rōmānōrum virēs fractae sunt. Sed Tarpēia prōditionis fructū caruit. Nam Sabīnī scūtis obrūtā necāvērunt mulierem. In sinistrīs enim manibus nōn solum armillās, sed etiam scūta habēbant. Ex eō tempore quī sive prōditione nocuerant patriae sive iūsiūrandum violāverant, de rūpe, cui ab illā muliere Tarpēiā nōmen fuit, praecipitābantur.

12.

Stopniowanie przymiotników.

b) Świątynia Jowisza.

34.

Quae Capitoli pars in humillimā urbis regione sita est difficillimōsque atque maxime arduos habet aditus, ea tota Iovis sacra erat. Nullus locus Rōmae maiore pietate colebatur. Iuppiter enim omnium deorum Optimus et Maximus habebatur et appellabatur. Complura erant in urbe deorum templa amplissima atque magnificentissima. Tamen nulli maior honor apud Rōmānos fuit, quam illi veterimo Iovis Capitolini delubro. Quō in templo tres erant cellae: minores duae, quarum altera Iunonis, altera Minervae sacra, media eademque maxima Iovis simulacrum ingens habuit. In aditū templi plurima erant dona, Iovi, omnium deorum benevolentissimo, posita.

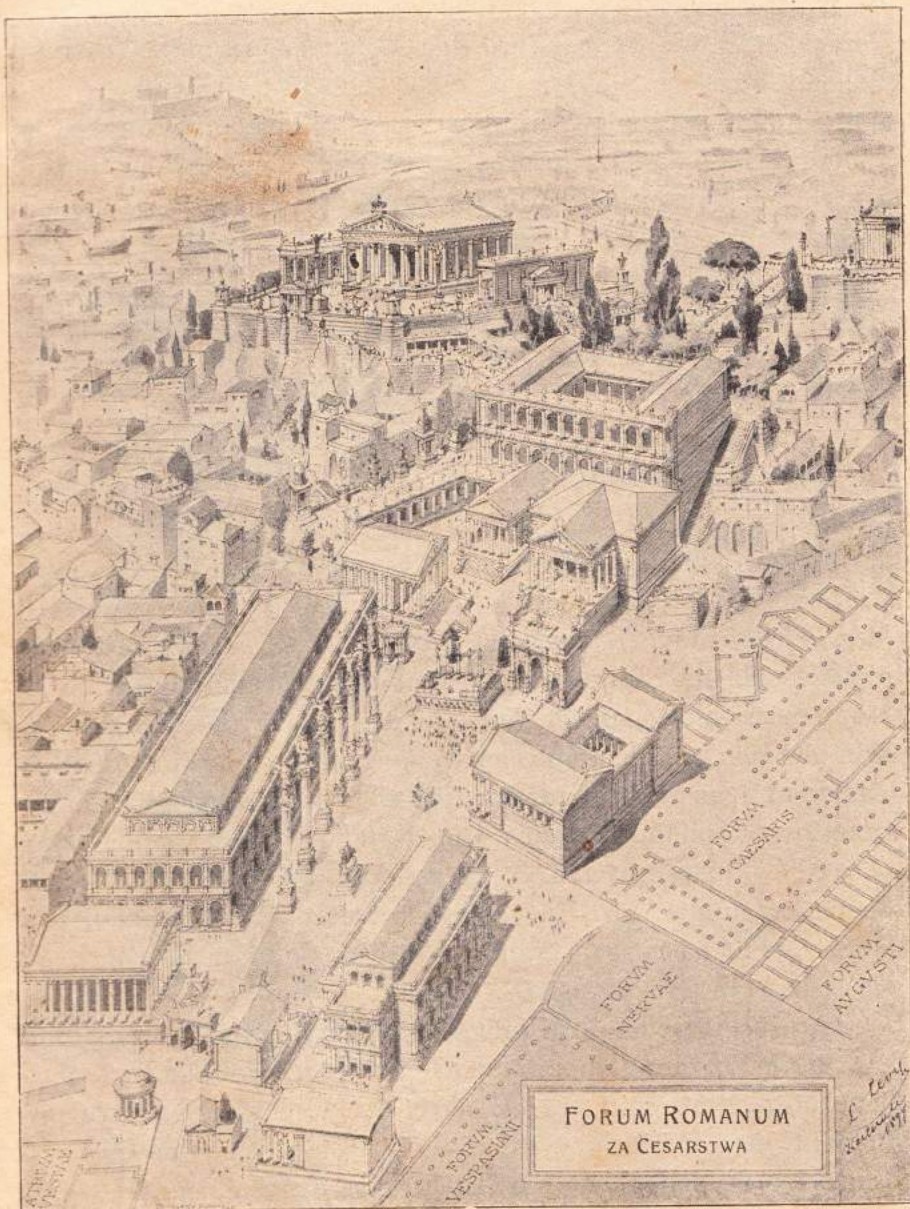
Ad ipsum Iovis delubrum multo minus Fidei templum erat. Nam deorum et hominum pater fidei diligentissimus custos habebatur. Nihil enim peius aut viro indignius esse putabant Rōmani quam periurium. Etiam cum hoste atrocissimo et pessimo iurisiurandi fidem servandam esse existimabant.

Widok z Kapitolu.

35.

a)

De summo monte Capitolino tota fere urbs aspicī potuit. Infra Tiberis erat. Cuius in ulteriore ripa exigua pars urbis ad

FORUM ROMANUM
ZA CESARSTWA

Infimum Ianiculum videbatur. In ceteriore Tiberis ripa Campus ille Martius sub oculis erat, cuius ea pars, quae prior est Capitolio, magnificentissimis aedificiis ornata erat. Inde collēs aspiciuntur vallibus compluribus disiuncti. Quos collēs rex Servius olim moenibus cinxit, cum munitiōēs a prioribus regibus extructae multo minores iam essent.

36.

b)

Vallium Infima, quae inter Capitolinum et Palatinum et Aventinum montēs sita ad amnem ipsum descendit, saepe inundabatur. Nam Tiberis hieme et vere tantam vehēbat aquae copiam ex montibus acceptam, ut non solum per inferiores ripas effunderetur, sed interiora quoque urbis loca interdum peteret.

Quam ob rem qui hanc regionem incolēbant, saepe in extremo periculo erant. Ad Tiberim fora erant, ubi res ad victum maxime necessariae emebantur. Viri quidem nobiles et divites hanc regionem vitabant et domicilia locis superioribus locabant. Inde iter erat inter Capitolium et Palatium ad Forum Romanum. Qui locus totius urbis longe nobilissimus et celeberrimus erat.

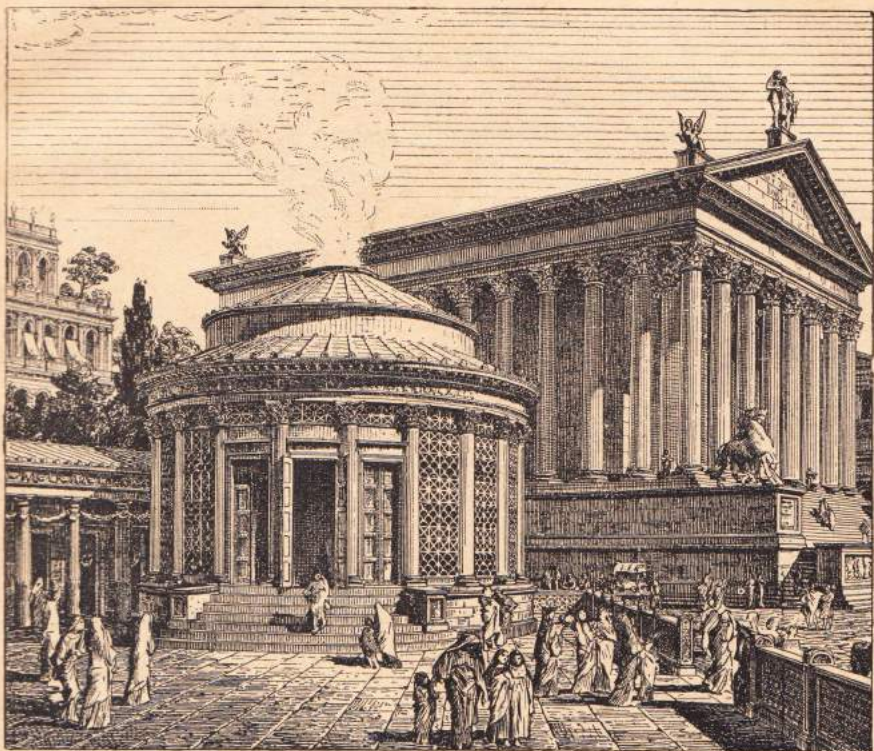
13.

Tworzenie i stopniowanie przy- słówków.

Bogini Westa.

37.

Vesta dea pie sancteque a Romanis colebatur. Ab hac enim dea et domos diligenter custodiri et divitias benignissime conservari credebant. Ab ea ignis vim perniciosam cohibitam et ad hominum usum sapienter accommodatam esse fama erat. In templo Vestae, quod in foro erat, ignis perpetuo alebatur a virginibus Vestalibus, quae Vestae sacerdotes erant. Si forte ignis Vestae extinctus erat, prodigii loco

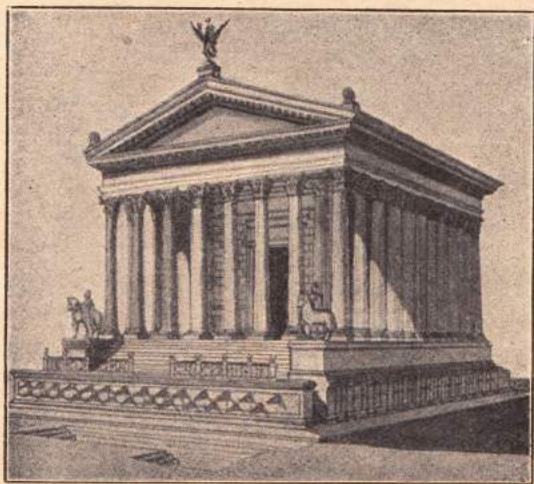

ea rēs habebātur. Virgō Vestālis, cūius negligentīa tantum malum acciderat, atrōciter verberibus multābātur. Cēterum virginēs Vestālēs sānctissimē ā Rōmānīs colēbantur.

Świątynia Kastro- rów.

38.

Annō ante Chrīstum nātum quadringentesimō nonagesimō sextō bellum Rōmānīs cum Latīnīs fuit. Rōmānīs praefuit Postūmius. Quī cum timēret, nē hostēs propius ad urbem accēderent, quam celerrimē potuit exercitum ex urbe edūxit. Iam ad lacum Rēgillum proximē accēsserat, cum

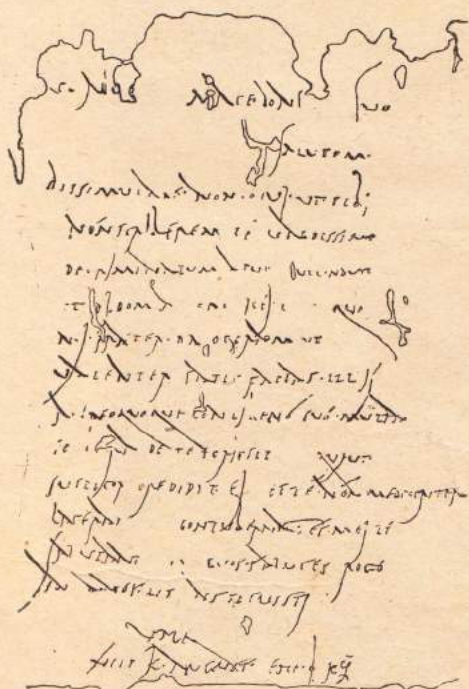
subitō hostium cōpiae occurrerunt. Numquam antea atrōcius pūgnātum erat. Atque iam appārebat mīlitēs Rōmānōs diūtius impetum hostium sustinēre nōn posse, cum inter prīmam pūgnantium aciem duo iuvenēs cōspecti sunt multō mortālibus viris et pulchriōrēs et māiōrēs. Quī ipsī atrōcissimē pūgnantēs restituērunt Rōmānam aciem. Latīnī cum intellegent deōs aliquōs adesse Rōmānīs, terrōre magis quam opibus hostium victi terga vertērunt.

Fāma deinde fuit Castōrēs deōs exercituī Rōmānō in acie adfuisse. Eōs enim potissimum deōs putābant Rōmānī in rēbus adversis hominibus adesse. Quārē templum eis in forō nōn procul ā templō Vestae exstrūctum est.

14.

Verba dēpōnentia pierwszej i drugiej konjugacji.

Jak chłopiec rzymski otrzymywał dowód dojrzałości?

List Publjusza do Gaja.

39.

a)

Pūblius Gāiō salūtem dicit.

Mirātus eram, cūr eis proximis diēbus neque tē in Campō neque in scholā Remiī, magistrī nostri, vidērem. Itaque domī tuae fueram. Nam adversam quandam valetūdinem verēbar. Interroganti mihi, domīne essēs quidque agerēs, responsum ā servō vestrō est tē pridie Nōnās Iūniās cum patre ex urbe in Pompeiānum vestrum discessisse. Quamquam laetātus sum frūstrā mē veritum esse, tamen miror, cūr tam subitō

discesseris, ut nōn salutatum mē relinquerēs. Aliquam ex eā rē molestiam cēpi. Quā nōn prius liberābor, quam litterās ā tē accēperō.

40.

b)

Ego vērō nōn idem iam sum, quī fuī, cum tū nōbiscum versābāris. Recordārī tē putō, quem habuerimus sermōnem, cum nūper apud tē essēmus imaginēsque māiōrum tuōrum intuerēmur. Tum dīxī nihil mē ardentius cupere, quam ut tandem aliquando vir inter virōs essem. Quod mihi ēvēnisse scītō. Togam enim virilem sūmpsī. Mirābēris, cūr tam citō mihi dāta sit? Scīre tē enim putō mē nōndum sextum decimum aetātis annum explēvisse. Cūius rei quae causa esset, equidem ne cōnātus quidem sum sciscitārī. Nam quae patris arbitriō atque voluntāte geruntur, ea ā filiō ita observārī dēbent, ut nē causam quidem sciscitētur.

41.

c)

Animō finge, quantum eō diē cēperim gaudium. Primā lūce propinquī, amīcī, familiārēs frequentēs convēnerunt, ut atrium

nostrum tantam vix caperet hominum multitudinem. Incrédibile enim est, quantopere patrem propter mǎxima eius in rempúblicam merita hominēs et ament et venerentur. Quōs pater benígnissimē excipiēbat nōmine ūnumquemque appellāns. Ad mē quoque plērique accēdebant grātulāntes.

Tum pater ad larārium accessit, quod nōbīs nōn procul ab atriō est; et cum dīs laribus sacrificāvisset, togam mihi pūram dedit. Quam ubi sūmpsī, paucīs verbīs precātus togam meam praetextam dīs dōnō posuī.

42.

At pater manum meam tenēns ad eōs, quī aderant:

„Intuēmini“ inquit „hunc filium meum! Quem ut propter mea in vōs merita tueāmini et adiuvētis, orō vōs, amīcī. Tū vērō, Publī, omnī vitae tempore recordāre, quō genere nātus sis. Maiōrum exempla intuēre! Vidē, nē te dēdecori māiōribus tuis esse hominēs arbitrentur. Nunc vērō, amīcī, si nōn molestum est vōbis, in fōrum nōs et in Capitōlium comitāmini! Ab Iove enim prīncipium.“

Ab ingenti hominum turbā primum in forum, deinde in Capitōlium et ad Iovis templum dēducti sumus. Ibi Iovī Optimō Māximō sacrificāvimus. Etiam Iuventāti dōnum fēcimus precantēs, ut mihi propitia sit. Valē, Gāi, ac dē mē recordāre!

15.

Verba dēpōnentia trzeciej konjugacji.

Podróż do Pompei.

43.

List Gaja do Publjusza.

Gāius Pūbliō salutem dicit.

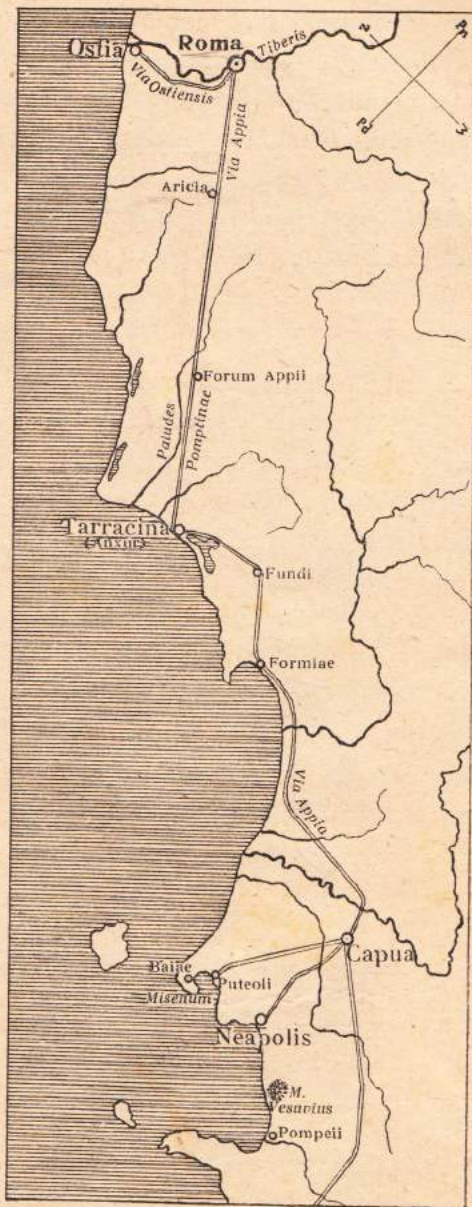
Epistula tua māgnopere mē delectāvit. Quam pridie Kalendās Iuliās accēpī. Ac primum grātulor tibi dē istō, quem assecūtus es, honōre. Eundem mē quoque brevī tempore assecūtūrum esse spērō.

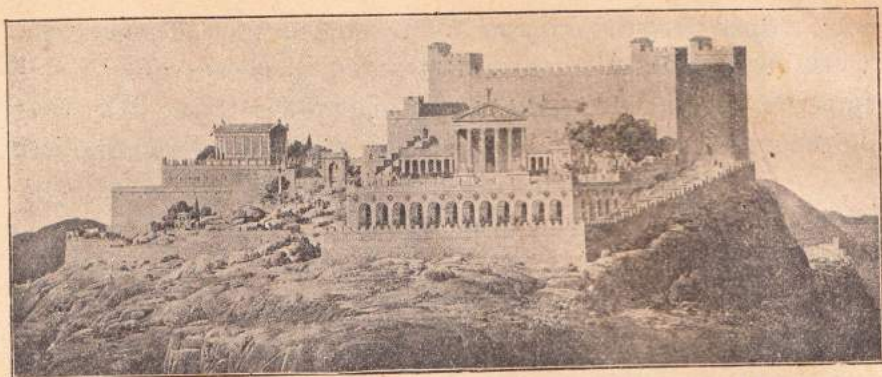
Quod autem nōn salūtātum tē reliquī, cum Rōmā proficiscerer, id cave nē negligentiae tribuās. Mihi crēde, temporis vix satis habuī. Tanta erat proficiscendī celeritās.

Rōmā profecti sumus prīdiē Nōnās Iūniās ante lūcem. Servōrum paucī nōs secūtī sunt. A patre impetrāvī, ut mē Statius meus Pompēiōs sequeretur. Quem nōn servi, sed amīci locō habeō.

44.

Arēciam tertiā fere hōrā vēnimus. Ibi nōn diū morātī itinerī nōs commīsimus. Hōrā nōnā Forum Appiī vēnimus. Ab hominibus eōrum locōrum perītīs monītī, nē aquā ūterēmur, quae ibi pessima est, parvum nāvigium statim cōscendimus, quō palūdēs illās Pomptinās trāiēcimus. Nox prope iam erat, cum Tarracīnam vēnimus. Tarracīnae mansimus. Postrīdiē cum pater ex itineris molestiīs etiamtum somnō reficeretur, ego cum Statio in montem ēvāsī, in quō arx exstrūcta est, Ānxur illud celeberrimum. Māgnopere delectātus sum, cum unō prope aspectū complecterer et mare et oppidum infrā situm et palūdēs silvīs tectās.

45.

Ānxūre māne profectī cum Fundōs vēnissemus, ab amīcō quōdam patris exspectābāmur. Ā quō in villam, quae eī Formiis est, benignissimē invitātī magnificētissimō hospitio ūsī sumus. Īdem postridiē usque ad Capuam nōs prōsecūtus est. Capuae nō diū morātī ante noctem Neāpolim vēnimus. Neāpoli cum cēnārēmus, pater ita mēcum locūtus est: „Mihi Puteolōs et Bāiās proficiscendum est. Hominēs enim quōdam vidēre cupiō, quī hōc annī tempore Bāis morantur, ut corpora animosque reficiant. Tū, mī Gāi, sī tibi placet, mē sequēre, sī minus, et tū et Statius Pompēiōs ad matrem proficiscimīnī.“ At ego: „Equidem“ inquam „tē, pater cārissime, libentissimē sequar. Nam Bāiās numquam vidī, quās audīvī pulcherrimās esse.“

Postridiē prīmā luce profectī Bāiās ante mēridiem vēnimus. Incrēdibilis est eius locī amoenitās. Quae villārum et multitudō et magnificētia! Quārum aliae in montibus sitae hortīs iūcundissimīs cinguntur, aliae litus obsident.

Pompēiōs ante diem VII. Īdūs Iūniās multā iam nocte vēnimus.

Habēs, mī Pūbli, epistolam longusculam, nē mē neglegentem esse existimēs. Multō etiam longiōrēs exspectā. Valē.

46.

Bajka o koniu, dziku i człowieku.

Equus aliquando cum ad fontem vēnisset, ut, sicut ei mos erat, aquā sē recreāret, aprum vīdit in fontis aquā corpus foedum volūtāre. Īrā accēnsus ad hominem properāvit. Quem aggres-

sus: „Aper“ inquit „aquam fontis meī turbāvit. Tantam iniūriam aequō animō patī nōn possum. Tamen vīribus mē ei impārem esse arbītror. Morērer ingentī ēius dente dīlacerātus, sī bēstiam aggredērer. Tibi et arma et animum fortem esse sciō. Necā hostem meum.“ At homo: „Moritūrum esse hostem tuum spērō, sī passus eris mē dorsum tuum cōnscendere. Nam properandum est, nē aper effugiat.“ Quod equus facile passus est. Sine morā iter ingressī cum ad fontem vēnissent, homo sagittās expedit, quibus aprum necāvit. Quem equus cum mortuum vidēret, hominī grātiās ēgit. At ille: „Pulcherrimum“ inquit „animal es! Stultissimus essem, sī tē patērer liberum inter prāta campōsque versārī. Ex hōc tempore iam servus meus eris.“ Quod cum diceret, frēna manū cēpit et equum cōnscendit. Quī cum frūstrā repugnāre cōnātus esset, haec sēcum reputāvit: „O mē miserum! Cum parvam iniūriam patī mē nōn posse existimāvī, in durissimam mē servitūtem dedi.“

Quidquid agis, prūdenter agās et respice finem!

16.

Verba dēpōnentia czwartej konjugacji.

Bajka o lwie i myszy.

47.

Leō aliquando parvō mūre potītus est. Quī ut vitam blandiendō servāret: „Tū“ inquit „animālium rēgnū sortītus es. Māgnanimum te omnēs bēstiae dīcunt. Nē mē vitā prīvāveris! Mihi crēde, etiam parvus mūs māgnō prōdesse potest leōnī.“

Vincuntur molli pectōra dūra prece.

Blandientī leō respondet haec: „Tū vērō nōn frūstrā blandīris. Vivere tē patiar. Neque id ob eam rem faciō, ut tē mihi prōdesse posse crēdam, sed ut sciās cēterisque bēstiīs nūntiēs leōnī nōn solum corporis virēs, sed etiam animum rēgium esse.“

Nōn multō post accidit, ut leō in laqueōs ā venātōribus positōs incideret. Ingentī vīrium contentiōne expedire sē cōnātus cum frūstrā labōrāret, clāmōre silvam complēvit. Iam venātōres adpropinquābant, ut praeclārā praedā potīrentur, cum mūs

clāmōre leōnis excitātus accurrit et dentibus acūtis laqueōs cor-
rōsit. Venātōrēs cum laqueīs liberātum vidissent leōnem, per-
territi effūgērunt. At ille cum parvō mūrī grātiās ageret: „Et mē“
inquit „stultē opem tuam repudiāvisse et tē nōn mentitum
esse videō.“

17.

Semidēpōnentia.

Przysłowie niedźwiedzie.

48.

Amīcī duo cum per silvam iter facerent, procul ursum in-
gentem cōspexērunt. Eōrum alter cum suam potissimum vitam
tuērī cuperet neque amīcō in periculō adesse audēret, ar-
borem celeriter cōscendit. Alter ā comite relictus cum mortem
certam ante oculōs habēret, recordātus est praeceptōrem olim
in scholā dixisse ursōs mortua corpora āspērārī solēre. Itaque
mortem simulāvit et in terrā iacēns animam tenēbat. Accurrit
ursus et os aurēsque iacentis diū diligenterque pertentat. De-
nique corpus, quod mortuum esse putābat, sicut solitus erat,
āspērātus discessit. Metū liberātī amīcī cum domum iter in-
gressī essent, salūte gaudentēs, is, qui arborem cōscenderat,
ad alterum ita locūtus est: „Māgnam rem ausus es, quod tan-
tam bēstiam passus es ad tē accēdere. Quantopere gāvīsus
sum, cum vidērem salvum tē ab ursō relictum esse! Quid autem
est, quod in aurem dixit tibi bēstia fera?“ At ille: „Versiculum
quendam mihi dixit, quem rogō ut memoriā teneās: Amīcus
certus in rē incertā cernitur.“

Łatwowierny kozieł.

49.

Hircus et vulpēs aliquando in foveam incidērunt. Hircus
cum nūllam esse evādendī viam vidēret, dē salūte dēspēravit.
At vulpēs, quae nē in māximō quidem periculō suis rēbus diffi-
dēre solēbat: „Si meae“ inquit „prudentiae cōnfisus eris,
facile evādendī viam inveniēs. Ad pariētem foveae corpus ap-
plicā. Ego cum dorso cornibusque tuis innixus evāserō, tē sine
morā extrāham. Diffidēdī causam nūllam esse putāns hircus
vulpis cōsiliō obtemperāvit. Quae cum evāsisset, comitem rī-

dēns in silvam revertit. Sērō hīrcus intellēxit stultē sē cōn-
fīsum esse hēstiae āstūtae.

(Fide sed ante vidē cui tūto fidēre possis.)

18.

Verba anomāla.

*Cārī sunt parentēs, cārī liberī, propinquī, familiārēs, sed
omnēs omnium caritātēs patria ūna complexa est, prō
quā quis bonus dubitet morī, sī eī sit prōfutūrus?*

Fabjusze.

50.

a)

Anno antē Christum nātum 477. bellum Rōmānīs cum
Vēientibus erat. Quī cum impetum exercitūs Rōmāni ferre nōn
possent neque in aciē pūgnāre audērēt, agrōs vāstābant, pecora
ferēbant atque agēbant. Quae rēs aliōs quoque hostēs inci-
tāvit, ut arma ferrent contrā Rōmānōs. In hōc periculō gēns
Fabia in senātum vēnit. Trecentōs sex Fabiōs tum fuisse narrant,
quī arma ferre possent. Prō gente Fabius cōsul ita locūtus
est: „Ab iisdem Vēientibus molestō bellō vexāmur, quōrum im-
petum nūper nōn tulimus solum, sed etiam prōpulsāvimus.
Num tantum dēdecus diūtius ferendum esse putātis, prae-
sertim cum ab aliīs quoque hostibus arma ferrī contrā Rō-
mānōs nūtiātum sit? Vos contrā aliōs hostēs arma ferte; gens
Fabia ut hoc Vēientis bellī onus sōla ferat, permittite! Iuppiter
Optime Maxime! Opem fer consiliīs!“ Grātiae ab senātū āctae
sunt. Fabiōrum virtus laudibus fertur.

51.

b)

Postridiē Fabiī primā lūce armātī ad cōsulem sē cōn-
ferunt. Cōsul domō egressus signa praeferri iubet. Sex et
trecentī milites incēdēbant ūnīus familiae vīribus potentissimae
tum Etruscōrum civitātī bellum inferre parātī. Ingēns sequē-
batur hominum multitudō Fabiae gentis virtutem laudibus fe-
rentium.

Ex urbe egressī Fabiī cum ad Cremeram flūmen se con-
tulissent, locō opportunō castra mūnīverunt. Inde Vēientium
agrōs vāstantēs praedamque auferentēs ingentem hostibus

terrōrem intulērunt. Etiam aequō campō signa cōferre ausī praeclāram victōriam tulērunt.

52.

c)

At Vēientium cīvitas molestē ferēns ūnam Rōmānōrum gentem ā sē vincī nōn posse, quōs aciē frangere nōn potuerat, insidiis eōs tollere cōstituit. Quārē et pecora interdum obviam ācta sunt, ut facilem praedae cōpiam offerrent Rōmānīs et militibus imperātum est, ut cum Fabiīs congressī pedem referrent fugam simulantēs. Fabiī spē facilis victōriae adducti, cum aliquando pecora procul cōspexissent, in aequum campum dēscendērunt. Iamque māgnam praedam agentēs in castra sē referēbant, cum clāmōre undique sublātō perterriti cinctōs sē esse ab hostibus intellēxerunt. Atrōcissimē pūgnantēs interfecti sunt omnēs. Quae clādes cum Rōmam allāta esset, ingentem maerōrem cīvitatī intulit.

P. Decjusz Mus.

53.

a)

Annō ante Chrīstum nātum 340. cum cōsulēs facti essent T.(itus) Mānlius Torquātus et P.(ūblius) Decius Mūs, bellum Rōmānīs grave cum Latīnīs fuit. Rōmānī cōsulēs cum duōbus exercitibus Rōmā profecti nōn procul ā Capuā castra fēcērunt. Ibi per somnum utrīque eādē speciēs apparuit viri homine mortālī māiōris loquentis haec: „Utrīus exercitūs dux mortī et dīs mānibus sē prō patriā obtulerit, eius populī fiet victōria“. Quōs vīsūs cum cōsulēs alter alterī nārrassent, P. Decius: „Tite Mānli!“ — inquit — „imperium deōrum hōc vīsū nobīs manifestum fierī putō. Fiat, quod ā dīs nobīs praecipitur. Utrīus aciēs prīma pedem rettulerit, is mortī sē prō populō et exercitū Rōmānō offērat.“ Idem placuit Mānliō.

54.

b)

Postridiē nōn procul ā monte Vesuviō signa collāta sunt. Mānlius dextrō, Decius sinistrō cornū praefuit. In Deciī aciem tantus fit impetus Latīnōrum, ut quī Rōmānōrum primī cum hostibus congressi erant, statim pedem referrent. Quod cum fierī vidēret Decius, sicut cum Mānliō cōstituerat, dīs immor-

talibus precatus, ut ducis morte placati Romano exercitui propitii fierent, equum conscendit et solus se in hostes intulit. Atque primum re improvisa adeo perterritus Latinos, ut non solum aciem eorum arceret, sed complures interficeret. Deinde cum viderent ab uno viro tantam fieri caedem, undique Decium aggressi necaverunt. Sed Romani consulis virtute accensi alacriores iam ad pugnandum fiunt. Ingenti ardore restituitur pugna. Non sustinuerunt impetum Romanorum Latini. Ingens fugientium caedes a Romanis facta est.

Postridie Decii corpus inter caesos hostes inventum est funusque ei dignum morte factum.

Dulce et decorum est pro patria mori.

Manłuszowie ojciec i syn.

55.

a)

Eodem bello Latino, priusquam pugna commissa est, consules praeceperunt, ne quis extra ordinem cum hoste pugnaret. Forte inter ceteros equites, qui missi erant, ut loca ab hostibus occupata explorarent, T. Manlius fuit, consulis filius. Qui cum inspicere vellet, quid hostes agerent, ad castra eorum propius accessit, ut a Latinis, qui proximi in statione erant, conspiceretur. Ex iis unus, vir ingenti corporis magnitudine, ad Manlium accessit: „Quid?“ inquit. „Vos tam parva equitum manu castra nostra oppugnare vultis? Ubinam sunt consules? Volentne congregi cum exercitu Latino?“ Cui Manlius: „Aderunt suo tempore, nolite dubitare.“ At ille: „Visne, dum dies ista venit, tu ipse mecum congregi? Cernamus, uter nostrum virtute et armis superior sit?“ Cui Manlius: „Noli putare me certamen effugere velle. Sed imperio consulum impediior.“ At ille ridens: „Ain' tu?“ inquit. „Contra consulum imperium pugnare te nolle dicis? Vos Romani de virtute vestra praedicare, quam rem cum virtute gerere mavultis.“ Non tulit Manlius contumeliam tantoque se in hostem impetu intulit, ut improvisa re attonitum de equo deiceret. Iacentem gladio interfecit.

56.

b)

Spoliis caesi hostis onustus Manlius in castra et ad patrem accessit: „Nolentem me“ inquit „pugnare ferox hostis contu-

mēliis ad certāmen prōvocāvit. Contumēliās ferre neque potuī neque voluī. Num indīgnus tē, pater, dicar?“ Quod ubi audīvit cōsul, statim ad cōntiōnem mīlitēs vocāvit. Quī cum adessent, ita locūtus est: „Tū, Tite Mānli, contrā cōsulis imperium pūgnāvisti. Cōsulis filius et cōsulis auctōritatem et patris māiestātem contemnere quam in officiō manēre māluiisti. Mihi, rei publicae cōsulī, dubitāre nōn licet, utrum mē et tē poenā, an rempublicam damnō afficere mālīm. Līctor, collīgā manūs.“ Paruit imperiō līctor. Cōsulis filius ligātus secūrī necātur. Quae atrōcītās poenae nōn solum dīsciplīnam mīlitārem restituit, sed etiam in ultimō certāmine ad victōriam prōfuit.

Kalpurnjusz Flamma.

57.

a)

In bellō, quod Rōmānī cum Poenīs gerēbant, temeritāte Atiliī Calātīnī cōsulis factum est, ut exercitus Rōmānus, cum vallem quandam adīisset, ab hostibus circumvenīrētur. In hoc periculō Rōmānōs eximia virtus Calpurniī, tribūnī mīlitum, servāvit. Is enim ad cōsulem adiit: „Videsne“ inquit „rūpem arduam illam inter mediōs hostēs sitam? Hanc ut quadringentī mīlitēs adeant atque occupent, imperā. Quōs hostēs profectō summa vī aggredientur et illī quidem omnēs interībunt. At tū intereā exeundī ex hōc locō tempus habēbis. Alia nisi haec salutis via nūlla est.“ Cū cōsul placere sibi dixit cōsiliū eīus sed esse nēminem, quī quadringentōs illōs mīlitēs dūcere vellet. At Calpurnius: „Sī alius nēmō“ inquit „invenītur, ego hunc labōrem subībō.“ „Macte“ inquit cōsul „virtute estō, Calpurnī! I, quō tē animus iste dūcit.“

58.

b)

Dēliguntur quadringentī mīlitēs. Ad quōs Calpurnius: „Mīlitēs!“ inquit. „Nōbis quidem redeundī nūlla spēs dātur. Eāmus, ut moriāmur nostrāque morte ex hōc periculō eripiāmus cōsulem et exercitum.“ Neque quisquam mīlitum recūsāvit. Statim iter ineunt. Euntibus et cōsul et mīlitēs reditum precantur. Tantō autem impetū iērunt, ut rūpem illam prius occupārent, quam hostēs intellexērunt, quid agerētur. Quī cum

vidissent rūpem iam ā Rōmānīs tenērī, undique in eos impetum fēcērunt. Fit proelium atrōx. Tandem superat multitūdō. Perit parva Rōmānōrum manus. Cōsul intereā, dum ea pūgna fit, cum exercitū in loca tūta exiit.

Postridiē cum locum, quō pūgna facta erat, milites Rōmāni circumīrent, tribūnum invēnērunt multis quidem vulneribus cōfossū, sed etiāntum spirantem. In castra delātus corōnā grāmineā dōnātus est. Quā corōnā nūlla nōbīlior erat.

Nihil est detestabilius dedecore, nihil foedius servitute. Ad decus et ad libertatem nāti sumus; aut haec teneāmus aut cum dignitate moriāmur. (Cic. Phil. III. § 35.)

Senat rzymski w wojnie z Pyrrusem.

59.

a)

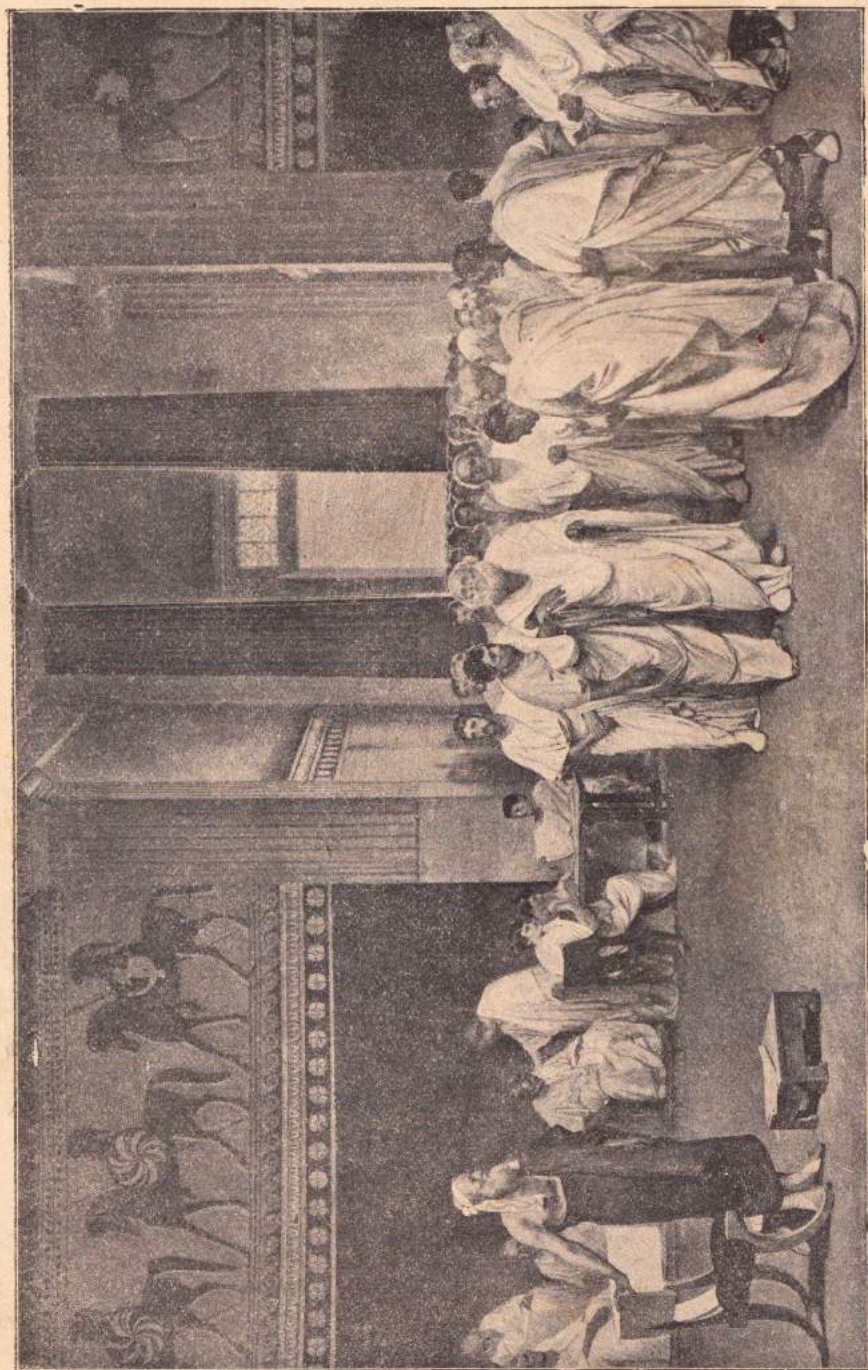
Annō ante Christum nātum 258. Rōmānī ā rēge Pyrrhō māgnā et atrōcī pūgnā victi sunt. Tamen in eō proeliō rēx tantō damnō affectus est, ut intellexeret bellum cum Rōmānīs grave et periculōsum fore. Itaque dē pāce cogitare coepit. Cīneam, familiarem suum, hominem eloquentiā clārissimū, delēgit, qui dē eā rē cum Rōmānīs ageret. „Nōn equidem“ inquit „nō vērā Rōmānōs. Quōs enim barbarōs esse putāvī, eos vidē et fortissimōs esse et rem militārem pulchrē nōsse. Sociis eis quam hostibus utī mālō. Quārē tē Rōmam proficisci volō. Istā quam nōvī eloquentiā effectūrum tē esse spērō, ut pācem Rōmāni mēcum faciant.“

60.

b)

Cīneās cum Rōmam vēnisset, in senātū aequisimās pācis condicionēs tulit Rōmānīs. Atque iam appārebat plerōsque patrēs pācem nōn repudiāre. Quod cum Appius Claudius audivisset, qui propter senectutem et caecitatem nōn iam cūriam adire solēbat, lecticā in senātum delātus hanc orationem habuit:

„Saepe mihi caecitās molestā fuit. Nunc vērō ōdī lūcem atque aurēs quoque meās surdās esse vellem, nē tam foeda et Rōmānō nōmine indigna audire cōgerentur. Cūr ego ex hāc vitā nōn abeō, nē postea meminērim esse Rōmānōs, qui dē pācis condicionibus ab hoste latis delibērent? Sī nūlla vōs māiō-

rum memoria movet, posteritatis m e m e n t o t e ! Cui quis vestrum tantum dēdecus relinquere audēbit? Tū vērō, Cīneā, nōdum nōstī Rōmānōs. Ad rēgem tuum revertere eīque nūntiā nihil Rōmānōs pēius ōdisse quam dēdecus, nihil māiōre pietāte observāre quam dīgnitātem. Dē pāce cum Pyrrhō agēmus, cum ex Italiā exierit."

Hāc ōrātiōne Appius effēcit, ut pācis condiciōnēs reicerentur.

19.

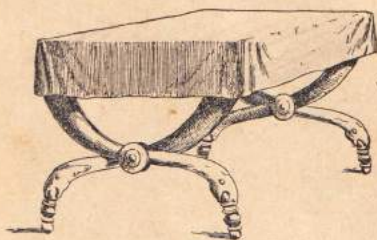
Liczebniki (*Numerālia*).

I. Cardinālia i Ordinālia.

O urzędach rzymskich.

61.

Annōs prope ducentōs quadrāgintā populus Rōmānus sub rēgibus erat. Annō 510. Tarquinius, cui Superbō cōgnōmen fuit, rēgnō privātus in exsilium abiit. Tum duo cōsulēs creati sunt, quī summam imperiī tenērent. Annua ea potestās erat. Cēterum prīmī cōsulēs omnia rēgum iūra tenuērunt. Insignia quoque eadem cōsulis quae rēgibus erant: sella curūlis et duodēcim lictōrēs. Duo quaestōrēs aerariō praeerant. Postea aliī quoque magi-

strātūs Institūti sunt: annō 434. cēnsōrēs, quī cēnsū civium haberent, annō 354. praetōrēs, quī iūdicīis praeessent.

Annō ante Christum nātum 494. tribūnī plēbis Institūti sunt. In maximis periculis dictatōrem cōsulēs dīcēbant, ad quem summa imperiī dēferēbātur.

62.

II. Distributiva, adverbia numerālia.

Semel bīna sunt duo.

Bīs bīna sunt quattuor.

Ter terna sunt novem.

Quater quaterna sunt sēdecim.

Quot sunt quīnquiēs quīna, sexiēs sena, septiēs septēna, octiēs octōna, noviēs novēna, deciēs dēna, deciēs ūndēna?

63. Spisy ludności rzymskiej za czasów Augusta.

Imperātor Augustus ter cēsum habuit. Annō ante Chrīstum nātum 28. cēsa sunt cīvium Rōmānōrum quadrāgiēs centum mīlia et sexāgintā tria mīlia, annō a. Chr. n. 8. quadrāgiēs centum mīlia et nōngenti trigintā septem mīlia.

64. Legjon rzymski.

Cōsulēs Rōmānī quotannīs exercitum quaternārum legiōnum habēbant. Legiō pars fuit exercitūs. Initio singulae legiōnēs terna aut quaterna, postea sēna mīlia peditum, trecēnōs aut quadringēnōs equitēs continēbant. Peditātus legiōnis dividēbātur in dēnās cohortēs, cohors in ternōs manipulōs, manipulus in bīnās centuriās. Singulis centuriis singuli centuriōnēs praeerant.

20.

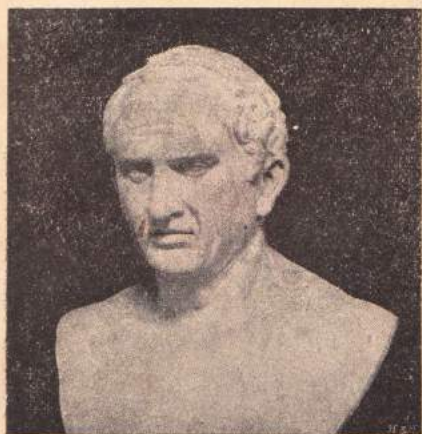
Gerundivum w formie przydawkowej z wyrażeniem przedmiotu czynności, w niem zawartej.

Karjera obywatela rzymskiego w ostatnich czasach rzeczypospolitej.

65.

M.(ārcus) Tullius Cicero nātus est Arpīnī, quī locus in Volscōrum terrā situs erat. Puer ā patre, virō satis ērudītō, Rōmam missus clārissimīs magistrīs ūsus est. Cum autem intellegeret, nullam rem Rōmae plūs prodesse ad laudem colli-

gendam quam eloquentiam, omne studium in eā arte posuit. Viginti annos natus ipse causas agere coepit. Tum et corporis

recreandi et animi excolendi causā in Graeciam profectus est. Biennio post cum Rōmam revertisset, tantam et in forō et in iudiciis eloquentiae glōriam assecutus est, ut populus ad eum omnes honores deferret. Annō 75. quaestor fuit Lilybaei in Sicilia, annō 69. aedilis, annō 66. praetor factus est.

66.

Cōsul factus annō 63. Cicero cōservandae patriae auctor fuit, cum Catilinam, hominem improbum, caedem omnium bonorum parantem ex urbe eiēcisset, socios autem sceleris eius morte multari iussisset. Neque verō odium civium vitavit. Nam paucis annis post cum vidēret, ab inimicis suis¹⁾ id agi, ut sibi²⁾ aquā et igni interdiceretur, suā sponte ex urbe in Graeciam discessit. Paulō post revocatus Rōmam rediit. Multum deinde et in forō et in senātū versatus est. Post Caesaris victōriam omne tempus in studiis litterarum colendis posuit. Annō ante Christum natum 43. a M. Antoniō sicariis occisus est, cum sexagesimum tertium aetatis annum explēvisset.

Najważniejsze słowa i ich tematy zasadnicze.

A. Pierwsza konjugacja.

Dzień obywatela rzymskiego w ostatnich czasach
rzeczypospolitej.

67. 1. Cicero u szczytu znaczenia.

Complures iam anni erant, cum M. Cicero consulatum gesserat. Eorum studiorum, quibus se a puerō dēderat, amplissimum fructum assecutus est. A bonis omnibus colēbatur et ob-

¹⁾ przełoż: jego. ²⁾ przeł.: mu.

servabatur diligentissimē. Meminerant enim hominēs eum, cum cōsul reipublicae praeesset in eiusque diligentia et cōstantiā tōtius cīvitātis salūs cōstitisset, nōn solum improba Catilinae cōsilia cohibuisse, sed etiam in pūniendō scelere saluberrimum sevērītātis exemplum ēdidisse. Ad quam rērum gestārum glōriam accēdebat summa eloquentiae laus atque auctōritās, quā omnibus, quī tum erant, orātōribus Cicerōnem praestitisse cōstat.

Cicero domum ā patre trāditam numquam vendidit, quamquam in alteram dēmigrāverat multō māiorem et māgnificentīorem in Palātīnō monte sitam. Cum in vestibulō domūs suae stētērat, circumdatum sē vidēbat veterrimis urbis monumentis: inf̄ra forum spectabat, templa deōrum antiquissima, tum Capitōlium, s̄nctissimum deōrum atque imperiī domicilium. Quae omnia suis labōribus suoque m̄ximō periculō cōservāta esse sciēbat. Certē et crēdidit ipse et dicere solēbat urbem ā Rōmulō conditam iterum sē condidisse.

68.

2. Przed świtem.

Nōndum lūx erat, cum servōrum turba tōtam Cicerōnis domum complēvit, ut opus cōfidiānum faceret.

In tantā servōrum multitudine vōx nulla sonuit, nulla foris increpuit. Venerat enim dispensator, quī operī praeerat, dominōrum quietem turbārī. Neque diū servi in opere occupati erant. Celerrimē lāvērunt pavimenta ex pretiōsis lapidibus pictūrae ratiōne facta parietesque sectō marmore ōrnātōs, recentibus floribus ōrnāvērunt statuās et imāginēs.

Cicero etiamtum cubuit in lectō suō neque iam dormiebat. Consuetūdō enim eī erat lūcubrāre ante diem. Nam quantum temporis aliī quīetī dabant, tantum ille saepe ad litterārum studia colenda sumere solēbat. His

studiis adiūtum sē sciebat et ēloquentiae glōriam eximiam et amplissimōs honōrēs assecūtum esse.

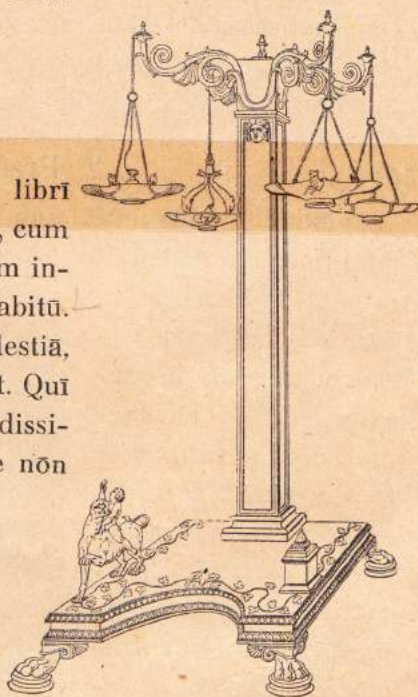
B. Druga konjugacija.

69. 3. Niewolnik Tiro.

Vix autem Graeci cuiusdam librī ūnam aut alteram lēgerat pāginam, cum foris increpuit virque in cubiculum intrāvit corpore exiguo et servili habitu. In vultū gravitās erat mixta modestiā, manibus tabulās et stilum tenēbat. Quī vir Tiro erat, servus Cicerōnis fidissimus idemque doctissimus. Itaque nōn servi sed amīci locō ā dominō habēbatur. Corpore Tiro nōn satis valuit. Quae cārissimī hominis valetūdō Cicerōnī maxīmae cūrae erat.

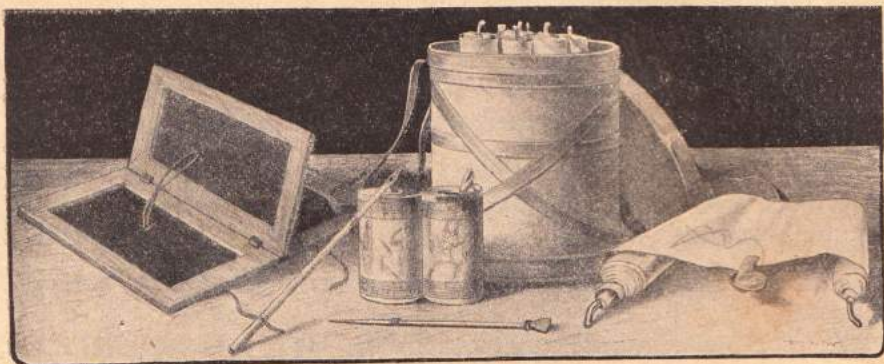
Eum cum adesse in cubiculo suō vidisset, statim Cicero increpuit:

„Quidnam est, mī Tiro? Existimāvi ēquidem tē morbo retentum in lectō tuō iacēre. Gravi tē enim febrī his proximis diēbus tōstum esse sciō. Eō quem novī amore in mē ductum

cēseō tē praeceptō meō nōn paruisse. Nōne ego tē vetui
nimiō labōre valētudinī nocēre?“

Cui Tirō respondit: „Scīs mē ex nūtū tuō pendēre
et semper pependisse. Quod momentī tibi sponde-
ram cūrae mihi valētudinem meam fore, servāvī. Satis mē enim

hodiē reffectum esse scītō. Morbum animō fortī prōpulsāvī.
Animus enim omnia vincit. Itaque et bene valentem
mē et ad quaevis officia praestanda parātum vidēs. Numquid
vis mē facere?“

„Epistulae“ inquit Cicero „scrībendae sunt, quas hodiē ad
amicōs mittī velim.“

„Scrībentur“ inquit Tīro et tabulās stilumque expedit.

70.

4. Poranek.

Lūxerat iam, cum Cicero cubiculum relīquit et in hor-
tum dēscendit, porticū cīctum. Atque eō tempore ipsō sol splen-
didissimus effulsit iucundissimōque lūmine hortum imple-
vit. Cicero aliquamdiū haesit in porticū temporis et loci
amoenitāte commōtus. At Tīro, quī sē nōn mōverat ā dominō:

„Miror“ inquit „ex ātriō nūllum audīrī strepitum.“

Quod nōn sine causā mirātus est Tīro. Nam mōs erat apud
Rōmānos, ut nobīles virī ā propinquis, amicīs, familiāribus
primā lūce domī salūtarentur. Cicerōnis quoque ianua hōc diē
tempore ā salūtantium multitudine obsidērī solēbat.

Risit Cicero et:

„Num“ inquit „vituperandus sum, quod otīi dēsideriō in-

dulsi? Cum enim hoc Lūdōrum Rōmānōrum tempus sit neque ullo impediamur labōre forēnsi, mihi persuāsi etiam ab hāc salutātiōnum cotidiānā molestiā animum reficiendum esse. Quārē omnem illam salutantium turbam submovēri iussī.

Vix ea dixerat, cum servus ōstiārius accessit. „Venit“ inquit „T. Pompōnius tēque vidēre vult. Num hunc quoque submōtum abire iubēbis?“

„Cavē faciās“ inquit Cicero.

„Cavi equidem,“ inquit ille. „Neque enim Ignōrō Pompōnium amicum tuum esse.“

Quod iam vix audivit Cicero, nam in atrium properavit, ut amicum exciperet.

C. Czwarta konjugacja.

71.

5. Tytus Pomponjusz Atticus.

Aderat in atrio vir iam aetate provecus, sed prope iuvenili corporis habitu.

Qui vir T. Pompōnius erat, cui cum Cicerōne familiārrissima erat cōsuetudō. Tamen totā vitae ratiōne ab amicō dissēnsit Pompōnius. Ille omne studium in labōre posuit forēnsi, quō sibi ad amplissimōs reipublicae honōrēs aperuit viam, hic neque honōrum neque glōriae umquam ārsit cupiditāte. Nam inter acerrima civium certamina sēnsit nōn repertūrum sē viam, quā et salutem et dignitatem tuērētur, nisi sē a negotiis publicis remōvisset. Quod quō facilius facere posset, Athēnās dē migrāvit. In hōc artium quasi domiciliō cum annōs prope viginti mānsisset, ex ipsō fonte hausit et sermōnis et litterarum Graecarum scientiam, a quā postea Attici cōgnōmen invenit. Rōmam nōn prius revertit, quam comperit tūtas esse res Rōmānās.

Fuit in Pompōniō tanta et sermōnis et cōsuetudinis suāvitās, ut in māximis civium contentiōnibus amīcōs plurimōs, inimicum habēret nēmīnem. Cicerōni maxima praestiterat officia. Itaque nēmo ei cārior Pompōniō fuit.

D. Trzecia konjugacja.

72. 6. W Rzymie trzeba się liczyć z opinią tłumu.

Quem ubi Cicero animadvertit:

„Quid tū tam māne,” inquit „Attice?”

At ille:

„In forum” inquit „cum primā luce dēscendissem ambulandī causā, sicut meus est mōs, hunc quoque subīī labōrem, ut in Palātinum ēvaderem et ad tē venīrem. Quamquam nōn equidem credidī domī tē esse hōc Lūdōrum tempore, sed vel tē in Pompeiāno tuō vel in Tusculānō putāvī negotiis publicis solutum litteris tē fuīss involvisse. Quam cōnsuetudinē video tē exuisse spectāculōrum, ut arbitror, spē accēnsū.”

Cui Cicero:

„Ridēs mē, improbe! Neque enim ignōrāre dēbēs istā lūdōrum inānī pompā aequissimō mē animō carēre. Quae quamquam admirātiōnem habet vulgī, hominī tamen ērudītō nihil nisi molestiam afferre solet.”

„Quae tandem” inquit Atticus „fuit tibi causa manendi Rōmae?”

At Cicero aliquamdiū morātus:

„Est” inquit „interdum aliquid istis quoque rēbus dandum, quibus vulgus dēlectātur, nē superbiae arguāris, si hominēs contemnī a tē eas rēs senserint. Quam ego opīniōnem semper metuī. Cum enim iam adulēscēns cōstituissem ad summos honōrēs et ad gubernandam cīvitatē accēdere, nōn neglegenda mihi erant multitudinis studia in nostrā praesertim cīvitatē. Quam māiōrēs nostrī ita cōstitutam esse voluerunt, ut omnium cīvium suffrāgiis summī dēferrentur honōrēs.”

73. 7. Zabawne zdarzenie.

Quod ubi dictum est, aliquamdiū tacuit uterque. Silentium rūpit Cicero.

„Risūrum tē esse” inquit „arbitror; tamen dicam, quid me commoverit olim, ut rarō urbem relinquerem.

Quaestōrem mē Lilybaei in Siciliā fuisse scīs. Quō honore ita functus sum, ut omnēs quī umquam fuissent quaestōrēs vi-

cisse mē crēderem. Pecūniam māgnam in aerārium redēgi, in summā cāritāte frūmentī undique coēptī maximum numerum Rōmam mīsi, iūstitiā, hūmānitāte, officiīs incrēdibilem Siculōrum grātiā collēgi. Ut dīlēxērunt mē hominēs! Cum dēcēdendī tempus adesset, missī sunt dēlectī virī nōbilissimī, qui mihi praeclārōs quōsdam honōrēs ā suīs cīvitātibus dēlātōs esse nūntiārent. His Siculōrum studiīs dēceptus nihil hominēs Rōmae loquī nisi dē meā quaestūrā existimāvī.

Paulō post dēcēdēns ē prōvinciā Puteolōs forte iīs diēbus vēnī, cum plūrimī et divitissimī (hominēs) iīs locīs esse solent. Quomodo mē commōtum esse putās, cum mē quidam interrogāvisset, quō diē Rōmam reliquissem et numquid esset novī? Cū ego cum respondissem ex prōvinciā mē dēcēdentem Rōmam iter facere, „Ain' tu?“ inquit ille „ut arbitror, ex Africā?“ Huic ego: „Ex Siciliā“ inquam. Tum quīdam, quī aderat, quasi alterum illum reprehendēns: „Quid?“ inquit „Tū Ignorās hunc quaestōrem Syracūsīs fuisse?“ Quid multa? Fūgī hominēs atque mē unum ex iīs fēcī, quī ad aquās vēnissent.

Sed ea rēs plūs mihi prōfuit, quam sī mihi tum essent omnēs grātulātī. Nam ex eō tempore id ēgi, ut mē postea hominēs cotidie vidērent, oculīs mē eōrum subiēcī, in forō paene habitāvī. Nēmīnī umquam cōnsilium aut opem meam negāvī. Hāc officiōrum dīligentiā effēcī, ut in māximīs meis periculīs tantum amōrem hominēs in mē cōferrent.“

8. Czy wolno usuwać się od służby dla ojczyzny?

74.

At Atticus:

„Nōn negō acū tē remtetigisse. Sunt enim isti labōrēs subeundi iīs, quī honōrum ac laudis viam ingressī sunt. Tamen est, quod et mīrer et reprehendam.“

„Quid tandem?“ inquit Cicero.

Tum ille:

„Numquam equidem cōsiliis tuis restiti. Etiam tē adiūvi, quantum potui neque in eā rē aut labōrī aut sumptū peperci. Quārē nōlī molestē ferre, quod dictūrus sum.“

At Cicero:

„Nōne mē umquam tuus in mē amor fefellit? Sed quomendit ista oratio?“

Cuī Atticus:

„Cūr tū istā; quam adulēscēns ingressus es, viā nōndum dēstitisti? Quid enim est, quod iam amplius exspectēs? Summīs reipublicae honōribus functus es, laudem tibi nōn exigam peperisti. Crēde mihi, contrahe vēla et in otium tē tandem aliquando cōfer, cum praesertim in his cīvium contentiōnibus difficillimum sit et dignitatem tuērī et salutem cōservare.“

Tum Cicero:

„Patria mihi vitā meā cārior est. Cuī sī prōdesse potuerō, numquam dubitābō gravissimīs mē tempestātibus offerre, ut cīvibus meis succurram meisque periculīs pariam commūne reliquīs otium. Neque enim hāc nōs lēge patria peperit aut edūcāvit, ut nullam mercēdem exspectāret ā nobīs, sed ut quidquid ā naturā nobīs datum esset aut opum aut ingenii, ad eius comoda cōferrēmus.“

Quod cum dīxisset, togam et calceos poposcit.

„Tempus“ inquit „iam esse putō, ut in Circum dēscendāmus. Nisi forte tū, Pompōnī, aliō quōdam negotiō impediris.“

„Minimē vērō“ inquit ille. „Etiam libenter tē, Marce, sequar.“

75. 9. Urok miejsca ródzinnego.

Vestibulo relictō cum amīci ad forum dēscendissent, Cicero:

„Est,“ inquit „quod tē rogem, Pompōnī. His proximīs diēbus in agrum meum Arpīnatem mē cōferre volō. Quid sī urbānis negotiīs omissis mē sequāris? Mihi quidem nihil grātius facere poteris.“

„Equidem“ inquit Atticus „libentissimē faciam. Tandem aliquando mihi licēbit uti tē et otiosō et solō nullis negotiīs obstantibus. Quamquam locōrum sitū nōn māgnopere incitor. Nihil enim nisi saxa et montēs Arpīnī esse audīvī.“

„Nōn ego“ inquit Cicero „tibi amoenitatem Arpīnī mei dēscribam. Ipsum locī aspectum istum opiniōnis tuae errōrem correctūrum esse spērō. Sed alia quoque causa est, cūr in

hunc locum libentius veniam atque cum in Arpinātī meō sum, magnificās villās et pavimenta marmorea contemnam.“

„Quaenam“ inquit Atticus „est ista causa?“

„Quia haec est mea et frātris mei cārissimī patria; hīc sacra, hīc genus, hīc māiōrum multa vēstīgia.“

At Atticus:

„Nōn mīror hunc tibi angulum praeter omnēs ridēre. Recordor, quae nuper mē audiente Pompēius ille noster Māgnus dixerit mājimās rempūblicam nostram huic oppidō grātiās agere posse, quod ex eō duo suī¹⁾ cōservātōrēs exstītissent. Alterum tē putābat, alterum Marium illum item Arpinī nātum.“

Iam nōn procul aberant ā Circō. Tum Atticus:

„Est, quod ego quoque tē rogem. Amīcōs quōsdam ad cēnam hodiē vocāvī. Pergrātum mihi faciēs, sī domum meam vēneris.“

„Libenter“ inquit Cicero „faciam.“

10. Igrzysko.

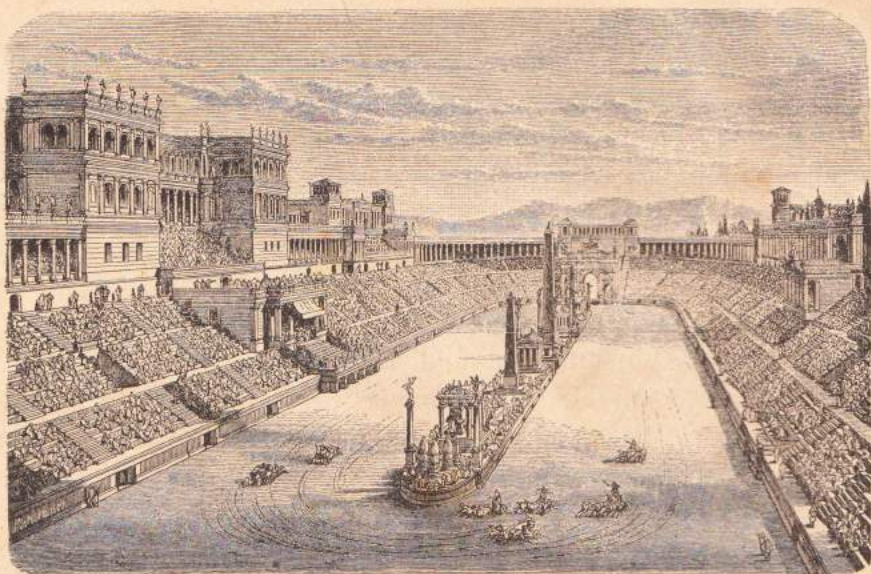
76.

a)

Erat in humili valle, quae Aventīnō et Palātīnō montibus continētur, ingēns exstructum aedificium, cui Circō Maximō nōmen erat. Quod aedificium saepius combūstum summā cūrā reficiēbatur et ōrnābatur. Nullā enim rē populus Rōmānus magis dēlectari solēbat, quam lūdīs circēnsibus.

Quarta iam fere diēi hōra erat, cum Cicero Atticō sequente in Circum accessit. Quō cōspectō omnis, quae in Circum convēnerat, multitūdō ex sēdibus suis surrēxit et plaudere coepit. Mōs enim Rōmae erat, ut virī rērum gestārum glōriā praestantēs ā multitūdine ad spectacula effūsā plaudendō exciperentur. Signō ā magistrātū, quī lūdīs praeerat, datō fūnis demissus est, quō carcerēs clausī erant variīs colōribus pictī. Quō factō quattuor currūs quaternīs equīs iūctī in ingēns Circī spatium prōrūperunt. Maximus multitūdinis clāmōr cōnsecūtus est. Hominēs nōn oculīs modo dēfixīs et equōrum et aurīgarum omnēs mōtūs prōsequēbantur, sed clāmōribus sua in

¹⁾ przełoż: jej (t. j. rzeczypospolitej).

eōs studia dēclārābant, in sēdibus suis surgēbant, furōre quōdam incēdibilī incitārī videbantur.

77.

b/

Erat in aurīgārum numerō iuvenis quīdam, quī cēterīs omnī modō equōs ad celeritātem incitāre cōnantibus neque clāmōre neque verberibus ūtēbātur, sed adductīs habēnis impetum equōrum comprimere vidēbātur. Quō factum est, ut cum illī māximō impetū captō prōcurrissent, hīc satis longo intervāllō sequeretur. Quī cum ā spectantium multitudīne et manibus et clāmōribus incitāretur, ut cēterōs cōsequī cōnāretur, oculīs paulisper sublātīs aspēxit hominēs tamquam dīcere vellet: „Vos verō, insipiēns turba, cūr clāmōribus rumpimini? At equidem sciō victōrem mē fore.“

Iam sexiēs tōtius Circi spatium circumvecti erant aurīgae. Prīmus erat, quī proximus mūrū vehēbātur in mediō Circō exstructum et statuīs imāginibusque ōrnātum. Quī cum victōriae spē elātus ad eum locum vēnisset, ubi in extrēmō mūrō pīlae trēs positae erant, equīs incautius flexīs āxem ad pīlam allisit et currū repente frāctō excussus est. Neque is, quī proximus sequēbātur, perīculum vitāvit, sed eōdem, quō ferēbātur, impetū in iacentem invectus ipse quoque ē currū

excidit capiteque ad pilam allis o exanimatus est. Duo restabant magnō intervallō sequentēs. Tum iuvenis ille, quī etiamtum ultimus erat, equis repente incitātis tantō impetū prōvolāvit, ut ad mētā primus venīret. Ingēns clāmor fit laudantium et grātulantium. Victor palmā donātur.

11. Dom Attyka.

78.

Pompōnius domum habuit ā propinquō quōdam acceptam. In quā ornandā imprimīs commoditatī et dignitatī cōsultuit neque eōrum cōsuetudinem imitātus est, quī prōvinciis direptīs ingentibusque divitiis Rōmam collātis victus et cultus magnificentiā allī alios vincere cōnābantur. Memoriā enim tenēbat nō domo dominum, sed dominō domum honestārī. Supellex ei neque splendida neque multa erat eaque, quae ad dominī ingenium accommodārētur hūmanitātis studiis excultum. Servos neque multos neque emptos habuit. Omnēs domī geniti atque alti erant. Ad quos diligentissimē erudiendos omnī studiō incubuit Atticus, ut habēret, quibus et ad rem familiārem administrandam et ad litterarum studia uti posset. Quae studia nōn dēseruit, postquam Athēnis Rōmam revertit, sed omnī vitāe tempore diligentissimē aluit.

12. Obiad.

79.

Hōra fere decima erat, cum Cicero domum Atticī venīit. Convīvae omnēs iam aderant. Quos Cicero cum Atticō ambulantes in porticū invēnit, quā hortus circumdātus erat, floribus cōnsitus. Hominēs erant Cicerōnī et bene cōgniti et familiārrissimi. Neque enim Atticus omnēs ad convīvia arcessere solēbat, sed eos, quōrum mōrēs cōgnōsset ā suis nōn abhorrere. In eōrum numero erant: Pompēius ille Magnus, cuius fama clārrimis rebus gestis creverat, M. Brūtus adulēscēns nōbilis, qui postea patriae salutem Caesaris caede quaesivit, M. Caelius, familiarissimus Cicerōnis, Cornēlius Nepōs, vir eruditus, C. Valerius Catullus, poēta nōn ignōtus. Novem erant convīvae. Neque enim Rōmānī plūrēs quam novem neque pauciorēs quam trēs ad cenam vocāre solēbant. Eos Pompōnius in triclinium dēdūxit nōn

procul ā porticū situm, ubi mēsa posita erat praeclārō artificio facta et lectī trēs pulcherrimē strātī et ad discumbendum parātī. Servus, quī tricliniō praeerat, convīvis mōstrāvit, ubi quisque discumberet. Cicero in summō lectō collocātus est, proximus erat Pompēius. Dominus ipse in imō lectō cubuit.

Cum omnēs discubuissent primāque cēna posita esset, Atticus ita locūtus est:

„Quoniam, quod ā vōbīs petīvī, mihi concessistis vōsque, virōs clārissimōs, domī meae adesse videō, hoc quoque, quod in conviviīs meis observāre dēcrēvī, mihi concēdite, ut de rē publicā silentium sit. Cupiō enim vōs reficī atque recreārī ex cotidiānā labōrum forēnsium molestiā.“

13. Jaka powinna być rozmowa towarzyska?

80.

a)

Quod cum convīvae polliciti essent, Cicero ita orsus est:

„Saepe mirātus sum, unde ista tua, Attice, sermōnis suāvitās oreretur, cum praesertim nullis tē ēloquentiae praeceptis ex cultum neque umquam hunc forēnsem orātiōnum ūsum expertum esse scīrem.“

Cui Atticus:

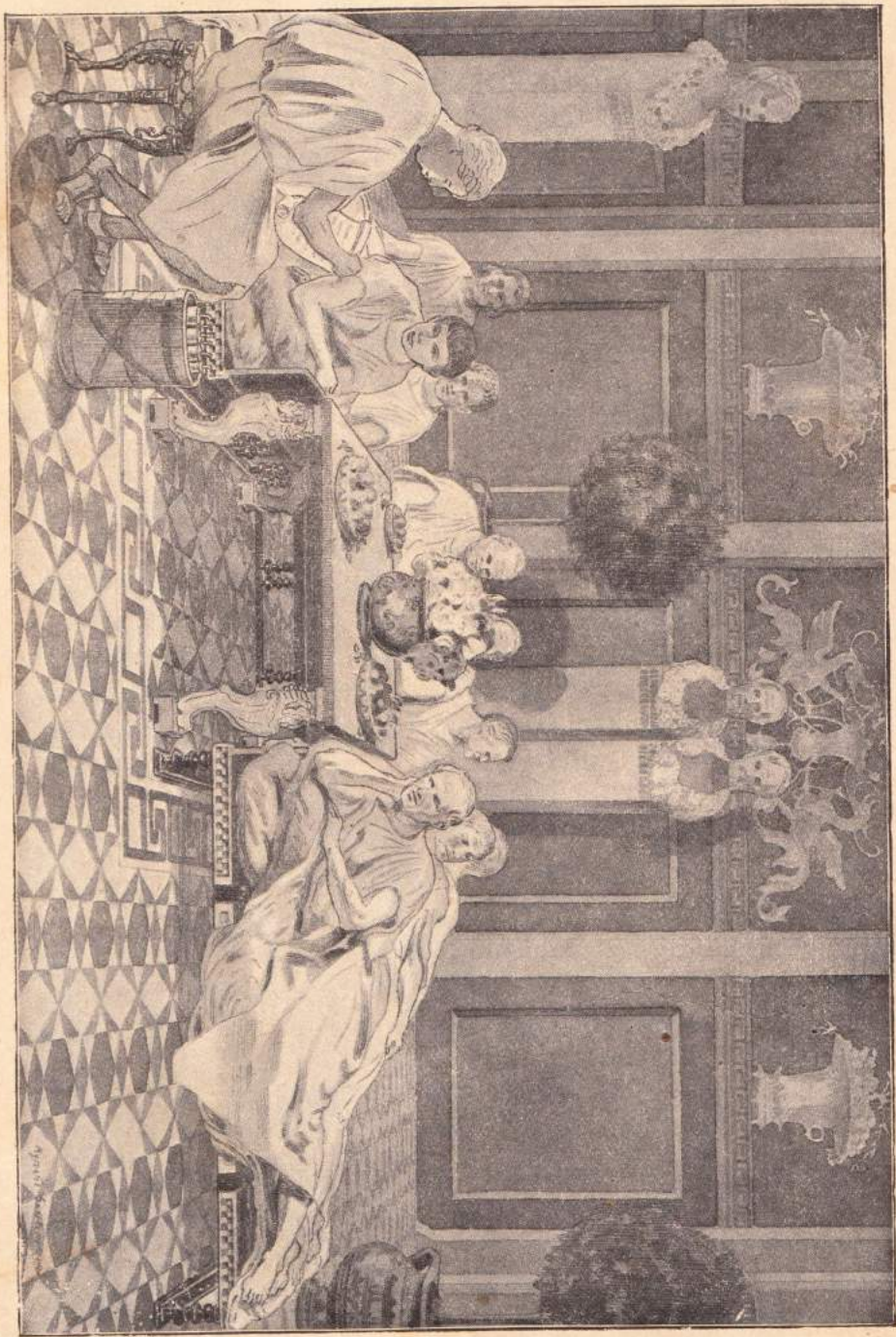
„Quamquam nimium tē esse reor in mē laudandō, tamen fatēbor, quid dē eā rē mihi videātur. Alia est ista forēnsis dicendī ratiō, alia sermōnum, quī in circulīs, disputātiōnibus, conviviīs versantur. Miror equidem ēloquentiae forēnsis ā rhētoribus et nostrīs et ex Graeciā arcessītis multa et ēgregia trādī praecepta, sermōnis vērō, quantum ego quidem expertus sum, adhūc orta esse nulla.“

„Tū vērō“ inquit Brutus „sermōnis putās posse esse praecepta?“

„Certē“ inquit Atticus „et putō et molestē ferō eam rem tōtam ab hominibus nostrīs sprētā contemptamque iacere, cum praesertim hunc sermōnis cotidiānī lepōrem ad grātiā hominum conciliandam et retinendam nōn minus prodesse videam, quam forēnsem ēloquentiam.“

Tum Caelius:

*Exposition de 1889
Paris
T. 1.*

„Quidsi ab Attico petamus, ut cuius rei nulla adhuc dicit esse praecepta, de ea pluribus verbis disserat?“

81.

b)

Cui cum omnes assensu essent, Atticus ridens:

„Vos vero“ inquit „quaestionem mihi ponitis, de qua disseram tamquam magistrum me aliquem doctum atque eruditum esse rati. Tamen experiar et subibo quem a me petivistis laborem, ne quid vobis negare velle videar. Modo nolite queri, si id minus perite faciam.“

Quod ubi dixit, tacuit aliquamdiu tempore ad deliberandum sumpto. Tum sic orsus est:

„Imprimis enitendum est, ut optime patrio sermone utamur. Nihil enim foedius est sive in viro, qui quidem eruditus videri vult, sive in adulescente, quam eius sermonis errores, in quo quisque natus atque educatus sit. In voce autem duo sequamur, ut clara sit, ut suavis, quod diligenti exercitatione assequemur. Id quoque cavendum est, ne tamquam possessionem aliquam nacti simus eaque soli frui velimus, alios sermone prohibeamus. Ita enim eorum, qui adsunt, ratio habenda est, ut non nobis, sed iis sermo noster delectationem afferat. Videamus etiam, ne sermo vitium aliquod indicet esse in moribus, quod maxime tum solet evenire, cum sive ipsi de absentibus severe contumelioseque loquimur sive alios eo modo loqui patimur. Rectum est autem etiam in contentionibus, quae interdum nascuntur, etiamsi iusta irascendi causa data sit, tamen gravitatem retinere, iniuriae oblivisci. Detestabile etiam est de se ipsum praedicare falsa praesertim.“

Quod cum Atticus dixisset, servum vocavit, quem librum affere iussit, ut lectione convivae delectaret.

Multa nocte Cicero Attici domum reliquit.

LEKCJE POLSKIE.

Attyka.

I. (1—3.)

Nie tylko Egipt, który nazywano darem Nilu¹, ale także liczne krainy greckie miały ziemię urodzajniejszą, niż Attyka². A przecież ten mały kraj był szczególnie miły wszystkim bogom i boginiom niebiańskim. Ich darem były liczne gaje oliwne³, prześliczne⁴ wybrzeża⁵, lasy, w których rosły⁶ dęby rozłożyste, piękne buki, wysokie sosny⁷. Te drzewa⁸ dostarczały wybor-nego materiału⁹ na okręty¹⁰. Nadewszystko jednak bogowie byli łaskawi dla ludzi, którzy kraj attycki¹¹ nazywali swą ojczyzną; obdarzyli ich bowiem energją¹² i nauką, którą Ateńczycy prze-wyższali wszystkie ludy starożytne.

¹) Nilus, -i. ²) Attica, -ae. ³) gaj oliwny = olivetum, -i. ⁴) pul-cher superl. ⁵) litus, -ōris, n. ⁶) tł. były. ⁷) pinus, us, ż. ⁸) tł. które drzewa. ⁹) materia. ¹⁰) dat. ¹¹) Atticus, -a, -um. ¹²) tł. energicznym (alacer, -is, -e) umysłem.

Mały Kwintus.

II. (4—II.)

Raz przyszedł Publjusz do domu Gajusa, aby go odwiedzić¹. Gdy wszedł do atrjum, spostrzegł małego Kwintę, zajętego za-bawą² przy sadzawce³, która była w środku atrjum⁴.

„Pragnę widzieć Gajusa“ — rzekł — „Czy jest w domu?“

„Ja sam jestem w domu“ — odparł Kwintus — „Ojciec jest w senacie i zostanie tam przez cały dzień (acc.). Także Gajusa zabrał⁵ ojciec ze sobą do senatu, aby uczył się, słuchając (tł. słuchaniem). Matka z siostrami jest na wsi, aby się pokrzepić⁶. Ale ty zostań tutaj, mój Publjuszu! Baw się ze mną! Statius zrobił mi śliczną flotę⁷. Mam dwanaście okrętów. Statius rów-nież⁸ zaopatrzył⁹ je w żagle¹⁰ i wiosła takie same, jakie mają

wielkie okręty. Patrz tylko¹¹! Moja flota jest już gotowa do żeglugi¹². Stoczmy bitwę morską¹³! Ja będę miał sześć okrętów, tę samą liczbę ty otrzymasz. Ja będę dowodził¹⁴ Rzymianami, ty Kartagińczykami¹⁵.”

„A kto zwycięży?”¹⁶ — zapytał Publjusz.

„Ja” — odparł Kwintus —. „Rzymianie zawsze zwyciężają.”

- ¹) tł. aby... odwiedził (video). ²) tł. bawieniem się (ludo, -ere).
³) compluvium, ii. ⁴) tł. w środkowym (medius, -a, -um) atrjum.
⁵) ducō. ⁶) tł. aby się pokrzepiła. ⁷) bardzo piękną (superl.) flotę (classis, -is, z.) ⁸) tł. ten sam Statius. ⁹) ornō. ¹⁰) velum, -i. ¹¹) mōdō.
¹²) tł. do żeglowania (navigō, -are). ¹³) pūgna nāvālis. ¹⁴) praesum z dat. ¹⁵) Carthaginiēnsēs, -ium. ¹⁶) tł. będzie zwycięzcą.

III. (12—14.)

Fryksus i Hella.

Fryksus¹ i Hella² byli dziećmi króla Atamasa³. Kiedy ich matka Nefele⁴ umarła, ojciec pojął za małżonkę Inonę⁵. Ta zapalała nienawiścią⁶ do dzieci⁷ i postanowiła je życia pozbawić⁸. Kiedy miała wykonać niegodziwy zamiar, Nefele, którą Jowisz zaliczył do bogów⁹, przyszła we śnie¹⁰ do Fryksusa i rzekła: „Musicie opuścić dom ojca, ty i siostra twoja. Jutro przysłę wam barana¹¹, który was zaniesie przez morza.” Nazajutrz dzieci dosiadły złotego barana przysłanego przez matkę, a on uniósł je przez morze. Już miał je umieścić na ziemi, która pojawiała się zdaleka, gdy Hella zsunęła się¹² z barana i wpadła¹³ do morza. To¹⁴ morze od niej otrzymało nazwę¹⁵ morza Helli¹⁶.

Fryksus przybył do króla Kolchidy¹⁷, Ajetesa¹⁸, i podarował mu złote runo barana, którego przyniósł na ofiarę bogom. Ajetes umieścił złote runo¹⁹ pod dębem i posłał olbrzymiego smoka, który miał go strzec.

- ¹) Phrixus, -i. ²) Helle. ³) Athamās, -antis. ⁴) Néphēlē. ⁵) Inō, -onis. ⁶) odiō incitor. ⁷) ob. II. ust. 13, uw. 2. ⁸) ob. II. ust. 1, uw. 2.
⁹) in deōrum numerō collocō. ¹⁰) per somnum. ¹¹) aries, -etis, m.
¹²) defluō, -fluxi, -ere. ¹³) incidō, -cidi, -ere. ¹⁴) tł. które morze ¹⁵) tł. zostało nazwane. ¹⁶) Hellespontus, -i. ¹⁷) Colchis, -idis. ¹⁸) Aeeta, -ae.
¹⁹) vellus, -eris, n.

IV. (15—20.)

Jazon.

Ajzona¹, króla miasta Iolkosu², pozbawił tronu niejaki Pelias³, jego krewny. Wkrótce potem Ajzon miał syna, którego

nazwał Jazonem⁴. Chłopca wychował pewien Centaur⁵ bardzo mądry, który nazywał się Chejron⁶. Gdy Jazon ukończył dwudziesty rok życia⁷, zawołał go Chejron i rzekł: „Piękny jesteś i silny⁸. W męstwie (abl.) dorównasz każdemu nieprzyjacielowi. Gotuj się do drogi! Naprzód pośpieszysz do domu ojca, abyś go ucieszył i tą pięknością i tem męstwem twojem. Potem zażadasz od tego łotra, który was, tronu pozbawił, aby ustąpił⁹ z królestwa (abl.).“

Uśluchał nauczyciela Jazon. Gdy przyszedł do ojczystego miasta i powitał ojca, udał się¹⁰ do domu Peliasa i przyjęty przez niego tak rzekł: „Mojem jest to królestwo, które dzierzysz. Jeżeli z niego nie ustąpisz, tą ręką pomścę¹¹ zbrodnię.“

A na to Pelias¹²: „Uczynię, czego żądasz. Twoim będzie ten tron, który ja dzierzę teraz, jeżeli mi podarujesz złote runo, które niegdyś Fryksus, gdy ten kraj opuścił, w Kolchidzie bogom ofiarował.“

¹⁾ Aesōn, -ōnis. ²⁾ Iolcus, -ī. ³⁾ Pelias, -ae. ⁴⁾ Jasōn, -ōnis, ⁵⁾ Centaurus, -ī. ⁶⁾ Chīrōn, -ōnis. ⁷⁾ expleō aetatis annum ob. II. ust. 14. ⁸⁾ valeō corporis robore (ob. ust. 13.) ⁹⁾ cēdō -ēre. ¹⁰⁾ accēdō, -cessī, -ēre. ¹¹⁾ pūniō, -īre. ¹²⁾ tł. któremu Pelias.

Wyprawa po złote runo.

V. (21—24.)

Jazon postanowił dokonać, czego żądał Pelias; nęciła¹ go bowiem nadzieja wielkiej sławy. W oznaczonym czasie (abl.) wsiadł z towarzyszami na okręt. Opowiadają, że sama bogini Minerwa pomagała Jazonowi i jego towarzyszom i czuwała² w podróży, aby im nie zaszkodziły fale Neptuna. Kiedy przybyli do Kolchidy, król Ajetes przyjął ich z początku życzliwie³. Ale kiedy dowiedział się⁴, że Jazon przybył, aby zabrać złote runo, zapłonął gniewem⁵. Nie mógł wprowadzić zamordować greckiego młodzieńca. Wiedział bowiem, że bogowie srogie kary wymierzają tym, którzyby gościa⁶ pozbawili życia. Jednak w duszy knuł⁷ podstęp. Jakoż Jazon nigdy⁸ nie mógłby był dokonać dzieła, którego się podjął⁹, gdyby mu nie pomogła córka króla Medea¹⁰. Ona podstępem uśpiła¹¹ srogięgo smoka, który strzegł złotego

runa. Jazon zabrał kosztowną zdobycz, a kiedy wrócił do ojczystego miasta, ciężką karę wymierzył Peliasowi.

¹⁾ ducō, -ēre pass. ²⁾ tł. starała się (cūrō, -are). ³⁾ benigne.
⁴⁾ tł. doniesiono (nūntiō, -are) mu. ⁵⁾ został zapalony (incendō, -cendi, -census, -ēre) gniewem. ⁶⁾ hospes, -itis. ⁷⁾ parō. ⁸⁾ Jakoż... nigdy tł. neque... umquam. ⁹⁾ tł. (tego), co postanowił. ¹⁰⁾ Medea, ae. ¹¹⁾ sōpiō, -ivī, -itus, -ire.

Kraków.

VI. (25—33.)

Długosz, historyk polski¹, w tych mniej więcej² słowach (abl.) pisze o współczesnym³ Krakowie.

Miasto Kraków zbudował prastary książę⁴ polski, Krak⁵. Miejsce dla miasta wybrał Krak korzystne. Założył je bowiem nad (ad z acc.) Wisłą⁶, wcale dużą⁷ rzeką. Wśród dziedzin⁸ sąsiednich⁹ narodów Kraków leży (tł. jest) prawie we środku¹⁰. Może przeto zewsząd otrzymywać te przedmioty, których potrzebuje. Kraków podzielony jest na trzy miasta. Środkowym Krakowem nazywa się ta jego część, w której na wzgórzu dość stromem znajduje się (tł. jest) zamek Wawel¹¹, obwarowany murami i wieżami. Tam jest pałac¹² królewski, tam złożone są kości Świętego Stanisława, tam pochowane są popioły prastarych królów naszych. Druga część miasta nazwę otrzymała od króla Kazimierza, który wielkimi dostatkami wzbogacił¹³ państwo i miasto. W tej części miasta wiele jest świątyń, ale mało mieszkań obywateli. Trzecia część miasta, zbudowana przez tegoż króla Kazimierza, nazywa się Florencją, ponieważ w niej znajdował się (tł. był) kościół Świętego Florjana¹⁴.

¹⁾ rerum Polōnārum scriptor (-ōris). ²⁾ fere. ³⁾ tł. który był wtedy. ⁴⁾ Princeps. ⁵⁾ Craccus, -i. ⁶⁾ Vistula, -ae. ⁷⁾ tł. nie małą, ob. ust. 5. uw.; ust. 10. uw. 3. ⁸⁾ finēs (plūr.). ⁹⁾ vicīnus, -a, -um. ¹⁰⁾ tł. jest... środkowy. ¹¹⁾ nieodm. ¹²⁾ aedēs, -ium. ¹³⁾ ornō. ¹⁴⁾ Florianus, -i.

O bogu Światowidzie.

VII. (34—38.)

Kronikarze¹, którym dobrze były znane² obyczaje starożytnych Słowian³, opowiadają o ich najwyższym bogu Światowidzie (nieodm.) rzecz następującą⁴:

Słowianie z bardzo wielką pobożnością czczą boga, którego nazywają Światowidem. On jest najwyższym i najpotężniejszym z bogów⁵. Jego wyrocznie są najlepsze. On również⁶ darzy ziemię plonami, a tym, którzy go pobożnie czczą (pass.), udziela wspaniałych zwycięstw. Jego kapłani są w bardzo wielkiej czci. Nawet król ma mniejsze znaczenie, niż kapłan.

Bardzo wspaniała świątynia boga Światowida znajduje się w mieście Arkonie⁷. Zewsząd napływają⁸ dary dla boga bardzo liczne i bardzo wspaniałe. W świątyni jest posąg boga, znacznie większy od śmiertelnego człowieka⁹. Ma on cztery głowy, w jednej ręce (abl.) trzyma róg, uczyniony ze złota, w drugiej ogromny łuk¹⁰.

Bogu poświęcony jest koń biały przedziwnej piękności (abl.), którego kapłani bardzo pilnie strzegą i pielęgnują. Albowiem Słowianie wierzą, że bóg często nocą dosiada swego konia i uderza¹¹ na nieprzyjaciół narodu. Dlatego przy posągu kładą wielki miecz, bardzo wspaniale ozdobiony.

¹) rerum scriptores. ²) tł. nie były nieznane. ³) Slavus, -i. ⁴) tł. to (hic, haec, hoc) plūr. ⁵) ob. ust. 18. uw. 1. ⁶) tł. ten sam. ⁷) Arcōna, -ae. ⁸) tł. są znoszone (comportō, -are). ⁹) ob. ust. 16. uw. 1. ¹⁰) arcus, -ūs. ¹¹) impetum faciō.

Drugi list Marka do przyjaciół w Rzymie.

VIII. (39—45.)

Czy pamiętacie Marka?¹ Czytaliście o nim², że wybrał się do Grecji z ojcem i z pedagogiem Tymarchem, aby się³ wykształcić. Otóż ten⁴ Marek w dwa miesiące po przybyciu⁵ do Grecji, taki⁶ list napisał do swych przyjaciół, którzy przebywali w Rzymie:

Marek posyła pozdrowienie najdroższym przyjaciołom Kwinusowi i Decymusowi.

Dziwicie się zapewne⁷, dlaczego długo nie otrzymaliście listu ode mnie. Wierzcie mi, nie miałem czasu. Odbywam bowiem teraz podróż po Grecji. I ten list piszę (imperf.) nie z Aten, lecz z Lacedemonu⁸. Ciekawiście może⁹, jaka była przyczyna podróży? Wkrótce po naszym przybyciu¹⁰ do Aten ojciec tak rzekł podczas (inter z acc.) obiadu: „Ja muszę wybrać się w podróż. Se-

Bułgara⁹, który uległ temu samemu losowi¹⁰. Bułgar przyrzekł swą pomoc. Nie wiedzieli polscy chłopcy, że niegodziwy Bułgar kłamie. Nazajutrz, gdy młodzieńcy zebrali się, aby wykonać zamiar, Bułgar, chcąc się przypodobać¹¹ cesarzowi, doniósł mu o spisku¹². Zawezwano straż¹³. Już słyhać było¹⁴ głosy żołnierzy nadbiegających, aby pojmać młodzieńców. Wtedy oni zamknęli¹⁵ drzwi komnaty¹⁶, z której uciekł cesarz, i aby żywcem nie wpaść w ręce wrogów¹⁷, pozabijali się nawzajem¹⁸, śmierć przenosząc¹⁹ nad niewolę.

¹) pugna Varnēnsis. ²) captivus, -i. ³) serviō, -ire. ⁴) Caesar, -aris. ⁵) tł. którzy chłopcy. ⁶) turpis, -e. ⁷) pūniō, -ire. ⁸) socium cōsiliū assūmō (-sumpsī, -sumptus, -ēre) aliquem. ⁹) Bulgarus, -i. ¹⁰) tł. otrzymał ten sam los (sortior fortunam). ¹¹) tł. aby się przypodobał. ¹²) coniūratiō, -ōnis. ¹³) tł. strażników. ¹⁴) tł. były słyszane. ¹⁵) claudō, -si, -sus, -ēre. ¹⁶) thalamus, -i. ¹⁷) tł. aby wrogowie nie zawładnęli (nimi) żywymi (vivus, -a, -um). ¹⁸) tł. jedni... drugich (aliī... aliī). ¹⁹) antepōnō aliquid alicui rei.

Dąb i trzcina.

X. (48—49.)

Był raz ogromny dąb, który ufny (part. perf.) w swą siłę (abl.) opierał się najgroźniejszemu burzom. Niedaleko od niego rosła¹ trzcina², która gięła³ się za najlżejszym⁴ powiewem⁵ (abl.). Do niej raz rzekł dąb: „Ty masz zwyczaj ustępować najlżejszemu wiatrowi. Patrz na mnie! Ja opieram się najsroźszej burzy.“ Na to trzcina: „Nie ufam swym siłom. Złamałby mnie wiatr, gdybym odważyła się opierać“. Wkrótce potem zerwała⁶ się gwałtowna burza. Dąb, który odważył się jej oprzeć, padł⁷ obalony. Trzcina zaś, jak przywykła, zgięła się i uniknęła zguby.

¹) tł. była. ²) arundō, -īnis, ż. ³) flectō, -ēre (pass). ⁴) levis, -e. ⁵) aura, -ae. ⁶) veniō. ⁷) tł. został obalony (proiciō, -iectī, -iectus, -ēre).

Najazd Niemców.

(Podł. Długosza ks. IV. T. I. str. 477. nast.).

(50—60.)

Zbigniew¹, brat Bolesława III, nie chcąc² ulegać królowi, i się do cesarza Henryka V i prosił go, aby mu (tł. sibi)

udzielił³ pomocy. Henryk usłuchał prośby⁴ i z wielkiem wojskiem najechał Polskę.

Bolesław wtedy właśnie (nie tł.) pokonał (plusqupf.) Pomorzan. Więc, gdy mu doniesiono, że Henryk znajduje się (tł. jest) pod (ad) Głogowem⁵, ruszył, aby nieść pomoc miastu. Jednak nie chciał zetrzeć się z cesarzem w otwartym boju, lecz otoczył wrogów zewsząd swem wojskiem. Żaden prowiant⁶ nie mógł dostać się⁷ do obozu cesarza. Często głuchą nocą⁸ Bolesław napadał na śpiących Niemców i rzeź okrutną uczyniwszy⁹ wśród wrogów¹⁰, cofał się, zanim mogli oprzytomnieć¹¹ z przerażenia. Padł¹² strach na obóz cesarza. Żołnierze niemieccy w pieśniach zaczęli sławić męstwo Bolesława.

Zrozumiał nareszcie cesarz, że wojsko zginie, a on (sē) nie zdobędzie miasta. Cofnął się przeto do Wrocławia¹³. Wówczas Bolesław podążył śpiesznie za Niemcami i dopadł¹⁴ ich niedaleko od Wrocławia. Zanim uderzył na nieprzyjaciół, tak przemówił do żołnierzy: „Polacy! Pamiętajcie, co winniście przodkom. Oni nienawidzili niewoli i woleli ginąć, niż splamić¹⁵ się sromotą. I nam zginąć¹⁶ raczej, niż znosić niewolę Niemców¹⁷ najsroższych wrogów tego królestwa.“

Bóg udzielił Polakom wspianalego zwycięstwa. Tak wielka była ilość ciał pomordowanych Niemców na polu, na którem odbyła się bitwa, że nie zdołano ich pogrzebać. Nadbiegły psy¹⁷ i rozszarpały trupy¹⁸. Dlatego miejsce bitwy nazwano Psiem Polem¹⁹.

¹⁾ Zbignievus, -i. ²⁾ tł. kiedy nie chciał. ³⁾ tł. przyniósł (ferō).
⁴⁾ tł. proszącego. ⁵⁾ nieodm. ⁶⁾ commeātus, -ūs. ⁷⁾ tł. być dowieziony (advehō, -vexī, -vectus, -ēre). ⁸⁾ multa nocte. ⁹⁾ tł. gdy uczynił. ¹⁰⁾ gen.
¹¹⁾ me colligō ex. ¹²⁾ tł. został wniesiony. ¹³⁾ Vratislavia, -ae. ¹⁴⁾ cōnsequor, cōnsēquī, cōnsecutus sum. ¹⁵⁾ afficior (dēdecore). ¹⁶⁾ tł. należy (trzeba) zginąć. ¹⁷⁾ canis, -is. ¹⁸⁾ cadaver, -eris, n. ¹⁹⁾ Campus Caninus.

Marek Sergjusz.

XII. (61—64.)

Pretora Marka Sergjusza¹ raz nie chciano dopuścić² do ofiar, ponieważ był kaleką³. Wtedy on tak rzekł: „W drugiej wojnie punickiej⁴ straciłem⁵ prawą rękę i byłem raniony dwadzieścia trzy razy, dwakroć pojmany przez nieprzyjaciół,

dwakroć uciekłem z więzienia⁶, lewą tylko ręką⁷ walczyłem cztery razy. Kiedy zamiast utraconej prawej ręki żelazną⁸ sobie kazałem sporządzić⁹, tak nią dobrze wojowałem¹⁰, że wiele naszych miast uwolniłem od wrogów, a dwanaście razy zdobyłem obronny¹¹ obóz nieprzyjaciół. Takich czynów dokonałem; a wy mnie nie dopuszczacie do ofiar?“

¹) Marcus Sergius. ²) tł. wstrzymywano (arceō, -ui, -ere impf.) od ofiar (sacra, -ōrum abl.). ³) debilis, -e. ⁴) bellum Punicum. ⁵) amittō, -misi, -missus, -ēre. ⁶) vincula, -ōrum. ⁷) tł. jedną tylko (solus, -a, -um) lewą ręką. ⁸) ferreus, -a, -um. ⁹) fabricor, -ari tł. sporządziłem. ¹⁰) rem gerō ob. ust. 16. ¹¹) tł. obwarowany.

Marek Piso i niewolnik.

XIII. (67—68.)

Marek Piso¹, mówca rzymski, pragnąc², aby mu nie przeszkadzano³, zakazał niewolnikom⁴ mówić bez pytania⁵. Raz postanowił zaprosić na ucztę niejakiego Kłodjusza⁶. Napisał przeto list i polecił niewolnikowi, aby go oddał⁷ Kłodjuszowi. W godzinie na ucztę przeznaczonej pojawili⁸ się wszyscy biesiadnicy, tylko⁹ Kłodjusza nie było¹⁰. Kilkakroć¹¹ posyłał Piso tego samego niewolnika, który list oddał, aby zobaczył, czy Kłodjusz nie nadchodzi. Wreszcie zapytał go: „Czy oddałeś list?“ „Oddałem“ — odparł niewolnik. „Dlaczegoż Kłodjusz nie dotrzymał przyrzeczenia¹²?“ „Kłodjusz dotrzymał“, odrzekł tamten „bo powiedział, że nie przyjdzie.“¹³ Wtedy Piso, gromiąc niewolnika, rzekł: „Dlaczegoż tego zaraz nie powiedziałaś?“ A na to¹⁴ niewolnik: „Czyliż nam nie zakazałeś mówić bez pytania?“

¹) Marcus Piso, -ōnis. ²) nie tł. ³) interpellō, -āre aliquem pass. ⁴) acc. ob. ust. 68. uw. 1 i ust. 51. uw. 1 ⁵) tł. nie pytany. ⁶) Clodius, -ii. ⁷) tradō, -didī, -ditus, -ēre. ⁸) adsum. ⁹) tł. sam tylko (solus). ¹⁰) absum. ¹¹) aliquotiens. ¹²) promissō stō, -āre. ¹³) tł. że on (se) nie przyjdzie. ¹⁴) tł. któremu.

Cezar Oktawjan i biedny szewc.

XIV. (69—70.)

Kiedy Cezar Oktawjan¹ po zwycięstwie, odniesionem pod Actium², wrócił do Rzymu, zabiegł mu drogę jakiś biedny człowiek, trzymając kruka³, którego wyuczył tych słów⁴: „Witaj⁵, Cezarze, zwycięski⁶ imperatorze!“ Cezar zdumiony kupił

kruka za wysoką⁷ cenę⁸. Wkrótce potem przez innego ptaka⁹ w ten sam sposób (abl.) pozdrowiony i tego kazał kupić¹⁰. Kiedy to zobaczył pewien biedny szewc¹¹, kupił sobie (nie tł.) kruka, aby go tej samej sztuki nauczyć. Długo trudił się na próżno. Więc często, gdy kruk nie chciał odpowiadać, mówił znużony i smutny: „Oliwę¹² i czas straciłem¹³.” Nareszcie kruk zdołał wymówić te słowa: „Witaj, Cezarze, zwycięski imperatorze!” Szewc uradowany pośpieszył ze swym ptakiem na rynek i czekał, aż¹⁴ Cezar nadejdzie¹⁵. Ale nadzieja była płonna¹⁶. Cezar bowiem, usłyszawszy¹⁷ głos kruka, oznajmił, że go nie kupi. „Dość już” — rzekł — „mam tych artystów w domu.” Wówczas kruk wrzasnął¹⁸ na cały głos¹⁹: „Oliwę i czas straciłem.” Roześmiał się Oktawjan i tego także kruka kupił za wysoką cenę. *olt.*

1) Caesar Octavianus. 2) victoria Actiaca. 3) corvus, -i. 4) tł. tego (hic neutr. plur.). 5) Avē. 6) tł. zwycięzco. 7) magnus. 8) pretium abl. 9) avis, -is. 10) inf. pass. 11) sutor, -oris. 12) olēum, -i. 13) perdo, -ēre, -didi, -ditus. 14) dum. 15) coni. imperf. 16) irritus, -a, -um. 17) tł. gdy usłyszał. 18) clamo, -are. 19) magna voce.

XV. (71.) Pięknem za nadobne!

Scypio Nazyka¹, którego łączyła² przyjaźń z poetą Enjuszem³, przyszedł raz do niego, aby go odwiedzić. Służąca⁴, otworzywszy⁵ drzwi, powiedziała, że pana niema w domu. Ale Nazyka domyślił się⁶, że ona to powiedziała z rozkazu⁷ Enjusza i że on⁸ jest w domu. Gdy przeto wkrótce potem Enjusz przyszedł do Nazyki i zapytał u (ab) drzwi, czy Scypio jest w domu, tamten zawołał, że (se) go w domu niema. Wtedy Enjusz rzekł: „Jakto⁹? Wszak¹⁰ słyszę twój głos!” A na to Nazyka: „Ja, gdym się od twej służącej dowiedział, że ciebie w domu niema, uwie-rzyłem, a ty mnie nie wierzysz samemu?”

1) Scipio (-onis) Nasica. 2) est mihi cum aliquo familiaritas. 3) Ennius, il. 4) ancilla, -ae. 5) tł. gdy otworzyła. 6) sentio ob. ust. 71. 7) iussu. 8) ipse. 9) Quid? 10) tł. czyż nie...?

Dzielny czyn Polaków.

(Długosz K. P. ks. XII. T. V. Str. 378. nast.).

XVI. (72—79.)

Mohamed¹, cesarz turecki², prowadząc³ w r. 1463 wojnę w Bośni⁴, posłał 4000 żołnierzy, wybranych z całego wojska,

do Węgier⁵, celem zabrania⁶ zdobyczy. Ci spełnili, co im polecono. Zniszczywszy wielką część kraju i spaliwszy wiele miast, wracali, prowadząc 17000 ludzi, pojmanych w niewolę⁷. Król Maciej⁸, wysłał pięciuset Polaków, pełniących służbę⁹ w jego wojsku, i pięciuset Węgrów¹⁰ i polecił im, aby zabiegli drogę Turkom i starali się wydrzeć im zdobycz.

Gdy ten oddział znalazł się w obliczu¹¹ nieprzyjaciół, Węgrzy, przestraszeni przewagą¹² Turków, cofnęli się do zamku, który znajdował się niedaleko. Polacy, mimo groźnego niebezpieczeństwa¹³, nie poszli za ich przykładem; owszem, bolejąc¹⁴ nad losem tylu tysięcy chrześcijan, pojmanych w niewolę, postanowili uwolnić ich lub zginąć. Gdy przeto uczyniła¹⁵ się noc, uderzyli na Turków, gdy ci usiłowali przeprowadzić¹⁶ się przez rzekę Sawę¹⁷. Wszczęła się¹⁸ zawzięta bitwa. Pięćkroć uderzali Polacy na wrogów, pięćkroć odparci cofali się, aby zebrać siły¹⁹. Całą noc walczano.

Gdy wreszcie nastał dzień, Turcy zobaczyli, jak mała garść stawi im (sibi) czoło²⁰; z większą przeto nadzieją zwycięstwa zwrócili się przeciw Polakom. Zdaleka tłum jeńców przyglądał się bitwie, w niepewności trwając²¹ między przerażeniem a nadzieją wolności. Z jaką ochotą byliby pobiegli z pomocą²² mężnym Polakom! A ci tymczasem, rzuciwszy kopie²³, które połamały się w poprzedniej bitwie, z dobytymi mieczami (abl.) rzucili się na wrogów. Nie wytrzymali Turcy natarcia. Cięci mieczami i pędzeni²⁴ ku rzece, rzucili się²⁵ w popłochu²⁶ do statków, przygotowanych do przeprawy²⁷. Ale i ci, którzy z bitwy unieśli życie²⁸, nie uniknęli śmierci, bo promy²⁹, obciążone tłumem uciekających, potonęły³⁰ na środku rzeki³¹ w obliczu³² zwycięskich Polaków. Tylko (solus) wódz turecki uszedł cało³³. Tem zwycięstwem zdobył³⁴ mały hufiec polski niemалą stawę dla siebie i dla ojczyzny.

¹) nieodm. ²) tł. Turków (Turca, -ae). ³) tł. gdy prowadził. ⁴) Bosna, -ae. ⁵) Hungaria, -ae. ⁶) gerundiv. ⁷) captivus, -i. ⁸) Mathias, -ae. ⁹) milito, -are. ¹⁰) Hungarus, -i. ¹¹) venio in conspectum alicuius. ¹²) multitudo, -inis. ¹³) tł. chociaż niebezpieczeństwo groziło (immineo, -ere) abl. abs. ¹⁴) doleo, -ere aliquid (acc.) ¹⁵) fio. ¹⁶) traicio aliquid (acc.) ¹⁷) Sava, -ae. ¹⁸) tł. staje się (fit). ¹⁹) me colligo ob. ust. 65. ²⁰) tł. opiera się. ²¹) suspensus, -a, -um. ²²) succurro ob. ust. 74.

²⁵) hasta, -ae. ²⁴) pellō, pepulī, pulsus, -ēre. ²⁵) petō z acc. ²⁶) tł. prze-
rażeni. ²⁷) tł. do przeprawienia się. ²⁸) tł. zostali ocaleni. ²⁹) ratis,
-is. ³⁰) tł. zostały zatopione (dēmergō, -mersī, -mersus, -ēre). ³¹) ob.
ust. 7. uw. 3. ³²) tł. gdy Polacy patrzyli abl. abs. ³³) incolumis evadō,
-vāsī, -ēre. ³⁴) pariō ob. ust. 74.

XVII. (80—81.) Czem są dla nas Rzymianie?

Poznaliśmy już Rzymian. Wiemy, jakie mieli domy, jakiej używali odzieży, jak żyli, czem¹ się zabawiali, jak modlili się do swoich bogów. Uczyliśmy się, jakie mieli przymioty i wady, co czcili i kochali, do czego dążyli i co osiągnęli. Dziś niema² Rzymian. Z ich miast wspaniałych, z ich pięknych świątyń, z domów i will albo żaden ślad³ nie pozostał, albo są marne⁴ ruiny⁵. A przecież oni żyją i panują szeroko⁶ w pamięci ludzkiej⁷. Bo ich pisarze i dziś jeszcze mówią temi samemi słowy, któremi przemawiali do współczesnych⁸, a mówią o wielkich cnotach wielkich ludzi, o wysiłkach narodu, podjętych dla wstawienia⁹ ojczyzny, o umiłowaniu¹⁰ cnoty, o wstręcie¹¹ do zbrodni. W następnym¹² roku ci pisarze sami przemówią do nas swym ślicznym¹³ językiem. Z jaką radością oczekujemy tej chwili! Wszak naród nasz tyle wdzięczności winien¹⁴ tym rzymskim książkom! I my także dowiemy się nareszcie, jaki w nich tkwi¹⁵ urok, dowiemy się, czy prawdziwe są słowa naszego kochanego poety:

„Wszystkie narody Rzymowi służyły,
Póki mu dostawało i szczęścia i siły¹⁶.
Także też¹⁷ skoro mu się powinęła noga¹⁸,
Ze wszystkiego nań świata¹⁹ uderzyła trwoga²⁰.
Fortunniejszy był²¹ język, który i dziś miły:
Tak zawsze trwalszy²² owoc²³ dowcipu²⁴, niż siły.“

¹) tł. jakimi rzeczami. ²) tł. niema żadnych Rzymian. ³) plur.
⁴) exiguus, -a, -um. ⁵) parietinae, -arum. ⁶) latē versor. ⁷) tł. ludzi.
⁸) hominēs, qui tunc erant. ⁹) illustrō, -āre gerundiv. ¹⁰) appetō, -ere gerundiv. ¹¹) contemnō, -ēre gerundiv. ¹²) proximus. ¹³) superl.
¹⁴) maximas grātiās agere dēbeō. ¹⁵) insum. ¹⁶) flōreō (-ere) fortuna. opibus. ¹⁷) sed. ¹⁸) prolabor, -lapsus sum, -labr. ¹⁹) undique. ²⁰) affligo, -flixi, -flictus, -ēre pass. ²¹) meliōre fortuna utor. ²²) diutius maneō. ²³) plur. ²⁴) ingenium.

WYKAZ TREŚCI.

LEKCJE ŁACIŃSKIE.

	Str.
1. Pierwsza i druga deklinacja. Ust. 1. O bogu Wulkanie. Ust. 2. Wyspy greckie. Ust. 3. Bajka o Minerwie. Ust. 4. Rak stary i młody.	3—4
2. Czwarta i piąta deklinacja. Ust. 5. Czas do domu. Ust. 6. Święta nadchodzą.	4—7
3. Słowa trzeciej konjugacji na -io. Ust. 7. Dom rzymski. Ust. 8. Wizerunki przodków. Ust. 9. Co mówiły chłopcu rzymskiemu wizerunki przodków? Ust. 10. Marzenia młodzieńcze.	7—9
4. Gerundium. Ust. 11. Ogród.	9—10
5. Gerundium z pojęciem konieczności. a) W konstrukcji nieosobowej. Ust. 12. Ładny pokoik. b) W konstrukcji osobowej. Ust. 13. a) Król Egeus.	10—12
6. Participium futuri activi. Ust. 14. b) Tezeus wybiera się w drogę.	12
7. Zaimki wskazujące (pronomina demonstrativa). Ust. 15. c) Bohaterski zamiar. Ust. 16. d) Nie masz ofiary zbyt ciężkiej dla ojczyzny.	12—13
9. Zaimki nieokreślne (pronomina indefinita). Ust. 17. e) Odjazd; ust. 18. f) Na Krete; ust. 19. g) Arjadna; ust. 20. h) Zwycięstwo.	13—15
9. Accusativus cum infinitivo. Ust. 21. a), b), c).	15—16
10. Złożenia (composita) słowa esse. Ust. 22—24. Opowieść o królu Midasie.	16—18
11. Trzecia deklinacja. Ust. 25 i 26. Opowieść o Eneasz. Ust. 27 i 28. Port w Ostji. Ust. 29. Droga do Rzymu. Ust. 30. Położenie Rzymu. Ust. 31. Palatyn. Ust. 32. Ofiara. Ust. 33. Kapitol a) Skala tarpejska.	18—25
12. Stopniowanie przymiotników. Ust. 34. b) Świątynia Jowisza. Ust. 35 i 36. Widok z Kapitolu.	25—27
13. Tworzenie i stopniowanie przysłówków. Ust. 37. Bogini Westa. Ust. 38. Świątynia Kastorów.	27—29
14. Verba deponentia pierwszej i drugiej konjugacji. Ust. 39—42. Jak chłopiec rzymski otrzymywał dowód dojrzałości? List Publjusza do Gaja.	29—31
15. Verba deponentia trzeciej konjugacji. Ust. 43—45. Podróż do Pompei; List Gaja do Publjusza. Ust. 46. Bajka o koniu, dziku i człowieku.	31—34
16. Verba deponentia czwartej konjugacji. Ust. 47. Bajka o lwie i myszy.	34—35
17. Semideponentia. Ust. 48. Przysłowie niedźwiedzie. Ust. 49. Łatwo wierny kozieł.	35—36
18. Verba anomala. Ust. 50—52. Fabjusze. Ust. 53 i 54. P. Decjusz Mus. Ust. 55 i 56. Manljuszowie ojciec i syn. Ust. 57 i 58. Kalpurnjusz Flamma. Ust. 59 i 60. Senat rzymski w wojnie z Pyrrusem.	36—42

19. **Liczebniki** (*Numeralia*). I. *Cardinalia* i *Ordinalia*. Ust. 61. O urządach rzymskich. II. *Distributiva*, *adverbia numeralia*. Ust. 62. Ust. 63. Spisy ludności rzymskiej za czasów Augusta. Ust. 64. Le-gjon rzymski 42—43
20. **Gerundivum w formie przydawkowej z wyrażeniem przedmiotu czynności, w niem zawartej**. Ust. 65 i 66. Karjera obywatela rzymskiego w ostatnich czasach Rzeczypospolitej 43—44
21. **Najważniejsze słowa i ich tematy zasadnicze**. A) Pierwsza konjugacja. Dzień obywatela rzymskiego w ostatnich czasach Rzeczypospolitej. Ust. 67. 1. Cicero u szczytu znaczenia. Ust. 68. 2. Przed świtem. B) Druga konjugacja. Ust. 69. 3. Niewolnik Tiro; ust. 70. 4. Poranek. C) Czwarta konjugacja. Ust. 71. 5. Tytus Pomponjusz Atticus. D) Trzecia konjugacja. Ust. 72. 6. W Rzymie trzeba się liczyć z opinią tłumu. Ust. 73. 7. Zabawne zdarzenie. Ust. 74. 8. Czy wolno usuwać się od służby dla ojczyzny? Ust. 75. 9. Urok miejsca rodzinnego. Ust. 76 i 77. 10. Igrzysko. Ust. 78. 11. Dom Attyka. Ust. 79. 12. Obiad. Ust. 80 i 81. 13. Jaka powinna być rozmowa towarzyska? 44—57

LEKCJE POLSKIE.

(Cyfry arabskie w nawiasach oznaczają ustępy łacińskie, do których odnosi się ustęp polski).

I. (1—3.) Attyka, 58. II. (4—11.) Mały Kwintus, 58. III. (12—14.) Fryksus i Hella, 59. IV. (15—20.) Jazon, 59. V. (21—24.) Wyprawa po złote runo, 60. VI. (25—33.) Kraków, 61. VII. (34—38.) O bogu Światowidzie, 61. VIII. (39—45.) Drugi list Marka do przyjaciół w Rzymie, 62. IX. (46—47.) Bohaterski po-stepek polskich chłopców, 63. X. (48—49.) Dąb i trzcina, 64. XI. (50—60.) Najazd Niemców, 64. XII. (61—64.) Marek Sergjusz, 65. XIII. (67—68.) Marek Piso i niewolnik, 66. XIV. (69—70.) Cezar Oktawjan i biedny szewc, 66. XV. (71.) Piękem za nadobne! 67. XVI. (72—79.) Dzielny czyn Polaków, 67. XVII. (80—81.) Czem są dla nas Rzymianie? 69.

SPIS RYCIN.

	Str.		Str.
1. Głowa Wulkana (Rzym, Watykan)	1	15. Ofiara (rzeźba z Luvru)	24
2. Portyk (H. D'Espouy, Monuments antiques, Paris, vol. II. Tabl. 141—142)	5	16. Forum Romanum	26
3. Chłopcy, wracający z Pola Marsowego (Wygrzywański F.)	6	17. Westalka	27
4. Front domu rzymskiego (D'Espouy, vol. III. Tabl. 254)	7	18. Świątynia Westy (A. Schneider, D. alte Rom)	28
5. Atrjum (domu Sallustjusza w Pompei, A. Mau: Pompei in Leben und Kunst, str. 269)	8	19. Świątynia Kastorów (Hülßen, Forum Rom.)	28
6. Peristyl (podług Mau j. w. str. 310)	10	20. Lararium (podł. Overbeck'a Pompeji, str. 253)	30
7. Pokoik z widokiem na peristyl (podł. D'Espouy-Joseph, Archit. Einzelh. Tabl. 28) (Wygrzywański F.)	11	21. Wybrzeże Ostia-Neapol (Dr. W. Pokorny)	32
8. Walka Tezeusza z Minotaurem (Gerhard, Auserl. Vasenbilder, III. 234)	15	22. Akropolis w Anxur (podł. D'Espouy, j. w., vol. III. tabl. 237—239)	33
9. Popiersie Sylena	17	23. Cyneasz w senacie rzymskim (wedł. fotografii z obrazu C. Maccari'ego)	41
10. Port rzymski (Wygrzywański F.)	20	24. Sella curulis (Wygrzywański F.)	42
11. Niewolnicy przy pracy (Wygrzywański F.)	21	25. Lektor	42
12. Myśliwi (Wygrzywański F.)	21	26. Centurio	43
13. Wilczyca	22	27. Biust Cyserona	44
14. Plan Rzymu	23	28. Gołębie (wzór mozaiki)	45
		29. Łoże	46
		30. Kandelaber	46
		31. Przybory do lektury i pisanja	47
		32. Cyrk (wedł. Wagnera)	53
		33. Triclinium (Gawlikowski R.)	56

7. 24. 1904

A. Bismarckowski
1904 - 1905

PREPARACJE.

1.

Pierwsza i druga deklinacja.

1. (Zest. gram. § 1. uw. § 2. uw. 2. i 3.)

convivium, -iī uczta, biesiada
 vox, vōcis, ż. głos
 sedēs, -is, ż. siedziba
 sup̄erū, -a, -um górny
 dī sup̄erī bogowie niebiańscy
 frātus, -a, -um zagniewany
 excitō, -āre budzę, pobudzam,
 wzniecām
 súblēvō, -āre podnoszę
 absum (jestem nieobecny), stro-
 nię od...
 placō, -āre łagodzić, jednać, po-
 godzić
 celebrō, -āre (sławieć) obchodzę,
 odbywam

redūcō, redūxī, reductus, redū-
 cēre przyprowadzam z po-
 wrotem
 veniō, vēnī, ventre przychodzę,
 przybywam

Vulcānus, -ī Wulkan

Lēm̄nus, -ī, ż. Lemnos

Nērēus, -ēī Nereusz

Olympus, -ī Olimp, wysoka gó-
 ra w północnej Grecji, która
 w religijnych wierzeniach Gre-
 ków figuruje jako siedziba bo-
 gów.

Uwaga 1. a) Gdy Wulkan wzniecił gniew ojca, został zrzucony na Lemnos, *Vulcanus, cum* (zauważ szyk!) *fr̄am patris excitavissēt, in Lēmnum praecipitatus est;*

naprzód wzniecił gniew, potem został zrzucony;

b) Gdy Wulkan błagał pomocy, podniosły go Nimfy, *Vulcanus cum* (szyk!) *auxilium imploraret, a Nymphis sublevatus est*: właśnie wtedy, w tym samym czasie, kiedy błagał, został podniesiony.

W opowiadaniu zdanie ze spójnikiem *cum* (gdy, kiedy), oznaczające czas i przyczynę zarazem, ma czasownik w *coniunctivie*:

a) *imperfecti*, gdy wyraża czynność równoczesną z czynnością czasownika w zdaniu rządzącem;

b) *plūsquamperfecti*, gdy wyraża czynność, która odbyła się przed czynnością czasownika w zdaniu rządzącem.

Uwaga 2. *privō vitā* (abl.), pozbawiam życia.

Uwaga 3. *frātus Iovī* (dat.), zagniewany na Jowisza.

Uwaga 4. *placāre patrī* (dat.), pojednać z ojcem.

2.

(Zest. gram. § 2. uw. 4.)

humus, -ī, ż. ziemia, grunt
artificium, -iī sztuka, dzieło sztuki
adiumentum, -ī pomoc
multitūdō, -īnis, ż. mnóstwo, tłum,
 gmin
cultus, -ūs cześć (kult)
compleō, -ēvī, -ētus, -ēre napę-
 niam
cingō, cīnxī, cīnctus, cingere ota-
 czam
paenē prawie

undique zewsząd

Asia, -ae Azja
Crēta, -ae Kreta
Nīlus, -ī Nil, rzeka w Egipcie
Lesbus, -ī ż. Lesbos
Peloponnēsus, -ī ż. Peloponez
Aegyptus, -ī, ż. Egipt
Chius, -ī, ż. Chios
Samus, -ī, ż. Samos
Rhodus, -ī, ż. Rodos
Dēlus, -ī, ż. Delos

Uwaga 1. *Delus est mediā*, Delos (jest) leży we środku.

Uwaga 2. *adiumentō (dat.) sum*, (jestem do pomocy) jestem pomocny, przynoszę pomoc.

3.

(Zest. gram. § 2. uw. 5.)

myrtus, -ī, ż. mirt
laurus, -ī, ż. wawrzyn
fagus, -ī, ż. buk
populus, -ī, ż. topola
arbor, -ōris, ż. drzewo
quercus, -ūs, ż. dąb
fructus, -ūs owoc
singūli, -ae, -a po jednym, każdy
 zosobna
formōsus, -a, -um kształtny, ładny
patūlus, -a, -um rozłożysty

utilis, -e pożyteczny
careō, -uī, -ēre mam brak, nie
 mam, jestem bez czegoś, oby-
 wam się bez czego
videō, vidī, visus, -ēre widzę
dēligō, -lēgī, -lēctus, -ligere wy-
 bieram
colō, -uī, cultus, -ēre uprawiam
equidem (ja) doprawdy

Venus, -ēris Wenera

Uwaga 1. *careō fructa (abl.)*, nie mam owocu; jestem bez owocu. Zestaw z ust. 1. uw. 2.

Uwaga 2. *sapiens (nom.) appellor*, (jestem nazywany) nazywają mnie mądrym (6. przyp.).

4.

(Zest. gram. § 2. uw. 1.)

cancer, cancrī rak
gressus, -ūs krok
obliquus, -a, -um ukośny
rēctus, -a, -um prosty

incēdō, -cēssī, -cēssum, -ēre krocze
trahō, traxī, tractus, -ēre ciągnę,
 pociągam
pergō, -ēre podążam

Czwarta i piąta deklinacja.

5.

(Zest. gram. § 5. uw. 1. i 4.)

concilium, -iī zgromadzenie
porticus, -ūs, ż. portyk, krużganek
tribus, -ūs, ż. trybus, dzielnica
domus, -ūs, ż. dom
 invitus, -a, -um niechętny
 conveniō, -vēnī, (-ventum), -venīre schodzić się

longē daleko
 quā (viā) (którą drogą) którędy
 Gāius, -ī Gajus
 Pūblius, -ī Publjus
 Lūcius, -ī Lucjus
 Aventīnus Awentyn, wzgórze
 w Rzymie nad Tybrem (ob.
 plan Rzymu).

U w a g a. *nōn invitus*, (nie niechętnie) bardzo chętnie.

sōlus, -a, -um, (g. *solūsus*, d. *sōlī*), sam jeden, sam tylko, samotny.

6.

(Zest. gram. § 5. uw. 2. i uw. 4. § 6. uw. 2. § 14. h.)

officium, -iī obowiązek, służba, usługa
rūs, *rūris*, n. wieś
Idūs Mārtiae,
Idūm Mār- } 15 dzień marca
tiarum, ż.
diēs, *diēi*, m. dzień
meridiēs, -ēi, m. południe
 merus, -a, -um czysty
 merus meridiēs samo południe
 pūblicus, -a, -um publiczny
 ōtiōsus, -a, -um bez zajęcia, niezajęty
 aequālis, -e równy, rówieśnik

fēstus, -a, -um świąteczny
 diēs fēstus święto
 consumō, -sumpsī, -sumptus, -ēre zużywam, obracam na co, spędzam na czym
 prius... quam l. priusquam (prędzej) nim, zanim
 ferē prawie
 quid sī gdyby też, możeby

Statius, -iī Stacjusz
 Pompeianum, -i posiadłość obok Pompei, miasta, położonego niedaleko Neapolu.

U w a g a 1.

a) quō? { domum } (acc.) dokąd? { do domu } b) ubi? { domi } gdzie? { w domu }
 { rūs } { na wieś } { rūri } { na wsi }
 c) unde? { domo } skąd? { z domu }
 { rare } { ze wsi. }

U w a g a 2. *in comitum numerō habeo*, (mam w liczbie towarzyszy), zaliczam do towarzyszy.

Słowa trzeciej konjugacji na -īō.

(*infīn. praes; ind. i coniūnct. imperf.*)

ipse, -a, -um (*gen. ipsīus, d. ipsī*) sam.

tōtus, -a, -um, (*g. tōtīus, d. tōtī*), cały.

7.

(Zest. gram. § 17. § 11. d. § 14. h.)

fenestra, -ae okno
lacūna, -ae otwór
focus, -ī ognisko
fūmus, -ī dym
vēstibulum, -ī przedsionek
atrium, -ī czarna izba; atrjum
lēctum, -ī dach
ratio, -ōnis, ż. sposób
parīēs, parīētis, m. ściana
accommodō, -āre przykładam,
przystosowuję

reficiō, -fēcī, -fectus, -ficēre na-
prawiam, pokrzepiam
reficior pokrzepiam się, odpoczy-
wam
aspiciō, -spēxī, -spectus, -spicēre
spoglądam, patrzę
cupiō, cupivī, -ītus, cūpēre pragnę
accipiō, -cēpī, -ceptus, -cipēre
przyjmuję, otrzymuję
aut albo
tam tak

Uwaga 1. *cum ōtiōst erant (indī)*, ile razy byli bez zajęcia.

Uwaga 2. *nōmen atriō (dat.) est*, atrjum ma nazwę.

Uwaga 3. *in mediō lēctō*, w środku dachu, por. ust. 2. uw. 1.

(*Indicāt. i coniūnct. praes; fut. I. āct. i pass; imperāt. praes.*).

8.

(Zest. gram. § 17.)

titulus, -ī napis
repūtō, -āre rozważam
afficiō, -fēcī, -fectus, -ficēre naba-
wiam, przejmuję
sīc, eō modō afficior doznaję ta-
kiego uczucia, wrażenia
capiō, cēpī, captus, capēre chwy-
tam, biorę
gaudium capiō ex... doznaję ra-
dości z powodu...

cōspiciō, -spēxī, -spectus, -spi-
cēre spostrzegam
excipiō, -cēpī, -ceptus, -cipēre
przyjmuję, witam
inspiciō, -spēxī, -spectus, -spicēre
przyglądam się
sīc tak
sicut jak

(*Perf. āct.; part. perf. pass. i formy złożone*).

īdem, ēādem, īdem, ten sam.

9.

(Zest. gram. § 17. i § 11. f.)

imperium, -ī władza, dowództwo
(na wojnie)

praeceptum, -ī pouczenie, nauka,
przepis

ars, artis, ż. (sztuka), środek, przy-
miot
magistrātus, -ūs urząd, urzędnik
rēs prosperae (plūr.) pomyśl-
ność
ēffīcāx, -ācis skuteczny
expūgnō, -āre zdobywam
illustrō, -āre (oświecam), wsła-
wiam

relinquō, -līquī, -lictus, -ēre zo-
stawiam, opuszczam
interficiō, -fēcī, -fectus, -ficēre za-
bijam
capiō (ob. ust. 8.) zajmuję, zdo-
bywam, opanowuję
capiō voluptātem, ob. ust. 8. gau-
dium capiō
vel albo

alius, alia, aliud, inny
cēterī, cēterae, cētera, wszyscy inni, reszta.

(Zest. gram. § 14. h.)

10.

ēloquentia, -ae wymowa
litterae, -arum umiejętności, nauki
studium litterarum praca nau-
kowa
ingenium, -iī zdolność, rozum,
talent, usposobienie
honor, -ōris, m. zaszczyt, urząd
zaszczytny
ōrator, -ōris, m. mówca

voluntās, -ātis, ż. wola, ochota,
chęć
triumphālis, -e triumfalny
licet, -cuit, -licēre wolno
longē alius daleko inny, zupełnie
inny
alius atque inny niż
praeter cēterōs (oprócz) przed
wszystkimi innymi

Uwaga 1. *accēdere ad honōrēs*, przystępować do urzędów, obejmować urzędy.

Uwaga 2. *bella gerant aliī*, wojny **niech prowadzą** inni: *conī, praes.* wy-
raża **rozkaz!**

Uwaga 3. *nōn exiguus*, niemały, wcale, bardzo znaczny, duży (zestaw
z ust. 5. uw.).

Uwaga 4. *laborem cōsumō in studiis litterarum*, wkładam pracę w stu-
dja naukowe, zajmuję się studjami naukowymi, pracą naukową.

4.

Gerundium.

11.

cōpia, -ae (ilość) możność, spo-
sobność
philosophia, -ae filozofja
consuetūdō, -īnis, ż. zwyczaj, przy-
zwyczajenie
potestas, -ātis, ż. władza, możność,
sposobność
opportūnus, -a, -um dogodny,
przydatny

permultus, -a, -um bardzo liczny,
bardzo wiele
respīrō, -āre oddycham, wypo-
czywam
dissērō, -seruī, -ēre rozpra-
wiam
discō, didicī, -ēre uczyć się
lūdō, lūsi, -ēre bawię się

Uwaga 1. *sōle careō*, ob. ust. 3. uw. 1.

Uwaga 2. *cum potestas data est*, ob. ust. 7. uw. 1.

Uwaga 3. *pedem nōn discēdō*, na krok nie odstępuję.

Uwaga 4. *lūdendō (abl.) tempus cōsumō*, czas spędzam na zabawie, por. ust. 10. uw. 4.

5.

Gerundivum z pojęciem konieczności.

12.

a) W konstrukcji nieosobowej.

modus, -ī miara, sposób
cubiculum, -ī sypialnia, pokój
valētūdō, -īnis, ż. stan zdrowia,
zdrowie
exercitātiō, -ōnis, ż. ćwiczenie
mēns, mentis, ż. myśl
nimius, -a, -um zbytni
sānus, -a, -um zdrow
videō (ob. ust. 3.) widzę, uwa-
żam
statuō, -uī, statūtus, -ēre umiesz-
czam, ustanawiam, wyznaczam

afficiō (ob. ust. 8.) narażam, nad-
werżam
pingō, pīnxi, pictus, -ēre maluję
satisfaciō, -fēcī, -factus, -ēre za-
dowałam
quō (=et eō) (i) tam, do tego
miejsca
ēn vōbīs oto wam, oto macie
rārō rzadko

Minōtaurus, -ī Minotaurus
Thēseus, -ēi Tezeus

Uwaga 1. *laborem cōsumō in...*, ob. ust. 10. uw. 4.

Uwaga 2. a) *liber legendus*, książka czytana, przeznaczona do czytania.

b) *legendum est*, trzeba (należy) czytać.

c) *liber legendus est*, trzeba (należy) czytać **książkę**.

Uwaga 3. *puerō (dat.) satisfaciō*, zadowalałam chłopca.

13.

b) W konstrukcji osobowej.

solea, -ae sandał
gladius, -īi miecz
dubitō, -āre waham się, wątpię
valeō (-uī, -ēre) corporis rōbore
jestem mocny, mam siłę, (siłę
ciała, siłę fizyczną)
dētorqueō, -ēre odkręcam, od-
wracam, odwałam
dūcō (dūxi, ductus, dūcere) uxō-
rem pojmuję za żonę
ōbrūtō, ōbrūi, ōbrūtus, -ēre przy-
wałam

recipiō, -cēpī, -ceptus, -cipēre
przyjmuję
tantum tak wiele, tyle
tantum valeō (corporis rōbore)
mam tak wielką moc, jestem
tak mocny

Aegeus, -ēi Egeus
Pittheus, -ēi Piteus
Aethra, -ae Etra

Uwaga 1. *mihi liber legendus est*, (trzeba **mi** czytać książkę), (**ja**) mam, powinienem, muszę czytać książkę.

- Uwaga 2. *amor uxoris, filii*, miłość do żony, do syna.
 Uwaga 3. *metuō propinquos*, lękam się krewnych.
 Uwaga 4. *regnō (abl.) privō*, ob. ust. 1. uw. 2.

6.

Participium futūrī activi.

14.

latrō, -ōnis rozbójnik
 adulēscēns, -entis młodzieniec
 pār sum jestem równy, mogę
 sprostać
 parō (-āre) iter wybieram się
 w drogę
 expleō, -ēvī, -ētus, -ēre aetātis
 annum (wypełniam) kończę
 rok życia
 timeō, -uī, -ēre boję się
 gerō (gessi, gestus, -ēre) mē postę-
 puję sobie

committō (-mīsi, -missus, -ēre)
 mē itineri (powierzam się dro-
 dze) puszczam się w drogę
 colō, -uī, cultus, -ēre (ob. ust. 3.)
 czczę
 efficiō, -fēci, -fectus, -ēre dokō-
 nywam
 nōndum jeszcze nie

Herculēs, -is Herkules

- Uwaga 1. *portaturus sum*, mam nieść, mam zamiar nieść, zanieść.
 Uwaga 2. *peritus laborum*, doświadczony w trudach.
 Uwaga 3. *prohibeo a periculis*, bronię od niebezpieczeństw.
prohibeo glōriā, wstrzymuję od sławy.
 Uwaga 4. *de loco colō te*, czczę cię jak boga.

7.

Zaimki wskazujące (*prōnōmina dēmōnstrātīva*):

a) *hic, haec, hoc*, ten oto, ten mój, ten nasz, ten obecny,
 ten dzisiejszy.

(Zest. gram. § 11. a.)

15.

taurus, -ī byk
 malum, -ī nieszczęście, niedola
 pāx, pācis, ż. pokój
 condiciō, -ōnis, ż. warunek
 reliquus, -a, -um pozostały, re-
 szta
 aequus, -a, -um równy
 aequus animus spokój umysłu,
 obojętność
 clamō, -are wołam

impleō, -ēvī, -ētus, -ēre napel-
 niam
 moveō, mōvī, mōtus, -ēre poru-
 szam, wzruszam
 afficiō (ob. ust. 8.) dołbre prze-
 muję bolem
 permittō, -mīsi, -missus, -ēre po-
 zwalam
 postea potem, później

Mīnōs, -ōis Minos

- Uwaga 1. *Hoc tempore ipso (abl.)* właśnie w tym czasie.
 Uwaga 2. *bellō (abl.) superatus*, zwyciężony na wojnie.

- Uwaga 3. *hac condiciōne (abl.)*, pod tym warunkiem.
 Uwaga 4. *tuum est cūrāre*, **twoim obowiązkiem** jest starać się.
 Uwaga 5. *malō (abl.) liberō*, uwalniam od nieszczęścia.
 Uwaga 6. (Jak?) *aequō animō (abl.)*, ze spokojem, obojętnie.
 Uwaga 7. (Kiedy?) *hōc tempore*, w obecnym czasie, dzisiaj.

b) *iste, ista, istud*, **ten twój, ten wasz.**

c) *ille, illa, illud*, **tamten, ten znany, ów.**

(Zest. gram. § 11. b. c.)

16. (Porównawcze zestawienie zaimków: *hic, iste, ille*)

dolus, -i podstęp
adiūvō (-āre) tē (acc.) wspieram
 cię, pomagam **ci**
repūgnō, -āre opieram się
flōreō, -uī, -ēre kwitnę, jestem
 szczęśliwy
gerō (ob. ust. 14.) rem dokony-
 wam czynu, dzieła
mitto (mīsi, missus, -ēre) metum
 zaniechać obawy

prōfundō, -fūdī, -fūsus, -ēre roz-
 lewam,
prōfundō vitam oddaję życie
nē (tū) quidem nawet (ty) nie
dummodo byleby
etiamsi chociaż
prō patriā (abl.) za ojczyznę,
 w obronie ojczyzny
 tam tak

Uwaga 1. *cārior patriā (abl.) = cārior quam patriā*, droższy **niż** ojczy-
 zna, droższy **od** ojczyzny.

Uwaga 2. *hōc tempore*, ob. ust. 15. uw. 7.

Uwaga 3. *sum eā aetate*, jestem w tym wieku.

8.

Zaimki nieokreślne (*prōnōmīna indēfīnīta*).

17. (Zest. gram. § 14. c. e.)

tribūtum, -i haracz, danina
velum, -i żagiel
litus, -oris, n. brzeg
quisque, quaeque, quodque ka-
 żdy
quīvis, quāvis, quodvis któ-
 rykolwiek, jakikolwiek, każdy
quīlibet, quaelibet, quodlibet
 którykolwiek, jakikolwiek, ka-
 żdy

dēplōrō, -āre opłakuje
faciō, fēcī, factus, -ēre czynię
solvō, solvī, solūtus, -ēre (od-
 wiązuję) uiszcza, spłacam
intendō, -tendī, -tentus, -ēre na-
 pinam, rozpinam
praetereā oprócz tego
prōfectō zaprawdę, doprawdy

Uwaga 1. *cārae (dat.) sum*, (jestem ku trosce) budzę troskę. Zestaw
 z ust. 2. uw. 2. *adiāmētō sum*.

Uwaga 2. *dīcebantur haec*, mówiono te (**następujące**) słowa, te zdania.

18.

(Zest. gram. § 14. g. 1. i a. uw.)

timor, -ōris, *m.* strach, obawa
 admiratiō, -ōnis, *ż.* podziw
 prex, -ecis, *ż.* (zwykle plūr. pre-
 cēs, -um) prośba, modlitwa
 pūgnō, -āre walczyć
 cōstituō, -stituī, -ūtus, -ēre
 (ustanawiam, urządzam) po-
 stanawiam
 prōficiō, -feci, -fectus, -ēre odno-
 szę korzyść, zyskuję

nēmō nikt
quisquam, quidquam ktoś
neque quisquam (quidquam)
 i nikt (i nic)
 intereā tymczasem

Ariadna, -ae Arjadna
 Cnōssus, -ī, *ż.* Knossus

Uwaga 1. *opulentissimus regum*, najzamożniejszy **między królami, z kró-
 lów; quis regum?** kto **między królami, z królów?**; *nēmō regum*, nikt **między
 królami, z królów.**

Uwaga 2. *nēmīnī aditus sit* (niechaj nikomu nie będzie przystęp) **nie-
 chaj nikt nie ma** przystępu por. ust. 10. uw. 2. *bella gerant alii* wojny niech
 prowadzą inni.

Uwaga 3. *non timoris quidquam vdit*, nie ujrzał (nic ze strachu) wcale
 strachu.

Uwaga 4. *virtutis admiratio* podziw dla męstwa por. ust. 13. uw. 2. *amor
 uxoris.*

19.

(Zest. gram. § 14. a. b.)

labyrinthus, -ī labirynt
 filum, -ī nitka
 glomus, -ēris, *n.* kłębek
 reditus, -ūs powrót
āliquis, āliquid ktoś, coś
āliquē, āliquā, āliquod jakiś,
 jakaś, jakieś
quidam, quaedam, quoddam
 niejaki, pewien, jakiś
 alligō, -āre przywiązuję
 explicō, -āre rozwijam

tribuō, -uī, -ūtus, -ēre przyznaję,
 przypisuję, udzielam
 inveniō, -vēnī, -ventus, -īre znaj-
 duję
 dirigō, -rēxī, -rēctus, -ēre kieruję
 vincō, vici, victus, -ēre zwycię-
 żam, przewyższam
 vertō, vertī, versus, -ēre obracam
 intus wewnątrz

Daedalus, -ī Dedal

Uwaga 1. *adita prohibeo*, por. ust. 14. uw. 3. *gloria prohibeo*.

Uwaga 2. *repudiō consilium (acc.)* gardzę **radą** (6. przyp.)

Uwaga 3. *poena sceleris*, kara **za** zbrodnię, zestaw z ust. 13. uw. 2.
 i ust. 18. uw. 4.

Uwaga 4. *Quod dī benē vertant*, **niech** to bogowie na dobre **obrócą,**
niech tem dobrze **pokierują!** (Zestaw z ust. 10. uw. 2. i z ust. 18. uw. 2.) U nas:
 „Szczęść Boże!”

20.

bonum, -ī dobro, szczęście
mīxtus, -a, -um zmieszany

commūnis, -e wspólny, powsze-
chny
ēxcidō, -īdī, -ēre wypadam

U w a g a. *mālā mīxta bonīs (abl.)*, nieszczęście, pomieszane ze szczęściem.

9.

Accūsātīvus cum infīnītīvō.

a) *Infīnītīvus praes.*

21.

sciō, -īre wiem
existimō, -āre mniemam, sądzę
putō, -āre myślę, mniemam

crēdō, crēdidī, crēditus, -ēre wierzę
regō, rēxī, rēctus, -ēre kieruję,
rządzę

U w a g a. *gubernō terram*, rządzę **ziemią**; *regō rēs (acc.)*, kieruję **spra-**
wami.

b) *Infīnītīvus perfecti.*

teneō (-ēre) memoriā trzymam
(pamięcią) w pamięci, pamięt-
tam

ūsus, -ūs pożytek, zastosowanie
Trōia Troja

c) *Infīnītīvus futūrī.*

spērō, -āre spodziewam się

strenuē energicznie

10.

Złożenia (composita) słowa esse.

(Zest. gram. § 19. a. i b.)

22.

splendor, -ōris, m. blask, świe-
tność
praeceptor, -ōris nauczyciel
senex, senis starzec
pietās, -ātis, ż. poczucie obo-
wiązku, pobożność, cześć
prōsum, prōfui, prōdesse je-
stem pożyteczny, pomagam
dēsum, -esse brakuje, niema
mnie

intersum, -esse uczestniczę, biorę
udział
accidit, perf. accidit, -ēre zdarza
się
afficiō (ob. ust. 8.) -ēre poenā wy-
mierzam karę, karzę
sciō (imperāt. do sciō, wiem)
wiedz
multum wiele

obsum, -esse szkodzę
praesum, -esse przoduję, kieruję,
zarządzam, dowodzę

Midas, -ae Midas
Phrygia, -ae Frygia

U w a g a: *praesum comitibus (dat.)* przoduję towarzyszą, kieruję towa-
rzystwami.

possum, potui, posse mogę, mam władzę.

23.

(Zest. gram. § 19. c.)

invidia, -ae zawiść
cupiditas, -ātis, ż. żądza, ochota
optō, -āre życzyć sobie, wybieram

intellēgō, -lēxi, -lēctus, -ēre rozumiem
perniciōsus, -a, -um zgubny

Uwaga 1. *beatum facio hominem* czynię człowieka szczęśliwym; *gratum mē praebeō* okazuję się wdzięcznym.

Uwaga 2. *quaelibet cēperim* (wszystkie rzeczy, którekolwiek) wszystko, cokolwiek wezmę.

24.

famēs, -is, ż. głód
comparō, -āre przygotowuję, gromadzę, zyskuję
cruciō, -āre dręczę
fulgeō, -ēre błyszczę
abluō, -lui, -lūtus, -ēre obmywam

finḡō, *finxi*, *fictus*, -ēre animo wyobrażam sobie (w duszy)
eheu! ach!

iterum po raz drugi, powtórnie

Pactōlus, -i *Paktolus*, rzeka w Lidji obok Sardes

Uwaga 1. *felicitissimum mē puto*, (mniemam się być najszczęśliwszym) uważam się za najszczęśliwszego, zestaw z ust. 23. uw. 1.

Uwaga 2. *felicitissimus hominum*, ob. ust. 18. uw. 1.

Uwaga 3. *nullo labore*, bez (żadnej) pracy.

Uwaga 4. *liberō malo (abl.)* zestaw z ust. 15. uw. 5.

11.

Trzecia deklinacja.

25.

(Zest. gram. § 3. A. a. b. B. a. b.)

iniūria, -ae bezprawie, krzywda
ferrum, -ī żelazo
ignis, -is, m. ogień
iuvēnis, -is młodzieniec
mōtus, -ūs ruch
dīves, *dīvitis* bogaty
vētus, *vētēris* stary, dawny
recēns, -entis świeży, nowy
prīnceps, -īpis pierwszy, najznakomitszy, możny

inops, *īnōpis* bezsilny, biedny, nędzarz

pauper, -ēris biedny, ubogi

cēter, *cēlēris*, szybki

memor, -ōris pamiętający, pomny

ad Troiam pod Troję
ubicumque gdziekolwiek

Prīāmus *Prīam*

Aenēās, -ae *Eneas*

Uwaga 1. *pāgnatum est* (było walczone) walczono.

Uwaga 2. *pauca iuvenum* ob. ust. 18. uw. 1. i ust. 24. uw. 2.

Uwaga 3. *grātō memoriūque animō (abl. jak?)* (z wdzięcznym i pamiętającym umysłem) z wdzięczną pamięcią.

U w a g a 4. *cōscendō navem* (acc.) wsiadam na okręt.

U w a g a 5. *prīncipēs* (dom. *virī*) najznakomitsi mężowie.

U w a g a 6. *īgnī ferrōque*, (ogniem i żelazem) ogniem i mieczem.

26.

sītis, -is, ż. pragnienie

puppis, -is, ż. rufa (tył okrętu)

vās, *vāsis*, n. (pl. *vāsa*, *vasōrum*)

naczynie

bōs, *bovis*, m. i ż. wół (krowa)

secūris, -is, ż. siekiera

mactō, -āre zabijam na ofiarę

expediō, -īre dobywam

prope Neapolim blisko, obok

Neapolu

Italia, -ae Włochy

Trōiānus, -ī Trojanin

Carthāgo, -īnis, ż. Kartagina

Cūmae, -ārum Kумы

Tiberis, -is, m. Tyber

Neāpolis, -is, ż. Neapol

Latium, -īi Lacjum

Lāvinium, -ī (miasto) Lawinjum

Ascanius, -ī Askanjusz

U w a g a 1. (jak?) *laetō animō*, z radością (ob. ust. 25. uw. 3.).

U w a g a 2. *sacrificō hostiis* (abl.), przynoszę ofiarę z bydłą, przynoszę na ofiarę bydła.

27.

(Zest. gram. § 4. A. B. C.)

turris, -is, ż. wieża

orbis, -is, m. krąg, okrąg

orbis terrārum okrąg ziemi, świat

ōs, *ōris*, n. usta, twarz, ujście (rzeki)

aequor, -ōris, n. płaszczyna morza, morze

vēr, *vēris*, n. wiosna

passus, -ūs krok (miara długości około 1¹/₂ metra)

mille passuum tysiąc kroków (rzymska mila), t. j. około 1500 m (=1·5 kilometra)

faciō (ob. ust. 17.) iter odbywam podróż

ante Christum nātum przed narodzeniem Chrystusa

idem atque ten sam, taki sam, jak... (por. ust. 10. alius atque)

propter tempestātēs (acc.) z powodu burz

Ōstia Ostja

Ōstiēnsis ostyjski

Tyrrhēnum mare morze Tyrreńskie (Etruskie) na zachód od Włoch

U w a g a 1. *paucīs annīs* (abl.) ante, na kilka lat przed...

U w a g a 2. *navī* (abl.) iter faciō, odbywam podróż na okręcie.

U w a g a 3. *vēre*, *aestate*, *hieme* (abl.) (wiosną, latem, zimą), na wiosnę, w lecie, w zimie.

28.

ōrdō, -īnis, m. porządek, szereg

navis onerāria okręt ciężarowy, przewozowy

navis longa długi okręt wojenny

birēmīs dwurzędowiec

trirēmīs, -is, ż. trójrzędowiec

mercēs, -ēdis, ż. nagroda, zapłata

marmor, -ōris, *n.* marmur
aes, *aeris*, *n.* spiż
alius... *alius* jeden... drugi

cónvēhō, -vēxī, -vectus, -ēre, *zwo-*
żę

Africa Afryka

U w a g a 1. *mercēde labōrō*, pracuję za zapłatę.

U w a g a 2. *Earum (nāvium) aliae*... *aliae* z nich (t. j. z okrętów) jedne...
 drugie; *quōrum (hominum) aliī*... *aliī* z nich (t. j. ludzi) jedni... drudzy. Por.
 ust. 18. uw. 1. i ust. 24. uw. 2.

29.

villa, -ae dwór wiejski, willa
collis, -is, *m.* pagórek, wzgórze
venātor, -ōris myśliwy
cinis, -ēris, *m.* popiół
seges, -ētis, *ż.* zasiew
(compēs) *pl. cōmpēdēs, compē-*
dum, *ż.* kajdany

carō, *carnis*, *ż.* mięso
carō ferīna dziczyzna
vērbēra, -um, *n.* razy, chłosta
ōs, *ossis*, *n.* kość
durus, -a, -um twardy
effugiō, -fūgī, -fugēre uciekam

U w a g a 1. *eōrum (servōrum) multi* ob. ust. 18. uw. 1.

U w a g a 2. *mōs est Rōmānīs (dat.)*, Rzymianie mają zwyczaj.

30.

praesidium, -ī obrona, środek o-
 bronny, pomoc
amnis, -is, *m.* rzeka
fōns, *fontis*, *m.* źródło
pōns, *pontis*, *m.* most
pōns publicius most na palach
 (drewniany)
mōns, *montis*, *m.* góra
arduus, -a, -um stromy
tūtus, -a, -um bezpieczny, ubez-
 pieczony
dulcis, -e słodki
applicō (-āre) *mē* przybliżam się,

przyłączam się, przystosowuję
 się, przypieram
egeō aliquā rē nie mam, potrze-
 buję czego
rescindō, -scīdī, -scissus, -ēre zry-
 wam, burzę
satis dość

Rōmulus, -ī *Romulus*
mōns Palātīnus góra palatynska
mōns Capitōlinus góra kapitolin-
 ska

U w a g a 1. *adpropinquō urbī*, zbliżam się do miasta.

U w a g a 2. *montium celeberrimī*, ob. ust. 18. uw. 1.

31.

hostia, -ae bydlę ofiarne
lupa, -ae wilczyca
sacrum, -ī ofiara, świętość
imperium, -iī (ob. ust. 9.) państwo
pāstor, -ōris pasterz

cūstōs, -ōdis (stróż, opiekun) o-
 piekunka
finis, -is, *m.* granica, kres
mēnsis, -is, *m.* miesiąc
grex, *gregis*, *m.* trzoda

sanguis, -inis, *m.* krew
dēns, *dentis*, *m.* ząb
accendō, *accendī*, *accēnsus*, -ēre
 zapalam
currō, *cucurri*, *cursum*, -ēre bie-
 gam, biegnę
nūtriō, -ire żywić, karmię

Palēs, -is, *ż.* bogini Pales
Aprīlis (*mēnsis*) kwiecień
Februārius (*mēnsis*) luty
Faunus, -i Faun
Lupercal, -ālis Luperkal, święta
 grota na Palatynie
Remus, -i Remus, brat Romu-
 lusa

U w a g a 1. *mēse Aprīli, Februārio* (*abl.*) ob. ust. 16. uw. 2., ust. 27. uw. 3.

32.

mola, -ae mąka, krupy
signum, -i znak
silentium, -i milczenie
sacra, -ōrum święty obrzęd,
 ofiara
sūs, *suis*, *ż.* i *m.* świnia
sāl, *sālīs*, *m.* sól
ovis, -is, *ż.* owca
pecus, *pécūdis*, *ż.* bydło (*do-*
mowe)

pecus, *pécoris*, *n.* bydło
lāc, *lactis*, *n.* mleko
mel, *mellis*, *n.* miód
victus, -ūs, *m.* pożywienie
cotidiānus, -a, -um codzienny
priscus, -a, -um prastary, staro-
 świecki
aspergō, -spersi, -spersus, -ēre po-
 sypuję, skrapiam

U w a g a 1. *rēs ipsīs* (*dat.*) *sunt*, *Marci est honor* ob. ust. 29. uw. 2.

U w a g a 2. *pecūdibus* (*abl.*) *sacrificabant*, ob. ust. 26. uw. 2.

U w a g a 3. a) **forma czynna**: *pecus* (*acc.*) *pretiosissimum* (*acc.*) *habeo*,
 (mam) uważam bydło za najcenniejsze; b) **forma bierna**: *pecus* (*nom.*) *pretio-*
sisimum habetur, bydło jest (miane) uważane za najcenniejsze (zestaw z ust. 3.
 uw. 2.)

U w a g a 4. *pretiosissimum omnium rerum* ob. ust. 18. uw. 1., ust. 24. uw. 2.

U w a g a 5. *nōmen ductum est*, nazwa została wyprowadzona, nazwa pochodzi.

U w a g a 6. *praesum sacris* (*dat.*) ob. ust. 22. uw.

33.

(Zest. gram. § 3. C. b. D.)

armilla naramiennik
copiae, -ārum wojsko
iūs iūrandum (*iūris iūrandī*), *n.*
 przysięga
vīs (*acc.* *vim*, *abl.* *vī*, *pl.* *vīrēs*
vīrium etc.), *ż.* siła
 (*ops*) opis, *ż.* pomoc
opēs, -um potęga, znaczenie, prze-
 waga, mienie
contentiō, -ōnis, *ż.* wysiłek, wal-
 ka, spór
proditio, -ōnis, *ż.* zdrada

imprōvisus, -a, -um niespodzie-
 wany
sinister, -stra, -strum lewy
oppugnō, -āre dobywam
noceō, -ui, -ēre szkodzę
evādō, -vāsī, -vāsum, -ēre wy-
 chodzę, uchodzę
sine meā ope (*abl.*) bez mej po-
 mocy
Sabīnī, -ōrum Sabinowie, szczep
 włoski
Tarpēia, -ae Tarpeja

U w a g a 1. *ea condicione*, ob. ust. 15. uw. 3.

U w a g a 2. *repudiō opem (acc.)* gardzę pomocą, ob. ust. 19. uw. 2.

U w a g a 3. *careō fructū*, ob. ust. 3. uw. 1.

U w a g a 4. *rāpt nōmen est Tarpeīā*, skała nazywa się tarpejską.

12.

Stopniowanie przymiotników.

34.

(Zest. gram. § 7. ust. 2. 3. 4. 5.)

cella, -ae (komora) przybytek
bóstwa
delubrum, -ī święty przybytek,
świątynia
simulācrum, -ī wizerunek
periūrium, -iī krzywoprzysięstwo
bēnēvōlus, -a, -um przychylny,
laskawy

indignus, -a, -um niegodny
humilis, -e niski
difficilis, -e trudny
complūrēs, -plūra (g.-plūrium)
wiele razem, niemało

Fidēs, -eī bogini wierności

U w a g a 1. *Iuppiter habetur Optimus*, ob. ust. 32. uw. 3.

U w a g a 2. *honor mihi est*, doznaję zaszczytu, czci, ob. ust. 32. uw. 1.

Marti est honor.

U w a g a 3. *cella media eademque mājima*, przybytek środkowy i (ten sam) **zarazem** największy.

U w a g a 4. *omnium deōrum mājimus, benevolentissimus*, ob. ust. 18. uw. 1.

U w a g a 5. (*dignus*) *indignus virō*, (*abl.*), (godny) niegodny męża.

35.

(Zest. gram. § 7. ust. 6.)

mūntiō, -ōnis, ż. obwarowanie,
szańce, mury
vallis, -is, ż. dolina
disiungō, (-iūnxī, -iūctus), -ēre
rozłączam, rozdzielam
infrā poniżej, na dole

Iāniculum, -ī, (Iāniculus mōns)
góra Janusa na prawym brzegu
Tybru

Servius (Tullius) Serwjusz (Tu-
ljusz), król rzymski

U w a g a 1. *summus mōns*, najwyższa część, szczyt góry; *infimum Iāniculum* (*infimus mōns Iāniculus*), najniższa część, podnóże wzgórza Janusa.

U w a g a 2. *sub oculis sum*, jestem (pod oczyma) na oczach, na widoku, jestem widoczny.

U w a g a 3. *mūntiōnēs minōrēs sunt*, mury są (zbyt) za małe.

36.

inundō, -āre zalewam
effundō, -fūdī, -fusus, -ēre wyle-
wam, rozlewam
effundor wylewam się, wypły-
wam, napływam

incolō, -coluī, -cultus, -ēre za-
mieszkuję

petō, petīvī, petitus, -ēre *ali-
quem, aliquam rem*, godzę na

kogoś, na coś, zdążam do
czegoś.

ēmō, ēmī, ēmptus, -ēre kapuję
ob eam rem dlatego

Uwaga 1. *Vallium infima*, ob. ust. 18. uw. 1. i zestaw: ust. 29. uw. 1. ust. 30. uw. 2. ust. 32. uw. 4.

Uwaga 2. (Kiedy?) *hieme, vĕre* (abl.), ob. ust. 27. uw. 3.

Uwaga 3. (Gdzie?) *locis superioribus* (abl.), na miejscach wyższych (wyżej położonych).

13.

Tworzenie i stopniowanie przysłówków.

37.

(Zest. gram. § 8.)

fāma, -ae wieść, sława, rozgłos
neglegentia, -ae niedbalstwo
prōdigium, -iī wróżba, zła wró-
żba, znak złowrózby
sacerdōs, -ōtis kapłan l. kapłanka
cōservō, -āre zachowuję, utrzy-
muję
alō, aluī, altus, -ēre żywie, utrzy-
muję
piē pobożnie

benīgnē łaskawie, życzliwie,
uprzejmie
sapienter mądrze
sanctē świącie, pobożnie, z szacunkiem
perpetuō ustawicznie, wiecznie
atrōciter srodze
cēterum zresztą, jednak

Vesta, -ae Węsta
Vestālis (virgō) Westalka

Uwaga. *prōdigiū locō habeo*, uważam za złą wróżbę.

38.

tergum, -i plecy, tył
lacus, -ūs staw, jezioro
appāret, (-ēre) objawia się, jest
jawnem
sustineō, -uī, -ēre wytrzymuję
ēdūcō, -duxī, -ductus, -ēre wy-
prowadzam
occurrō, occurri, occursum, -ēre
zabiegam drogę, spotykam
restituō, -stitūī, -stitūtus, -ēre zno-
wu postawić, naprawić, wzno-
wić
restituō aciem przywracam szyk
bojowy

vertō (ob. ust. 19.) terga obra-
cam się tyłem, uciekam
celeriter szybko
anteā przedtem
postea potem

Latīnī, -ōrum Latynowie
Rēgillus lacus jezioro Regilskie
Postumius, -iī Postumjusz
Castōrēs, -um bracia Dioskuro-
wie, Kastor i Pollux, opieku-
nowie ludzi, będących w cięż-
kiej potrzebie, zwłaszcza że-
glarzy

Uwaga 1. *praesum Romanis* (dat.), dowodzę Rzymianami ob. ust. 22. uw.

Uwaga 2. *mortalibus virts* (abl.) *māiōrēs*, więksi niż śmiertelni mężo-
wie, więksi od śmiertelnych mężów. Ob. ust. 16. uw. 1.

14.

Verba dēpōnentia pierwszej i drugiej konjugacji.

(Zest. gram. § 18.)

39.

Pytania zależne.

littērae, -ārum list (por. ust. 10.)
molestia, -ae przykrość, uciążli-
wość, nuda
molestiam capio ex... (ob. ust. 8.
gaudium capio) doznaję przy-
krości z powodu...
salūs, -ūtis, ż. pozdrowienie
salūtem dico pozdrawiam
valētūdō (ob. 12.) adversa zły
stan zdrowia, choroba
mīror, mīrātus sum, -ārī dzi-
wię się, podziwiam
luetor, -ārī cieszę się

respondeō, -spondi, -sponsus, -ēre
odpowiadam
vērēor, vērītus sum, -ērī lękam
się, waham się
relinquō, -liqui, -lictus, -ēre zo-
stawiam, opuszczam
prīdiē dzień przedtem

Remmius, -iī Remjusz
Nōnae, -arum Nony t. j. 5 lub 7
(w marcu, maju, lipcu i paź-
dzierniku) dzień miesiąca

Uwaga 1. I. pytanie (zdanie pytajne) **niezależne** — Co mówisz?

II. pytanie (zdanie pytajne) **zależne** — Pytam, co mówisz.

pytam	a) co mówisz?	interrogo	a) quid dicās?
A) zapytam	b) co powiedziałeś?	interrogabo	b) quid dixeris?
(będę pytał)		(interrogavero)	
pytałem	a) co mówisz?	interrogabam	a) quid dicēres?
B) zapytałem	b) co powiedziałeś?	interrogavi	b) quid dixisses?
(zapytałem był)		(interrogaveram)	

W zdaniach pytajnych zawistych stoi w języku łacińskim zawsze **coniunctivus**, a mianowicie:

A) po **czasie teraźni**, i obu **czasach przyszłych** w zdaniu rządzącem stoi w pytaniu zawistem **coniunctivus**: a) **praesentis** na wyrażenie czynności współczesnej, b) **perfecti** na wyrażenie czynności, która odbyła się poprzednio;

B) po **czasach przeszłych** w zdaniu rządzącem stoi w pytaniu zawistem **coniunctivus**: a) **imperfecti** na wyrażenie czynności współczesnej, b) **plusquamperfecti** na wyrażenie czynności, która odbyła się poprzednio.

Uwaga 2. (Kiedy?) *his proximis diebus (abl.)*, w tych ostatnich dniach.

Uwaga 3. *Prīdiē Nōnas Ianias*, dzień przed Nonami (5.) czerwca t. j. 4 czerwca.

Uwaga 4. *Quā (molestiā) liberabor*, od niej (t. j. od przykrości) uwolnię się. Por. ust. 15. uw. 5.

40.

causa, -ae przyczyna
virilis, -e męski

toga virilis toga męska (biała)
ohywatela rzymskiego

observō, -āre zachowuję, prze-
strzegam, szanuję
recordor, -ārī przypominam so-
bie
cōnor, *cōnārī* usiluję
versor, -ārī obracam się, prze-
bywam, bywam
sciscitor, -ārī pytam, wypytuję
się

intueor, -ērī przyglądam się,
oglądam
sumō, sumpsī, sumptus, -ēre bio-
rę, otrzymuję, wdziękam
ēvēnit, ēvēnit, -īre wydarza się,
przytrafia się
ardenter gorąco
citō rychło, szybko
vērō zaś
nuper niedawno

Uwaga. *sciscitor causam*, wypytuję, dopytuję się o przyczynę.

41.

toga pūra (czysta) biała toga
toga praetexta toga obramowana
szlakiem purpurowym
meritum, -ī zasługa
larārium, -iī kaplica Larów
familiāris, -e domowy, zażyły
familiāris, -is znajomy, przyjaciel
Lār, Lāris Lar, bóg domowy
ūnusquisque, unaquaeque, u-

numquodque (g. ūnīuscūius-
que) każdy
veneror, -ārī czczę, poważam
grātulor, -ārī winszuję
precor, -ārī modłę się, proszę,
życzę
capiō (ob. ust. 8.) obejmuję, mie-
rzę
quantopere jak bardzo

Uwaga 1. *frequentēs conveniunt*, licznie schodzą się.

Uwaga 2. *dis (dat.) donō (dat.) pōnō*, składam w darze bogom.

42.

aedícula, -ae kaplica
prīncipium, -iī początek
dēdecus, -ōris, *n.* sromota, hańba
arbitror, -ārī mniemam, sędzę
comitor, -ārī towarzyszę

tueor, -ērī strzegę, bronię, pil-
nuję
nātus sum jestem urodzony
—
Iuventās, -ātis bogini młodości.

Uwaga 1. *ēī, quī adsunt*, obecni.

Uwaga 2. *nātus sum genere*, (jestem urodzony z rodu) pochodzę z rodu.

Uwaga 3. *dēdēcōrī sum*, (jestem ku hańbie), przynoszę hańbę ob. ust.

2. uw. 2. *adiamentō sum* i ust. 17. uw. 1. *cārae sum*.

Uwaga 4. *comitor tē (acc.)* towarzyszę tobie.

Uwaga 5. *de tē recordor*, przypominam sobie o tobie, pamiętam o tobie.

15.

Verba dēpōnentia trzeciej konjugacji.

(Zest. gram. § 18.)

Składnia imion miast.

43.

impetrō, -āre otrzymać, uprosić
caveō, cāvī, cautum, -ēre strzegę
się, wystrzegam się

sequor, *secūtus sum*, *sequī*
aliquem idę za kim, towarzy-
szę komuś

assēquor, -secūtus sum, assē-
quī osiagam
proficiscor, profectus sum,
proficiscī wyruszam
ac = atque
ante lūcem przed świtem

quod ponieważ, że

Pompeī, -iōrum, miasto Pompeji
w Kampanji
Kalendae, -ārum kalendy, pierw-
szy dzień miesiąca

Uwaga 1.

A) Dokąd przychodzisz? do	{ Rzymu Koryntu Neapolu Aten	Quō venis?	{ Romam Corinthum Neapolim Athenas	} accusat.
B) Skąd przycho- dzisz?	{ Rzymu Koryntu Neapolu Aten	Unde venis?	{ Romā Corinthō Neapolī Athēns	} ablativus
C) Gdzie jesteś? w	{ Rzymie Koryncie Neapolu Atenach	Ubi es?	a) { Romae } genetivus b) { Corinthi } { Neapolī } ablativus { Athēns }	

Imiona miast stoją:

A) na pytanie **dokąd?** w *accusativie*,

B) na pytanie **skąd?** w *ablativie*,

C) na pytanie **gdzie?** a) w *genetivie*, gdy należą do I. i II. deklinacji i używają się w liczbie pojedynczej; b) w *ablativie*, gdy należą do III. deklinacji lub gdy używają się w liczbie mnogiej.

Uwaga 2. (Kiedy?) *brevi tempore* (w krótkim czasie) wkrótce por. ust. 15. uw. 1., ust. 16. uw. 2.

Uwaga 3. *servi sequuntur nos* (*acc.*), niewolnicy towarzyszą **nam**.

Uwaga 4. *Statium amict locō habeo*, (mam) **uwagam** Stacjusza **za** przyjaciela. Ob. ust. 37. uw.

Uwaga 5. *Prīdie Kalendas Iulias*, dzień przed 1. lipca t. j. 30. czerwca. Ob. ust. 39. uw. 3.

44.

hōra, -ae godzina

palūs, -ūdis, ż. bagno

aspectus, -ūs wejrzenie, widok

perītus (-a, -um) *locōrum* (do-
świadczony) obeznany z miej-
scowością

moror, -ārī bawię, przebywam,
zwlekam

trāiciō, -iectī, -iectus, -icēre pa-
lūdēs (*acc.*) przeprawiam się
przez bagna

ūtōr, ūsus sum, ūtī używam

complector, -plexus sum, com-
plectī obejmuję, mieszczę
etiamtum jeszcze (wtedy)

Arīcia Aricja (ob. kartę)

Forum Appii Forum Appii (ob.
kartę)

Tarracīna Tarracina (ob. kartę)

Anxur, -ūris, *n.* Anxur, staroży-
tne miasto szczepu włoskiego
Wolsków

palūdēs Pomptīnae bagna Pom-
ptyńskie (ob. kartę)

U w a g a 1. *tertia hōra*, godzina trzecia dnia t. j. około 9. godz. przed południem.

U w a g a 2. *hōra nōna*, godzina dziewiąta dnia t. j. około godziny 3. po południu.

U w a g a 3. *ator aqua (abl.)*, używam wody.

U w a g a 4. *cōnscendō navigium (acc.)*, wsiadam na statek. Ob. ust. 25. uw. 4.

45.

māgnificentia, -ae wspaniałość
amoenitās, -ātis, ż. przyjemność,
urok

longusculus, -a, -um przydługi,
cokolwiek długi

neglegēns, -ntis niedbały
obsideō, -sēdī, -sessus, -ēre ob-
siadam, opanowuję, oblegam

*prōsēquor (-secūtus sum, -sē-
quī)* aliquem towarzyszę ko-
mu, odprowadzam

loquor, locūtus sum, lōquī mó-
wię

inquam rzeknę
usque ad aż do
sī minus jeżeli nie

Fundī, -ōrum Fundi (ob. kartę)
Formiae, -ārum Formie (ob. kar-
tę)

Capua, -ae Kapua (ob. kartę)
Bāiae, -ārum Baje, miejsce ką-
pielowe (ob. kartę).

Puteolī, -ōrum, Puteoli (ob. kar-
tę)

U w a g a 1. *Hōc annī tempore*, w obecnej porze roku, ob. ust. 15. uw. 7.

U w a g a 2. (kiedy?) *multa nocte*, późną nocą.

Verba dēpōnentia trzeciej konjugacji na -ior.

46.

(Zest. gram. § 18.)

mora, -ae zwłoka
aper, apri dzik
dorsum, -ī grzbiet
frēnum, -ī wędzidło
servitūs, -ūtis, ż. niewola
quisquis, quidquid ktokolwiek,
cokolwiek

volūto, -āre tarzam
respiciō, -spexī, -spectus, -spicēre
oglądam się, rozważam

morior, mortuus sum, morī,
(moritūrus) umieram

patior, passus sum, pati zno-
szę cierpliwie, pozwalam

aggredior, -gressus sum, -grēdī
aliquem przystępuję do kogo,
uderzam na kogo

ingredior, -gressus sum, -gredī
wchodzę

ingredior iter (acc.) wchodzę na
drogę, ruszam w drogę

prūdenter roztropnie, rozsądnie

U w a g a. *patior tē liberum versārī*, pozwalam ci wolno uganiać — po-
zwalam, abyś wolno uganiał.

Po słowie *patior* stawia się w polskim języku 3. przyp.
z bezokolicznikiem albo zdanie poboczne ze spójnikiem „aby“, „ażeby“.

W łacińskim języku po słowie *patior* stoi *acc. cum inf.*

16.

Verba dēpōnentia czwartej konjugacji.

47.

(Zest. gram. § 18.)

laqueus, -ī sidła, sieć
leō, -ōnis lew
mūs, mūris, *m.* mysz
pectus, -ōris, *n.* pierś, serce
māgnanimus, -a, -um wspania-
łomyślny
mollis, -e miękki, czuły
incido (-cidi) -ēre wpadam
accurro (-curri) -ēre przybiegam

corrōdō, -rōsi, -rōsus, -ēre prze-
gryzam
potior, potitus sum, potiri rē
(abl.) opanowuję, zdobywam,
dostaję w swą moc coś
blandior, -iri schlebiam
sortior, -iri otrzymuję (losem)
mentior, -iri kłamię
stultē głupio

Uwaga 1. *magnanimum te dico*, zowie, mienie cię wspaniałomyślnym.

Uwaga 2. *laqueus liberō*, ob. ust. 15. uw. 5. ust. 39. uw. 4.

Uwaga 3. *repudiō opem*, ob. ust. 19. uw. 2. i ust. 33. uw. 2.

17.

Semidēpōnentia.

48.

(Zest. gram. § 21.)

anima, -ae oddech, dusza
ursus, -ī niedźwiedź
versiculus, -ī wierszyk
certus, -a, -um pewny
incertus, -a, -um niepewny
rēs incerta niepewne położenie,
niebezpieczeństwo
pertentō, -āre dokoła obmacać,
próbować
simulō, -āre udaje

rogō, -āre proszę, pytam
āspernor, -ātus sum, -ārī gardzę
audeō, ausus sum, audere mam
odwagę, śmiem
sōleō, sōlitus sum, -ere mam zwy-
czaj, zwykłem
gaudeō, gāvisus sum, -ere cie-
szę się
cernō, -ēre spostrzegam, widzę

Uwaga 1. *cōnscendō arborem*, wchodzę, wspinam się na drzewo, ob. ust. 25. uw. 4. i ust. 44. uw. 4.

Uwaga 2. *āspernor mortuum corpus (acc.)*, gardzę trupem. Zestaw ust. 47. uw. 3. *repudiō opem*.

Uwaga 3. *liberō metā*, ob. ust. 47. uw. 2.

Uwaga 4. *māgnam rem (acc.) audeō*, odważam się na wielką rzecz.

49.

fovea, -ae dół
hircus, -ī kozieł
vulpēs, -is, *ż.* lis
āstūtus, -a, -um chytry, przebiegły

desperō, -āre (dē salūte) tracę
nadzieję (ocalenia)
rideō, risi, risus, -ere tē śmieję
się z ciebie

innitor, -nixus sum, -niti wspie-
ram się
revertor perf. reverti, inf. reverti
wracam
fidō, fisis sum, fidere ufam
confidō, -fisis sum, -fidere zaufać

diffidō, -fisis sum, -fidere nie
ufam
serō późno
ante = anteā
tūtō bezpiecznie

Uwaga 1. *diffidō meis rebus*, nie ufam mojemu położeniu, rozpaczam.

Uwaga 2. *innitor dorsō (abl.)*, wspieram się **na** plecach.

Uwaga 3. *Hircus intellexit se confisum esse*, **kozieł** zrozumiał, że (on t. j. **kozieł**) zaufał. Zauważ, że zdanie rządzące i zdanie przedmiotowe mają **podmiot** wspólny.

Jeżeli zaimek **on, ona, ono** (jego, go, jemu i t. d.) oznacza **tę samą osobę lub rzecz**, którą oznacza **podmiot zdania rządzącego**, wtedy w konstrukcji, zwanej *acc. c. inf.* ten zaimek tłumaczy się nie przez *is, ea, id* (*eius, et* i t. d.), lecz przez *sibi, se*.

18.

Verba anomala.

fērō, tulī, lātus, ferre niosę, znoszę, wytrzymuję.

50.

(Zest. gram. § 20. 1.)

cōsul, -ūlis konsul
cāritās, -ātis ż. miłość
ferō arma contrā Rōmānōs (niosę
oręż przeciw Rzymianom) ude-
rzam zbrojnie na Rzymian
ferō laudibus virtūtem (wynoszę
pochwałami męstwo) unoszę
się w pochwałach nad mę-
stwem

contrā Rōmānōs przeciw Rzy-
mianom
praesertim cum z coniunct. zwa-
szcza, że

Veiēns, -entis mieszkaniec etru-
skiego miasta Veii
Fabius, -iī Fabjusz
gēns Fabia ród Fabjuszów

Uwaga 1. *patria complexa est*, ojczyzna objęła, **mieści** w sobie.

Uwaga 2. *qui arma ferre potest*, (ten, który może nosić broń) zdolny do broni.

Złożenia słowa: *fērō*.

51.

(Zest. gram. § 20. 1.)

aequus (ob. ust. 15.) campus
równina
cōnfērō, contulī, collātus, cōn-
ferre znoszę (razem)
conferō mē udaję się
cōnfērō signa (zwieram sztanda-
ry), staczam bitwę, potykam się

praeferō, -tulī, -lātus, -ferre
niosę przodem
inferō, intulī, illātus, inferre
wnoszę
inferō bellum wypowiadam woj-
nę
inferō terrōrem alicui budzę prze-

rażenie, rzucam popłoch **na**
kogo
auferō, abstulī, ablātus, au-
ferre zabieram, unoszę
egredior, -gressus sum, -gredi
wychodzę, wyruszam

mūniō (-īre) castra zakładam wa-
rowny obóz
iubeō, iussī, iussus, -ēre rozkazuję
—
Crēmēra, -ae rzeka Cremera
Etrūscus, -ī Etruryjczyk

Uwaga 1. *iubeō signa (acc.) praeferrī (inf.)*, każe, **aby** sztandary (były niesione) niesiono przodem, każe nieść przodem sztandary.

Po słowie *iubeō*, **każę**, stoi w języku łacińskim *acc. cum infinitivo*, jak po słowie *patior*, pozwalam, ob. ust. 46. uw.

Uwaga 2. (Gdzie?) *locō opportūnō (abl.)* ob. ust. 36. uw. 3.

52.

fuga, -ae ucieczka
ferō molestē przykro, boleśnie
odczuwam, przykro mi, boleję
referō, rettulī, relātus, -ferre
odnoszę, zaliczam
pedem referō } cofam się
mē referō }
afferō, attulī, allātus, afferre
przynoszę, donoszę

offerō, obtulī, oblātus, offerre
podaję, nastęrczam, ofiaruję
tollō, sustulī, sublātus, tollere
podnoszę, usuwam, sprzątam,
zabijam
congregior, -gressus sum, -gredi
schodzę się, spotykam się, ście-
ram się (w boju)
obviam naprzeciw

Uwaga. *Veientium civitas moleste fert... gentem a se vinct non posse*, oby-
watele miasta Veji boleją... że ród nie może być przez **nich** pokonany. Ob.
ust. 49. uw. 3.

fiō, (factus sum), fiērī staję się, powstaję, zostaję.

53.

(Zest. gram. § 20. 3.)

dux, ducis wódz
vīsus, -ūs widzenie, zjawisko
speciēs, -ēi wygląd, postać, mara
(senna)
dī mănēs dusze zmarłych
manifestus, -a, -um jawny, wy-
raźny
utr̄erque, utr̄aque, utr̄umque (g.
utriusque, d. utr̄ique) jeden
i drugi, obaj
uter, utra, utrum (g. utr̄ius, d.
utr̄i) który (z dwóch)?

faciō (ob. ust. 17.) castra rozbi-
jam obóz
praeciپیō, -cēpi, ceptus, -ēre po-
lecam, zalecam
offerō (ob. ust. 52.) mē mortī rzu-
cam się na śmierć
per somnum podczas snu

T. (itus) Mānlius Torquātus Ty-
tus Manljusz Torkwatus
P. (ūblius) Decius Mūs Publusz
Decjusz Mus.

Uwaga 1. *cōsul fiō*, zostaję konsulem.

Uwaga 2. *vir homine mortali māior*, ob. ust. 38. uw. 2.

54.

cornū, -ūs, *n.* (róg), skrzydło (szy-
ku bojowego)
dexter, -tra, -trum prawy
decōrus, -a, -um przyzwoity, pię-
kny, wytworny
fugiō, fūgī, fugitūrus, -ēre ucie-
kam

caedō, cecīdī, caesus, -ēre mor-
duję, zabijam
inferō (ob. ust. 51.) *mē* wpadam,
rzucam się
adeō do tego stopnia, tak dalece
Vesuvius, -iī Wezuwusz

Uwaga 1. *dextrō (sinistrō) cornū (dāt.) praesum* dowodzę prawem (le-
wem) skrzydłem. Ob. ust. 22. uw. i ust. 32. uw. 6.

Uwaga 2. *qui Romanōrum*, zestaw z ust. 18. uw. 1. ust. 24. uw. 2. ust. 28.
uw. 2. ust. 30. uw. 2. ust. 32. uw. 4.

Uwaga 3. *equum cōnscendo*, ob. ust. 44. uw. 4. *cōnscendō nāvīgium*.

Uwaga 4. (jak?) *ingentī ardōre*, z ogromnym zapalem.

Uwaga 5. *funus dīgnū morte*, pogrzeb godny śmierci, por. ust. 34. uw. 5.

<i>vōlō</i>	<i>vōlūī</i>	<i>velle</i>	chcę,
<i>nōlō</i>	<i>nōlūī</i>	<i>nōlle</i>	nie chcę,
<i>mālō</i>	<i>mālūī</i>	<i>mālīe</i>	wolę.

55.

(Zest. gram. § 20. 2.)

statiō, -ōnis, *ż.* posterunek
māgnitūdō, -īnis, *ż.* wielkość
certāmen, -īnis, *n.* walka, spór
praedicō, -āre wielbię, chwale,
mówię z uznaniem, z prze-
chwałką

deiciō, -iēcī, -iectus, -icēre zrzu-
cam, strącam
ain' (=aīs-ne) tū? czy tak mó-
wisz? doprawdy?
ubinam? gdzie?

Uwaga 1. *bellō Latīnō (abl.)*, w wojnie z Latynami.

Uwaga 2. *nē quis pāgnaret*, (aby ktoś nie) aby nikt nie walczył. Ob.
zest. gram. § 14. a. uw.

Uwaga 3. *vir ingenti magnitudine* mąż (o ogromnej wielkości ciała)
o ogromnym wzroście.

Uwaga 4. (Kiedy?) *suō tempore*, we właściwym czasie.

Uwaga 5. *nōlī putare* nie myśl
nōlīte putare nie myślcie.

Zakaz wyraża się w języku łacińskim przez imperat. *nōlī, nōlīte* z odpo-
wiednim *infinitivem*. Jak jeszcze można wyrazić zakaz w języku łacińskim?

Uwaga 6. *dum diēs venīl*, aż przyjdzie dzień.

Uwaga 7. *uter nostrum?* kto z nas (dwóch)? ob. zest. gram. § 9. *quis no-
strum, quis vestrum*.

Uwaga 8. (Jak?) *tantō impetū*, z takim rozpędem.

56.

spolia, -ōrum zbroja zdobyta (na
nieprzyjacielu)

atrōcitās, -ātis, *ż.* srogość
damnum, -ī utrata, strata, szkoda

ultimus, -a, -um ostatni, ostat-
teczny
prōvōcō, -āre wyzywam
collīgō, -āre zwiāzać
maneō (-ēre) (pozostać), wytrwać

contemnō, -tempſī, -temptus, -ēre
gardzę, lekceważę
afficiō damnō narażam na stratę
afficiō poenā, ob. ust. 22.
utrum... an? czy?... czy?
ubi (z perf.) skoro

Uwaga 1. *indignus te (abl.)*, niegodzien **ciebie** ob. ust. 34. uw. 5. i ust. 54. uw. 5.

Uwaga 2. *indignus dīcor*, nazywają **mnie** niegodnym.

ēō ī ītum īre idē.

57.

(Zest. gram. § 20. 4.)

tribūnus mīlitum trybun wojsko-
wy, dowódca legji (pułku)
animus, -ī (duch) odwaga, zapał
temeritās, -ātis, ż. lekkomyślność,
nieopatrzność
circumveniō, -vēnī, -ventus, -īre
otaczam
adeō, -ī, -ītus, -īre **aliquid** lub
ad aliquem, **ad aliquid** przy-
stępuję do..., wkraczam
intereō, -īre ginę
exēō, -īre wychodzę

subeō, -īre podchodzę
subeō labōrem podejmuję się pra-
cy, zadania
macte virtūte estō (bądź uczczo-
ny męstwem) wybornie! bra-
wo!

Poenus, -ī Punijczyk, Kartagiń-
czyk
Atīlius Cālātīnus Atyljusz Kala-
tynus
Calpurnius, -ī Kalpurnjusz

Uwaga 1. *inter mediōs hostes*, wśród nieprzyjaciół, zestaw z ust. 2. uw. 1., ust. 7. uw. 3.

Uwaga 2. (jak?) *summā vī*, z największą siłą.

Uwaga 3. *cōsul dīxit sibi placēre*, konsul rzekł, że **mu** się podoba. Ob. ust. 49. uw. 3.

58.

proelium, -ī bitwa, bój
vulnus, -ēris, *n.* rana
grāmineus, -a, -um z trawy
spīrō, -āre oddycham
cōnfodiō, -fōdī, -fossus, -fodēre
skłuć

ēripiō, -ripiū, -reptus, -ripēre wy-
dzieram, wybawiam
dēferō, -tulī, -lātus, -ferre zanoszę
redeō, -īre wracam
ineō, -īre iter ruszam w drogę
ob. ust. 46. ingredior iter
circumeō, -īre obchodzę
pereō, -īre ginę

Uwaga 1. (jak?) *tantō impetā iērānt*, ob. ust. 55. uw. 8.

Uwaga 2. *neque quisquam*, ob. zest. gram. § 14. a. uw.

Uwaga 3. *quisquam mīlitūm*, ob. ust. 18. uw. 1.

Uwaga 4. *quā corōna nullā nobīlior erat*, ob. ust. 16. uw. 1. ust. 38. uw. 2. i 53. uw. 2.

<i>nōrī</i>	(<i>nōrīsse</i>)	<i>nōsse</i>	znam,
<i>mēmīnī</i>	<i>memīnisse</i>		pamiętam,
<i>ōdī</i>	<i>ōdisse</i>		nienawidzę,
<i>coepī</i>	<i>coepisse</i>		zacząłem.

59.

(Zest. gram. § 20. 5.)

libertās, -ātis, ż. wolność
decus, -ōris, n. ozdoba, cześć,
sława
res militāris rzemiosło wojenne
periculōsus, -a, -um niebezpie-
czny
detestābilis, -e wstrętny, ohy-
dny
cogitō, -āre myśle

agō dē aliquā rē cum aliquō ukła-
dam się z kim o co
faciō pācem zawieram pokój
nāscor, nāscī, nātus sum rodzę
się
pulchrē pięknie, wybornie

Pyrrhus Pyrrus
Cīneās, -ae Cyneas

Uwaga 1. *Nihil detestabilius dedecore*, ob. Zest. 16. uw. 1.

Uwaga 2. *hominem delegit, qui de ea rē ageret*, wybrał człowieka, (któ-
ryby) aby o to się układał.

Uwaga 3. *ator aliquō sociō, hoste (abl.)*, mam w kim sprzymierzeńca,
wroga.

Uwaga 4. *Volo te Rōmam proficisci*, chcę abyś udał się do Rzymu; ze-
staw z ust. 46. uw. i ust. 51. uw. 1.

60.

senectus, -ūtis, ż. starość
caecitās, -ātis, ż. ślepotą
posteritās, -ātis ż. potomność
aequa (ob. ust. 15.) condiciō przy-
stępny, korzystny warunek
patrēs senatorowie

surdus, -a, -um głuchy
cōgō, cōgēī, coactus, -ēre zmu-
szam
reiciō, -iēcī, -iectus, -icēre odrzu-
cam
abeō, -īre odchodzę

Uwaga 1. *adire* (ob. ust. 57.) *cūriam*, chodzić do kurji.

Uwaga 2. *aurēs surdās esse vellem*, chciałbym, aby uszy były głuche,
por. ust. 59. uw. 4.

Uwaga 3. *rēs indigna nōmine Rōmānō*, ob. ust. 56. uw. 1.

Uwaga 4. *memoria maiōrum*, pamięć o przodkach.

Uwaga 5. *memini posteritātis*, pamiętam o potomności.

Uwaga 6. *Quis vestrum* kto z was? ob. ust. 55. uw. 7.

19.

Liczebniki (*Numerālia*).

I. *Cardinālia* i *Ordinālia*.

61.

(Zest. gram. § 15. 1. i 2.)

summa imperiī naczelna władza
sella curūlis krzesło kurulne (ob.
wizerunek)

tribūnus plēbis (plēbs, plēbis ż.)
trybun ludu
exsilium, -iī wygnanie

iudicium, -iī sąd
 aerarium, -iī skarb
 quaestor, -ōris kwestor
 cēnsor, -ōris cenzor
 praetor, -ōris pretor
 dictātor, -ōris dyktator
 potestās, -ātis, ż. (ob. ust. 11.) (wła-
 dza), urząd
 insigne, -is, *n.* odznaka
 cēnsus, -ūs oszacowanie
 cēsum habeo dokonywam osza-
 cowania

annuus, -a, -um roczny, jeden
 rok trwający
 creō, -āre wybieram
 praesum aerario, iudiciis (dat.)
 zarządzam skarbem, sądami
 (por. ust. 22. uw.)
 instituō, -uī, -ūtus ustanawiam
 dico dictātorem mianuję dykta-
 tora
 deferō summam imperiī ad ali-
 quem oddaję, powierzam ko-
 mu naczelną władzę

Uwaga 1. *Tarquinio (dat.) cognomen est Superbo (dat.), T. ma przydo-
 mek Dumnego.*

Uwaga 2. *privo regno (abl.), ob. ust. 1. uw. 2.*

II. Distributiva, adverbia numeralia.

62/63.

(Zest. gram. § 15. 3. i 4.)

imperator, -ōris (wódz naczelny)
 cesarz
 censeō, censui, census, censere
 szacuję, mniemam, sądzę

Augustus (Dostojny) przydomek
 cesarza Gajusa Juljusza Cezara
 Oktawjana.

64.

centuria, -ae sotnia
 manipulus, -i manipuł, trzecia
 część kohorty, pluton
 legio, -ōnis, ż. legja, pułk
 centurio, -ōnis centurjon, do-
 wódca kohorty

cohors, -rtis, ż. kohorta: $\frac{1}{10}$ część
 legionu
 contineō, -ui, -ēre, zawieram,
 obejmuje, otaczam
 peditatus, -ūs piechota
 quotannis corocznie.

Uwaga 1. *exercitus quaternarum legionum*, wojsko złożone z czterech
 legionów.

Uwaga 2. *centuriae (dat.) praesum*, ob. ust. 61. *praesum aerario, iudiciis.*

20.

Gerundivum w formie przydawkowej z wyrażeniem 65. przedmiotu czynności, w niem zawartej.

causa, -ae (przyczyna) sprawa
 sądowa, proces
 causam ago prowadzę sprawę
 sądową, zajmuję się procesem

biennium, -ii przeciąg dwóch
 lat, dwulecie
 aedilis, -is, *m.* edyl, (urzędnik
 rzymski)

pōnō (posuī, positus, -ēre) studium in aliquā rē poświęcam pracę, usiłowanie na..., oddaję się czemu

colligō, -lēgī, -lectus, -ēre zbieram, gromadzę, pozyskuję

ātor (ob. ust. 44.) magistrō (abl.) mam nauczyciela

ērudīō, -īre kształcę

ērudītus, -a, -um wykształcony

corporis recreandī *causā* dla pokrzepienia ciała

Mārcus Tullius Cicero Marek Tullusz Cycero, sławny mówca i polityk rzymski

Arpīnum, -ī Arpinum

Volscī, -ōrum Wolskowie, szczep włoski, zamieszkały nad rzeką Liris w Lacjum

Lilybaeum, -ī Lilibeum, miasto w Sycylii

Uwaga 1. *Puer... missus est*, (jako chłopiec) chłopcem będąc został wysłany.

Uwaga 2. *Viginti annos natus*, mając lat dwadzieścia.

Uwaga 3. *biennio (abl.) post*, po dwóch latach.

66.

inimīcus, -ī nieprzyjaciół, przeciwnik

sicārius, -ī zbir

revocō, -āre odwołuję

colō (ob. ust. 3.) studia litterārum uprawiam pracę naukową, zajmuję się pracą naukową

interdicō (-dixī, -dictus, -ēre) aquā et ignī (abl.) wykluczam od ognia i wody, wypędzam z kraju

occidō, -cidī, -cīsus, -ēre zabijam
ēiciō, -iēcī, -iectus, -icēre wyrzucam

sponte *meā, tuā, suā* dobrowolnie

Catilīna, -ae Katylin

M. Antōnius Marek Antonjusz

Caesar, -āris Cezar

Uwaga 1. *paucis annis post*, ob. 65. uw. 3.

Uwaga 2. *multum versor*, (wiele) często obracam się, gorliwie jestem czynny.

21.

Najważniejsze słowa i ich tematy zasadnicze.

A) Pierwsza konjugacja.

(Zest. gram. § 24. A. I.)

67.

sevēritās, -ātis, ż. surowość
cōsulātus, -ūs konsulat, urząd konsula

salūber, -ūbris, -ūbre zdrowy, zbawienny

circumdō, circumdēdī, circūmdātus, -āre otaczam

ēdō, -dīdī, -dītus, -ēre wydaję

ēdō exemplum daję przykład

trādō, -dīdī, -dītus, -ēre wydaję, oddaję

vendō, -dīdī, -dītus, -ēre sprzedaję

condō, -dīdī, -dītus, -ēre zakładam, buduję

stō, stēti, stātūrus, stāre stoję
cōnstō, -stīti, -statūrus, -āre stoję
razem, kosztuję, składam się,
polegam na czem
cōnstat jest ustalone, jest wiadomo-
me

praestō, -stīti, -statūrus, -āre od-
znaczam się, przewyższam, do-
starczam

gerō (ob. ust. 14.) cōsulātum
piastuję urząd konsula

Uwaga 1. *a puerō studiis mē do*, (od chłopca) od **chłopięcego wieku** oddaję się naukom.

Uwaga 2. *bont (dom. viri)* zacni mężowie, ludzie.

Uwaga 3. *cōsul reipublicae (dat.) praesum*, **jako** konsul kieruję rze-
pospolitą ob. ust. 22. uw.

Uwaga 4. *orātōres, qui tūm erant*, mówcy **ówcześni, współcześni**.

Uwaga 5. *praestō orātōribus (dat.)*, przewyższam **mówców**. Zestaw z ust.
22. uw. *praesum comitibus*.

Uwaga 6. *Cum steterat (ind.)*, ile razy stanął, ob. ust. 7. uw. 1. *cum
otiōst erant*.

Uwaga 7. *crēdidit se condidisse*, wierzył że **on** założył, ob. ust. 49. uw. 3.

68. (Zest. gram. § 24. A. II. i III.)

lectus, -ī łożę, łóżko, sofa
pavimentum, -ī posadzka
quiēs, -ētis, ż. spoczynek
foris, -is, ż. drzwi
dispēnsātor, -ōris zarządca
lapis, -idis, *m.* kamień
lūcubrō, -āre pracuję przy świetle
sonō, -uī, -ārē dźwięczę, rozle-
gam się

increpō, -uī, -āre skrzypieć, stro-
fuję

vētō, -uī, -ītus, -āre zakazuję
secō, -uī, sectus, -āre rznę, tnę
cubō, -uī, -ītum, -āre leżę
lāvō, lāvī, lautus, -āre myję,
kąpię

dormiō, -īre śpię
quantum? jak wiele, ile?
ūllus, -a, -um którykolwiek, jakiś

Uwaga 1. *dispēnsator vetat quietem turbat*, zarządca zakazuje (aby spo-
czynek był macony) mać spoczynek.

Vetō, zakazuje, łączy się, jak *iubeō*, rozkazuję, z *acc. cum inf.*,
ob. ust. 51. uw. 1.

Uwaga 2. *operī praesum*, ob. ust. 22. uw. i ust. 38. uw. 1.

Uwaga 3. *sciēbat se assecutum esse*, ob. ust. 67. uw. 7.

B) Druga konjugacja.

69. (Zest. gram. § 24. B. I.—III.)

modestia, -ae skromność
pāgina, -ae zapisany pas zwoju,
stronica
gravitās, -ātis, ż. powaga
febris, -is, ż. gorączka
habitus, -ūs, *m.* wygląd, postać,
ubiór

nūtus, -ūs skinienie
servilis, -e niewolniczy
praestō (ob. ust. 67.) officia od-
daję usługi
miscēō, -uī, mīxtus, -ēre mieszam
retineō, -uī, -tentus, -ēre zatrzy-
muję

torreō, -ūī, tostus, -ēre suszę, palę
pendeō, pependī, -ēre wiszę, je-
stem zawisły, zależny
spondeō, spopondī, spōnsus, -ēre
ślubuję, przyrzekam

numquis, numquid? czy ktoś, czy
coś?
quisnam, quidnam? kto też? co
też? któż, cóż?

Tiro, -ōnis Tiro

Uwaga 1. *vir corpore exiguo et servili habita (abl.)*, mąż o szczupłym
ciele i w stroju niewolniczym, ob. ust. 55. uw. 3.

Uwaga 2. *gravitas mixta modestia (abl.)*, ob. ust. 20. uw.

Uwaga 3. *fidus idemque doctus*, wierny, a przytem uczony.

Uwaga 4. *servi, amicti loco habeo*, ob. ust. 43. uw. 4.

Uwaga 5. *curae (dat.) sum*, ob. ust. 17. uw. 1.

Uwaga 6. (Kiedy?) *his proximis diebus*, w ostatnich dniach.

70.

(Zest. gram. § 24. B. IV. i V.)

ostiarius, -ī odzwierny
salutatio, -ōnis, ż. pozdrowienie,
powitanie poranne
forēnsis, -e odbywający się na
rynku, publiczny
lūceō, lūxi, -ēre świecić
lūcet świta
effulgeō, effulsi, -ēre rozbłysnąć
haereō, haesi, -ēre tkwię, lgnę,
staję
commoveō, -mōvi, -mōtus, -ēre
poruszam, wzruszam, nakła-
niam
submoveō, -mōvi, -mōtus, -ēre
usuwam, oddalam

persuadeō, -suāsi, -suāsus, -ēre
przekonywam, nakłaniam
persuadeō mihi przekonywam
się, nabieram przekonania
indulgeō, -dulsī, -ēre pobłażam,
dogadzam
aliquamdiū przez pewien czas

Titus Pompōnius T. Pomponjusz
Lūdī Rōmāni Igrzyska rzymskie,
wielkie święto narodowe, ob-
chodzone w czasie od 15.—18.
września.

Uwaga 1. (Kiedy?) *eō tempore ipso*, ob. ust. 15. uw. 1.

Uwaga 2. *cave (ne) facias*, strzeż się, abyś tego nie uczynił! abyś się nie
wazył!

Uwaga 3. *nōn ignōrō*, (nie nie wiem), dobrze wiem.

C) Czwarta konjugacja.

71.

(Zest. gram. § 24. C. I.—IV.)

scientia, -ae wiedza, znajomość
cōsuetūdō, -inis, ż. (ob. ust. 11.)
(przyzwyczajenie) obcowanie,
stosunek towarzyski
provectus, -a, -um (aetate) po-
deszły (wiekiem)

iuvenilis, -e młodzieńczy
ardeō, ārsi, ārsūrus, -ēre płonę,
pałam
removeō, -mōvi, -mōtus, -ēre
usuwam

sentio, sensi, sensus, -ire czuję,
rozumiem
dissentio, -sensi, -sensus, -ire róż-
nić się
aperio, -ui, -tus, -ire otwieram
reperio, repperi, repertus, -ire
znajduję
haurio, hausī, haustus, -ire czer-
pię

comperio, compēri, -pertus, -ire
dowiaduję się
quasi niby, jakby
quō facilius aby tem łatwiej
umquam kiedykolwiek
nōn... umquam = numquam

Atticus, -a, -um Attycki

Uwaga 1. *vir iuventili corporis habitu (abl.)*, mąż o młodzieńczej posta-
wie (ob. ust. 69. uw. 1).

Uwaga 2. *est mihi tecum consuetudo*, mam z tobą stosunek, pozostaje
z tobą w stosunku.

Uwaga 3. *invenio cognomen*, (znajduję przydomek) otrzymuję przydomek.

Uwaga 4. *carior Pompōniō (abl.)*, ob. ust. 16. uw. 1.

D) Trzecia konjugacja.

1. Perf. -ī bez zmiany iloczasu samogłoski tem.

72.

(Zest. gram. § 24. D. I.)

pompa, -ae przepych, pompa
superbia, -ae duma
vulgus, -ī, n. gmin, tłum
spectaculum, -ī widowisko
suffragium, -ī głosowanie, głos
oddany w głosowaniu
opinio, -ōnis, ż. mniemanie, opinja
inānis, -e pusty, czczy
✓ solvo, solvi, solutus, -ēre rozwią-
zuje, uwalniam
✓ involvo, -volvi, -volutus, -ēre za-
wijam
involver l. involvo mē litteris

(abl.) (owijam się w studia
naukowe) zatapiam się w stu-
djach naukowych
✓ exuo, -ui, -utus, -ēre zwlec (o-
dzież)
exuo consuetudinē zaniechać
przyzwyczajenia
✓ arguo, argui, -ēre dowodzę, ob-
winiam
ut (arbitror) jak (sądzę)

Tusculanum posiadłość w Tus-
culum.

Uwaga 1. *res habet admirationem vulgi*, rzecz budzi podziw u gminu.

Uwaga 2. *solvo negotiis (abl.)*, uwalniam od zajęć.

Uwaga 3. (jak?) *aequissimo animo*, z zupełną obojętnością, zupełnie
obojętnie ob. ust. 15. uw. 6.

Uwaga 4. *careo pompa* (nie mam przepychu) obchodzę się bez prze-
pychu. Ob. ust. 3. uw. 1. *careo fructu*.

Uwaga 5. *arguo superbiae (gen.)*, obwiniam o dumę.

Uwaga 6. *iam adulescens constitutus*, już (jako młodzieniec) młodzieńcem
będąc, postanowiłem. Ob. ust. 65. uw. 1.

2. Perf. -ī ze wzdłużeniem samogłoski tematowej.

(Zest. gram. § 24. D. II.)

73.

quaestūra, -ae urząd kwestora,
kwestura

prōvincia, -ae prowincja

aquae, -arum kąpiele

cāritās, -ātis, ż. (ob. ust. 50.)

drożyzna

hūmānitās, -ātis, ż. ludzkość, u-
kładność, wykształcenie

negō, -āre przeczę, odmawiam

taceō, -uī, -ēre milczę

✓ rumpō, rūpī, ruptus, -ēre rwę,
rozrywam, przerywam

✓ redigō, -ēgī, -actus, -ēre odpro-
wadzam, ściagam

✓ cōēmō, -ēmī, -ēemptus, -ēre zaku-
puję

✓ dilīgō, -lēxī, -lēctus, -ēre kocham

✓ dēcipiō, -cēpī, -ceptus, -ēre oszu-
kuję, tumanię

✓ subiciō, -iēcī, -iectus, -ēre pod-
rzucam, narzucam

reprehendō, -dī, -sus, -ēre ganię

✓ fungor, functus sum, fungī ho-
nore sprawuję, piastuję urząd

Siculī, -ōrum mieszkańcy Sycylji

Syracūsae, -ārum Syrakuzy, mia-
sto w Sycylji

Uwaga 1. *studia hominum*, objawy przywiązania ludzi.

Uwaga 2. *Virī missi sunt, qui nūntiārēt*, ob. ust. 59. uw. 2.

Uwaga 3. *quid multa?* (poco wiele słów?) krótko mówiąc.

Uwaga 4. *faciō mē unum ex iis, qui...*, (czynię się jednym z tych, któ-
rzy...), udaję, że jestem jednym z tych, którzy...

Uwaga 5. *id agō, ut...*, (czynię tak) staram się o to, aby...

Uwaga 6. *fugi homines*, uciekłem od ludzi.

3. Perf. z reduplikacją.

(Zest. gram. § 24. D. III.)

74.

calceus, -ī trzewik

circus, -ī cyrk

acus, -ūs, ż. igła

sumptus, -ūs koszt

✓ contrahō, -traxī, -tractus, -ēre
ściagam

✓ tangō, tetigī, tactus, -ēre dotykam

✓ resistō, -stīti, -ēre opieram się

— dēsistō, -stīti, -ēre odstępuję, prze-
staję, zaniechać

dēsistō viā (abl.) zaniechać drogi

— parcō, peperci, -ēre oszczędzam

— fallo, fefelli, -ēre oszukuję, zawo-
dzę

fallit mē aliquid myślę się, zawo-
dzę się w czym

— tendō, tetendi, tentus, -ēre (napi-
nam), zmierzam

— pariō, pépēri, partus, -ēre rodzę,
nabywam

conferō (ob. ust. 51.) ad (com-
moda) używam, obracam na
(korzystać)

✓ poscō, poposci, -ēre żądam

— succurrō, succurri, -ēre podbie-
gam, przychodzę z pomocą

minime vērō wcale nie, bynaj-
mniej

Uwaga 1. *acū rent tetigi* (wyrażenie przysłowiowe): igłą dotknąłem
rzeczy, utrafiłem w sedno rzeczy.

Uwaga 2. *Est, quod mirer*, (jest coś, czemu się dziwię) jednej rzeczy się
dziwię.

Uwaga 3. *quid est, quod expectes?* (co jest, czegobyś oczekiwał?) czegoż jeszcze oczekujesz, wyglądasz?

Uwaga 4. *parcō labori* (dat.), szczędę pracy.

Uwaga 5. *contrahō vela*, ściagam żagle (zawijając do portu), odpoczywam.

Uwaga 6. *hāc lege*, na tem prawie, pod tym warunkiem, dlatego, na to.

Uwaga 7. *quidquid opum, ingenit*, (cokolwiek z majątku, z talentu), całe mienie, (cały talent) wszystkie zdolności, ob. ust. 18. uw. 1.

4. Perf. -sī.

(Zest. gram. § 24. D. IV.)

75.

(Ablātivus absolutus.)

angulus, -ī kąt, zakątek
vestigium, -iī ślad
error, -ōris, *m.* błąd, pomyłka
cōservātor, -ōris zbawca
situs, -ūs, *m.* położenie
urbānus, -a, -um miejski
obstō, obstiti, obstāre stoje w drodze, przeszkadzam
vocō ad cenam (wołam) zapraszam na obiad
omittō, -mīsi, -missus, -ēre porzucam, zaniechać

dēscribō, -scripsi, -scriptus, -ēre opisuję
corrīgō, -rexī, -rectus, -ēre prostuję, poprawiam
existō, existi, -ēre występuję, powstaję
quia ponieważ
item również
ager Arpīnās, -ātis posiadłość arpinacka, posiadłość w Arpinum
Pompēius Pompejus (Cn. Pompēius Māgnus)
Marius (C. Marius) Marjusz

Uwaga 1. a) *Vestibulō relictō descenderunt* = (*cum vestibulum relictum esset*) *cum vestibulum reliquissent, descenderunt*, gdy opuścili przedsionek, po opuszczeniu przedsionka;

b) *me audiente dixit* = *cum ego audīrem, dixit*, gdy ja słuchałem, gdy byłem obecny, w mej obecności.

Takie konstrukcje mają nazwę *ablātivus absolutus*. Por. *negotiis ōmissis me sequēris*, zaniechawszy zajęć towarzyszysz mi, *utor tē nullis negotiis obstantibus*, przestaję z tobą, gdy żadne zajęcia nie przeszkadzają. ✕

Uwaga 2. *est, quod tē rogem* (ob. 74. uw. 2.), (jest, o coby cię prosił, pragnę cię o coś prosić.

Uwaga 3. *his proximis diebus*, w najbliższych dniach, por. 39. uw. 2.

Uwaga 4. *utor tē (abl.)* przestaję z tobą.

76.

aurīga, -ae woźnica
lūdi circēnsēs igrzyska cyrkowe
spatium, -iī przestrzeń
color, -ōris, *m.* barwa, kolor
furor, -ōris szal
carcer, -eris, *m.* szranki
fūnis, -is, *m.* lina

dēclārō, -āre oświadczam, objawiam
combūrō, -ussi, -ūstus, -ēre spalić
surgō, surrexi, surrectus, -ēre powstaję
plaudō, -si, -sus, -ēre klaskam, biję oklaski

victus (-ūs) (ob. ust. 32.) et cultus
(-ūs) (ob. ust. 2.) sposób życia
rēs familiāris majątek
honestō, -āre często, zdobię
imitor, -ārī naśladowę
consulō, -uī, -ultus, -ēre alicuī
rei staram się o kogo, o co

Uwaga 1. a) *provinciis dīreptis*
b) *divitiis collatis*

dīripio, -uī, -repus, -ēre łupię
gignō, -genuī, genitus, -ēre rodzę
incumbō, (cubuī), -ēre ad aliquid
przykładam się do czego, sta-
ram się o co
dēserō, -uī, -sertus, -ēre opusz-
czam, zaniechać

abl. abs. ob. ust. 75. uw. 1.

Uwaga 2. Jak? *omni studio*, z całym zapamię, bardzo usilnie.

79.

6. Perf. -vī.

conviva, -ae biesiadnik
mēnsa, -ae stół
lectus (ob. ust. 68.) summus łoże
najwyższe (pierwsze miejsce
przy stole)
lectus imus łoże najniższe (osta-
tnie miejsce przy stole)
triclinium, -ii jadalnia
cēna prīma pierwsze danie
abhorreō, -uī, -ēre (mam wstręt)
różnię się, nie zgadzam się
concēdō, -cessī, -cessus, -ēre ze-
zwalam, godzę się
discumbō, -cubuī, -ēre układam się
cōnsērō, -sēvī, -sītus, -ēre zasa-
dzam (gęsto).

cognōscō, -nōvī, -cognītus, -ēre
poznaję
cognitus, -a, -um poznany, znany
arcessō, -sīvī, -sītus, -ēre wzy-
wam
crēscō, -crēvī, -ēre rosnę
sternō, -strāvī, -strātus, -ēre ściele,
zaścielam
petō, -īvī, -ītus, -ēre (ob. ust. 36.)
aliquid ab aliquō proszę kogoś
o co
dēcernō, -crēvī, -crētus, -ēre po-
stanawiam
quaerō, -sīvī, -sītus, -ēre szukam
quoniam ponieważ

Uwaga 1. *nōn ignōtus*, (nie nieznany) dobrze znany.

Uwaga 2. *tricliniō* (dat.) *praesum*, (kieruję) zarządzam jadalnią ob. ust. 22. uw.

Uwaga 3. *īī, quī adsunt* ob. ust. 42. uw. 1.

E) Dēpōnentia.

80.

(Zest. gram. § 24. E. 1—3.)

circūlus, -ī kółko, zebranie to-
warzyskie
rhetor, -ōris, m. retor, nauczyciel
wymowy
lepōs, -ōris, m. wdzięk
disputatiō, -ōnis, ż. rozprawa
ūsus, -ūs (ob. ust. 21.) praktyka

nimius (ob. ust. 12.) sum in
aliquā rē przesadzam w czym
tradō (ob. ust. 67.) wykładam,
nauczam
spernō, -sprēvī, -sprētus, -ēre gar-
dzę, lekceważę
reor, rātus sum, rērī mniemam

polliceor, pollicitus sum, -ērī
obiecuje
experior, expertus sum, experīrī
doświadczam, próbuję
fateor, fassus sum, fatērī wyznaje

ordior, orsus sum, -īrī zaczynam
orior, ortus sum, orīrī powstaje
quantum o ile
adhūc dotychczas
quidīs? cóż gdyby, możeby

81.

(Zest. gram. § 24. E. 4.)

vitium, -iī wada, błąd
quaestiō, -ōnis, ż. pytanie, zaga-
dnienie
possessiō, -ōnis, ż. posiadanie,
posiadłość
delectatiō, uciecha, zabawa, roz-
kosz
lectiō, -ōnis, ż. czytanie, lektura
clārus, -a, -um (sławny) wyra-
źny, jasny
falsus, -a, -um mylny, zmyślony
absēns, -entis nieobecny
indīcō, -āre wskazuję, zdradzam
habeō ratiōnem alicūius rei mam
względ na..., uważam na...

assentior, assēnsus sum, assentīrī
zgadzam się
nanciscor, nāctus (nactus) sum,
nanciscī pozyskuję, otrzymuję
fruor, fruī aliquā rē korzystam
z czego
queror, questus sum, querī żalę się
nītor, nīsus (nixus) sum, nīti
opieram się, usiłuję
obliviscor, oblītus sum, oblīviscī
alicuius rei zapominam o czemś
īrāscor, īrāscī gniewam się
sevērē surowo, ostro
contumeliōsē obelżywie
perītē biegle, umiejętnie
modo tylko, jeno

Uwaga 1. *duo sequamur*, (idźmy za...) przestrzegajmy dwóch zasad.

Uwaga 2. *multa nocte*, późną nocą, późno w nocy.

*Sanskrit
grecu
lat.*

ZESTAWIENIA GRAMATYCZNE.

Deklinacje.

§ 1. Deklinacja pierwsza.

	Nom.	Gen.	Dat.	Acc.	Voc.	Abl.
Sing.	<i>rānā</i>	<i>rānae</i>	<i>rānae</i>	<i>rānām</i>	<i>rānā!</i>	<i>rānā</i>
Plur.	<i>rānae</i>	<i>rānārum</i>	<i>rānīs</i>	<i>rānās</i>	<i>rānae!</i>	<i>rānīs</i>
	<i>Aenēās</i>	<i>Aenēae</i>	<i>Aenēae</i>	<i>Aenēam</i>	<i>Aenēā!</i>	<i>Aenēā</i>

Uwaga. *Dātīvus* i *ablātīvus* rzeczowników *dēa* i *fīlia* brzmia zwłaszcza w połączeniu z odpowiednimi formami rzeczowników męskich: *deus* i *filius*: *dēābus* i *fīliābus* (*dīs dēābusque*, *cum fīlīs fīliābusque*).

§ 2. Deklinacja druga.

	Nom.	Gen.	Dat.	Acc.	Voc.	Abl.
S.	<i>amicūs</i>	<i>amicī</i>	<i>amicō</i>	<i>amicūm</i>	<i>amicē!</i>	<i>amicō</i>
P.	<i>amicī</i>	<i>amicōrum</i>	<i>amicīs</i>	<i>amicōs</i>	<i>amicī!</i>	<i>amicīs</i>
S.	<i>oppidūm</i>	<i>oppidī</i>	<i>oppidō</i>	<i>oppidūm</i>	<i>oppidūm!</i>	<i>oppidō</i>
P.	<i>oppidā</i>	<i>oppidōrum</i>	<i>oppidīs</i>	<i>oppidā</i>	<i>oppidā!</i>	<i>oppidīs</i>
S.	<i>puēr</i>	<i>puērī</i>	<i>puērō</i>	<i>puērūm</i>	<i>puēr!</i>	<i>puērō</i>
P.	<i>puērī</i>	<i>puērōrum</i>	<i>puērīs</i>	<i>puērōs</i>	<i>puērī!</i>	<i>puērīs</i>
S.	<i>liber</i>	<i>librī</i>	<i>librō</i>	<i>librūm</i>	<i>libēr!</i>	<i>librō</i>
P.	<i>librī</i>	<i>librōrum</i>	<i>librīs</i>	<i>librōs</i>	<i>librī!</i>	<i>librīs</i>

Uwaga 1. Rzymskie imiona własne na *-ius* mają w *vocā-tīvie* zakończenie *-ī* (zamiast *-iē*), n. p. *Lūcius*: *Lūcī*, *Gāius*: *Gāī*.

Także *filius* ma w *voc. sing.* *fīlī!*

a *meus* (w *masc.*) *mī!*

mī fīlī! mój synu!

ale *mēa fīliā!* moja córko!

Uwaga 2. *Dēus* tworzy w *plūr. nom.* i *voc.* *dēī* i *dī*, a *dat.* i *abl.* *dēīs* i *dīs*.

Uwaga 3. *Lōcus*, *-ī*, *m.* „miejsce” ma w *plūr.* *lōca*, *-ōrum*, *n.* „okolice, miejscowości”.

Uwaga 4. Nazwy miast, krajów i wysp na *-ūs* są żeńskie: *Aegyptus clāra*, *Dēlus parva*. Także *hūmus* (ziemia, grunt) jest rodzaju żeńskiego: *hūmus ēgregiā* (ziemia wyborna).

Uwaga 5. Nazwy drzew (właściwie Nimf, mieszanek drzew) są żeńskie: *myrtus fōrmōsa* (kształtny mirt).

§ 3. Deklinacja trzecia.

	Nom.	Gen.	Dat.	Acc.	Voc.	Abl.
S.	<i>pāstōr</i>	<i>pāstōrīs</i>	<i>pāstōrī</i>	<i>pāstōrēm</i>	<i>pāstōr!</i>	<i>pāstōrē</i>
P.	<i>pāstōrēs</i>	<i>pāstōrūm</i>	<i>pāstōrībūs</i>	<i>pāstōrēs</i>	<i>pāstōrēs!</i>	<i>pāstōrībūs</i>

<i>Nov.</i>	<i>Gen.</i>	<i>Dat.</i>	<i>Acc.</i>	<i>Voc.</i>	<i>Abbl.</i>
S. mīlēs	mīlītīs	mīlītī	mīlītēm	mīlēs!	mīlītē
P. mīlītēs	mīlītūm	mīlītībūs	mīlītēs	mīlītēs!	mīlītībūs
S. lēx	lēgīs	lēgī	lēgēm	lēx!	lēgē
P. lēgēs	lēgūm	lēgībūs	lēgēs	lēgēs!	lēgībūs
S. nōmēn	nōmīnīs	nōmīnī	nōmēn	nōmēn!	nōmīnē
P. nōmīnā	nōmīnūm	nōmīnībūs	nōmīnā	nōmīnā!	nōmīnībūs
S. corpūs	cōrpōrīs	corpōrī	corpūs	corpūs!	corpōrē
P. corpōrā	corpōrūm	corpōrībūs	corpōrā	corpōrā!	corpōrībūs
S. urbs	urbīs	urbī	urbēm	urbs!	urbē
P. urbēs	urbīūm	urbībūs	urbēs	urbēs!	urbībūs
S. hostīs	hostīs	hostī	hostem	hostīs!	hoste
P. hostēs	hostīūm	hostībūs	hostēs	hostēs!	hostībūs
S. mārē	mārīs	mārī	mārē	mārē!	mārī
P. mārīā	(mārīūm)	mārībūs	mārīā	mārīā!	mārībūs.

A. Gen. plūr. na -īūm mają:

a) rzeczowniki równozgłoskowe na -ēs i -īs: cīvīs (obywatel), cīvīūm; clādēs (kłęska), clādīūm;

ale cānīs (pies) i iuvēnīs (młodzieniec) mają gen. plūr. canum, iuvēnum;

sēnex, sēnīs (starzec) ma gen. plūr. sēnum;

b) rzeczowniki, które przed zakończeniem genetivu -īs mają kilka spółgłosek, np. urbs (miasto): urb-īs, urbium;

ale pātēr (ojciec), mātēr (matka), frātēr (brat) i parentēs (rodzice) mają gen. plūr. patrūm, matrūm, fratrūm, parentūm.

B. -ī, -īā, -īūm (t. j. -ī w abl. sing., -īā w nōm. plūr., -īum w gen. plūr.) mają:

a) neutra na -ē, -āl np. mārē (morze): mārī, mārīā (mārīūm); ānīmal (stworzenie): animālī, animālīā, animālīūm;

b) wszystkie przymiotniki trzeciej deklinacji. Wyjątek stanowią stopnie wyższe przymiotników, tudzież: vētus, vētēris (stary), dīvēs, dīvītīs (bogaty), pauper, -ēris (ubogi), princeps, -īpis (pierwszy).

māiōre	māiōra	māiōrum
vētēre	vētēra	vētērum
dīvīte		dīvītum
paupēre		paupērum
prīncīpe		prīncīpūm

Abl. sing. -ī, a gen. plūr. -um mają:

mēmōr, -ōris (pamiętający, pomny), immēmōr, -ōris (niepomny), īnops, -ōpis (biedny), supplex, -īcis (błagający o pomoc), cēter, -ēris (szybki).

C. -īm i -ī (t. j. w acc. sing. -īm, a w abl. sing. -ī) mają:

a) równozgłoskowe imiona rzek i miejscowości na **-is**, np. *Tībēris*, **-is** (Tyber): *Tībērim*, *Tībērī*; *Nēāpōlis*, **-is** (Neapol): *Nēāpōlim*, *Nēāpōlī*;

b) wyrazy:

puppis, **-is** (rufa okrętu): *puppim* *puppī*
turris, **-is** (wieża): *turrim* *turrī*
sītis, **-is** (pragnienie): *sītim* *sītī*
sēcūris, **-is** (siekiera): *sēcūrim* *secūrī*
vīs (siła): *vīm* *vī* (bez gen. i dat.),
 pl. *vīrēs*, *vīrium*, *vīribus*.

īgnis, **-is** (ogień), w zwrocie: *ferrō ignīque* (ogniem i mieczem).

D. Zapamiętaj:

Iūppīter (Jowisz): *Iovis*, *Iōvī*, *Iovem*, *Iove*,
bōs, *bōvis* (wół): pl. *bovēs*, *boum*, *būbus*, (*bobus*)
vas, *vasis* n. (naczynie): pl. *vasa*, *vasōrum*,
 (ops) opis, opem, ope (**pomoc**): pl. *opēs*, *opum*, *opibus*
 (**potęga**, **moc**).

§ 4. Rodzaj rzeczowników trzeciej deklinacji.

A. **Męskie** (*masculīna*) są rzeczowniki, zakończone w *nominativie sing.* na **-ōr**, **-ēr**, **-ōs**, **-ō** i **-ēs** z nierówną ilością zgłosek w *nominativie* i w *genetivie* (rzeczowniki nierównozgłoskowe).

Wyjątki:

a) *feminīna* są:

<i>arbōr</i> , -ōris	drzewo	<i>arbor alta</i>	wysokie drzewo
<i>caro</i> , <i>carnis</i>	mięso	<i>caro ferīna</i>	dziczyzna
<i>quīēs</i> , <i>quīētis</i>	spoczynek	<i>quīēs grāta</i>	miły spoczynek
<i>sēgēs</i> , <i>sēgētis</i>	zasiew	<i>seges laeta</i>	wesoły zasiew
<i>mercēs</i> , <i>mercēdis</i>	zapłata	<i>mercēs parva</i>	mała zapłata
<i>(compes)</i> /pl. <i>cōm-</i>		<i>compēdēs fer-</i>	
<i>pēdēs</i> , -pēdum	kajdany	<i>rēae</i>	kajdany żelazne

b) *neutra* są:

<i>marmor</i> , <i>mar-</i>	marmur	<i>marmor Pārium</i>	paryjski mar-
<i>mōris</i>			mur
<i>aequor</i> , <i>aequō-</i>	powierzchnia	<i>aequor vastum</i>	ogromna prze-
<i>ris</i>	morza, morze		strzeń morza
<i>ōs</i> , <i>ōris</i>	usta	<i>ōs parvum</i>	małe usta
<i>ōs</i> , <i>ossis</i>	kość	<i>ōs dūrum</i>	twarda kość
<i>vēr</i> , <i>vēris</i>	wiosna	<i>vēr grātum</i>	miła wiosna
<i>verbēra</i> , <i>verbērum</i>	razy bicia		
<i>īter</i> , <i>īlīnēris</i>	droga, podróż	<i>īter māgnum</i>	śpieszny marsz
<i>aes</i> , <i>aeris</i>	spiż	<i>aes pretiōsum</i>	kosztowny spiż.

B. **Żeńskie** (*fēminina*) są rzeczowniki, zakończone w *nominativie sing.* na *-a, -aus, -ās, -ūs* (*gen. -tis i -dis*), *-dō, -gō, -iō, -is, -s* z poprzedzającą spółgłoską i równozgłoskowe na *-ēs*.

Wyjątki:

a) *masculina* są:

grēx, grēgis trzoda *grēx māgnus* wielka trzoda

rzeczowniki, zakończone na *-guis i -nis*:

<i>cīnis, cīnēris</i>	popiół	<i>cīnis patrius</i>	ojcowski popiół
<i>fīnis, fīnis</i>	granica	<i>fīnis Rōmānus</i>	rzymska granica
<i>īgnis, īgnis</i>	ogień	<i>īgnis sempiternus</i>	wieczny ogień
<i>sanguis, sānguīnis</i>	krew	<i>sanguis hūmānus</i>	ludzka krew

<i>lāpis, lāpidis</i>	kamień	<i>lapis dūrus</i>	twardy kamień
<i>collis, collis</i>	pagórek	<i>collis ārdūus</i>	stromy pagórek
<i>mēnsis, mēnsis</i>	miesiąc	<i>mēnsis Mārtius</i>	miesiąc marzec
<i>orbis, orbis</i>	krag	<i>orbis tōtus terrarū</i>	cała ziemia

ordō, ōrdīnis porządek, szereg *ordō primus* pierwszy szereg

<i>dēns, dentis</i>	zab	<i>dēns ācūtus</i>	ostry zab
<i>fōns, fontis</i>	zródło	<i>fōns frīgīdus</i>	zimne źródło
<i>mōns, montis</i>	góra	<i>mōns ārdūus</i>	stroma góra
<i>pōns, pontis</i>	most	<i>pōns lapīdeus</i>	kamienny most

b) *neutrum* jest:

vās, vāsis naczynie *vās aurēum* złote naczynie

C. **Nijakie** (*neutra*) są rzeczowniki, zakończone w *nominativie sing.* na *-men, -ūs* (*gen. -ris*), *-ur, -e, -l, lāc, lactis* (mleko) i *cāpūt, cāpītis* (głowa).

Wyjątki:

masculina są:

<i>sōl, sōlis</i>	słońce	<i>sōl mālūtīnus</i>	ranne słońce
<i>sāl, sālis</i>	sól	<i>sāl mārītīmus</i>	sól morska.

§ 5. Deklinacja czwarta.

	Nom.	Gen.	Dat.	Acc.	Abl.
Sing.	<i>exercitūs</i>	<i>exercitūs</i>	<i>exercitūi</i>	<i>exercitūm</i>	<i>exercitū</i>
	(wojsko)				
Plūr.	<i>exercitūs</i>	<i>exercitūūm</i>	<i>exercitībūs</i>	<i>exercitūs</i>	<i>exercitībūs</i>
Sing.	<i>cornū</i> (róg)	<i>cornūs</i>	<i>cornū</i>	<i>cornū</i>	<i>cornū</i>
Plūr.	<i>cornūā</i>	<i>cornūūm</i>	<i>cornībūs</i>	<i>cornūā</i>	<i>cornībūs</i> .

Uwaga 1. *Dōmūs* (dom) ma *abl. sing. dōmō*, a *acc. plūr. domōs*.

	Nom.	Gen.	Dat.	Acc.	Abl.
Sing.	<i>dōmūs</i>	<i>domūs</i>	<i>dōmuī</i>	<i>dōmum</i>	<i>dōmō</i>
Plūr.	<i>dōmūs</i>	<i>dōmuum</i>	<i>dōmībus</i>	<i>dōmōs</i>	<i>dōmībus</i>

Uwaga 2. **Zapamiętaj:** *dōmī* w domu, *dōmum* do domu, *dōmō* z domu.*)

Uwaga 3. Rzeczowniki zakończone na *-ūs* są *masculina*, a zakończone na *-ū* są *neutra*.

Uwaga 4. **Żeńskie** (*fēminīna*) są:

<i>dōmus</i>	dom	<i>dōmus māgna</i>	wielki dom
<i>mānus</i>	ręka, zastęp	<i>manus dextra</i>	prawa ręka
<i>porticus</i>	krużganek, portyk	<i>porticus alta</i>	wysoki portyk
<i>tribus</i>	gmina	<i>tribus urbāna</i>	gmina miejska
<i>Idūs, Iduum</i>	Idy (t. j. 15 lub 13 dzień miesiąca)	<i>Idūs Mārtiae</i> (<i>Iduum Martiārūm</i>)	Idy marca t. j. 15 dzień marca.

§ 6. Deklinacja piąta.

Sing.	N. <i>rēs</i> (rzecz)	G. <i>rēī</i>	D. <i>rēī</i>	Acc. <i>rēm</i>	V. <i>rēs!</i>	Abl. <i>rē</i>
Plūr.	<i>rēs</i>	<i>rērūm</i>	<i>rēbūs</i>	<i>rēs</i>	<i>rēs!</i>	<i>rēbūs</i>
Sing.	<i>dīēs</i> (dzień)	<i>dīēī</i>	<i>dīēī</i>	<i>dīēm</i>	<i>dīēs!</i>	<i>dīē</i>
Plūr.	<i>dīēs</i>	<i>dīērūm</i>	<i>dīēbus</i>	<i>dīēs</i>	<i>dīēs!</i>	<i>dīēbūs</i>

Uwaga 1. Samogłoska *e* w końcówce *-ēī* jest długa po *i* (*dīēī, acēī*), zresztą **krótka** (*rēī*).

Uwaga 2. Rzeczowniki V. deklinacji są **żeńskie**.

Męskie są tylko: *dīēs* (dzień) i *merīdīēs* (południe).

§ 7. Stopniowanie przymiotników.

	<i>Positivus:</i>	<i>Comparativus:</i>	<i>Superlativus:</i>	
1.	<i>clārus</i> (<i>clārī</i>)	<i>clārīor</i>	<i>clārīūs</i>	<i>clārīssīmus</i>
	<i>fēlix</i> (<i>fēlicis</i>)	<i>fēlicior</i>	<i>fēlicius</i>	<i>fēlicissīmus</i>
	<i>gravis</i> (<i>gravis</i>)	<i>gravior</i>	<i>gravius</i>	<i>gravissīmus</i>
	<i>dīves</i> (<i>dīvitis</i>)	<i>dīvitior</i>	<i>dīvitiūs</i>	<i>dīvitissīmus</i>
	<i>miser</i> (<i>miserī</i>)	<i>miserior</i>	<i>miserius</i>	<i>miserriūmus</i>
	<i>acer</i> (<i>ācris</i>)	<i>ācrior</i>	<i>ācrius</i>	<i>ācerrīmus</i>
	<i>vetus</i> (<i>vetēris</i>)	<i>vetustior</i>		<i>veterrīmus.</i>

2. Pięć przymiotników na *-ilis* tworzy *superlativus* na *-illīmus*:

<i>facilis</i>	łatwy	<i>facilior</i>	<i>facilius</i>	<i>facillīmus</i>
<i>difficilis</i>	trudny	<i>difficilior</i>	<i>difficilius</i>	<i>difficillīmus</i>
<i>similis</i>	podobny	<i>similior</i>	<i>similius</i>	<i>simillīmus</i>
<i>dissimilis</i>	niepodobny	<i>dissimilior</i>	<i>dissimilius</i>	<i>dissimillīmus</i>
<i>humilis</i>	niski	<i>humilior</i>	<i>humilius</i>	<i>humillīmus</i> .

*) **podobnie** od *rus, rāris* (n.) wieś: *rurī*: na wsi, *rus* (acc.): na wieś, *rure*: ze wsi.

3. Przymiotniki, zakończone na *-dīcus*, *-fīcus*, *vōlus*, tworzą *comparātīvus* na *-entior*, a *superlātīvus* na *-entissīmus*:

malēdīcus złorzeczliwy *maledicentior* *maledicentissīmus*
māgnīfīcus wspaniały *māgnificentior* *māgnificentissīmus*
bēnēvōlus łaskawy *benevolentior* *benevolentissīmus*.

4. Przymiotniki, zakończone na *-us* z poprzedzającą samogłoską, tworzą *comparātīvus* i *superlātīvus* przez opisanie przy pomocy przysłówków: *māgis* (bardziej) i *māximē* (najbardziej), które dodają się do *positivu*:

necessārius potrzebny *māgis* *necessārius* *māximē* *necessārius*
ardūus stromy *māgis* *ardūus* *māximē* *ardūus*.

5. Nieregularnie stopniują się: *magnus maior maximus*

bōnus dobry *mēlior* melius lepszy *optīmus* najlepszy
mālus zły *pēior* peius gorszy *pessīmus* najgorszy
māgnus wielki *māior* māius większy *māximus* największy
parvus mały *mīnor* minus mniejszy *mīnimus* najmniejszy
multum wiele *plūs* *et* więcej *plūrimum* najwięcej
multi, wiele *plūrēs* *plūrimī*

-ae, -a (liczni) (gen. *plūrium*).

Uwaga. Także *complūrēs*, *complūra* (wielu razem) ma w gen. *complūrium*.

6. Niezupełne stopniowanie:

<i>exter-</i> <i>nus</i>	zagraniczny	<i>extērior</i>	zewnątrzny	<i>extrēmus</i>	ostatni, ostateczny
<i>inter-</i> <i>nus</i>	wewnętrzny	<i>intērior</i>	wewnętrzny	<i>intīmus</i>	najgłębiej wewnątrz położony
<i>infēri</i>	mieszkańcy podziemia	<i>infērior</i>	niższy	<i>infīmus</i> (<i>īmus</i>)	najniższy
<i>sūpēri</i>	niebianie	<i>supērior</i>	wyższy	<i>suprēmus</i>	ostatni
				<i>summus</i>	najwyższy
<i>postēri</i>	potomkowie	<i>postērior</i>	późniejszy	<i>postrēmus</i>	ostatni
<i>propin-</i> <i>quus</i>	bliski	<i>prōpior</i>	bliższy	<i>proxīmus</i>	najbliższy
		<i>prior</i>	wcześniejszy	<i>prīmus</i>	pierwszy
		<i>potior</i>	znakomitszy		
		<i>citērior</i>	z tej strony położony		
		<i>ultērior</i>	z tamtej strony położony	<i>ultīmus</i>	najdalszy, ostatni.

7. Zapamiętaj:

multō māior znacznie większy
longē pulcherrīmus bez porównania najpiękniejszy
quam māximus jak największy.

Prōnōmīna (zaimki).

§ 9. Prōnōmīna persōnālia (zaimki osobiste).

Sing. N.	ēgō	G. mēi	D. mihī	Acc. mē	Abl. mē	mēcum
	ja	mnie	mnie(mi)	mnie	mną	ze mną
Plūr.	nōs	nostrī	nōbīs	nōs	nōbīs	nōbīscum
	my	nas	nam	nas	namī	z nami

quīs nostrum? kto z nas?

Sing. N.	tū	G. tūi	D. tibi	Acc. tē	Abl. tē	tēcum
	ty	ciebie	tobie (ci)	ciebie (cię)	tobą	z tobą
Plūr.	vōs	vestrī	vōbīs	vōs	vōbīs	vōbīscum
	wy	was	wam	was	wami	z wami

quīs vestrum? kto z was?

S. i P. N.	—	G. sūi	D. sibi	Acc. sē	Abl. sē	sēcum
	—	siebie (je- go, jej, ich)	sobie	siebie (się)	sobą	ze sobą.

Uwaga.

Zabawiam się	dēlectō mē	zabawiamy się	dēlectāmus nōs
zabawiasz się	dēlectās tē	zabawiacie się	dēlectātis vōs
przygotowuję sobie	parō mihī	przygotowuje-	parātis vōbīs.
		cie sobie	
niosę ze sobą	mēcum	portō.	

§ 10. Prōnōmīna possessīva (zaimki dzierżawcze).

mēus mój, tūus twój, sūus swój, noster nasz, vester wasz,

Uwaga. Lubię swą książkę librum meum amō.

Kochajcie swój kraj! patriam vestram amāte!

§ 11. Prōnōmīna dēmōnstrātīva et dētermīnātīva (zaimki wskazujące i określające).

- a) hīc, haec, hōc ten, ta, to (ten oto, ten mój, ten nasz.
ten obecny, ten teraźniejszy)
- b) istē, istā, istūd ten, ta, to (ten twój, ten wasz)
- c) illē, illā, illūd tamten, tamta, tamto (ów, owa, owo,
ten znany)
- d) ipsē, ipsā, ipsum sam, sama, samo
- e) is, eā, id ten, ta, to; on, ona, ono
- f) idem, eādem, idem ten sam, ta sama, to samo (taki sam).

Singulāris:

a) Nom.	hic	haec	hōc	b) istē	istā	istūd
Gen.		hīiūs			istiūs	
Dat.		hīic			istī	
Acc.	hunc	hanc	hōc	istum	istam	istud
Abl.	hōc	hāc	hōc	istō	istā	istō

Plūrālis:

Nom.	<i>hī</i>	<i>hae</i>	<i>haec</i>	istī	istae	istā
Gen.	hōrum	hārum	hōrum	istōrum	istārum	istōrum
Dat.		hīs			istīs	
Acc.	hōs	hās	<i>haec</i>	istōs	istās	istā
Abl.		hīs			istīs	

Singularis:

c) Nom.	illē	illā	<i>illud</i>	d) ipse	ipsā	ipsum
Gen.		<i>illius</i>			<i>ipsius</i>	
Dat.		<i>illi</i>			<i>ipsi</i>	
Acc.	illum	illam	<i>illud</i>	ipsum	ipsam	ipsum
Abl.	illo	illā	illo	ipsō	ipsā	ipsō

Plūrālis:

Nom.	illī	illae	illā	ipsī	ipsae	ipsā
Gen.	illōrum	illārum	illōrum	ipsōrum	ipsārum	ipsōrum
Dat.		illīs			ipsīs	
Acc.	illōs	illās	illā	ipsōs	ipsās	ipsā
Abl.		illīs			ipsīs	

Singularis:

e) Nom.	is	ēa	id	f) idem	ēadem	idem
Gen.		<i>eius</i>			<i>eiusdem</i>	
Dat.		<i>ei</i>			<i>eidem</i>	
Acc.	eum	eam	id	eundem	eandem	idem
Abl.	eō	eā	eō	eodem	eādem	eodem

Plūrālis:

Nom.	īī (eī)	eae	eā	Idem(īidem)	eaedem	ēādem
Gen.	eōrum	eārum	eōrum	eorūdem	earūdem	eōrundem
Dat.		īīs (eīs)			īidem (īisdem)	
Acc.	eōs	eās	eā	eōsdem	eāsdem	ēādem
Abl.		īīs (eīs)			īidem (īisdem)	

§ 12. *Prōnōmina rēlatīva* (zaimki wzglęдне).

a) *quī, quae, quōd* który, która, które;

b) *quicūmq̄, quaecūmq̄, quodcūmq̄* którykolwiek.

Singularis:

Plūrālis:

n) Nom.	quī	quae	quōd	quī	quae	<i>quae</i>
Gen.		<i>cuius</i>		quōrum	quārum	quōrum
Dat.		<i>cui</i>			<i>quibus</i>	
Acc.	quēm	quā	quōd	quōs	quās	quae
Abl.	quō	quā	quō		quibus.	

b) Nom.	quicūmq̄	quaecūmq̄	quodcūmq̄
Gen.	cuiuscumque		
Dat.	cuiuscumque	etc.	

Singulāris:

Nom.	quīdam	quaedam	quiddam (quōddam)
Gen.		cūiusdam	
Dat.		cūīdam	
Acc.	quendam	quandam	quiddam (quōddam)
Abl.	quōdam	quādam	quōdam

Plūrālis:

Nom.	quīdam	quaedam	quaedam
Gen.	quorundam	quarundam	quorundam
Dat.		quibusdam	
Acc.	quōsdam	quāsdam	quaedam
Abl.		quibusdam.	

c) quisquē quidquē (rzecz.) } każdy
 quisque quaeque quodque (przym.) }
 (G. cūiusque, D. cūīque i t. d.).

d) ūnusquisque ūnumquidque (rzecz.) } każdy zo-
 ūnusquisque ūnaquaeque ūnumquodque } sobna
 (przym.) }
 (G. ūnīuscuiusque, D. ūnicuique i t. d.).

e) quīvis quaevis quidvis (przym. quodvis) } ktokolwiek,
 quīlibet quaelibet quidlibet (przym. quodlibet) } jakikolwiek.

f) ūtérque utrāque utrūmque jeden i drugi, obaj
 (G. utrīusque, D. utrīque i t. d.).

g) Nikt, nic, żaden.

1. *nēmō* (nikt), G. *nullius*, D. *nēmīnī*, Acc. *nēmīnem*, Abl. *nullō*;

2. *nullus*, -a, -um (żaden), G. *nullius*, D. *nullī*;

3. *nēūter*, *nēūtra*, *nēūtrum* (ani jeden, ani drugi; żaden z dwóch), G. *neutrīus*, D. *nēūtrī*;

4. *nīhīl* (nic), G. *nullius rei*, D. *nullī rei*, Acc. *nīhīl*, Abl. *nullā rē*.

h) Zapamiętaj:

w *genetivie sing.* -*iūs*; a w *dat.* -*ī* mają:

unūs, *sōlus*, *tōtus*, *alter*, *ūter*, *neuter*, *nullus* i *ūllus*;

ālius, *ālia*, *āliud* (inny), G. *alterius*, Dat. *aliī*;

alter, *altēra*, *altērum* (jeden z dwóch, drugi), G. *alterius*,

D. *altērī*.

§ 15. *Nūmērālia*

Liczby

1. *Cardinālia*
(liczebniki główne).

Pytamy: ile?

1	I	ūnus (ūna, ūnum)
2	II	dūō (dūae, dūō)
3	III	trēs (tria)
4	IV	quattuor
5	V	quīnque
6	VI	sex
7	VII	septem
8	VIII	octō
9	IX	nōvem
10	X	dēcem

11	XI	ūndēcim
12	XII	duōdēcim
13	XIII	trēdēcim
14	XIV	quattuordēcim
15	XV	quīndecim
16	XVI	sēdecim
17	XVII	septendecim
18	XVIII	duodēvigintī
19	XIX	ūndēvigintī
20	XX	vīgintī
21	XXI	vīgintī ūnus albo ūnus et vīgintī
22	XXII	vīgintī dūō albo dūō et vīgintī
23	XXIII	vīgintī trēs albo trēs et vīgintī
28	XXVIII	duodētrigintā
29	XXIX	ūndētrigintā
30	XXX	trigintā
40	XL	quādrāgintā
50	L	quīnquāgintā
60	LX	sexāgintā
70	LXX	septuāgintā
80	LXXX	octōgintā
90	XC	nōnāgintā

2. *Ordinālia*

(liczebniki porządkowe).

Pytamy: który z rzędu?

prīmus, -a, -um
sēcundus (alter)
tertius
quārtus
quīntus
sextus
septīmus
octāvus
nōnus
dēcīmus
ūndēcīmus
duodēcīmus
tertius dēcīmus
quārtus dēcīmus
quīntus dēcīmus
sextus dēcīmus
septīmus dēcīmus
duodēvicēsīmus
ūndēvicēsīmus
vicēsīmus
vicēsīmus prīmus albo ūnus et vicēsīmus
vicēsīmus sēcundus (alter) albo alter et vicēsīmus
vicēsīmus tertius albo ter- tius et vicēsīmus
duodētricēsīmus
ūndētricēsīmus
trīcēsīmus
quadrāgēsīmus
quīnquāgēsīmus
sexāgēsīmus
septuāgēsīmus
octōgēsīmus
nōnāgēsīmus

(liczebniki).

3. *Distribūtiva*
(liczebniki podziałowe).

Pytamy: po ile?

singulī, -ae, -a po jednym
bīnī po dwóch (dwa)
ternī po trzech
quāternī
quīnī
sēnī
septēnī
octōnī
nōvēnī
dēnī

ūndēnī
duodēnī
ternī dēnī
quāternī dēnī
quīnī dēnī
sēnī dēnī
septēnī dēnī
duodēvicēnī
ūndēvicēnī
vicēnī
vicēnī singulī (singulī et vī-
cēnī)
vicēnī bīnī

vicēnī ternī

duodētrīcēnī
ūndētrīcēnī

trīcēnī
quadrāgēnī
quīnquāgēnī
sexāgēnī
septuāgēnī
octōgēnī
nōnāgēnī

4. *Adverbia nūmērālīa*
(przysłówki liczebne).

Pytamy: ile razy?

sēmēl raz
bīs dwa razy
tēr trzy razy
quātēr
quīnquiēs
sexiēs
septiēs
octiēs
nōviēs
dēciēs

ūndēciēs
duodēciēs
ter dēciēs (tredecīēs)
quāter dēciēs
quīnquiēs deciēs
sexiēs dēciēs (sedēciēs)
septiēs dēciēs
octiēs deciēs (duodēvīciēs)
noviēs deciēs (ūndēvīciēs)
vīciēs
vīciēs sēmēl (semel et vīciēs)

vīciēs bis

vīciēs ter

duodētrīciēs
ūndētrīciēs

trīciēs
quadrāgiēs
quīnquāgiēs
sexāgiēs
septuāgiēs
octōgiēs
nōnāgiēs

Liczby

1. *Cardinālia*
(liczebniki główne).

Pytamy: ile?

100	C	centum
200	CC	dūcenti, -ae, -a
300	CCC	trēcenti
400	CD	quādringenti
500	D	quīngenti
600	DC	sescenti
700	DCC	septingenti
800	DCCC	octingenti
900	DCCCC	nōngenti

1000	M	mille
2000		duo milia
3000		tria milia
4000		quattuor milia
10000		decem milia
100000		centum milia
200000		ducenta milia

2. *Ordinālia*

(liczebniki porządkowe).

Pytamy: który z rzędu?

centēsimus
dūcentēsimus
trēcentēsimus
quādringentēsimus
quīngentēsimus
sescentēsimus
septingentēsimus
octingentēsimus
nōngentēsimus

millēsimus

1. Nom.	ūnus	ūna	ūnum
Gen.		ūnīus	
Dat.		ūnī	
Acc.	ūnum	ūnam	ūnum
Abl.	ūnō	ūnā	ūnō.
2. Nom.	dūō	dūae	dūō
Gen.	duōrum	duārum	duōrum
Dat.	duōbus	duābus	duōbus
Acc.	duōs	duās	dūō
Abl.	duōbus	duābus	duōbus.
3. Nom.	trēs		triā
Gen.		trium	
Dat.		tribus	
Acc.	trēs		triā
Abl.		tribus.	

4. Mille jest przymiotnikiem nieodmiennym: *mille militēs* tysiąc żołnierzy.

Milia jest rzeczownikiem: *G. milium, D. milibus, Acc. milia. Abl. milibus* (tria milia militum, *G. trium milium militum* etc.).

3. Distribūtiva
(liczebniki podziałowe).

Pytamy: po ile?

centēnī
dūcēnī
trecēnī
quadringēnī
quīngēnī
sescēnī
septingēnī
octingēnī
nōngēnī

singula mīlia
bīna mīlia
terna mīlia
quaterna mīlia
dēna mīlia
centēna mīlia
ducēna mīlia

4. Adverbia nūmērālīa
(przysłówki liczebne).

Pytamy: ile razy?

centiēs
ducentiēs
trecentiēs
quadringentiēs
quīngentiēs
sescentiēs
septingentiēs
octingentiēs
nōngentiēs

miliēs

§ 16. **Porównawczy przegląd konjugacji.**

<i>Indic. praes. act.</i>	kocham āmō āmās	napominam moneō monēs	czytam lēgō legīs	słyszę audiō audīs
<i>Coniūnt. praes. act.</i>	kochałbym amēm amēs	napominałbym monēām monēās	czytałbym legām legās	słyszałbym audiām audiās
<i>Ind. praes. pass.</i>	jestem kocha- ny amōr amāris	jestem napo- minany moneor monēris	jestem czyta- ny legor legēris	jestem słysza- ny audior audiūris
<i>Coniūnt. praes. pass.</i>	byłbym kocha- ny amer amēris	byłbym napo- minany monear moneāris	byłbym czyta- ny legar legāris	byłbym słysza- ny audiar audiāris
<i>Ind. imperf. act.</i>	kochałem amābam amābās	napominałem monēbam monēbās	czytałem legēbam legēbās	słyszałem audiēbam audiēbās

mideo, 2

<i>Coniunct. imperf. act.</i>	kochałbym amārem amārēs	napominałbym monērem monērēs	czytałbym legērem legērēs	słyszałbym audīrem audirēs
<i>Ind. imperf. pass.</i>	byłem kocha- ny amābar amābāris	byłem napo- minany monēbar monēbāris	byłem czyta- ny legēbar legēbāris	byłem słysza- ny audiēbar audiēbāris
<i>Coniunct. imperf. pass.</i>	byłbym kocha- ny amārer amārēris	byłbym napo- minany monērer monērēris	byłbym czy- tany legērer legerēris	byłbym słys- zany audīrer audirēris
<i>Ind. fut. I. act.</i>	będę kochał amābō amābis	będę napomi- nał monēbō monēbis	będę czytał legam legēs	będę słyszał audiam audies
<i>Ind. fut. I. pass.</i>	będę kochany amābor amābēris	będę napomi- nany monēbor monēbēris	będę czytany legar legēris	będę słyszany audiar audiēris
<i>Ind. perf. act.</i>	pokochałem amāvī amavistī	napomniałem monuī monuistī	przeczytałem lēgī lēgistī	usłyszałem audivī audivistī
<i>Coniunct. perf. act.</i>	pokochałbym amavērim amavēris	napomniał- bym monuērīm monuēris	przeczytałbym lēgērim lēgēris	usłyszałbym audivērim audivēris
<i>Ind. perf. pass.</i>	jestem (zosta- łem) pokochany amātus sum	jestem (zosta- łem) napo- mniany monītus sum	jestem (zosta- łem) prze- czytany lēctus sum	jestem (zosta- łem) usłyszany audītus sum
<i>Coniunct. perf. pass.</i>	byłbym (zosta- łbym) po- kochany amātus sim	byłbym (zosta- łbym) na- pomniany monītus sim	byłbym (zosta- łbym) prze- czytany lēctus sim	byłbym (zosta- łbym) usły- szany audītus sim
<i>Ind. plūsq. act.</i>	pokochałem był amāvēram amāvērās	napomniałem był monuēram monuērās	przeczytałem był lēgēram lēgērās	usłyszałem był audivēram audivērās
<i>Coniunct. plūsq. act.</i>	byłbym poko- chał amāvissem amāvissēs	byłbym napo- mniał monuissēm monuissēs	byłbym prze- czytał lēgissem lēgissēs	byłbym usły- szał audivissem audivissēs
<i>Ind. plūsq. pass.</i>	byłem (zosta- łem był) po- kochany amātus eram	byłem (zosta- łem był) na- pomniany monītus eram	byłem (zosta- łem był) prze- czytany lēctus eram	byłem (zosta- łem był) usły- szany audītus eram

<i>Coniunct. plūsq. pass.</i>	byłbym (zo- stałbym był) pokochany amātus essem	byłbym (zo- stałbym był) napomniany monītus essem	byłbym (zo- stałbym był) przeczytany lēctus essem	byłbym (zo- stałbym był) usłyszany audītus essem	
<i>Ind. fut. II. act.</i>	pokocham amāvēro amāvēris	napomnę monuērō monuēris	przeczytam lēgērō lēgēris	usłyszę audivērō audivēris	
<i>Ind. fut. II. pass.</i>	będę (zostanę) pokochany amātus erō	będę (zostanę) napomniany monītus erō	będę (zostanę) przeczytany lēctus erō	będę (zostanę) usłyszany audītus erō	
<i>Imper. act.</i>	kochaj āmā amāte	napominaj monē monēte	czytaj legē legīte	słuchaj audī audīte	
<i>Infinit. praes. act.</i>	kochać (że kocham) (mē) amāre	napominać (że napominam) (mē) monēre	czytać (że czytam) (mē) legēre	słyszeć (że słyszę) (mē) audire	
<i>Infinit. praes. pass.</i>	być kochanym (że jestem ko- chany) (mē) amārī	być napomina- nym (że jestem napominany) (mē) monērī	być czytany (że jestem czy- tany) (mē) legī	być słyszany (że jestem sły- szany) (mē) audirī	
<i>Infinit. perf. act.</i>	że kochałem (mē) amā- visse	że napomina- łem (mē) mo- nuisse	że czytałem (mē) lēgisſe	że słyszałem (mē) audī- visse	
<i>Infinit. perf. pass.</i>	że byłem ko- chany (mē) amā- tum, -am, -um esse	że byłem na- pominany (mē) monī- tum, -am, -um esse	że byłem czy- tany (mē) lēctum, -am, -um esse	że byłem sły- szany (mē) audī- tum, -am, -um esse	
<i>Infinit. fut. act.</i>	że będę kochał (mē) amātū- rum, -am, -um esse	że będę napo- miniał (mē) monītū- rum, -am, -um esse	że będę czytał (mē) lēctū- rum, -am, -um esse	że będę słyszał (mē) audītū- rum, -am, -um esse	
<i>Gerundium</i>	<i>Nom.</i>	(amāre)	(monēre)	(legēre)	(audire)
	<i>Gen.</i>	amandī	monendī	legendī	audiendī
	<i>Dat.</i>	kochania amandō	napominania monendō	czytania legendō	słyszenia audiendō
	<i>Acc.</i>	kochaniu (amāre)	napominaniu (monēre)	czytaniu (legēre)	słyszeniu (audire)
	<i>Abl.</i>	ad aman- dum do kochania amandō	ad monen- dum do napominania monendō	ad legen- dum do czytania legendō	ad audien- dum do słyszenia audiendō
		kochaniem	napominaniem	czytaniem	słyszeniem

<i>Sūpīnum</i>	celem kocha- nia amātum	celem napo- minania monitum	celem czyta- nia lēctum	celem słysze- nia audītum
<i>Partic. praes. act.</i>	kochając (ko- chający, -a, -e) amāns	napominając (napominają- cy, -a, -e) monēns	czytając (czy- tający, -a, -e) legēns	słyszając (słyszą- cy, -a, -e) audiēns
<i>Part. fut. act.</i>	(ten), który bę- dzie kochał, ma zamiar kochać amātūrus, -a, -um	(ten), który bę- dzie napomi- nał, ma zamiar napominać monitūrus, -a, -um	(ten), który bę- dzie czytał, ma zamiar czytać lēctūrus, -a, -um	(ten), który bę- dzie słyszał, ma zamiar słyszeć audītūrus, -a, -um
<i>Part. perf. pass.</i>	kochany (po- kochany) amātus, -a, -um	napominany (napomniany) monitus, -a, -um	czytany (prze- czytany) lēctus, -a, -um	słyszany (usły- szany) auditus, -a, -um
<i>Gerundivum</i>	(ten), który mu- si (powinien) być kochany amandus, -a, -um	(ten), który mu- si (powinien) być napomi- nany monendus, -a, -um	(ten), który mu- si (powinien) być czytany legendus, -a, -um	(ten), który mu- si (powinien) być słyszany audiendus, -a, -um

§ 17. Słowa III. konjugacji na *-iō*.
capīō, cēpī, captus, capere.

<i>Activum</i>		<i>Passivum</i>	
<i>Indicativus</i>	<i>Coniunctivus</i>	<i>Indicativus</i>	<i>Coniunctivus</i>
<i>Praesens</i>			
<i>Sing.</i>	biorę cāpīō cāpis cāpit	brałbym cāpiām cāpiās capiat	jestem brany capior <i>cāpēris</i> cāpitur capiar capiāris capiatur
<i>Plūr.</i>	cāpiumus cāpiūtis cāpiunt	capiāmus capiātis capiant	cāpiūmur cāpiūmīni capiuntur capiāmur capiāminī capiantur
<i>Imperfectum</i>			
<i>Sing.</i>	brałem capiēbam capiēbās capiēbat	brałbym <i>cāpērem</i> cāpērēs cāpēret	byłem brany capiēbar capiēbāris capiēbātur <i>cāpērer</i> caperēris caperētur
<i>Plūr.</i>	capiēbāmus capiēbātis capiēbant	caperēmus caperētis cāpērent	capiēbāmur capiēbāminī capiēbantur caperēmur caperēminī caperentur

Activum		Passivum	
Indicativus	Coniunctivus	Indicativus	Coniunctivus
Futurum I.			
Sing.	będe brał cāpiam capiēs capiet	będe brany capiar capiēris capietur	
Plūr.	capiēmus capiētis capiant	capiēmur capiēmini capiantur	
Perfectum			
Sing.	wziąłem cēpī	wziąłbym cēpērim	jestem (zostałem) wzięty captus sum byłbym (został- bym) wzięty captus sim
Plusquamperfectum			
Sing.	wziąłem był cēpēram	byłbym wziął cēpisse	byłem (zostałem był) wzięty captus eram byłbym (został- bym był) wzięty captus essem
Futurum II.			
Sing.	wezmę cēpērō	będe (zostanę) wzięty captus erō	
Imperativus		Supinum	
S.	cāpē bierz	celem wzięcia	
P.	cāpīte bierzcie	captum	
Participium			
Praes. capiēns (capiēntis) biorąc (biorący, -a, -e)		Perf. captus, -a, -um wzięty	
Fut. captūrus (ten), który będzie brał, ma zamiar wziąć			
Infinitivus			
Praes. (mē) cāpēre brać, że biore		Praes. (mē) capī być brany, że jestem brany	
Perf. (mē) cēpisse ze wziąłem		Perf. (mē) captum esse że je- stem (zostałem) wzięty,	
Fut. (mē) captūrum, -am, -um esse że wezmę			

microbans — *in* *capientum* est
 Zapamiętaj jako formy bez i:
cāpē, cāpērē, cāpērem, cāpērer, cāpēris.
Conj. perf. part. capientum, capientis, capientum.
Conj. perf. acc. capturus, a, um sum

§ 18. *Verba*

I. konjugacja			II. konjugacja	
<i>Praesens indic.</i>	hortor	wzywam	vērēor	lękam się
	hortāris	wzywasz	verēris	lękasz się
	hortātur	wzywa	verētur	lęka się
	hortāmur	wzywamy	verēmur	lękamy się
	hortāmini	wzywacie	verēmini	lękacie się
	hortantur	wzywają	verentur	lękają się
<i>Praesens coniunct.</i>	horter	wzywałbym	verear	lękałbym się
	hortēris	wzywałbyś	vereāris	lękałbyś się
<i>Imperf. ind.</i>	hortābar	wzywałem	verēbar	lękałem się
	hortābāris	wzywałeś	verēbāris	lękałeś się
<i>Imperf. coniunct.</i>	hortārer	wzywałbym	verērer	lękałbym się
	hortārēris	wzywałbyś	verērēris	lękałbyś się
<i>Futūrum</i>	hortābor	będę wzywał	verēbor	będę się lękał
	hortābēris	będziesz wzywał	verēbēris	będziesz się lękał
<i>Perf. ind.</i>	hortātus (-a, wezwałem -um) sum		vērītus sum	złakłem się
<i>Perf. coni.</i>	hortātus sim	wezwałbym	vērītus sim	złakłbym się
<i>Plūsq. ind.</i>	hortātus eram	wezwałem był	vērītus eram	złakłem się był
<i>Plūsq. coni.</i>	hortātus essem	byłbym wezwał	vērītus essem	byłbym się złakł
<i>Imperāt.</i>	hortāre	wzywaj	vērēre	lękaj się
	hortāmini	wzywajcie	verēmini	lękajcie się
<i>Infīn. praes.</i>	(mē) hortāri	wzywać, że wzywam	(mē) verēri	lękać się, że lękam się
" <i>perf.</i>	(mē) hortātum esse	że wezwałem	(mē) verītum esse	że złakłem się
" <i>fut.</i>	(mē) hortātūrum esse	że wezwę	(mē) verītūrum esse	że złeknę się
<i>Part. praes.</i>	hortāns	wzywając	verēns	lękając się
	hortātus	wezwawszy	verītus	złakłszy się
	hortātūrus	(ten), który będzie wzywał, ma zamiar wzywać	verītūrus	(ten), który będzie się lękał
<i>Gerundivum</i>	hortandus, -a, -um	(ten), który musi być wezwany	verendus, -a, -um	(ten), którego trzeba się lękać
<i>Gerundium</i>	hortandī	wezwania	verendi	lękania się

impredior - querrus sum
egredi

dēpōnentia.

III. konjugacja				IV. konjugacja	
lōquor	mówię	pātior	znoszę	largior	obdarzam
lōquēris	mówisz	pātēris	znosisz	largiris	obdarzasz
lōquitur	mówi	pātitur	znosi	largitur	obdarza
lōquimur	mówimy	pātīmur	znosimy	largimur	obdarzamy
loquimīni	mówicie	pātīmīni	znosicie	largīmīni	obdarzacie
loquuntur	mówią	patiuntur	znoszą	largiuntur	obdarzają
loquar	mówiłbym	pātīar	znosiłbym	largiar	obdarzał-
loquāris		patiāris		largiāris	[bym]
loquēbar	mówilem	patiebar	znosiłem	largiebar	obdarzałem
loquēbāris		patiebāris		largiebāris	
lōquērer	mówiłbym	pātērer	znosiłbym	largirer	obdarzał-
loquerēris		paterēris		largirēris	[bym]
loquar	będę mówił	patiar	będę znosił	largiar	będę obda-
loquēris		patiēris		largiēris	[rzał]
lōcūtus sum	rzekłem	passus sum	zniósłem	largītus sum	obdarzyłem
locūtus sim	rzekłbym	passus sim	zniósłbym	largītus sim	obdarzył-
locūtus eram	rzekłem był	passus eram	zniósłem był	largītus eram	obdarzyłem był
locūtus essem	byłbym rzekł	passus essem	byłbym zniósł	largītus essem	byłbym obdarzył
lōquēre	mów	pātēre	znos	largire	obdarzaj
loquimīni		patiīmīni		largīmīni	
(mē) loquī	mówić, że mówię	(mē) pāti	znosić, że znoszę	(mē) lar-	obdarzać, że obdarzam
(mē) lōcū-	ze rzekłem	(mē) pas-	ze zniosłem	(mē) largi-	ze obdarzy-
tum esse		sum esse		tum esse	łem
(mē) locū-	ze będę mó-	(mē) pas-	ze będę zno-	(mē) lar-	ze będę ob-
tūrum	wił	sūrum	sił	gitūrum	darzał
esse		esse		esse	
lōquēns	mówiąc	patiēns	znosząc	largiēns	obdarzając
locūtus	rzekłszy	passus	zniósłszy	largītus	obdarzywszy
locutūrus	(ten), który będzie mówił	passūrus	(ten), który będzie znosił	largitūrus	(ten), który będzie obdarzał
loquendus	(ten), o którym musi się mówić	patiendus	(ten), którego trzeba znosić	largiendus	(ten), którego trzeba darować
loquendi	mówienia	patiendi	znoszenia	largiendi	obdarzania

Praes. ind.

Praes. con.
Imperf. ind.

con.
Fut.

Perf. ind.
con.

Plus ind.
con.

Imperf. con.
Infinit. pres.

part.
fut.

Part. pres.
part.
fut.

gerundium
gerundium

Praes. ind.

Praes. con.
Imperf. ind.

con.
Fut.

Perf. ind.
con.

Plus ind.
con.

Imperf. con.
Infinit. pres.

part.
fut.

Con. periphr. act. pass. delapsurus sum = imminere
delapsurus sum = imminere
delapsurus sum = imminere
delapsurus sum = imminere

§ 19. *Composita* słowa *sum*.

- a) *Absum, āfuī, abesse* jestem oddalony
adsum, adfuī (affuī), adesse jestem obecny, pomagam
dēsum, dēfuī, deesse niema mnie, brak mnie
intēsum, interfuī, interesse jestem między czemś, uczestniczę w czym
praesum, praefuī, praeesse przoduje, jestem na czele, dowodzę
obsum, obfuī (offuī), obesse szkodzi.

- b) *prōsum, prōfuī, prōdesse* jestem pomocny, pomagam
 (prō przed samogłoską zmienia się na prōd).

<i>Indicātivus</i>		<i>Coniūnctivus</i>		<i>Indicātivus</i>		<i>Coniūnctivus</i>	
<i>Praesēns</i>				<i>Imperfectum</i>			
<i>Sing.</i>	prósum	prósīm	pródēram	pródessem			
	pródēs	prósīs	pródērās	pródessēs			
	pródēst	prósīt	próderat	pródesset			
<i>Plur.</i>	prósūmus	prósīmus	próderāmus	pródessemus			
	pródēstis	prósītis	próderatis	pródessētis			
	prósunt	prósint	pródērant	pródessent			
<i>Perfectum</i>				<i>Plūsquamperfectum</i>			
<i>S.</i>	prófuī	prófuērim	prófuēram	prófuissem			
<i>Futūrum I.</i>				<i>Futūrum II.</i>			
<i>Sing.</i>	pródērō	prófuērō		<i>Imperātivus</i>			
	pródēris						
	pródērit			<i>sing. pródēs plūr. pródeste</i>			
<i>Plur.</i>	pródērīmus			<i>Infīnitivus</i>			
	pródērītis			<i>praes. pródesse</i>			
	pródērunt			<i>perf. prófuisse</i>			
<i>fut. prófutūrum esse</i>							

134
składa się z 2 pot., 8 um

c) *possum, pōtuī, posse* mogę.

Indicātivus		Coniūnctivus		Indicātivus		Coniūnctivus		
Praesēns				Imperfectum				
Sing.	mogę	mógłbym	mogłem	mógłbym	pōtęram	possem		
	possum	possim			potęras	possēs		
	pōtēs	possīs			potęrat	posset		
	pōtest	possit						
Plūr.	pōssūmus	possīmus	poterāmus	possēmus	poterātis	possētis		
	pōtēstis	possītis			potęrant	possent		
	possunt	possint						
Perfectum				Plūsquamperfectum				
Sing.	mogłem	mógłbym	mogłem był	byłbym mógł	pōtuī	potuissēm		
	pōtuī	pōtūērim	potuēram	potuissēm	potuistī i t. d.	potuissēs i t. d.		
	potuistī i t. d.	potuēris i t. d.	potuērās i t. d.	potuissēs i t. d.				
Futūrum I.				Futūrum II.				
Sing.	pōtērō	będę mógł	potuērō	będę mógł	pōtēris			
	pōtēris				pōtērit			
	pōtērit							
Plūr.	pōtērīmus				pōtērītis			
	pōtērītis				pōtērunt			
	pōtērunt							
				Infīnītivus				
				praes. (mē) posse móc, że mogę				
				perf. (mē) potuisse że mogłem				
				Participium				
				praes. potēns, potentis potężny				

20. Verba anomāla (czasowniki nieprawidłowe).

1. *fērō, tūlī, lātus, ferre* niosę.

Activum			Passivum	
<i>Praes. ind.</i>	<i>Infinit.</i>	<i>Imperatīvus</i>	<i>Praes. ind.</i>	<i>Infinitīvus</i>
S. fērō fers fert	ferre	Sing. fēr Plūr. ferte	fēror ferris fertur	ferri
	Impf. coniunct.			Impf. coniunct.
P. fērīmus fertis fērunt	ferrem ferrēs fērret it. d.		fērīmur ferīminī feruntur	ferrer ferrēris ferrētur itd.

Inne formy tworzą się prawidłowo podług III. konjugacji np.: *Ind. impf.* *ferēbam, ferēbās, ferēbat* itd. *Ind. ful.* *fēram, ferēs, fēret* i t. d.

<i>Futūrum</i>	<i>fiam</i>	<i>fīēs</i>	<i>fiet</i>	<i>Imperāt. fī</i>	<i>fite</i>
	<i>fīemus</i>	<i>fīētis</i>	<i>fient</i>		

Inf. praes. fiēri

„ *perf. factum esse*

„ *ful. fore lub futūrum esse.*

Uwaga 1. *Fīō* zastępuje *passivum* słowa: *faciō*, jednak przyjmuje od tego czasownika *gerundivum*: *faciendus i part. perf. pass.: factus, -a, -um*, wraz z formami, które tworzą się od *part. perf. pass.* *interficior*

Uwaga 2. Tematowe *i* jest długie także przed samogłoskami, z wyjątkiem: *fiēri, fiērem* i t. d.

4. *ēō, ī, itum, ire* iść.

<i>Praes. indic. ēō</i>	īs	it	<i>Coni.</i>	<i>ēam</i>	<i>eās</i>	<i>eat</i>
	īmus	ītis	<i>ēunt</i>	<i>eāmus</i>	<i>eātis</i>	<i>eant</i>
<i>Imperf. ind. ībam</i>	ības	ībat	<i>Coni.</i>	īrem	īrēs	īret
	ībāmus	ībātis	ībant	īrēmus	īrētis	īrent
<i>Futūrum</i>	ībō	ibīs	ibit	<i>Inf. fut.</i>	itūrum, -am, -um esse	
	ībīmus	ībītis	ībunt	<i>Part. fut.</i>	itūrus, -a, -um	
<i>Imperat. S. ī</i>	<i>Pl. ite</i>		<i>Gerundium eundī</i>			
<i>Inf. praes. ire</i>			<i>Gerundivum eundum est</i> trzeba			
<i>Part. praes. iēns</i>	<i>G. ēuntis</i>		[iśc]			
<i>Perf. indic. ī</i>	istī	iit	<i>Coni.</i>	iērim	iēris	iērit
	īīmus	īstis	iērunt	iērīmus	iērītis	iērīnt
<i>Plūsq. ind. iēram</i>	iērās	iērat	<i>Coni.</i>	issem	issēs	isset
<i>Fut. exact. iērō</i>	iēris	iērit	<i>Inf. perf. īsse.</i>			

Composita słowa *ire* są:

<i>abēō</i>	<i>abī</i>	<i>abītum</i>	<i>abīre</i>	<i>odchodzić</i>
<i>adēō</i>	<i>adī</i>	<i>adītum</i>	<i>adīre</i>	<i>przychodzić, przy-</i>
				<i>stępować</i>
<i>exēō</i>	<i>exī</i>	<i>exītum</i>	<i>exīre</i>	<i>wychodzić</i>
<i>intērēō</i>	<i>interī</i>	<i>interītum</i>	<i>interīre</i>	<i>ginać</i>
<i>pérēō</i>	<i>perī</i>	<i>perītum</i>	<i>perīre</i>	<i>być gubionym, ginać</i>
<i>circumēō</i>	<i>circumī</i>	<i>circumītum</i>	<i>circumīre</i>	<i>obchodzić</i>
<i>redēō</i>	<i>redī</i>	<i>redītum</i>	<i>redīre</i>	<i>wracać</i>

U w a g a. *Pereō* używa się jako *pass.* słowa: *perdō*, -*ēre* (gubię), *veneō* jako *pass.* słowa *vendō*, -*ēre* (sprzedaję).

5. Używają się tylko w *perf.* i w formach od *perf.* tworzonych:

a) *Ind. perf.* *mēmīnī* (*meminīstī* etc.) przypominam sobie, pamiętam

Coni. perf. *mēmīnērim*

pamiętałbym

Ind. plūsq. *mēmīnēram*

pamiętałem

Coni. plūsq. *meminissem*

pamiętałbym

Fut. exact. *mēmīnērō*

będę pamiętał

Infīn. (*mē*) *meminisse*

pamiętać (że pamiętam)

Imperāt. *mementō!*

pamiętaj!

mementōte!

pamiętajcie!

b) *Ind. perf.* *nōvī* (*novistī* l. *nōstī*, *nō-* znam (poznałem, a więc:
vit, *nōvimus*, *nōvistis* l. znam)
nōstis, *novērunt* l. *nōrunt*)

Coni. perf. *nōvērim* lub *nōrim*

znałbym

Ind. plūsq. *nōvēram* lub *nōram*

znałem

Coni. plūsq. *nōvissem* lub *nōssem*

znałbym

Infīn. *nōvisse* lub *nōsse*

znać

c) *Ind. perf.* *ōdī* (*ōdistī*, *ōdit* etc.)

nienawidzę

Coni. perf. *ōdērim*

nienawidziłbym

Ind. plūsq. *ōdēram*

nienawidziłem

Coni. plūsq. *ōdissem*

nienawidziłbym

Fut. exact. *ōdērō*

będę nienawidził

Infīn. *ōdisse*

nienawidzieć

d) *coepī* (*coepisse*) zacząłem (używa się jako *perf.* słowa *incipiō* (*incipēre*) zaczynam).

Zapamiętaj:

inquam powiadam

inquit powiada, rzecze (powiedział, rzekł).

§ 21. *Sēmidēpōnentia* są:

Konjug. II.: *audeō* *ausus sum* *audēre* ważę się, odważam się (mam odwagę)
gaudeō *gāvīsus sum* *gaudēre* cieszę się
sōlēō *sōlītus sum* *solēre* zwykłem (mam zwyczaj).

Konjug. III.: <i>fidō</i>	<i>fīsus sum</i>	<i>fidēre</i>	ufam
<i>diffidō</i>	<i>diffīsus sum</i>	<i>diffidēre</i>	nie ufam
<i>cōfidō</i>	<i>cōnfīsus sum</i>	<i>confidēre</i>	zaufać.

Zapamiętaj:

rēvertor perf. *reverti* (*activ.*) inf. *reverti* wracać.
(*revertisti* etc.).

§ 22. *Praepositionēs* (przyimki).

1. *Z accūsativem*:

<i>ad</i>	do (na), przy	<i>ob</i>	z powodu
<i>ante</i>	przed	<i>per</i>	przez
<i>apud</i>	przy, u	<i>post</i>	po, za
<i>contrā</i>	przeciw	<i>praeter</i>	mimo, oprócz
<i>extrā</i>	poza	<i>propter</i>	dla, z powodu
<i>inter</i>	między, wśród	<i>trāns</i>	przez

2. *Z ablativem*:

<i>ā, ab</i>	od	<i>ē, ex</i>	z (kogo, czego)
<i>cum</i>	z (kim, czym)	<i>prō</i>	przed, za (w obro- nie), zamiast
<i>dē</i>	o (kim, czym)	<i>sine</i>	bez.
	z (kogo, czego)		

Z ablativem lub z accūsativem:

<i>acc.</i>	$\left\{ \begin{array}{l} \text{in} \\ \text{sub} \end{array} \right.$ do, w, na pod	dokąd?	<i>abl.</i>	$\left\{ \begin{array}{l} \text{in} \\ \text{sub} \end{array} \right.$ w, we, na pod	gdzie?
-------------	---	--------	-------------	---	--------

§ 23. Znaczenie przybranek w złożeniach słów.

<i>dūcō</i>		prowadzę, wiodę
<i>addūcō</i>	(<i>ad</i>)	przyprawdam, doprowadzam
<i>abdūcō</i>	(<i>ab</i>)	odprawdam (precz)
<i>condūcō</i>	(<i>cum</i>)	sprowadzam (razem)
<i>dēdūcō</i>	(<i>dē</i>)	sprowadzam (z góry na dół), odprawdam
<i>dīdūcō</i>	(<i>dis</i>)	rozprawdam, dzielę
<i>ēdūcō</i>	(<i>e, ex</i>)	wyprowadzam
<i>indūcō</i>	(<i>in</i>)	wprawdam
<i>obdūcō</i>	(<i>ob</i>)	obwodzę, obciagam
<i>perdūcō</i>	(<i>per</i>)	przeprowadzam (do końca, do celu)
<i>praedūcō</i>	(<i>prae</i>)	prowadzę przed (czem)
<i>prōdūcō</i>	(<i>prō</i>)	przyprawdam (przed kogoś, przed coś)
<i>redūcō</i>	(<i>re</i>)	odprawdam (z powrotem)
<i>subdūcō</i>	(<i>sub</i>)	wyprowadzam, wyciągam (z dołu do góry)
<i>trādūcō</i>	(<i>trāns</i>)	przeprowadzam (przez coś).

§ 24. Zestawienie najważniejszych słów i ich tematów zasadniczych.

A. Pierwsza konjugacja.

I. *Perfectum* z reduplikacją:

1. dō	dēdī	dātus	dāre	daję.
U w a g a. Głoska <i>da</i> jest wszędzie krótka, oprócz: dās, dā, dāns.				
circūmdō	circūmdēdī	circūmdātus	circūmdāre	otaczam.

Inne złożenia należą do III. konjugacji, np.:

addō	addidī	addītus	addēre	dodaję
condō	cōndidī	condītus	condēre	zakładam
ēdō	ēdidī	ēdītus	ēdēre	wydaję
perdō	perdidī	perdītus	perdēre	gubię
	(pass. pereō, ob. § 20., 4. uw.)			
prōdō	prōdidī	prōdītus	prōdēre	wydaję, zdradzam

trādō	trādidī	trādītus	tradēre	wręczam
vendō	vendidī	vendītus	vendēre	sprzedaję
crēdō	crēdidī	crēdītus	crēdēre	wierzę

2. stō	stēti	stātūrus	stāre	stoję
circūmstō	circūmstēti	-stātūrus	-stare	stoję dookoła

Composita z jednozgłoskową pierwszą częścią złożenia mają w perf. *-stīti*:

cōnstō	constīti	—	cōnstāre	zawierać się, kosztować
praestō	praestīti	praestātūrus	praestāre	przodować, przewyższać.

II. *Perfectum* -ī przy wzdłużeniu samogłoski tematowej:

3. iūvō	iūvī	iūtus	iūvare	pomagam
		(iūvātūrus)		
adiūvō	adiūvī	adiūtus	adiūvare	pomagam
		(adiūtūrus)		
4. lāvō	lāvī	lautus	lavare	myję, kąpię.

III. *Perfectum* -uī:

5. crēpō	crēpuī	crepitus	crepāre	skrzypieć
incrēpo	incrēpuī	increpītus	increpare	strofuje
6. cubō	cubuī	cubitum	cubāre	leżę
7. vētō	vētui	vētītus	vētāre	zakazuję
8. sēcō	sēcui	sectus	secāre	rznę, tnę
9. sōnō	sōnuī	(sonātūrus)	sōnāre	dźwięczeć, brzmieć.

B. Druga konjugacja.

I. Perfectum -uī:

1. arcēō	arcuī	—	arcēre	wstrzymuję
coērcēō	coērcuī	coērcītus	coērcēre	trzymam razem, poskrwiam
exercēō	exercuī	(exercitatus)	exercēre	ćwiczę
2. hābēō	hābuī	hābītus	hābēre	mam
adhībēō	adhībuī	adhībītus	adhībēre	stosuję
(ādhībēs)				
prohibēō	prohibuī	prohibītus	prohibēre	wstrzymuję
dēbēō	dēbuī	dēbītus	dēbēre	jestem winien, powinienem
(= dē-hābēō)				
praebeō	praebuī	praebītus	praebeēre	dostarczam
(= prae-habeo)				
3. mēreō	mēruī	mērītus	mērēre	zarabiam
4. mōneō	mōnuī	mōnītus	mōnēre	napominam
5. nōceō	nōcuī	nōcītus	nōcēre	szkodzę
6. plăceō	plācuī	plācītus	placēre	podobam się
7. taceō	tacuī	tacītus	tacēre	milczę
8. terreō	terruī	terrītus	terrēre	straszę
perterreō	perterrui	perterrītus	perterrēre	przestraszam
9. cāreō	cāruī	—	carēre	nie mam
10. flōreō	flōruī	—	flōrēre	kwitnę
11. ēgeō	ēguī	—	ēgēre	nie mam, po- trzebuję
12. iāceō	iācuī	—	iācēre	leżę
13. līcet	līcuit	—	līcēre	wolno
14. pārēō	pāruī	—	pārēre	ślucham, je- stem posłu- szny
appareo	apparui	(apparīturus)	apparēre	pojawiam się
(appāres)				
15. tīmeō	tīmuī	—	tīmēre	boję się
16. vāleō	valuī	(valīturus)	valēre	jestem zdrow, jestem mocny
17. tēneō	tenuī	—	tenēre	trzymam
contīneō	continui	—	continēre	trzymam razem, o- bejmuję
(cōntinēs)				
rētīneō	retinui	retentus	retinēre	zatrzymuję
sustīneō	sustinui	(sustentātus)	sustinēre	wytrzymuję
18. dōceō	dōcuī	doctus	dōcēre	uczę
19. misceō	miscui	mixtus	miscēre	mieszam
20. torreō	torruī	tostus	torrēre	suszę
21. cēnseō	cēnsui	cēnsus	cēnsēre	szacuję, mnie- mam

II. Perfectum -ēvī:

22. dēlēō	dēlēvī	dēlētus	delere	niszczę, zacieram
23. cōmpleō	complēvī	complētus	complēre	napełniam
24. flēō	flēvī	flētum	flēre	placzę
dēfleō	dēflēvī	dēflētus	dēflere	opłakuję.

III. Perfectum -ī z reduplikacją:

25. spondeō	spōpondī	spōnsus	spondēre	ślubuję
respondeō	respondī	respōnsus	respondēre	odpowiadam
26. pendeō	pēpendī	—	pendēre	wiszieć.

IV. Perfectum -ī przy wzdlużeniu samogłoski tematowej:

27. cāveō	cāvī	cautus	cāvēre	strzegę się
28. mōveō	mōvī	mōtus	mōvēre	poruszam
commōveō	commōvī	commōtus	commōvēre	poruszam, wzru- szam
(cōmmōvēs)				
29. vīdeō	vīdī	vīsus	vidēre	widzę
30. sēdeō	sēdī	sessum	sēdēre	siedzę
obsīdeō	obsēdī	obsessus	obsidēre	oblęgam.

V. Perfectum -sī:

31. augeō	auxī	auctus	augēre	pomnażam, po- większam
	(= aug-sī)			
32. indulgeō	indulsī	—	indulgēre	pobłażam
33. maneō	mānsī	mānsūrus	manēre	zostaję
34. rīdeō	rīsī	rīsūm	ridēre	śmieję się
35. suādeō	suāsī	suāsum	suadēre	radzę
persuādeō	persuāsī	persuāsum	persuadēre	namawiam, prze- konywam
36. iūbeō	iussī	iussus	iubēre	rozkazuję
37. ardeō	arsī	arsūrus	ardēre	plonę
38. haereō	haesī	haesūrus	haerēre	tkwię
39. lūceō	lūxī	—	lūcēre	świecę.

C. Czwarta konjugacja.

I. Perfectum -uī i -ivī:

1. āpēriō	apēruī	apertus	aperīre	otwieram
2. sēpēliō	sepelivī	sepultus	sepelīre	grzebię
(sēpēlis, sēpēlīt, imper. sēpēlī).				

II. Perfectum -sī:

3. hauriō	<i>hausī</i>	haustus	haurīre	czerpie
4. sentiō	sēnsī	sēnsus	sentīre	czuję
cōsentio	cōsēnsī	cōsēnsus	consentīre	zgadzam się
dissentio	dissēnsī	dissēnsus	dissentīre	nie zgadzam się, różnię się.

III. Perfectum -ī z reduplikacją (która zanikła):

5. rēpēriō	rēpperī	repertus	reperīre	znajduję
compēriō	cōmpērī	compertus	comperīre	dowiaduję się.

IV. Perfectum -ī przy wzdłużeniu samogłoski tematowej:

6. vēniō	vēnī	ventum	venīre	przychodzę
advēniō	advēnī	adventum	advenīre	przychodzę
(advēnit)	(advēnit)			
convenio	convēnī	conventum	convenīre	schodzić się (razem)
ēvēnit	ēvēnī	—	evenīre	zdarza się
invenio	invēnī	inventus	invenīre	znajduję.

D. Trzecia konjugacja.

I. Perfectum -ī bez zmiany iloczasu samogłoski tematowej:

1. ārguō	arguī	(accūsātus)	arguēre	obwiniam
2. rūō	ruī	(ruitūrus)	ruēre	rzucam się
ōbruo	ōbrūī	ōbrūtus	ōbrūēre	zarzucam, zasypuję
3. indūō	indūī	indūtus	indūēre	wdziękam
exuō	exuī	exūtus	exuēre	ściągam
4. mētuō	metuī	—	metuēre	lękam się
5. stātuō	stātuī	statūtus	statuēre	ustanawiam
cōstituō	cōstituī	cōstitutus	cōstituēre	postanawiam
6. tribuō	tribuī	tribūtus	tribuēre	udzielam
7. solvō	solvī	solūtus	solvēre	rozwiązuję
8. volvō	volvī	volūtus	volvēre	toczę
9. accendō	accendī	accēnsus	accendēre	zapalam
10. cōscendō	cōscendī	cōscēnsus	cōscendēre	wstępuję, wsia- dam (na okręt, na konia)
dēscendō	dēscendī	dēscēnsus	dēscendēre	schodzę
11. dēfendō	dēfendī	dēfēnsus	dēfendēre	bronić
12. vertō	vertī	versus	vertēre	obracam
convertō	convertī	conversus	convertēre	zwracam
animadver- tō	animadvertī	animadver- sus	animadver- tēre	zauważyc

II. Perfectum -ī ze wzdłużeniem samogłoski tematowej:

13.	āgō pérāgō cōgō (cōāgō)	ēgī perēgī cōēgī	actus peractus coactus	agēre peragēre cōgēre	pędzę, czynię wykonuję zmuszam
14.	ēmō cōēmō adīmō	ēmī coēmī ademī	emptus coemptus ademptus	ēmēre coēmēre adimēre	kupuję skupuję odbieram
15.	lēgō collīgō dellīgō dīlīgō intellēgō neglēgō	lēgī collegī delegī dīlexī intellēxī neglēxī	lēctus collectus delectus dīlectus intellectus neglēctus	legēre collīgēre dellīgēre dīlīgēre intellīgēre neglegēre	czytam zbieram wybieram kocham rozumiem zaniedbuje
16.	frangō	frēgī	fractus	frangēre	łamię
17.	relinquō	reliquī	relictus	relinquēre	zostawiam
18.	rumpō	rūpī	ruptus	rumpēre	łamię
19.	vincō	vīcī	victus	vincēre	zwyciężam
20.	fundō	fūdī	fusus	fundēre	wylewam, roz- praszam
21.	<u>cāpio</u> accipio (accīpis) dēcīpio praecipō recipō	<u>cēpī</u> accēpī dēcēpī praecēpī recēpī	captus acceptus deceptus praecceptus receptus	capēre accipēre decipēre praecipēre recipēre	biore, chwytam przyjmuję oszukuję pouczam, polecam przyjmuję
22.	fāciō (Imp. fāc, pass. fīō, fīerī, factus sum) assuefāciō (assuefācis, pass. assuefīō) afficiō (affīcis, pass. afficior) efficiō interficiō (intērficis, imper. intērfice)	fēcī assuefēcī affēcī effēcī interfēcī	factus assuefactus affectus effectus interfectus	fācēre assuefacēre afficēre efficēre interficēre	czynię przyzwyczajam zaopatruję wykonuję zabijam
23.	iāciō dēcīciō	iēcī dēcīeci	iactus deiectus	iacēre deicēre	rzucam zrzucam
24.	fūgiō effūgiō (effūgit)	fūgī effūgī (effūgit)	fūgīturus —	fugēre effūgēre	uciekam uciekam

III. Perfectum z reduplikacją:

25.	cōsistō desistō resistō	cōstitī desitī restitī	— — —	cōsistēre desistēre resistēre	staję przestaję opieram się
26.	cādo occīdo incīdo	cēcīdī occīdī incīdī	cāsūrus occāsūrus —	cādēre occidēre incidēre	padam zachodzę wpadam

27. caedō	cēcīdī	caesus	caedēre	raбіę, zabijam
occīdō	occīdī	occīsus	occīdēre	zabijam
28. pendō	pēpēndī	pensus	pendēre	(wieszam) wa- żę, liczę
29. tendō	tetēndī	tentus	tendēre	napinam
30. fallō	fēfēlli	(deceptus)	fallēre	oszukuję
		(falsus, fałszywy)		
31. pellō	pēpūli	pulsus	pellēre	pędzę
32. currō	cucūrri	cursum	currēre	biegnę
accūrro	accūrri	accursum	accurrēre	przybiegam
	(accucūrri)			
occurrō	occurri	occursum	occurrēre	biegnę naprzeciw, spotykam
succurrō	succurri	succursum	succurrēre	śpieszę z pomocą
33. parcō	pēpērci	parsurus	parcēre	oszczędzam
34. cānō	cēcīni	—	canēre	śpiewam
35. tangō	tētīgi	tactus	tangēre	dotykam
36. dīscō	dīdīci	—	discēre	uczę się
37. pōscō	popōsci	—	pōscēre	żądam
38. pāriō	pēpēri	partus	parēre	rodzę, zyskuję.

Reduplikacja odpadła w słowach:

39. scindō	scīdī	scissus	scindēre	rozdzieram
rescindō	rēscīdī	rescissus	rescindēre	niszczę, zrywam
40. tollō	sustūli	sublātus	tollēre	podnoszę.

IV. Perfectum -sī:

41. scribō	scripsi	scriptus	scribēre	piszę
describo	descripsi	descriptus	describēre	opisuję
42. sūmō	sumpsi	sumptus	sumēre	biorę
cōnsūmō	consumpsi	consumptus	consumēre	spożywam, zuży- wam
43. contemnō	contempsī	contemptus	contemnēre	gardzę
44. dīcō	dixī	dictus	dicēre	mówię
(imperat. dīc)				
praedicō	praedixī	praedictus	praedicēre	przepowiadam
(praedicō)	praedicavi	praedicatus	praedicare	ślawię)
45. dūcō	dūxī	ductus	dūcēre	prowadzę
(imperat. dūc)				
46. rēgō	rēxī	rēctus	rēgēre	kieruję
cōrrīgō	corrēxī	correctus	corrigēre	poprawiam
surgō	surrexi	surrectum	surgēre	powstaje
(zam. sub-rīgō)				
47. tēgō	tēxī	tēctus	tegēre	zakrywam
48. cingō	cinxī	cinctus	cingēre	opasuję, ota- czam

49.	iungō	iūnxī	iūnctus	iungēre	łączyć
50.	finḡō	finxī	fictus	finḡere	kształtować
51.	pingō	pinxī	piotus	pingere	malować
52.	trāhō	trāxī	tractus	trahere	ciągnąć
53.	vēhō	vēxī	vectus	vehere	wiozić
	(vēhor, vectus sum, vēhi jestem wieziony, jadę)				
54.	struō	struxī	structus	struere	budować
	ēxstruō	ēxstruxī	ēxstructus	ēxstruere	wystawiam
55.	flūō	fluxī	—	fluere	płynąć
56.	exstinguō	exstīnxī	exstīnctus	exstinguere	gaszyć
57.	vīvō	vīxī	victūrus	vivere	żyć
58.	ḡerō	ḡessī	ḡestus	ḡerere	przewodzić
59.	ūrō	ussī	ūstus	ūrere	paść
	combūro	combussī	combustus	combarere	spalać
60.	āspiciō	aspēxī	aspectus	aspicere	spoglądać
	(adspicio)				
	cōspiciō	cōspēxī	cōspectus	cōspicere	spoznaję
	(cōspicis)				
61.	figō	fixī	fixus	figere	wbijam
62.	flectō	flēxī	flexus	flectere	zginam
63.	cēdō	cēssī	cēssum	cēdere	ustępować
	accēdō	accessī	accessum	accēdere	przystępuję
	concedō	concessī	concessus	concedere	ustępować, zezwalam
	discedō	discessī	discessum	discēdere	oddalam się
64.	claudō	clausī	clausus	claudere	zamynam
	exclūdō	exclūsī	exclūsus	exclūdere	wyłączam
65.	plaudō	plausī	plausus	plaudere	klaskam
66.	dīvīdō	divīsī	divīsus	divīdere	dzielić
67.	laedō	laesi	laesus	laedere	uszkodzić
	allīdō	allisī	allīsus	allīdere	uderzam
68.	lūdō	lūsī	lusus	lūdere	bawię się
69.	ēvādō	ēvāsī	ēvāsum	ēvādere	uchodzę, wychodzę
70.	mittō	mīsī	missus	mittere	posyłam
	committo	commīsī	commisus	committēre	powierzam
	permitto	permīsī	permissus	permittēre	pozwalam
	prōmitto	prōmīsī	prōmissus	prōmittēre	obiecuję
71.	prēmō	pressī	pressus	premere	ciśnię
	ōpprimō	ōppressī	ōppressus	ōpprīmēre	uciskam.

V. Perfectum -uī:

72.	ālō	alui	altus	alere	żywić
73.	colō	cōlui	cultus	colere	pielegnuję, uprawiam
	incōlō	incolui	(incultus, nie- uprawiony)	incōlere	zamieszkuje
	ēxcōlō	excolui	excultus	excolere	wyksztalcam

74. cōnsulō	cōnsulū	cōnsultus	cōnsulēre	pytam o radę, troszczę się
75. sērō	seruī	sertus	serēre	spajam
dēsērō	dēsēruī	dēsertus	dēsērēre	opuszczam
dissērō	disseruī	—	disserēre	roztrząsam, roz- prawiam
76. rāpiō	rāpuī	raptus	rapēre	porywam
dirīpiō	dirīpuī	dirēptus	dirīpēre	rozszarpuję, łupię
(dirīpis, imperat. dirīpe)				
ērīpiō	ēripuī	ēreptus	ērīpēre	wydieram
77. incumbō	<i>incūbuī</i>	incūbitūrus	incumbēre	kładę się na czem
78. gīgnō	gēnuī	gēnītus	gīgnēre	rodzę, wydaję

VI. Perfectum -vī:

79. arcessō	arcessivī	arcessītus	arcessēre	przywołuję
80. cūpiō	cupivī	cupītus	cūpēre	pragnę
81. cernō	—	—	cernēre	wyłączam, wi- dżę
dēcerno	dēcervī	dēcētus	dēcernēre	stanowię, uchwa- lam
82. pētō	petivī	petītus	pētēre	dażę do., żądam
(zasadnicze znaczenie: staram się osiągnąć)				
83. quaerō	quaesivī	quaesītus	quaerēre	szukam, pytam
84. sērō	sēvī	sātus	serēre	sieję, sadzę
cōnsērō	consēvī	cōnsītus	conserēre	zasadzam
85. sīnō	sivī	sītus	sīnēre	pozwalam
dēsīnō	desīvī	desītus	desinēre	przestaję
pōnō	pōsuī	pōsītus	pōnēre	kładę
(powstało z pō-sīnō)				
impōnō	impōsuī	impōsītus	imponēre	wkładam na coś
86. spernō	sprēvī	sprētus	spernēre	gardżę
87. sternō	strāvī	strātus	sternēre	ślać, ściele
88. crēscō	crēvī	—	crēscēre	rosnę
89. nōscō	nōvī	—	nōscēre	poznaję
		(nōtus, znany)		
Ignōscō	Ignōvī	(ignōtus, nie- znany)	Ignōscēre	przebaczam
cōgnōscō	cōgnōvī	cōgnītus	cōgnōscēre	poznaję

E. Dēpōnentia.

1. Pierwsza konjugacja.

hortor hortātus sum hortārī wzywam.
Wszystkie dēpōnentia pierwszej konjugacji są regularne.

2. Druga konjugacja.

a) regularne:

1. polliceor	pollicitus sum	polliceri	obiecuję
2. tueor	(tutatus sum)	tueri	ochraniam
intueor	(aspexi)	intueri	patrzę
3. vereor	veritus sum	vereri	lękam się

b) nieregularne:

4. reor	ratatus sum	rereri	mniemam
	(ratatus, -a, -um)	mniemajac)	
5. videor	visus sum	videri	zdam się
6. fateor	fassus sum	fateri	wyznam
confiteor	confessus sum	confiteri	wyznam, przyznam.

3. Czwarta konjugacja.

a) regularne:

1. blandior	blanditus sum	blandiri	pochlebiam
2. largior	largitus sum	largiri	szczodrze dam, obdarzam
3. mentior	mentitus sum	mentiri	kłamię
4. potior	potitus sum	potiri	opanowuję
5. sortior	sortitus sum	sortiri	losuję

b) nieregularne:

6. experior	expertus sum	experiri	próbuję, doświadczam
7. ordior	orsus sum	ordiri	zaczynam
8. metior	mensus sum	metiri	mierzę
9. assentior	assensus sum	assentiri	przyznam, zgadzam się.

4. Trzecia konjugacja.

1. loquor	locutus sum	loqui	mówię
2. sequor	secutus sum	sequi	idę za kim, towarzyszę
asssequor	assecutus sum	asssequi	osiagam
consequor	consecutus sum	consequi	dochodzę do celu, dościgam, osiagam
3. fungor	functus sum	fungi	spełniam, wykonuję
4. queror	questus sum	queri	żałę się
5. fruor	(usus sum)	frui	korzystam z czego
6. amplector	amplexus sum	amplecti	obejmuję
complector	complexus sum	complecti	obejmuje, ściskam
7. labor	lapsus sum	labi	zsuwam się, spadam

8. ūtor	ūsus sum	ūtī	używam
9. adīpīscor	adeptus sum	adīpīscī	osiągam
10. irāscor	— (irātus, zagniewany)	irāscī	gniewam się
11. nancīscor	{ nactus sum nactus sum }	nancīscī	dostępuję czego
12. nāscor	nātus sum	nāscī	rodzę się
13. nītor	nīsus lub nīxus sum	nītī	opieram się na czem
14. oblīvīscor	oblītus sum	oblīvīscī	zapominam
15. prōfīcīscor	profectus sum	prōfīcīscī	wyruszam
16. mōrior	mōrtuus sum	mōrī	umieram
17. ōrior *)	ortus sum (oritūrus)	orīrī	powstaję
18. aggrēdiōr congrēdiōr	aggressus sum congressus sum	aggrēdī cōngrēdī	uderzam na kogo schodzić się, potykać się
ēgrēdiōr	ēgressus sum	ēgrēdī	wychodzę
19. pātior	passus sum	pātī	znoszę (cierpliwie).

audere
gaudere

soles - nam wyera

*) ōrior odmienia się podług III konjugacji; tylko *inf. praes.* tworzy podług IV konjugacji, a *coniunct. imperf.* podług III albo IV konjugacji, a więc: ōrior, ōrēris, ōrītur, ōrimur, ōrīmīni, ōriuntur, ōrēre, ale: orīrī i ōrērer albo ōrīrer.

SŁOWNICZEK DO LEKCYJ ŁACIŃSKICH.

(Cyfry arabskie, opatrzone cyfrą rzymską II, oznaczają ustępy drugiej części podręcznika, w których po raz pierwszy pojawia się nowy wyraz, lub nowe znaczenie znanego wyrazu; cyfrą rzymską I oznaczono wyrazy lub znaczenia wyrazów, znane już z pierwszej części podręcznika, a zastosowane ponownie w drugiej).

A

<i>a</i> (<i>ab</i>) od (I.)	doprowadzam, nakładam (I.)	spokój umysłu, obojętność (II. 15.); <i>aequa condicio</i> korzystny warunek (II. 60.)
<i>abeo</i> odchodzę (II. 60.)	<i>adduco habenas</i> ściagam lejce (II. 77.)	<i>aerarium</i> skarb (II. 61.)
<i>aberro</i> zabłąkać się (I.)	<i>adeo</i> (przysł.) do tego stania, tak dalece (II. 54.)	<i>aes</i> spiż (II. 28.)
<i>abhorreo</i> mam wstręt, różnię się, nie zgadzam się (II. 79.)	<i>adeo</i> (czas.)	<i>aestas</i> lato (I.)
<i>abluo</i> obmywam (II. 24.)	<i>aliquem, ad aliquem, in aliquid</i> przystępuję do..., udaję się do..., wkraczam (II. 57.)	<i>aetas</i> wiek życia, czas (I.)
<i>absens</i> nieobecny (II. 81.)	<i>adhuc</i> dotychczas (II. 80.)	<i>affero</i> przynoszę, donoszę (II. 52.)
<i>absum</i> jestem nieobecny, oddalony (I.), stronię od... (II. 1.)	<i>aditus</i> wejście (I.)	<i>afficio</i> nabawiam, przejmuję (II. 8.); narażam, nadwierżam (II. 12.)
<i>ac</i> = <i>atque</i> (II. 43.)	<i>adiumentum</i> pomoc (II. 2.)	<i>sic, eo modo afficio</i> doznaję takiego wrażenia (II. 8.); <i>afficio poenā</i> wymierzam karę (II. 22.); <i>afficio damno</i> narażam na straty (II. 56.)
<i>accedo</i> przystępuję, przybywam (I.)	<i>adiuvo</i> wspieram, pomagam (II. 16.)	<i>ager</i> rola, posiadłość, kraj (I.)
<i>accedo ad honores</i> obejmuję urzędy	<i>administro</i> rządzę, zarządzam (I.)	<i>aggredior</i> przystępuję, uderzam (II. 46.)
<i>accendo</i> zapalam (II. 31.)	<i>admiratio</i> podziw (II. 18.)	<i>ago</i> pędzę, prowadzę, czynię (I.)
<i>accidit</i> zdarza się (II. 22.)	<i>adpropinquo</i> zbliżam się (I.)	<i>ago gratias</i> dziękuję (I.); <i>ago de aliqua re cum aliquo</i> układam się z kim o co (II. 59.)
<i>accipio</i> przyjmuję, otrzymuję (II. 7.)	<i>adsum</i> jestem obecny, przychodzę, pomagam (I.)	<i>alacer</i> ochoczy (I.)
<i>accommodo</i> przykładam, przystosowuję (II. 7.)	<i>adulescens</i> młodzieniec (II. 14.)	<i>albus</i> biały (I.)
<i>accurro</i> przybiegam (II. 47.)	<i>adventus</i> przybycie (I.)	<i>aliquamdiu</i> przez pewien czas (II. 70.)
<i>accuso</i> oskarżam (I.)	<i>aedes, -ium</i> (plur.) dom (I.)	<i>aliquando</i> raz, kiedyś (I.)
<i>acer</i> ostry, bystry, dotkliwy, namiętny, zawzięty (I.)	<i>aedificium</i> budynek (I.)	<i>aliquis</i> ktoś (II. 19.)
<i>acies</i> ostrze, szyszek bojowy (I.)	<i>aedifico</i> buduję (I.)	<i>aliqui, aliqua, aliquod</i> któryś, jakiś (II. 19.)
<i>acus</i> igła (II. 74.)	<i>aedilis</i> edyl (II. 65.)	
<i>acutus</i> ostry (I.)	<i>aequalis</i> równy, rówieśnik (II. 6.)	
<i>ad do, ku, przy</i> (I.)	<i>aequor</i> powierzchnia morza, morze (II. 27.)	
<i>adduco</i> przyprowadzam,	<i>aequus</i> równy (II. 15.)	
	<i>aequus campus</i> równina (II. 51.); <i>aequus animus</i>	

alius inny (II. 10.)

alius... atque inny... niż (II. 10.); *alii... alii...* jedni... drudzy (II. 28.)

allido uderzam (II. 77.)

alligo przywiązuję (II. 19.)

alo żywie, utrzymuję, pielęgnuję (II. 37.)

alter drugi, jeden z dwóch (I.)

alter... alter jeden... drugi (I.)

altus wysoki, głęboki (I.)

ambulo przechadzam się (I.)

amicus przyjaciel (I.)

amnis rzeka (II. 30.)

amo kocham (I.)

amoenitas przyjemność,

urok (II. 45.)

amor miłość (I.)

amplus obszerny, wielki, wspaniały (I.)

amplius dalej, więcej (I.)

angulus kąt, zakątek (II. 75.)

anima oddech, dusza (II. 48.)

animadverto uważam, spostrzegam (I.)

animal stworzenie, zwierzę (I.)

animus duch, umysł, serce (I.); ochota, odwaga, zapal (II. 57.)

annus rok (I.)

annuus roczny, rok trwający (II. 61.)

ante przed (I.)

ante = *antea* (II. 49.)

antea przedtem (II. 38.)

antiquus starożytny (I.)

antrum jaskinia (I.)

aper dzik (II. 46.)

aperio otwieram (II. 71.)

appareo pojawia się, okazuję się (I.)

appello (-are) zagadnąć, nazywam (I.)

applico przybliżam, przystawiam (II. 49.)

applico me przystosowuję się, przypieram (II. 30.)

apud u, przy (I.)

aqua woda (I.)

aquae kąpiele (II. 73.)

ara ołtarz (I.)

arbitrium zdanie, wola (I.)

arbitror mniemam, sędzę (II. 42.)

arbor drzewo (II. 3.)

arceo wstrzymuję (I.)

arcesso wzywam (II. 79.)

ardenter gorąco (II. 40.)

ardeo płonę, palam (II. 71.)

ardor zapal (I.)

arduus stromy (II. 30.)

arguo dowodzę, obwiniam (II. 72.)

arma (-orum) broń, oręż (I.)

armatus uzbrojony (I.)

armamentum trzoda (I.)

armilla naramiennik (II. 33.)

ars sztuka, zręczność, mistrzostwo (I.), środek, przymiot (II. 9.)

ars musica muzyka (I.)

artifex mistrz (I.)

artificium sztuka, dzieło sztuki (II. 2.)

arx zamek (I.)

aspectus wejrzenie, widok (II. 44.)

aspergo skrapiam, posypuję (II. 32.)

aspernor gardzę (II. 48.)

aspicio spoglądam, patrzę (II. 7.)

assentior zgadzam się (II. 81.)

assequor osiagam (II. 43.)

astutus chytry, przebiegły (II. 49.)

at ależ, ale, a (I.)

ater czarny (I.)

atque i, a (I.)

atrium czarna izba, atrjum (II. 7.)

atrocitas srogość (II. 56.)

atrociter srodze, zawzięcie (II. 37.)

atrox srogi, groźny (I.)

attonitus zdumiony (I.)

auctor sprawca (I.)

auctoritas powaga, znaczenie (I.)

audeo mam odwagę, śmiem (II. 48.)

audio słucham, słyszę (I.)

aufero unoszę, zabieram (II. 51.)

aureus złoty (I.)

auriga woźnica (II. 76.)

auris ucho (I.)

aurum złoto (I.)

aut albo (I.)

autem zaś, a, ale (I.)

auxilium pomoc (I.)

avaritia chciwość (I.)

axis oś (II. 77.)

B

barbarus barbarzyniec (I.)

beatus szczęśliwy (I.)

bellicus wojenny (I.)

bellum wojna (I.)

bene dobrze (I.)

benevolus przychylny, łaskawy (II. 34.)

benigne łaskawie, życzliwie, uprzejmie (II. 37.)

bestia zwierzę (I.)

biennium przeciąg dwóch lat, dwulecie (II. 65.)

biremis dwurzędowiec (I.)

blandior pochlebiam (II. 47.)

bonum (rzecz.) dobro, szczęście (II. 20.)

bonus dobry, zacny (I.)

bos wół (krowa) (II. 26.)

brevis krótki (I.)

C

caecitas ślepotą (II. 66.)

caedes rzeź, morderstwo (I.)

caedo zabijam, morduję (II. 54.)

caelum niebo, klimat (I.)

claceus trzewik (II. 74.)

Calendae (lub *Kalendae*) Kalendaria (pierwszy dzień miesiąca) (II. 43.)

campus pole (I.)

Campus (Martius) pole marsowe (I.)

cancer rak (II. 4.)

capio chwytam, biorę (II. 8.), zajmuję, zdobywam

(II. 9.) obejmuję, mieszczę (II. 41.) <i>capio voluptatem</i> (II. 9.), <i>gaudium</i> (II. 8.), <i>molestiam</i> (II. 39.) <i>ex...</i> doznają rozkoszy, radości, przykrości z powodu...	<i>ceruo</i> spostrzegam, widzę (II. 48.) <i>certamen</i> walka, spór (II. 55.) <i>certe</i> pewnie, przynajmniej (I.) <i>certus</i> pewny, niezawodny, stały (II. 48.) <i>ceteri</i> wszyscy inni (I.) <i>ceterum</i> zresztą (II. 37.) <i>cibus</i> pokarm, potrawa (I.) <i>cingo</i> otaczam (II. 2.) <i>cinis</i> popiół (II. 29.) <i>circulus</i> kółko (II. 80.) <i>circundo</i> otaczam (II. 67.) <i>circumceo</i> obchodzę (II. 58.) <i>circumveho</i> obwożę dokoła <i>circumvehor</i> objeżdżam dokoła (II. 77.) <i>circumvenio</i> otaczam (II. 57.) <i>circus</i> cyrk (II. 74.) <i>cito</i> śpiesznie, szybko, wnet, wcześniej (II. 40.) <i>civis</i> obywatel, rodak (I.) <i>civitas</i> obywatele, państwo (I.) <i>clades</i> klęska (I.) <i>clamo</i> wołam (II. 15.) <i>clamor</i> krzyk, okrzyk (I.) <i>clarus</i> jasny, wyraźny, sławny (I.) <i>claudo</i> zamykam (II. 76.) <i>coëmo</i> zakupuję (II. 73.) <i>coepti</i> zacząłem (II. 59.) <i>coërceo</i> powściągam, poskrwiam (I.) <i>cogito</i> myślę (II. 59.) <i>cognomen</i> przydomek (I.) <i>cognosco</i> poznaję (II. 79.) <i>cogo</i> ściagam, gromadzę, zmuszam (II. 60.) <i>cohibeo</i> poskrwiam (I.) <i>cohors</i> kohorta (II. 64.) <i>colligo, -are</i> zbierać (II. 56.) <i>colligo, -ere</i> zbieram, gromadzę, pozyskuję (II. 65.) <i>collis</i> pagórek, wzgórze (II. 29.)	<i>colloco</i> umieszczam (I.) <i>colo</i> uprawiam (II. 3.); czezę (II. 14.) <i>color</i> barwa (II. 76.) <i>comburo</i> spalam (II. 76.) <i>comes</i> towarzysz (I.) <i>comitor</i> towarzyszę (II. 42.) <i>committo</i> powierzam (I.) <i>committo pugnam</i> staczam bitwę (I.); <i>committo me itineri</i> puszczam się w drogę (II. 14.) <i>commoditas</i> wygoda (II. 78.) <i>commodum</i> korzyść (I.) <i>commoveo</i> poruszam, wzruszam, nakłaniam (II. 70.) <i>communis</i> wspólny, powszechny (II. 20.) <i>comparo</i> przygotowuję, gromadzę, zyskuję (II. 24.) <i>compedes</i> kajdany (II. 29.) <i>comperio</i> dowiaduję się (II. 71.) <i>complector</i> obejmuję, mieszczę (II. 44.) <i>compleo</i> napełniam (II. 2.) <i>complures</i> wiele razem, nie-mało (II. 34.) <i>comprimo</i> ściskam, wstrzymuję (II. 77.) <i>concedo</i> zezwalam, godzę się (II. 79.) <i>concilio</i> jednam, pozyskuję (I.) <i>concilium</i> zgromadzenie (II. 5.) <i>condicio</i> warunek (II. 15.) <i>condo</i> zakładam, buduję (II. 67.) <i>confero</i> znoszę (II. 51.) <i>me confero</i> udaję się (II. 51.); <i>signa confero</i> (zwieram sztandary) staczam bój (II. 51.) <i>confido</i> ufam (II. 49.) <i>confodio</i> skłuć (II. 58.) <i>congregior</i> schodzę się, spotykam się, ścieram się (w boju) (II. 52.)
--	--	--

conor usiłuję (II. 40.)
conscendo (*navem, equum*)
 wsiadam (na okręt, na konna) (I.)
consequor następuję, dosięgam (II. 76.)
consero zasadzam (II. 79.)
conservator zbawca (II. 75.)
conservo zachowuję, utrzymuję, ocalam (II. 37.)
consilium rada, zamiar, plan, rozważa (I.)
conspicio spostrzegam (II. 8.)
constantia stałość (I.)
constituo ustanawiam, postanawiam, wyznaczam, zarządzam (I.)
consto stoję razem, kosztuję, składam się
constat jest ustalone, jest wiadomo (II. 67.)
consuetudo przyzwyczajenie, zwyczaj (II. 11.); obcowanie, stosunek towarzyski (II. 71.)
consul konsul (II. 50.)
consulatus urząd konsula, konsulat (II. 67.)
consulo *alicui* staram się o kogoś (o coś) (II. 78.)
consumo używam, obracam na... (II. 6.)
contemno gardzę, lekceważę (II. 56.)
contentio wysiłek, walka, spór (II. 33.)
contineo obejmuję, zawieram, ograniczam, mieszczę (II. 64.)
contio zebranie, zgromadzenie (I.)
contra przeciw, wbrew (II. 50.)
contraho ściągam (II. 74.)
contumelia obelga (II. 15.)
contumeliose obelżywie (II. 81.)
conveho zwożę (II. 28.)
convenio schodzić się (II. 5.)
conviva biesiadnik (II. 79.)
convivium uczta, biesiada (II. 1.)

copia zapas, mnogość, ilość (I.); możność, sposobność (II. 11.)
copiae (*plur.*) wojsko (II. 33.)
cornu róg (I.); skrzydło (szyku bojowego) (II. 54.)
corona wieniec (I.)
corpus ciało (I.)
corrigo prostuję, poprawiam (II. 75.)
corrodo przegryzam (II. 47.)
cotidianus codzienny (II. 32.)
eras jutro (I.)
credo wierzę (II. 21.)
cremo palę (I.)
creo stwarzam (I.); wybieram (II. 61.)
cresco rosnę (II. 79.)
crucio dręcę (II. 24.)
cubiculum sypialnia, pokój (II. 12.)
cubo leżę (II. 68.)
cultus cześć, kult (II. 2.)
cum (spójnik) gdy, skoro (I.); ilekroć (II. 7.); ponieważ (II. 38.)
cum praesertim zwłaszcza (II. 50.)
cum (przym.) z (I.)
eupiditas ochota, żądza (II. 23.)
cupio pragnę (II. 7.)
cupressus cyprys (I.)
cur? dlaczego, czemu? (I.)
cura troskliwość, troska (I.)
curia miejsce narad senatu, ratusz, kurja (I.)
curo pielęgnuję, troszczę się, staram się (I.)
curro biegam, biegnę (II. 31.)
currus wóz (I.)
custodio strzegę, pilnuję (I.)
custos stróż, opiekun (I.), opiekunka (II. 31.)

D

damnum utrata, strata, szkoda (II. 56.)

de z, o (I.)
dea bogini (I.)
debeo powinieniem, winieniem, zawdzięczam (I.)
dedeco ustępuję, odchodzę (I.)
decerno postanawiam
decipio oszukuję, tumanię (II. 73.)
declaro objawiam, oświadczam (II. 76.)
decorus przyzwoity, piękny (II. 54.)
decus ozdoba, cześć, sława (II. 59.)
dedecus hańba, sromota (II. 42.)
deduco odprowadzam, sprowadzam, zaprowadzam (I.)
defero zanoszę, powierzam, oddaję (II. 58.)
defigo wbijam, wlepiam (II. 76.)
deicio zrzucam, strącam (II. 55.)
deinde potem, następnie (I.)
delectatio uciecha, zabawa, rozkosz (II. 81.)
delecto raduję, bawię, zachwycam (I.)
deleo zacieram, niszczyć (I.)
delibero naradzam się, rozważam (I.)
deligo wybieram (II. 3.)
delubrum świątynia, przybytek (II. 34.)
demigro przenoszę się (I.)
demitto spuszczam (II. 76.)
denique nakoniec, wreszcie (I.)
dens ząb (II. 31.)
deploro opłakuję (II. 17.)
descendo zstępuję, schodzę (I.)
describo opisuję, kreślę, rysuję (II. 75.)
desero opuszczam, zaniechać (II. 78.)
desiderium tęsknota, pragnienie (I.)

desisto odstępuję, przestaje (II. 54.)
despero tracę nadzieję (II. 49.)
desum brakuje, niema mnie (I.)
delestabilis wstrętny, ohydny (II. 59.)
detorqueo odkręcam, odwracam, odwalam (II. 13.)
deus bóg (I.)
devoro pożeram (I.)
dexter prawy (II. 54.)
dico mówię, nazywam (I.)
dico dictatorem mianuję dyktatora (II. 61.)
dictator dyktator (II. 61.)
dies dzień (II. 6.)
difficilis trudny (II. 34.)
diffido nie ufam (II. 49.)
dignitas godność (I.)
dignus godzien, wart (I.)
dilacero rozszarpuję (I.)
diligens pilny (I.)
diligenter pilnie (I.)
diligentia zapobiegliwość, dbałość, pilność (II. 67.)
diligo kocham (II. 73.)
dirigo kieruję (II. 19.)
diripio łupię (II. 78.)
discedo odstępuję, odchodzę, odjeżdżam (I.)
disciplina karność (I.)
disco uczę się (II. 11.)
discumbo układam się (II. 79.)
disiungo rozłączam, rozdzielam (II. 35.)
dispensator zarządca (II. 68.)
disputatio rozprawa (II. 80.)
dissentio różnię się (II. 71.)
dissero rozprawiam (II. 11.)
dū długo (I.)
dives bogaty (II. 25.)
divido dzielę (I.)
divitiae bogactwo (I.)
do daję (I.)
doceo uczę, pouczam (I.)
doctrina nauka (I.)
doctus uczony (I.)
dolor ból (I.)

dolus podstęp (II. 16.)
domicilium mieszkanie (I.)
domina pani (I.)
dominus pan (I.)
domus dom (II. 5.)
dono obdarzam, darowuję (I.)
donum dar (I.)
dormio śpię (II. 68.)
dorsum grzbiet (II. 46.)
dubito waham się, wątpię (II. 13.)
duco wiodę, prowadzę (I.)
duco uxorem pojmuję za żonę (II. 13.)
dulcis słodki (II. 30.)
dum kiedy, gdy (I.); dopóki, aż (II. 55.)
dummodo byleby (II. 16.)
durus twardy (II. 29.)
dux wódz (II. 53.)

E

e, ex z (I.)
edo wydaję (II. 67.)
edo exemplum daję przykład (II. 67.)
édūco, -āre wychowuję (I.)
edūco, -ēre wyprowadzam (II. 38.)
effero wynoszę, unoszę (II. 77.)
efficax skuteczny (II. 9.)
efficio dokonywam, wykonywam (II. 14.)
effugio uchodzę, uciekam, unikam (II. 29.)
effulgeo rozbłysnąć (II. 70.)
effundo wylewam (I.)
effundor wylewam się, wypływam, napływam (II. 36.)
egeo nie mam, potrzebuję (II. 30.)
ego ja (I.)
egredior wychodzę (II. 51.)
egregius wyborny (I.)
ehen! ach! (II. 24.)
eicio wyrzucam (II. 66.)
elloquentia wymowa (II. 10.)
emo kupuję (II. 36.)
en oto (I.)

enim bowiem (I.)
eo, ire idę (II. 57.)
epistula list (I.)
eques jeździec (I.)
equidem (ja) doprawdy (II. 3.)
equus koń (I.)
eripio wydzieram, wybawiam (II. 58.)
error błąd (II. 75.)
erudio uczę, kształcę (II. 65.)
eruditus wykształcony (II. 72.)
et i, a (I.)
et... et i... i; nie tylko, lecz także (II. 5.)
etiam także, jeszcze (I.)
etiāsi chociaż (II. 16.)
etiātm jeszcze (wtedy) (II. 44.)
evado wychodzę, uchodzę (II. 33.)
evenit zdarza się (II. 40.)
evolo wylatuję, wybiegam, uchodzę (I.)
exanimo pozbawiam duszy, temu (II. 77.)
excido wypadam (II. 20.)
excipio przyjmuję, podejmuję (II. 8.)
excito budzę, pobudzam, podniecam, wzniecam (I.)
excolo kształcę, wykształcam (I.)
excutio wyrzucam (II. 77.)
exemplum przykład, wzór (I.)
exeo wychodzę (II. 57.)
exercitatio ćwiczenie (II. 12.)
exercitus wojsko (I.)
exiguus szczupły, mały (I.)
eximius nadzwyczajny (I.)
existimo mniemam, sądzę (II. 21.)
expedio wydobywam (I.)
experior doświadczam, próbuję (II. 80.)
expleo wypełniam (I.)
expleo annum kończę rok (II. 14.)

explico rozwijam (II. 19.)
exploro badam (I.)
expugno zdobywam (II. 9.)
exsilium wygnanie (II. 61.)
exsisto występuję, powstaje (II. 75.)
exspecto oczekuję (I.)
extinguo gaszę, niszczę (I.)
extinguor gasnę, ginę (I.)
extruo wystawiam, wybudować (I.)
exsul wygnaniec (I.)
extra (z acc.) za (I.)
extraho wyciągam (I.)
exuo zwlec (II. 72.)
exuo consuetudinem zaniechać przyzwyczajenia (II. 72.)

F

fabula opowieść, bajka (I.)
facile łatwo (I.)
facilis łatwy (I.)
facio czynię, robię (II. 17.)
facio iter odbywam podróż (II. 73.); *facio impetum* uderzam (II. 58.); *facio castra* rozbijam obóz (II. 53.); *facio pacem* zawieram pokój (II. 59.)
fagus buk
fallo oszukuję, zawodzę (II. 74.)
falsus mylny, zmyślony (II. 81.)
fama wieść (I.); rozgłos, sława (II. 37.)
fames głód (II. 24.)
familia rodzina (I.)
familiaris domowy, znajomy, przyjaciel (II. 50.)
fateor wyznaję (II. 80.)
fatigo nużę, męczę (I.)
febris gorączka, febra (II. 69.)
felix szczęśliwy (I.)
fenestra okno (II. 7.)
fere prawie (II. 6.)
fero niosę, prowadzę, znoszę, wytrzymuję (II. 50.)
fero arma contra aliquem (niosę oręż) uderzam zbrojnie (II. 50.); *fero audibus aliquem* unoszę

się w pochwałach nad kim (II. 50.); *fero victoriam* odnoszę zwycięstwo (II. 51.) *fero moleste* przykro odczuwam, przykro mi (II. 52.)
ferocitas dzikość, srogość (I.)
ferox dziki, srogi (I.)
ferrum żelazo (II. 25.)
fertilis urodzajny (I.)
ferus dziki (I.)
fessus znużony (I.)
festus świąteczny (II. 6.)
dies festus święto (II. 6.)
fidelis wierny (II. 49.)
fides wierność, twiara (I.)
fido ufam (II. 49.)
fidus wierny (I.)
filia córka (I.)
filius syn (I.)
filum nitka (II. 19.)
figo wyobrażam, zmyślam (II. 24.)
figo animo wyobrażam sobie (w duszy) (II. 24.)
finis granica, koniec, kres (II. 31.)
fio staję się, powstaję, zostaję (II. 53.)
firmiter wzmacniam, umacniam (I.)
flecto zginać, obracam, kieruję (II. 77.)
floreo kwitnę, jestem szczęśliwy (II. 16.)
flos kwiat (I.)
flumen rzeka (I.)
focus ognisko (II. 7.)
foedus (-a, -um) brzydki (I.)
fons źródło (II. 50.)
forensis odbywający się na rynku, publiczny (II. 70.)
foris drzwi (II. 68.)
formosus kształtny, ładny (II. 3.)
forte przypadkiem (I.)
fortis mężny (I.)
fortuna los, szczęście (I.)
forum rynek (I.)
fovea dół (II. 49.)
frango łamię, rozbijam (I.)
frater brat (I.)

frenum wędzidło (II. 46.)
frequens rojny, liczny (I.)
fructus owoc (II. 3.)
fruges, -um plony (I.)
frumentum zboże (I.)
fruor aliquā re korzystam z czegoś (II. 81.)
frustra napróżno (I.)
fuga ucieczka (II. 52.)
fugio uciekam (II. 54.)
fulgeo błyszczę (II. 24.)
fumus dym (II. 7.)
fungor (aliquā re) sprawuję, załatwiam (II. 73.)
funis lina (II. 76.)
funus pogrzeb (I.)
furor szal (II. 76.)

G

gaudeo cieszę się (II. 48.)
gaudium radość (I.)
gens ród, lud (I.)
genus rodzaj, ród (I.)
gero niosę, czynię, wykonuję (I.)
gero rem dokonywam czynu, dzieła (II. 16.); *gero bellum* prowadzę wojnę (I.); *gero consulum* piastuję urząd konsula (II. 67.); *gero me* postępuję, zachowuję się (II. 14.)
gigno rodzę (II. 78.)
gladius miecz (II. 13.)
glomus kłębek (II. 19.)
gloria sława (I.)
gramineus z trawy (zrobienny) (II. 58.)
gratia łaska, przychylność, wdzięczność (I.)
gratias ago ob. ago
gratulor winszuję (II. 41.)
gratus miły, wdzięczny (I.)
gravis ciężki, przykry (I.)
gravitas powaga (II. 69.)
gressus krok (II. 4.)
grex trzoda (II. 31.)
guberno rządę (I.)

H

habena cugle, lejce (II. 77.)
habeo mam, uważam za co (II. 32.)

<i>habito</i> mieszkam, zamieszkuję (I.)	<i>imago</i> obraz, wizerunek (I.)	<i>indignus</i> niegodny (II. 34.)
<i>habitus</i> wygląd, postać, ubiór (II. 69.)	<i>imitor</i> naśladowcę (II. 78.)	<i>indulgeo</i> pobłażam, dogadzam (II. 70.)
<i>haereo</i> tkwię, lgnę, stoję (II. 70.)	<i>immortalis</i> nieśmiertelny (I.)	<i>ineo</i> wchodzę (II. 58.)
<i>haurio</i> czerpię (II. 71.)	<i>impar</i> nierówny (I.)	<i>ineo iter</i> ruszam w drogę (II. 58.)
<i>heu!</i> ach! (I.)	<i>impar sum</i> nie mogę sprostać (II. 46.)	<i>inferi</i> podziemni, mieszkający podziemia (I.)
<i>hic, haec, hoc</i> ten mój, ten nasz, ten obecny, ten dzisiejszy (II. 15.)	<i>impedio</i> przeszkadzam (I.)	<i>infero</i> wnoszę (II. 51.)
<i>hic</i> (przysł.) tutaj (I.)	<i>imperator</i> wódz naczelny (I.); cesarz (II. 63.)	<i>infero terrorem</i> budzę przerażenie, rzucam popłoch (II. 51.); <i>me infero</i> kroczę, wpadam, rzucam się (II. 54.); <i>infero bellum</i> wydaję wojnę (II. 51.)
<i>hiems</i> zima (I.)	<i>imperium</i> rozkaz, władza (I.); dowództwo na wojnie (II. 9.); państwo (II. 31.)	<i>infra</i> poniżej (I.)
<i>hircus</i> kozieł (II. 49.)	<i>impero</i> rozkazuję, polecam (I.)	<i>ingenium</i> zdolność, rozum, talent, usposobienie (II. 10.)
<i>hodie</i> dzisiaj (I.)	<i>impetro</i> osiagam (II. 43.)	<i>ingens</i> ogromny (I.)
<i>homo</i> człowiek (I.)	<i>impetus</i> pęd, napad, zapal (I.)	<i>ingredior</i> wchodzę (II. 46.)
<i>honesto</i> czczę, zdobię (II. 78.)	<i>impius</i> bezbożny (I.)	<i>iter, viam ingredior</i> wchodzę na drogę, ruszam w drogę (II. 46.)
<i>honor</i> zaszczyt, cześć (I.); zaszczytny urząd (II. 10.)	<i>impleo</i> napełniam (II. 15.)	<i>inimicus</i> nieprzyjaciół, przeciwnik (II. 66.)
<i>hora</i> godzina (II. 44.)	<i>imploro</i> błagam (I.)	<i>initio</i> z początku (I.)
<i>hortus</i> ogród (I.)	<i>imprimis</i> przedewszystkiem (I.)	<i>iniuria</i> niesłuszność, krzywda (II. 25.)
<i>hospitium</i> gościnność, gościna (I.)	<i>improbis</i> niegodziwy (I.)	<i>innitor</i> wspieram się (II. 49.)
<i>hostia</i> bydlę ofiarne (II. 31.)	<i>improvis</i> niespodziewany (II. 33.)	<i>inops</i> bezsilny, biedny, nędzarz (II. 25.)
<i>hostis</i> nieprzyjaciół, wróg (I.)	<i>in</i> w, na, do (I.)	<i>inquam</i> rzeknę (II. 45.)
<i>humanitas</i> ludzkość, układność, wykształcenie (II. 73.)	<i>inanis</i> pusty, czczy (II. 72.)	<i>inquit</i> rzekł (I.)
<i>humanus</i> ludzki (I.)	<i>incaute</i> nieostrożnie (II. 77.)	<i>insidiae</i> zasadzka, podstęp (I.)
<i>humilis</i> niski (II. 34.)	<i>incedo</i> kroczę (II. 4.)	<i>insignis</i> wybitny, znakomity (I.)
<i>humo</i> grzebię (I.)	<i>incertus</i> niepewny (II. 48.)	<i>insipiens</i> nierozumny (II. 77.)
<i>humus</i> ziemia, grunt (II. 2.)	<i>res incerta</i> niepewne położenie, niebezpieczeństwo (II. 48.)	<i>inspicio</i> przyglądam się (II. 8.)
I		<i>instituo</i> ustanawiam, przedsięwzię, zaczynam (II. 44.)
		<i>instituto iter</i> wybieram się w drogę (I.)
<i>iaceo</i> leżę (I.)	<i>incido</i> wpadam (II. 47.)	<i>insula</i> wyspa (I.)
<i>iam</i> już, teraz już (I.)	<i>incito</i> popędzam, pobudzam, podniecam, zachęcam (I.)	<i>intellego</i> rozumiem (II. 23.)
<i>ianua</i> drzwi (wchodowe) (I.)	<i>incola</i> mieszkaniec (I.)	<i>intendo</i> napinam, rozpinam (II. 17.)
<i>ibi</i> tam (I.)	<i>incolo</i> zamieszkuję (II. 36.)	
<i>idem</i> (éadem, idem) ten sam (II. 9.)	<i>incredibilis</i> niepodobny do wiary, nadzwyczajny (I.)	
<i>ignis</i> ogień (II. 25.)	<i>increpo</i> skrzypieć, strofuję (II. 68.)	
<i>ignoro</i> nie znam, nie wiem (I.)	<i>incumbo ad...</i> przykładam się do..., staram się o... (II. 78.)	
<i>ignotus</i> nieznan (I.)	<i>inde</i> stąd (I.)	
<i>ille</i> tamten, ten znany, ów (II. 16.)	<i>indico</i> (-are) wskazuje, zdradza (II. 81.)	
<i>illustro</i> oświecam, wsławiam (I.)		

inter (z *acc.*) między, wśród (I.)

interdico wykluczam
interdico aqua et igni (wykluczam od wody i ognia) wypędzam z kraju (II. 66.)

interdum niekiedy (I.)

interea tymczasem (II. 18.)

intereo ginę (II. 57.)

interficio zabijam (II. 9.)

interrogo pytam (I.)

intersum uczestniczę, biorę udział (II. 22.)

intervallum odstęp, odległość (II. 77.)

intro wchodzę (I.)

intueor przyglądam się, oglądam (II. 40.)

intus wewnątrz (II. 19.)

inundo zalewam (II. 36.)

invehor wjeżdżam (II. 77.)

invenio znajduję, zastaję (II. 19.)

invidia zazdrość (II. 23.)

invito zapraszam (I.)

invitus niechętny (II. 5.)

involvere zawijam

involvo me (*involvor*)
litteris zatapiam się w studiach naukowych (II. 72.)

ipse sam (II. 7.)

ira gniew (I.)

irascor gniewam się (II. 81.)

iratus zagniewany (II. 1.)

is (*ea, id*) ten, on (I.)

iste ten twój, ten wasz (II. 16.)

ita tak (I.)

itaque więc, jakoż (I.)

item również (II. 75.)

iter droga, podróż (I.)

iterum po raz drugi, powtórnie (II. 24.)

iubeo rozkazuję (II. 51.)

iucundus przyjemny, miły (I.)

iudicium sąd (II. 61.)

iungo łączę, zaprzęgam (I.)

ius prawo (I.)

iusiurandum przysięga (II. 33.)

iustitia sprawiedliwość (I.)
iustus słuszny, sprawiedliwy (I.)

iuvenilis młodzieńczy (II. 71.)

iuvenis młodzieniec (II. 25.)

L

labor praca, trud (I.)

laboro pracuję, staram się (I.)

labyrinthus labirynt (II. 19.)

lac mleko (II. 32.)

lacrima łza (I.)

lacuna otwór (II. 7.)

lacus staw, jezioro (II. 38.)

laetor cieszę się (II. 39.)

laetus wesoły (I.)

lapis kamień (II. 68.)

laqueus sidła, sieć (II. 47.)

lar lar, bóg domowy (II. 41.)

lararium kaplica larów (II. 41.)

latro (-onis) rozbójnik (II. 14.)

laudo chwale (I.)

laurus wawrzyn (II. 3.)

laus pochwała, chwała (I.)

lavo kąpie, myję (II. 68.)

lectica lektyka (I.)

lectio czytanie (II. 81.)

lectus łóżko, łożko, sofa (II. 68.)

legio legja, pułk (II. 64.)

lego czytam (I.)

leo lew (II. 47.)

lepos wdziek (II. 80.)

lex prawo, warunek (I.)

libenter chętnie (I.)

liber (-i) książka (I.)

liber (-a, -um) wolny (I.)

liberi dzieci (I.)

libero uwalniam (I.)

libertas wolność (II. 59.)

licet wolno (II. 10.)

licitor liktor, sługa urzędu (I.)

ligo wiązę (I.)

litterae (-arum) nauki (I.); list (II. 39.)

litus brzeg, wybrzeże (II. 17.)

loco umieszczam (I.)

locus miejsce, okolica (I.)

longe daleko (II. 5.)

longe alius zupełnie inny (II. 10.)

longus długi (I.)

longusculus przydługi, cołwiek długi (II. 45.)

loquor mówię (II. 45.)

luceo świecę

lucet świta (II. 70.)

lucubro pracuję przy świetle (II. 68.)

ludo bawię się (II. 11.)

ludus zabawa (I.); widowiska publiczne, igrzyska (II. 70.)

ludi circenses igrzyska cyrkowe (II. 70.)

lugubris żałobny (I.)

lumen światło (I.)

lupa wilczyca (II. 31.)

lux światło (I.)

prima luce o świcie (I.)

M

macte virtute esto (bądź uczczony za męstwo), wybornie! brawo! (II. 57.)
mactō zabijam (na ofiarę) (II. 26.)

maeror smutek, rozpacz (I.)

magis bardziej, więcej (I.)

magister nauczyciel (I.)

magistratus urząd, urzędnik (II. 9.)

magnanimus wspaniały, myślny (II. 47.)

magnificentia wspaniałość (II. 45.)

magnificus wspaniały (I.)

magnitudo wielkość, wspaniałość (II. 55.)

magnopere bardzo (I.)

magnus wielki (I.)

maiestas majestat, godność (I.)

maiores przodkowie (I.)

male wole (II. 55.)

malum nieszczęście (II. 15.)

malus zły (I.)

mando polecam, przekazu-
ję (I.)
mane rano, wcześniej (I.)
maneo pozostaję (I.); po-
zostaję przez noc, no-
cuję (II. 44.); wytrwać
(II. 56.)
manes (di) dusze zmarłych
(II. 53.)
manifestus jawny, wyra-
źny (II. 53.)
manipulus manipuł, pluton
($\frac{1}{4}$ część kohorty) (II. 64.)
manus ręka, oddział, zastęp
(I.)
mare morze (I.)
marmor marmur (II. 28.)
marmoreus marmurowy (I.)
mater matka (I.)
medius środkowy (I.)
mel miód (II. 32.)
memini pamiętam (II. 60.)
memor pamiętający, pomny
(I.)
memoria pamięć (I.)
memoria teneo ob. *teneo*
mens myśl (II. 12.)
mensa stół (II. 79.)
mensis miesiąc (II. 31.)
mentior kłamię (II. 47.)
merces nagroda, zapłata (II.
28.)
meridies południe (II. 6.)
merito słusznie (I.)
meritum zasługa (II. 41.)
merus czysty (II. 6.)
meta granica, cel, meta (II.
77.)
metuo lękam się (I.)
metus strach (I.)
meus mój (I.)
miles żołnierz (I.)
militaris wojskowy (I.)
minime (vero) wcale nie
(II. 74.)
miror dziwię się, podzi-
wiam (II. 39.)
mirus cudowny, dziwny (I.)
misceo mieszam (II. 69.)
miser biedny, nieszczęśli-
wy (I.)

mitis łagodny (I.)
mitto posyłam (I.); zanie-
chać (II. 16.)
mixtus (-a, -um) zmiesza-
ny (II. 20.)
modestia skromność (II. 69.)
modo tylko (II. 81.)
modus sposób (I.); miara
(II. 12.)
moenia (-ium) mury (I.)
mola mąka, krupy (II. 32.)
molestia przykrość, ucia-
żliwość, nuda (II. 39.)
molestus przykry, uciążli-
wy, natrętny (I.)
mollis miękki, czuły (II. 47.)
moneo napominam (I.)
mons góra (II. 30.)
monstro pokazuję (I.)
monstrum potwór (I.)
monumentum pomnik (I.)
mora zwłoka (II. 46.)
morbus choroba (I.)
morior umieram (II. 46.)
moror bawię, przebywam,
zwlekam (II. 44.)
mors śmierć (I.)
mortalis śmiertelny (I.)
mortuus umarły, niebosz-
czyk (I.)
mos obyczaj, zwyczaj (I.)
motus ruch (II. 25.)
moveo poruszam, wzruszam
(II. 15.)
morx wnet (I.)
mulier niewiasta, kobieta
(I.)
multitudo mnóstwo, tłum
(II. 2.)
multo (-are) karzę (I.)
multus wiele, liczny (I.)
multo (przyst.) o wiele,
znacznie (I.)
multo post znacznie pó-
źniej, po długiej przer-
wie (I.); *non multo post*
wkrótce potem (I.)
munio obwarowuję (I.)
munio castra zakładam
warowny obóz (II. 51.)
munio obwarowanie,
szańce, mury (II. 35.)

murus mur (I.)
mus mysz (II. 47.)
muto zmieniam (I.)
myrtus mirt (II. 3.)

N

nam bo, albowiem (I.)
nanciscor otrzymuję, uzy-
skuję (II. 81.)
narro opowiadam (I.)
nascor rodzę się, powstaję
(II. 59.)
natura natura (I.)
navigatio żegluga (I.)
navigium statek (I.)
navigo żegluję (I.)
navis okręt (I.)
navis oneraria okręt cię-
żarowy (II. 28.); *navis*
longa długi okręt wojen-
ny (II. 28.)
-ne czy? (I.)
nē aby nie (I.)
ne-quidem nawet nie (II. 16.)
necessarius potrzebny (I.)
neco zabijam (I.)
neglegens niedbały (II. 45.)
neglegentia niedbalstwo (II.
37.)
neglego zaniedbuję (I.)
nego przeczę (II. 73.); od-
mawiam (I.)
negotium zajęcie (I.)
nemo nikt (II. 18.)
neque i nie; ale nie, bo nie
(I.)
neque... neque, ani... ani (I.)
nihil nic (II. 23.)
nimius zbyt (II. 12.)
nisi jeżeli nie, chyba że (I.)
nobilis szlachetnie urodzo-
ny, znakomity, sławny (I.)
nitor opieram się, usiłuję
noceo szkodzę (II. 33.)
nolo nie chcę (II. 55.)
nomen nazwa, imię (I.)
nqn nie (I.)
non solum... sed etiam nie
tylko... lecz także (I.)
nondum jeszcze nie (II. 14.)
nonne? czy nie? (I.)
nos my (I.)

noster nasz (I.)
novi znam (II. 59.)
novus nowy (I.)
nox noc (I.)
nullus żaden (I.)
num? czy? (I.)
numerus liczba (I.)
numquam nigdy (I.)
numquis, numquid? czy
 kto, czy co? (II. 69.)
nunc teraz (I.)
nuntio oznajmiam, zwiastuję (I.)
nuper niedawno (II. 40.)
nutrio żywię, karmię (II. 31.)
nutus skinienie (II. 69.)

O

ob dla, z powodu (II. 36.)
obliquus ukośny (II. 4.)
obliviscor zapominam (II. 81.)
oboedio słucham, jestem posłuszny (I.)
obruo zarzucam, przywalam (II. 13.)
observe zachowuję, przestrzegam, szanuję (II. 40.)
obsideo obsiadam, opanowuję, oblegam (II. 45.)
obsto stoję w drodze, przeszkadzam (II. 75.)
obsum szkodzę (II. 22.)
obtempero jestem posłuszny, zgadzam się (I.)
obtineo dzierżę (I.)
obviam naprzeciw (II. 52.)
obvius będący nadrozdzie (I.)
obvius procedo wychodzę naprzeciw, spotykam (I.)
occido zabijam (II. 66.)
occupo zajmuję, opanowuję (I.)
occurro zabiegam drogę, spotykam, okazuję się (II. 38.)
oculus oko (I.)
odi nienawidzę (II. 60.)
odium nienawiść (I.)
offero podaje, nastreczam, ofiaruję (II. 52.)

offero me morti rzucam się na śmierć (II. 53.)
officium obowiązek, służba, usługa (II. 6.)
obsequium posłuszeństwo (II. 56.)
olea drzewo oliwne (I.)
olim niegdyś, raz (I.)
omitto zaniechać (I.)
omnis wszystek, cały (I.)
onero obciążam, naładować (I.)
onus ciężar (I.)
onusus obciążony, obładowany (I.)
opinio mniemanie (II. 72.)
oppidum miasto (I.)
opportunos dogodny (II. 11.)
oppugno dobywam (II. 33.)
(ops) opis pomoc (II. 33.)
opes (plur.) znaczenie, potęga, wpływ, przewaga (II. 33.)
opto wybieram, życzę sobie (I.)
opulentus zamożny, bogaty (I.)
opus dzieło, praca, robota (I.)
ora wybrzeże (I.)
oratio mowa (I.)
orator mówca (II. 10.)
orbis krąg, okrąg (II. 27.)
orbis terrarum świat (II. 27.)

ordior zaczynam (II. 80.)
ordo szereg, porządek (II. 28.)
orior powstaje, wschodzę, wyłaniam się (II. 80.)
orno zdobię, stroję, zaopatruję (I.)
oro modłę się, proszę (I.)
os (oris) usta, twarz, pysk, ujście (rzeki) (II. 27.)
os (ossis) kość (II. 29.)
ostiarius odźwierny (II. 70.)
otiosus bezczynny (II. 6.)
otium odpoczynek, spokój (I.)
ovis owca (II. 32.)

P

paene prawie (II. 2.)
pagina zapisany pas zwoju, stronica (II. 69.)

palma palma, gałąź palmowa (II. 77.)
palus bagno (II. 44.)
par równy (I.)
par sum mogę sprostać (II. 14.)
parco oszczędzam, szczędzę (II. 74.)
paralus przygotowany, gotowy, gotów (I.)
parentes rodzice (I.)
pareo jestem posłuszny, słucham (I.)
paries ściana (II. 7.)
pario rodzę, nabywam (II. 74.)
paro przygotowuję, sprawiam, sporządzam (I.)
paro iter gotuję się do drogi (II. 14.)
pars część, strona (I.)
parvus mały (I.)
passus krok (II. 27.)
pastor pasterz (II. 31.)
pater ojciec (I.)
patres senatorowie (II. 60.)
patior znoszę cierpliwie, pozwalam (II. 46.)
patria ojczyzna (I.)
patrius ojczyzny, ojcowski (I.)
patulus rozłożysty (II. 3.)
pauci (-ae, -a) mało, kilku (I.)
paulisper cokolwiek, chwilę (II. 77.)
paulo post wkrótce (potem) (I.)
pauper ubogi, biedny (II. 25.)
pavimentum posadzka (II. 68.)
pax pokój (II. 15.)
pectus pierś, serce (II. 47.)
pecunia pieniądze (I.)
pecus (-adis) bydło (II. 32.)
pecus (-oris) bydło (II. 32.)
pedes piechur (I.)
peditatus piechota (II. 64.)
pendeo wiszę, jestem zawisły, zależny (II. 69.)
per przez (I.)

peragro wędruję (I.)
pereo ginę (II. 58.)
pergo podążam (II. 4.)
pergratus bardzo miły (I.)
periculosus niebezpieczny (II. 59.)
periculum niebezpieczeństwo (I.)
peritus doświadczony, obeznany, biegły (I.)
periurium krzywoprzysięstwo (II. 34.)
permitto pozwalam (II. 15.)
permultus bardzo liczny (II. 11.)
perniciosus zgubny (I.)
perpetuo trwale, ustawicznie (II. 37.)
persuadeo przekonuję (II. 43.)
mihī persuadeo (wpajam sobie przekonanie) nabieram przekonania (II. 70.)
pertento dokładnie obma-
 cuję, próbuję (II. 48.)
perterreo przestraszam (I.)
pes noga (I.)
peto aliquid dążyć, zdążam do czego (II. 36.)
peto ab aliquo aliquid proszę kogoś o coś (II. 79.)
philosophia filozofja (II. 11.)
pictura malowidło (I.)
pie pobożnie (II. 37.)
pietas poczucie obowiązku, pobożność, cześć (II. 22.)
pila słup (II. 77.)
pingo maluję (II. 12.)
placeo podobam się (I.)
placo ułagodzić, przebłagać (II. 1.)
plaudo klaskam, biję okla-
 ski (II. 76.)
plenus pełny (I.)
plerique większa część (I.)
poena kara (I.)
poeta poeta (I.)
polliceor przysięgam, obie-
 cuję (II. 83.)
pompa przepych (II. 72.)
pomum owoc (I.)

pono kładę, stawiam, u-
 mieszcza, zakładam (I.)
pono studium in aliqua re oddaję się czemuś (II. 65.)
pons most (II. 30.)
pons sublicius most na palach (drewniany) (II. 30.)
populus (-i, m.) naród (I.)
populus, -i, ż. topola
porticus portyk (II. 5.)
porto niosę, wiozę (I.)
portus port (I.)
posco żądam (II. 74.)
possessio posiadanie, posia-
 dłość (II. 81.)
possum mogę (II. 23.)
post po (I.)
postea potem (II. 15.)
posteritas potomność (II. 60.)
postquam skoro (I.)
postridie nazajutrz (I.)
potens możny, potężny (I.)
potestas władza, urząd (II. 61.); możność, sposo-
 bność (II. 11.)
potio napój (I.)
potior opanowuję, zdoby-
 wam, dostaję w swą moc (II. 47.)
potissimum przedewszyst-
 kiem (II. 38.)
praebeo dostarczam (I.)
praebeo me... okazuję się (I.)
praeceptor nauczyciel (II. 22.)
praeceptum pouczenie, przepis, nauka (II. 9.)
praecipio naprzód biorę, polecam (II. 53.)
praecipilo rzucam (z góry na dół) (I.)
praeclarus bardzo sławny, wspaniały (I.)
praeda zdobycz, łup (I.)
praedico wielbię, chwale, mówię z uznaniem, z przechwałką (II. 55.)
praefero niosę przodem (II. 51.)
praesertim zwłaszcza (I.)

praesidium obrona, środek obronny, pomoc (II. 30.)
praesto odznaczam się, przewyższam, dostar-
 czam (II. 67.)
praesto officia oddaję u-
 sługi (II. 69.)
praesum przoduję, kieruję, zarządzam, dowodzę (I.)
praeter oprócz (II. 10.)
praeterea oprócz tego, nad-
 to (II. 17.)
praetor pretor (II. 61.)
pratium łaka (I.)
precor modłę się, proszę, życzę (II. 41.)
premo cisnę, gnębię (I.)
pretiosus kosztowny (I.)
prex (zwykle pl. *preces*, -um) prośba (II. 18.)
pridie dzień przedtem (II. 39.)
primum naprzód (I.)
princeps pierwszy, najzna-
 komitszy, możny (II. 25.)
principium początek (II. 42.)
priscus prastary, staro-
 świecki (II. 32.)
pristinus dawny (I.)
prius... quam l. *priusquam* (pręcej) nim, zanim, aż (II. 6.)
privo pozbawiam (I.)
pro (z abl.) za (I.); w obro-
 nie (II. 16.)
proavus pradziad (I.)
procedo postępuję, wycho-
 dzę (naprzód) (I.)
procul daleko, zdaleka (I.)
procurro wybiegam na-
 przód (II. 77.)
prodigium wróżba, zła wróżba, znak złowróżbny (II. 37.)
proditio zdrada (II. 33.)
proelium bitwa (II. 58.)
profecto zaprawdę, zape-
 wne (II. 17.)
profero (in *lucem*) wyja-
 wiam, wykrywam (II. 47.)
proficio odnoszę korzyść, zyskuję (II. 18.)

proficiscor wyruszam (II. 43.)
profundo rozlewam (II. 15.)
profundo vitam oddaje życie (II. 16.)
prohibeo wstrzymuję, bronię, przeszkadzam (I.)
promissum obietnica (I.)
promissum servo (zachowuję) dotrzymuję obietnicy (I.)
promitto obiecuję (I.)
prope prawie (I.); blisko (I.)
propereo śpieszę (I.)
propinquus bliski, krewny (I.)
propitius przychylny, życzliwy, łaskawy (I.)
propter (acc.) z powodu (II. 27.)
propulso odpędzam, odpieram (I.)
prorumpo wypadam (II. 76.)
prosequor towarzyszę, odprowadzam (II. 45.)
prosum przynoszę korzyść, pomagam (II. 22.)
provectus aetate podeszły wiekiem (II. 71.)
provincia prowincja (II. 73.)
provoco wyzywam (II. 56.)
provolo wylatuję, wybiegam naprzód (II. 77.)
prudenter roztropnie (II. 46.)
prudencia roztropność (I.)
publicus publiczny (II. 6.)
puella dziewczyna (I.)
puer chłopiec (I.)
pugna walka (I.)
pugno walczę (II. 18.)
pulcher ładny, piękny (I.)
pulchre pięknie, wybornie (II. 59.)
punio karzę (I.)
puppis rufa okrętu (II. 26.)
puto myślę, mniemam (II. 21.)

Q

qua (via) (którą drogą), któredy (II. 5.)

quaero szukam, pytam (II. 79.)
quaestio pytanie, zagadnienie (II. 81.)
quaestor kwestor (II. 61.)
quaestura urząd kwestora, kwestura (II. 73.)
quam jak, niż (I.)
quamquam chociaż (I.)
quantopere jak bardzo (II. 41.)
quantum ile (II. 68.); o ile (II. 80.)
quantus jak wielki (I.)
quare ? dlaczego? (I.)
quare dlatego (I.)
quasi jak gdyby, jakby, niaby (II. 71.)
quercus dąb (II. 3.)
queror żalę się (II. 81.)
qui (quae, quod) który (I.)
quia ponieważ (II. 75.)
quidam, quaedam, quoddam pewien, niejaki, jakiś (II. 19.)
quidem doprawdy, zaiste (II. 4.); wprawdzie (I.)
quidsi ? gdyby też, możeby (II. 80.)
quies odpoczynek (II. 68.)
quilibet (quaelibet, quodlibet) którykolwiek, każdy (II. 17.)
quis ? *quid* ? kto ? co ? (I.)
quisnam, quidnam kto też, co też (II. 69.)
quisquam, quidquam ktoś (II. 18.)
quisque każdy (II. 17.)
quisquis, quidquid ktokolwiek (II. 46.)
quivis (quaevis, quodvis) którykolwiek, jakikolwiek, każdy (II. 17.)
quo dokąd (I.)
quo (=et eo) i tam (do tego miejsca) (II. 12.)
quo (=ut eo) aby tam (II. 71.)
quod ponieważ, dlatego że (I.)

quomodo ? w jaki sposób, jak ? (I.)
quoniam ponieważ (II. 79.)
quoque także (I.)
quot ? ile ? (I.)
quotannis corocznie (II. 64.)

R

ramus gałąź (I.)
raro rzadko (II. 12.)
rarus rzadki (I.)
ratio sposób (II. 7.)
rationem habeo alicuius rei mam wzgląd na coś (II. 81.)
recens świeży, nowy (II. 25.)
recipio przyjmuję (II. 13.)
recito odczytuje, wygłaszam (I.)
recordor przypominam sobie (II. 40.)
recreo odświeżam, pokrzepiam (I.)
rectus prosty, słuszny (II. 4.)
recuso odmawiam (I.)
redeo wracam (II. 58.)
redigo odprowadzam, ściągamy (II. 73.)
reditus powrót (II. 19.)
reduco odprowadzam (II. 1.)
refero odnoszę (II. 52.)
pedem refero, me refero cofam się (II. 52.)
reficio pokrzepiam, naprawiam (II. 7.)
reficior pokrzepiam się, odpoczywam (II. 7.)
regio okolica, kraina (I.)
regius królewski (I.)
regnum królestwo (I.)
rego kieruję, rządzę (II. 21.)
reicio odrzucam (II. 60.)
relinquo zostawiam, opuszczam (I.)
reliquiae szczątki (I.)
reliquus pozostały, reszta (II. 15.)
remigro wracam (I.)
removeo usuwam (II. 71.)
remus wiosło (I.)

renovo odnawiam (I.)
reor myślę, mniemam (II. 80.)

ratus myśląc, mniemając (II. 81.)

repente nagle (II. 77.)
repentinus nagły (I.)
reperio znajduję (II. 71.)
reprehendo ganię (I.)
repudio gardzę, pogardzam (I.)

repugno opieram się (II. 16.)
reputo rozważam (II. 8.)

res rzecz, okoliczność, zdanie (I.)

res gestae czyny (I.); *res adversae* przeciwności (I.); *res prosperae* pomyślność (II. 9); *res publica* rzeczpospolita (I.); *res militaris* rzemiosło wojenne (II. 59.); *res familiaris* majątek (II. 78.)

rescindo burzę, zrywam (II. 30.)

resisto opieram się (II. 74.)
respicio oglądam się, rozważam (II. 35.)

respiro oddycham, wypoczywam (II. 11.)

respondeo odpowiadam (II. 39.)

restituo znowu stawiam, przywracam (II. 38.)

resto zostaję (II. 77.)
retineo zatrzymuję (II. 69.)

revertor wracam (II. 49.)
reboco odwołuję (II. 66.)

rex król (I.)
rhetor retor, nauczyciel wymowy (II. 80.)

rideo śmieję się (II. 49.)
ripa brzeg (I.)

robur siła (I.)
rogo pytam, proszę (II. 48.)

rumpo rwę, przerywam, rozdzieram (II. 73.)

rupes skała (I.)
rus wieś (II. 6.)

S

sacer poświęcony (I.)
sacerdos kapłan, kapłanka (I.)

sacrificium ofiara (I.)
sacrifico ofiaruję, przynoszę ofiarę (I.)

sacrum świętość, ofiara (II. 32.)

saepē często (I.)
saevus srogі (I.)

sagitta strzała (I.)
sal sól (II. 32.)

saluber zdrowy, zbawien-ny (II. 67.)

salus zdrowie, ocalenie, życie (I.); pozdrowienie (II. 39.)

salutem dico pozdrawiam (II. 39.)

salutatio pozdrowienie, poranne powitanie (II. 70.)

saluto pozdrawiam, witam (I.)

salvus cały, zdrow (I.)
sancte święcie, pobożnie, z szacunkiem (II. 37.)

sanctus poświęcony, święty, czcigodny (I.)

sanguis krew (II. 31.)
sanus zdrow (II. 12.)

sapiens mądry (I.)
sapienter mądrze (II. 37.)

satis dość (II. 30.)
satisfacio zadowalam (II. 12.)

saxum skała, głaz (I.)
scelus zbrodnia (I.)

schola szkoła (I.)
scientia wiedza, znajomość (II. 71.)

scio wiem (II. 21.)
scito! wiedz!

sciscitor pytam, wypytuję się (II. 40.)

scribo piszę (I.)
scutum tarcza (I.)

seco rznę, tnę (II. 68.)
securis siekiera (II. 26.)

sed ale, lecz (I.)
sedes siedziba (II. 1.)

seges zasiew (II. 29.)
sella curulis krzesło kurul-
ne (II. 61.)

semper zawsze (I.)
senatus senat (I.)

senectus starość (II. 60.)
senex starzec (II. 22.)
sentio czuję, rozumiem (II. 71.)

sequor idę za kim, towa-rzyszę komu (II. 43.)

sermo mowa, rozmowa (I.)
sero późno (II. 49.)

servilis niewolniczy (II. 69.)
servitus niewola (II. 46.)

servo zachowuję, ocalam, ratuję, chronię (I.)

servus niewolnik (I.)
severe surowo (II. 81.)

severitas surowość (II. 67.)
severus surowy, poważny (I.)

si jeżeli (I.)
sic tak (II. 8.)

sicarius zbir (II. 66.)
sicut tak jak (I.)

signum znak, sztandar, sy-gnał (I.)
silentium milczenie (II. 32.)

silva las (I.)
simulacrum wizerunek (II. 34.)

simulo udaję (II. 48.)
sine (abl.) bez (II. 33.)

singuli (-ae, -a) każdy zoso-bna, po jednym (II. 3.)

sinister lewy (II. 33.)
silis pragnienie (II. 26.)

situs (gen. -as) położenie (II. 75.)
situs (-a, -um) położony (I.)

sive albo (I.)
sive... sive... czy... czy, albo... albo (II. 11.)

socius towarzysz (I.); sprzy-mierzeniec (II. 59.)

sol słońce (I.)
solea sandał (II. 13.)

soleo mam zwyczaj, zwy-kłem (II. 48.)
solicito niepokoję (I.)

solus sam jeden, sam tylko, samotny (II. 6.)
solvere rozwiązuje (II. 72.);

placę (II. 17.)
solvere negotiis (abl.) uwal-niam od zajęć (II. 72.)

somnus sen (I.)

sono dźwięczę, rozlegam się (II. 68.)
soror siostra (I.)
sortior otrzymuję przez los (II. 47.)
spatium przestrzeń (II. 76.)
species wygląd, postać, marea (senna) (II. 53.)
spectaculum widowisko (II. 72.)
specto przyglądam się, oglądam, patrę (I.)
sperno gardzę, lekceważę (II. 80.)
spero spodziewam się (II. 21.)
spes nadzieja (I.)
spiro oddycham (II. 58.)
splendidus błyszczący, wspaniały (I.)
splendor blask, świetność (II. 22.)
spolia (-orum) zbroja zdobyta (II. 56.)
spondeo ślubuję, przyrzekam (II. 69.)
sponte (mea, tua, etc.) dobrowolnie (II. 66.)
statim zaraz (I.)
statio posterunek (II. 55.)
statua posąg (I.)
statuo umieszczam, ustanawiam, wyznaczam (II. 12.)
sterno ścielę, zaścielim (II. 79.)
stilus rylec, rysik (I.)
sto stoję (II. 67.)
strenue energicznie (II. 21.)
strepitus hałas, szum (I.)
studium nauka, zapał, gorliwość (I.); życzliwość, zamięłowanie (II. 72.)
studia litterarum praca naukowa (studja naukowe) (II. 10.)
stulte głupio (II. 47.)
stultus głupi (I.)
suavis słodki, miły, przyjemny, uroczy (I.)
suavitas słodycz, czar, urok (I.)
sub pod (I.)

subeo podchodzę (II. 57.)
subeo laborem podejmuję się pracy, zadania (II. 57.)
subicio podrzucam, narzucam (II. 73.)
subito nagle (I.)
sublevo podnoszę (II. 1.)
submoveo usuwam, oddalam (II. 70.)
succurro podbiegam, przychodzę z pomocą (II. 74.)
suffragium głosowanie, głos oddany w głosowaniu (II. 72.)
sum jestem (I.)
summus najwyższy, największy (II. 35.)
summa imperii naczelna władza (II. 61.)
sumo biorę (II. 40.)
sumptus koszt, nakład (II. 74.)
supellex sprzęty (II. 78.)
superbia duma (I.)
super przewyższam, pokonywam (I.)
superus górny; *superi (dei)* niebianie (II. 1.)
surdus głuchy (II. 60.)
surgo powstaję (II. 76.)
sus świnia (II. 32.)
sustineo wytrzymuję (II. 38.)
suus swój (I.)

T

tabula tablica, tabliczka, obraz (I.)
taceo milczę (II. 73.)
tam tak (II. 7.)
tamen jednak (I.)
tamquam jakby (II. 77.)
tandem nareszcie (I.)
tango dotykam (II. 74.)
tantum tak wiele, tyle (II. 13.)
tantus tak wielki (I.)
taurus byk (II. 15.)
tectum dach (II. 7.)
tego okrywam, zakrywam (I.)
temeritas lekkomyślność, nieopatrzność (II. 57.)

tempestas niepogoda, burza (I.)
templum świątynia (I.)
tempus czas (I.)
tendo napinam, dążę, zmierzam (II. 74.)
tenebrae ciemność, mrok (I.)
teneo trzymam, dzierżę, zajmuję (I.)
teneo (memoria) pamiętam (II. 21.)
tergum plecy, grzbiet (I.)
terra ziemia, kraj (I.)
terror strach, przerażenie (I.)
timeo boję się (II. 14.)
timor strach (II. 18.)
titulus napis (II. 8.)
toga toga (I.)
toga pura (toga virilis) gładka biała toga obywatela rzymskiego (bez obramowania) (II. 41.); *toga praetexta* toga obramowana szlakiem (II. 41.)
tollo podnoszę, usuwam, sprzątam, zabijam (II. 52.)
torreo suszę, palę (II. 69.)
tot tyle (I.)
totus cały (II. 7.)
trado wydaję, oddaję (II. 67.); wykladam, nauczam (II. 80.)
traho ciągnę, wlokę (II. 4.)
traicio przeprawiam się (II. 44.)
tribunus militum trybun wojskowy, dowódca legji (II. 57.)
tribunus plebis trybun ludowy (II. 61.)
tribuo przyznaję, udzielam, przypisuję (II. 19.)
tribus trybus (oddział ludu, dzielnica) (II. 5.)
tributum haracz, danina (II. 17.)
triclinium jadalnia (II. 79.)
triremis trójrzędowiec (II. 28.)
tristis smutny (I.)

triumphalis tryumfalny (II. 10.)

triumphus tryumf (I.)

tu ty (I.)

tueor strzegę, bronie, pilnuję (II. 42.)

tum wtedy (I.)

tumulus zgłęb, hałas (I.)

turba tłum (I.)

turbo mączę, mieszam (I.)

turris wieża (II. 27.)

tuto bezpiecznie (II. 49.)

tutus bezpieczny, zabezpieczony (II. 30.)

tuus twój (I.)

U

ubi gdzie (I.); gdy, kiedy, skoro (II. 56.)

ubicumque gdziekolwiek (II. 25.)

ubinam? gdzież? gdzie też? (II. 55.)

ullus jakiś (II. 68.)

ultimus ostatni (II. 56.)

umbra cień (I.)

umquam kiedykolwiek (II. 71.)

unde skąd (I.)

undique zewsząd (II. 2.)

unusquisque każdy (II. 41.)

urbanus miejski (II. 75.)

urbs miasto (I.)

ursus niedźwiedź (II. 48.)

usque ad aż do (II. 45.)

usus pożytek, zastosowanie, praktyka (II. 21.)

ut jak (II. 72.); aby, ażeby (I.); (tak) że (I.)

uter który (z dwóch) (II. 53.)

utroque jeden i drugi, obaj (II. 53.)

utilis pożyteczny (II. 3.)

utinam ohy (I.)

utor używam (II. 44.)

utrum... an? czy... czy? (II. 56.)

uxor żona (I.)

V

valeo jestem zdrow (I.)

valeo corporis robore mam siłę, zdrowie (fizyczne) (II. 13.)

valetudo stan zdrowia, zdrowie (II. 12.)

valetudo adversa zły stan zdrowia, choroba (II. 39.)

vallis dolina (II. 35.)

varius rozmaity (I.)

vas naczynie (II. 26.)

vasto pustoszę, niszczę (I.)

veho wiozę, unoszę (I.)

vehor jadę (I.)

vel albo (II. 9.)

velum żagiel (II. 17.)

venator myśliwy (II. 29.)

vendo sprzedaję (II. 67.)

veneror czczę, poważam (II. 41.)

venio przychodzę, przybywam (II. 1.)

ver wiosna (II. 27.)

verbera (-um) razy, chłosta (II. 29.)

verbum słowo (I.)

vereor lękam się, waham się (II. 39.)

vero lecz, jednak (II. 4.)

versiculus wierszyk (II. 48.)

versor obracam się, przebywam (II. 40.)

verto obracam (II. 19.)

verto terga obracam się tyłem, uciekam (II. 38.)

vester wasz (I.)

vestibulum przedsionek (II. 7.)

vestigium ślad (II. 75.)

vestimentum odzież (I.)

velo zakazuję (II. 68.)

vetus stary, dawny (II. 25.)

vero dręcę, nawiedzam (I.)

via droga (I.)

victor zwycięzca (I.)

victoria zwycięstwo (I.)

victus pożywienie (I.)

victus et cultus sposób życia (II. 78.)

video widzę, patrzę (II. 3.); uważam, staram się (II. 12.)

videor wydaję się (II. 76.)

villa dwór wiejski, willa (II. 29.)

vinco zwyciężam, przewyższam (II. 19.)

vinum wino (I.)

violo gwałcę, znieważam (I.)

vir mąż, mężczyzna (I.)

virgo dziewczyna, dziewica (I.)

virilis męski (II. 40.)

virtus dzielność, męstwo, przymiot (I.)

vis siła (II. 33.)

visus widzenie, zjawisko (II. 53.)

vita życie (I.)

vitium wada, błąd (II. 81.)

vito unikam (I.)

vitupero ganię (I.)

vivo żyję (I.)

vix ledwie (I.)

voco wołam, wzywam, nazywam (I.)

voco ad cenam (wzywam), zapraszam na ucztę (II. 75.)

volo chcę (II. 55.)

voluntas wola, ochota, chęć (II. 10.)

voluptas rozkosz (I.)

volulo tarzam (II. 46.)

vos wy (I.)

vox głos, dźwięk (I.)

vulgus gmin (II. 72.)

vulnero ranię (I.)

vulnus rana (II. 58.)

vulpes lis (II. 49.)

vultus oblicze, twarz (I.)

SŁOWNICZEK DO LEKCYJ POLSKICH.

A

aby, ażeby *ut* (I.)
 aby... nie *ne* (I.)
 albo *aut* (I.); *vel* (II. 9.)
 albowiem ob. bowiem
 ale *sed* (I.); *tamen* (I.); *autem* (I.)
 ani *neque* (I.)
 artysta *artifex* (I.)
 atrjum *atrium* (II. 7.)

B

bawię się *ludo* (II. 11.)
 biedny *pauper* (II. 25.);
 miser (I.)
 biesiadnik *conviva* (II. 79.)
 bitwa *pugna* (I.); *proelium*
 (II. 58.)
 bóg *deus* (I.)
 bogini *dea* (I.)
 bój (otwarty) *acies* (I.)
 bowiem *enim, nam* (I.)
 brat *frater* (I.)
 buduję *aedifico* (I.); *ex-*
 struo (I.); *condo* (II. 67.)
 buk *fagus* (II. 3.)
 burza *tempestas* (I.); *pro-*
 cella (I.)

C

cały *totus* (II. 7.); *omnis* (I.)
 celem *ad* (z *acc.*), *causa*
 (z *gen.*)
 cesarz *imperator* (II. 63.)
 chcę *volo* (II. 55.); nie
 chcę *nolo* (II. 55.)
 chętnie *libenter* (I.)
 chłopiec *puer* (I.)

choroba *morbus* (I.)
 chowam (= grzebię) *humo*
 (I.); *condo* (II. 67.)
 chrześcijanin *Christianus*
 (I.)
 chwila ob. czas
 ciało *corpus* (I.)
 cieszę *delecto* (I.)
 cieszę się *laetor* (II. 39.);
 gaudeo (II. 48.)
 ciężki *gravis* (I.)
 cnota ob. przymiot
 cofam się *refero me, refero*
 pedem (II. 52.)
 córka *filia* (I.)
 czas *tempus* (I.)
 czczę *colo* (II. 14.); *veneror*
 (II. 41.)
 czekam *expecto* (I.)
 cześć *honor* (I.)
 część *pars* (I.)
 często *saepe* (I.)
 człowiek *homo* (I.)
 czy? *-ne?* (I.); *num?* (I.)
 czy nie? *nonne?* (I.)
 czynię *facio* (II. 17.) *ago* (I.);
 efficio (II. 14.)
 czytam *lego* (I.)

D

daję *do* (I.)
 dar *donum* (I.)
 daruję *dono* (I.)
 darzę ob. daruję
 dąb *quercus* (II. 3.)
 dążę *peto* (II. 36.)
 dlaczego? *cur?* (I.); *quare?*
 (I.)

dlatego *quare* (I.); *itaque* (I.)
 długo *din* (I.)
 do *ad* (I.); *in* (I.)
 dobry *bonus* (I.)
 dobrze *bene* (I.)
 dokonywam ob. wykony-
 wam
 dokonywam czynu *rem*
 gero (II. 16.)
 dolegliwość *molestia* (II.
 33.)
 dom *domus* (II. 5.); *aedes* (I.)
 donoszę *nuntio* (I.); *affero*
 (II. 52.)
 dorównyвам *aequo* (ali-
 quem) (I.); *par sum* (ali-
 cui) (II. 14.)
 dość *satis* (II. 30.)
 dosiadam *conscendo* (z *acc.*)
 (I.)
 dostarczam *praebeo* (I.); *pa-*
 ro (I.)
 dostatki *opes* (II. 33.); *divi-*
 tiae (I.)
 dowiaduję się *comperio* (II.
 71.)
 drogi *carus* (I.)
 drzewo *arbor* (II. 3.)
 drzwi *ianua* (I.); *foris* (II.
 68.)
 dusza *anima* (I.); *animus* (I.)
 dzieci *liberi* (I.)
 dzielę *divido* (I.)
 dzień *die* (II. 6.)
 dzierżę *teneo* (I.); *oblineo* (I.)
 dziś *hodie* (I.); *nunc* (I.)
 dziwię się *miror* (II. 39.)

F

fala *unda* (I.); *fluctus* (I.)

G

garść ob. oddział

gdy *cum* (I.); *postquam, ubi* (II. 56.)

gdyby *si* (I.); gdyby nie *nisi* (I.)

gdyż ob. ponieważ

ginę *occido* (I.); *pereo* (II. 58.); *morior* (II. 46.)

głos *vox* (I.)

głowa *caput* (I.)

gnębię *veho* (I.); *opprimo* (I.)

gniew *ira* (I.)

godzina *hora* (II. 44.)

góra *mons* (II. 30.)

gotów *paratus* (I.)

gotuję się do drogi *paro iter* (II. 14.)

granica *finis* (II. 31.)

grecki *Graecus* (I.)

gromię *increpo* (II. 68.)

groźny *atrox* (I.)

grzebię ob. chowam

gwałtowny *vehemens* (I.)

H

hufiec ob. oddział

I

i *et* (I.)

idę (za przykładem) *sequor* (II. 43.)

Idy *Idus* (II. 6.)

ilość *copia* (I.); *multitudo* (I.); *numerus* (I.)

inny *alius* (II. 10.)

J

jak *quam* (I.)

jak bardzo *quantopere* (II. 41.)

jaki ob. który

jakiś ob. niejaki

jeden... drugi *alter... alter* (I.)

jednak *tamen* (I.); *sed* (I.); *autem* (I.)

jeniec *captivus* (I.)

jestem *sum* (I.)

język *lingua* (I.); *sermo* (I.)

jeżeli *si* (I.); jeżeli nie *nisi* (I.)

jutro *cras* (I.)

już *iam* (I.)

K

kapłan *sacerdos* (I.)

kara *poena* (I.)

karzę *punio* (I.)

każdy *quisque* (II. 17.); *quivis* (II. 17.); *quilibet* (II. 17.)

każę *iubeo* (II. 51.)

kiedy ob. gdy

kilka *pauci, -ae, -a* (I.)

kilkakroć *aliquotiens* (II. 56.)

kłęska *clades* (I.)

kładę *pono* (I.); *colloco* (I.)

kłamię *mentior* (II. 47.)

kocham *amo* (I.); *diligo* (II. 73.)

kochany ob. drogi

koń *equus* (I.)

korzystam *utor* (II. 44.)

korzystny *opportunist* (II. 11.)

kość *os* (II. 29.)

kościół ob. świątynia

kosztowny *preliosus* (I.)

kraina *terra* (I.); *regio* (I.)

kraj *terra* (I.)

krewny *propinquus* (I.)

król *rex* (I.)

królestwo *regnum* (I.)

królewski *regius* (I.)

książka *liber* (I.)

kształcę *excolo* (I.); *erudio* (II. 65.)

kto? *quis* (I.)?

który, -a, -e *qui, quae, quod* (I.)

kupuję *emo* (II. 36.)

L

las *silva* (I.)

lęczę ob. ale

lękam się *timeo* (II. 14.);

metuo (I.); *vereor* (II. 39.)

lewy *sinister* (II. 33.)

liczba *numerus* (I.)

liczny *frequens* (I.); *multus* (I.)

list *epistula* (I.); *litterae* (II. 39.)

los *fortuna* (I.)

lud *populus* (I.); *gens* (I.)

Ł

łamię *frango* (I.)

łaskawy *benignus* (I.); *propitius* (I.)

łotr *latro* (II. 14.)

M

mądry *sapiens* (I.)

mało *pauci, -ae, -a* (I.)

mały *parvus* (I.); *exiguus* (I.)

małżonka *uxor* (I.), pojmuję za małżonkę *uxorem* *duco* (II. 13.)

mam *habeo* (I.); nie mam *careo* (II. 3.); *deest mihi aliquid* (I.)

mam zwyczaj *soleo* (II. 48.)

matka *mater* (I.)

mąż *vir* (I.)

męstwo *virtus* (I.)

mężny *fortis* (I.)

miasto *urbs* (I.); *oppidum* (I.)

miecz *gladius* (II. 13.)

miejsce *locus* (I.)

miesiąc *mensis* (II. 31.)

mieszkanie *domus* (II. 5.); *domicilium* (I.)

miły *gratus* (I.); *iucundus* (I.)

młodzieniec *adulescens* (I.); *iuvenis* (II. 25.)

modłę się *oro* (I.); *precor* (II. 41.)

możę *possum* (II. 23.)

mój *meus* (I.)

morduję *neco* (I.); *interficio* (II. 9.); *caedo* (II. 54.)

morze *mare* (I.)

mówca *orator* (II. 10.)

mówię *dico* (I.); *loquor* (II. 45.)

mur *murus* (I.); *moenia* (-ium) (I.)

N

na *in* (I.)
 nadbiegam *accurro* (II. 47.);
adpropero (I.); *advolo* (I.)
 nadchodzę ob. przychodzę
 nadewszystko *imprimis* (I.)
 nadzieja *spes* (I.)
 najeżdżam *bellum infero* (II. 51.)
 napadam *impetum facio* (II. 58.); *me infero* (II. 54.)
 napływam *convenio* (II. 5.)
 napróżno *frustra* (I.)
 napróżd... potem *primum... tum (deinde)* (I.)
 nareszcie *tandem* (I.); *denique* (I.)
 naród *populus* (I.)
 nastaje *orior* (II. 81.); *fio* (II. 53.); nastaje dzień *lucet* (II. 50.)
 nasz *noster* (I.)
 natarcie *impetus* (I.)
 nauczam ob. wyuczam
 nauczyciel *magister* (I.);
praeceptor (II. 22.)
 nauka *doctrina* (I.)
 nawet *etiam* (I.); *et* (I.)
 nawet... nie *ne... quidem* (II. 16.)
 nazajutrz *postridie* (I.)
 nazywam *appello* (I.); *voco* (I.); *dico* (I.)
 nazwa *nomen* (I.)
 niebezpieczeństwo *periculum* (I.)
 niebiańscy bogowie *superi (dei)* (II. 1.)
 niedaleko *non procul* (I.)
 niedawno *nuper* (II. 40.)
 niegdyś *olim* (I.)
 niegodziwy *improbis* (I.)
 niejaki *quidam* (II. 19.)
 niektóry *quidam* (II. 19.)
 nienawidzę *odi* (II. 60.)
 nieprzyjaciół *hostis* (I.)
 nie tylko... lecz także *non solum... sed etiam* (I.)
 niewola *servitus* (II. 46.)
 niewolnik *servus* (I.)
 nieznany *ignotus* (I.)

nigdy *numquam* (I.)
 niosę *porto* (I.); *fero* (II. 53.)
 niszczyć *vasio* (I.); *deleo* (I.)
 niż *quam* (I.)
 noc *nox* (I.)
 noga *pes* (I.)

O

obciążam *onero* (I.)
 obdarzam *dono* (I.)
 obiad *cena* (I.)
 obiecuję *promitto* (I.); *polliceor* (II. 80.)
 obóz *castra* (I.)
 obwarowuję *munio* (I.)
 obyczaj *mos* (I.)
 obywatel *civis* (I.)
 ocalać *servo* (I.)
 ochota *alacer animus* (I.)
 oczekuję *expecto* (I.)
 odbywam podróż *iter facio* (II. 78.)
 odbywa się bitwa *pugna committitur* (I.); *pugna fit* (II. 53.)
 oddział *manus* (I.)
 odpieram *propulso* (I.); odparł = rzekł.
 odpowiadam *respondeo* (II. 39.)
 odważam się *audeo* (II. 48.)
 odwiedzam *video* (II. 3.)
 ofiarowuję ob. przynoszę na ofiarę
 ogromny *ingens* (I.); *immensus* (I.)
 ojciec *pater* (I.)
 ojczyzny *patrius* (I.)
 ojczyzna *patria* (I.)
 okręt *navis* (I.)
 okrutny *crudelis* (I.); *atrox* (I.)
 olbrzymi ob. ogromny
 opieka *cura* (I.)
 opieram się *repugno* (II. 16.); *resisto* (II. 74.)
 opowiadam *narrō* (I.)
 opuszczam *relinquo* (I.)
 osiagam *assequor* (II. 43.)
 otaczam *circumdo* (II. 67.);
circumvenio (II. 57.)

otrzymuję *accipio* (II. 7.)
 otwieram *aperio* (II. 71.)
 ów *ille* (II. 16.)
 owoc *fructus* (II. 3.)
 owszem ob. lecz.
 ozdabiam *orno* (I.)
 oznaczam *constituo* (I.)
 oznajmiam ob. mówię.

P

pałę *comburo* (II. 76.)
 pałac *aedes (-ium)* (I.)
 pamięć *memoria* (I.)
 pamiętam *recordor* (II. 40.);
memini (II. 60.); *memoria teneo* (II. 21.)
 pan *dominus* (I.)
 państwo *imperium* (II. 31.);
civitas (I.)
 patrzę *video* (II. 3.); *aspicio* (II. 7.); *intueor* (II. 40.)
 pedagog *pedagogus* (I.)
 pewien ob. niejaki.
 piękność *pulchritudo* (I.)
 piękny *pulcher* (I.)
 pielęgnuję *curo* (I.)
 pilnie *diligenter* (I.)
 pieśń *carmen* (I.)
 pisarz *scriptor* (I.)
 piszę *scribo* (I.)
 plony *fruges* (I.)
 po *post* (z *acc.*) (I.)
 pobożnie *sancle* (II. 37.)
 pobożność *pietas* (II. 22.)
 początek *initium*: z początku *initio* (I.)
 pochować ob. chować
 pod *sub* (I.)
 podążam za kim *sequor aliquem* (II. 43.)
 podróż *iter* (I.)
 podstęp *dolus* (II. 16.); *insidiae* (I.)
 poeta *poeta* (I.)
 pojawiać się *appareo* (I.)
 pojąć *capio* (II. 8.)
 póki (dopóki) *dum* (I.)
 pokonywać *supero* (I.);
vinco (II. 19.)
 pokrzepiam *recreo* (I.); *reficio* (II. 7.); pokrzepiam się *reficior* (II. 7.)

pole *campus* (I.)
 polecam *impero* (I.); *praecipio* (II. 53.); *iubeo* (II. 51.)
 polski *Polonus*, -a, -um (I.)
 pomagam *adsum* (I.); *adiuvo* (II. 16.)
 pomoc *auxilium* (I.); (*ops*) opis (II. 33.)
 ponieważ *quod* (I.); *quia* (II. 75.); *nam* (I.)
 popiół *cinis* (II. 29.)
 poprzedni *prior* (II. 35.)
 pora ob. czas
 posąg *simulacrum* (II. 34.); *statua* (I.)
 postanawiam *constituo* (I.)
 posyłam ob. przysyłam.
 poświęcony (bogu) *sacer* (*dei gen.*) (I.)
 potem *deinde* (I.); *tum* (I.)
 potężny *potens* (I.)
 potrafię ob. mogę.
 powiadam ob. mówię
 pozbawiam *privo* (I.)
 pozdrawiam ob. witam
 poznaję *cognosco* (II. 79.)
 pozostaję *maneo* (I.)
 praca *labor* (I.)
 pragnę *cupio* (II. 7.); *desidero* (I.)
 prastary *vetus* (II. 25.); *priscus* (II. 32.)
 prawdziwy *verus* (I.)
 prawie *fere* (II. 6.); *prope* (I.); *paene* (II. 2.)
 prawy *dexter* (II. 54.)
 pretor *praetor* (II. 61.)
 proszę *rogo* (I.); *oro* (I.); *precor* (II. 41.); *pelo ab aliquo* (II. 79.)
 prowadzę *duco* (I.); *ago* (I.); prowadzę wojnę *bellum gero* (I.)
 przebywam *moror* (II. 44.); *versor* (II. 40.)
 przecież *tamen* (I.)
 przeciw *contra* (II. 50.)
 przed *ante* (I.)
 przeddzień *pridie* (II. 39.)
 przedziwny *mirus* (I.)
 przemawiam ob. mówię

przerażam *perterreo* (I.)
 przerażenie ob. strach
 przestraszam ob. przerażam
 przeto ob. dlatego
 przewyższam *supero* (I.); *praesto* (II. 67.); *vinco* (II. 19.)
 przez *per* (I.); *a*, *ab* (I.)
 przeznaczam *constituo* (I.)
 przodkowie *maiores* (-um) (I.)
 przy *ad* (I.); *apud* (I.)
 przybywam *venio* (II. 1.)
 przychodzę ob. przybywam
 przyczyna *causa* (II. 40.)
 przyglądam się ob. patrzę
 przygotowuję *paro* (I.)
 przyjaciel *amicus* (I.); *familiaris* (II. 50.)
 przyjmuję *excipio* (II. 8.); *accipio* (II. 7.)
 przymiot *virtus* (I.)
 przynoszę na ofiarę *sacrifico* (I.)
 przypodobać się *blandior* (II. 47.)
 przyrzekam ob. obiecuję
 przysyłam *mitto* (I.)
 przywykam ob. mam zwyczaj
 pytam *interrogo* (I.)

R

raczej *potius*
 radość *laetitia* (I.); *gaudium* (I.)
 ranię *vulnero* (I.)
 raz *aliquando* (I.); *olim* (I.)
 ręka *manus* (I.)
 robię *facio* (II. 17.); *paro* (I.)
 róg *cornu* (I.)
 rok *annus* (I.)
 roześmiać się ob. śmieję się
 rozłożysty *patulus* (II. 3.)
 rozszarpuję *dilacero* (I.)
 rozumiem *intellego* (II. 23.)
 ruszam (w drogę) ob. wyruszam
 rynek *forum* (I.)
 rzecz *res* (I.)

rzeka *flumen* (I.); *amnis* (II. 30.)
 rzekę (rzekłem) ob. mówię;
 rzekł *inquit* (I.)
 rzeź *caedes* (I.)
 rzucam *reicio* (II. 60.)
 rzucam się (na wrogów) ob. napadam
 rzymski *Romanus* (I.)

S

sądzę *puto* (II. 21.); *existimo* (II. 21.); *arbitror* (II. 42.); *censeo* (II. 63.); *reor* (II. 80.)
 sam (jeden) *solus* (II. 6.)
 sam (nikt inny) *ipse* (II. 7.)
 sam (tylko) *solus* (II. 6.)
 sen *somnus* (I.)
 senat *senatus* (I.)
 siła *robur* (I.); *vis* (II. 33.)
 siostra *soror* (I.)
 składam *pono* (I.)
 skoro *cum* (I.); *postquam* (I.)
 ślad *vestigium* (II. 75.)
 sława *gloria* (I.); *laus* (I.)
 sławię *celebro* (I.); *fero laudibus* (II. 53.)
 sławny *clarus* (I.); *nobilis* (I.); *celeber* (I.)
 słowo *verbum* (I.)
 słucham (słyszę) *audio* (I.)
 słucham (jestem posłuszny) *pareo* (I.); *oboedio* (I.); *obtempero* (I.)
 służę *servio* (I.)
 słyszę ob. słucham
 śmieję się *rideo* (II. 49.)
 śmierć *mors* (I.)
 śmiertelny *mortalis* (I.)
 smok *draco* (I.)
 smutny *maestus* (I.); *tristis* (I.)
 spełniam ob. wykonywam
 śpię *dormio* (II. 68.)
 śpieszę *propereo* (I.)
 śpiesznie *celeriter* (II. 38.)
 sposób *modus* (I.)
 spostrzegam *conspicio* (II. 8.)
 sprawa ob. rzecz

sprostac (komu) *par sum*
(II. 14.)

środkowy *medius* (I.)
srog i *atrox* (I.); *saevus* (I.);
asper (I.); *ferox* (I.)
sromota *dedecus* (II. 42.)
staczam bitwę *pugnam*
committo (I.)

stąd *inde* (I.)
staram się *conor* (II. 40.)
starożytny *antiquus* (I.)
starzec *senex* (II. 22.)
statek *navigium* (I.)
strach *metus* (I.); *timor* (II.
18.); *terror* (I.)

strażnik *custos* (I.)
stromy *arduus* (II. 30.)
strzeżę *custodio* (I.)
świątynia *templum* (I.); *de-*
lubrum (II. 34.)

święty *sanctus* (I.)
szata *vestimentum* (I.)
szczególnie *imprimis* (I.)
szkoda *obsum* (II. 21.);
noceo (II. 33.)
sztuka *ars* (I.)
syn *filius* (I.)

T

tak *ita* (I.); *sic* (II. 8.); *tam*
(II. 7.)

taki sam ob. ten sam
tak wielki *tantus* (I.)
także *etiam* (I.); *quoque* (I.)
tam (gdzie?) *ibi* (I.)
tamten *ille* (II. 16.)
ten (on) *is, ea, id* (I.)
ten (mój) *hic* (II. 15.)
ten (twój) *iste* (II. 16.)
ten sam *idem, eadem, idem*
(II. 9.)

tenże ob. ten sam
teraz *nunc* (I.)
tłum *turba* (I.); *multitudo*
(I.)
tnę (zabijam) *caedo* (II. 54.)
towarzysz *socius* (I.); *comes*
(I.)

towarzyszę *comitor* (II. 42.);
sequor (II. 43.)
tron ob. królestwo
trudzę się *laboro* (I.)

trwoga ob. strach
trzymam *teneo* (I.)
tu, tutaj *hic* (I.)
twój *tuus* (I.)
tyle *tot* (I.); *tantum* (II. 13.)
tymczasem *interea* (II. 18.)

U

u *apud* (I.)
uciekam *fugio* (II. 54.); *effu-*
gio (II. 29.)
uczę *doceo* (I.)
uczę się *disco* (II. 11.)
uczta *cena* (I.); *convivium*
(II. 1.)

udaję się ob. wyruszam
uderzam (na kogo) *aggre-*
dior (II. 46.); *me infero*
(II. 54.)

udzielam *tribuo* (II. 19.);
praebeo (I.)

ufam *fido, confido* (II. 49.);
nie ufam *diffido* (II. 49.)

umieram *mori* (II. 46.);
cedo de vita (I.)

umieszczam *colloco* (I.); *po-*
no (I.)

umysł *animus* (I.)
unikam *vito* (I.); *effugio* (II.
29.); *fugio* (II. 54.)

unoszę *asporto* (I.)
uradowany *laetus* (I.)

urodzajny *fertilis* (I.); *fe-*
cundus (I.)

urok *suavitas* (I.)
usiłuję ob. staram się

uwalniam *libero* (I.)
używam *utor* (II. 44.)

W

wada *vitium* (II. 81.)
walczę *pugno* (II. 18.)

wchodzę *intro* (I.)
wiatr *ventus* (I.)

widzę *video* (II. 3.)
więc ob. przeto

wiele *multus* (I.)
wielki *magnus* (I.)

wiem *scio* (II. 21.); nie
wiem *ignoro* (I.)

wierzę *credo* (II. 21.)
wieść *rus* (II. 6.)

wieża *turris* (II. 27.)
willa *villa* (II. 29.)
winien jestem *debeo*
wiosło *remus* (I.)
witam *salulo* (I.)

wkrótce potem *paulo post*
(I.); *non multo post* (I.)

wnoszę *infero* (II. 59.)
wódz *dux* (II. 53.); *impe-*
rator (I.)

wojna *bellum* (I.)
wojsko *exercitus* (I.); *co-*
piae (II. 33.)

wolę *male* (II. 55.)
wolność *libertas* (II. 59.)

wołam *voco* (I.); *clamo* (II.
15.)

wówczas ob. wtedy
wprawdzie *quidem* (I.)

wracam *remigro* (I.); *rever-*
tor (II. 49.); *redeo* (II.
58.)

wreszcie ob. nareszcie
wróg ob. nieprzyjaciół

wsiadam (na okręt) *con-*
scendo (navem) (I.)

wspaniały *magnificus* (I.);
amplus (I.)

wśród *inter* (I.)
wszak ob. bowiem

wszystek *omnis* (I.); *cunc-*
tus (I.)

wtedy *tum* (I.)
wybieram *deligo* (II. 3.)

wybieram się (w drogę)
ingredior iter (II. 46.);
iter instituo (I.); *profici-*
scor (II. 43.)

wybórny *egregius* (I.)
wychowuję *educo* (I.)

wydzieram *eripio* (II. 58.)
wykonuję *efficio* (II.
14.); *facio* (II. 17.)

wykształcam ob. kształcę
wymawiam ob. mówię

wymierzam (karę) *afficio*
(*poena*) (II. 22.)

wyobrażam sobie *animo*
finco (II. 24.)

wyroczenia *oraculum* (I.)
wyruszam *proficiscor* (II.
43.); *iter ingredior* (II. 46.)

wysilek *labor* (I.)
 wysoki *altus* (I.)
 wysyłam *mitto* (I.)
 wytrzymuję *sustineo* (II. 38.)
 wyuczam ob. uczyć
 wzgórze *collis* (II. 24.)
 wzywam *voco* (I.)

Z

z (czego?) *e, ex* (I.)
 z (czem?) *cum* (I.)
 zabawiam *delecto* (I.)
 zabawiam (= przebywam)
 ob. przebywam
 zabiegam drogę *occurro* (II. 38.)
 zabieram (zdobycz) *ago* (I.);
facio (II. 17.) *praedam*
 zabraknąć *desum* (I.)
 zabijam ob. morduję
 zacząłem *coepi* (II. 59.)
 zajmuję *occupo* (I.)
 zakazuję *veto* (II. 68.)
 zakładam *pono* (I.); *condo*
 (II. 67.)
 zamek *arx* (I.)
 zamiar *consilium* (I.)
 zamiast *pro* (I.)
 zanim *priusquam* (II. 6.)

zanoszę *porto* (I.); *fero* (II. 53.)
 zapraszam na ucztę *voco*
 (I.); *arcesso* (II. 68.) *ad*
cenam
 zaraz *statim* (I.)
 zauważam *animadverto* (I.)
 zawładnąć *potior* (II. 47.)
 zawsze *semper* (I.)
 zawzięty *acer* (I.); *atrox* (I.)
 zbierać się *convenio* (II. 5.)
 zbliżam się *adpropinquo* (I.)
 zbrodnia *scelus* (I.)
 zdaleka *procul* (I.)
 zdążam *peto* (II. 36.)
 zdobię *orno* (I.)
 zdobycz *praeda* (I.)
 zdobywam *expugno* (II. 9.);
potior (II. 47.); *capió* (II. 9.)
 zdołam ob. mogę
 zdumiony *attonitus* (I.)
 zetrzeć się (w boju) *signa*
confero (II. 51.)
 zewsząd *undique* (II. 2.)
 zguba *exitium* (I.)
 ziemia *terra* (I.); *humus* (II. 2.)
 złoto *aurum* (I.)

złoty *aureus* (I.)
 złożyć ob. składać
 znaczenie *auctoritas* (I.)
 znacznie *multo* (I.)
 znoszę *patior* (II. 46.); *fero*
 (II. 50.)
 znudzony *fessus* (I.)
 zobaczyć ob. widzieć, pa-
 trzyć
 zostaję *maneo* (I.)
 zuchwały *audax* (I.)
 zwlekam *moror* (II. 44.)
 zwracam się (przeciw ko-
 mu) *me offero (alicui)* (II. 53.)
 zwycięstwo *victoria* (I.)
 zwycięzca *victor* (I.)
 zwyciężam ob. pokonywam

Ż

żaden *nullus* (I.)
 żądam *postulo* (I.); *peto* (II. 79.)
 żagiel *velum* (I.)
 żegluję *navigo* (I.)
 żołnierz *miles* (I.)
 życie *vita* (I.)
 żyję *vivo* (I.); *vitam ago* (I.)
 żyzny *fertilis* (I.)

MSU 67-5548,
X-3168,

fervo, tuli, latius, ferve = move 121

Expos

Mat - 30

Gen - 25 m. 2. u

Franc - 21

Laci - 17

Prer - 15

Pols - 14

Hist - 6

Near - 5

~~retro, are, vetui~~

actisum.

10sb. sing
11 " plur

fervo = act. pas

2 tier. = 4 prapp. acc. can int.

